ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΑΠΑΝΤΑ
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Ἐποπτεία
ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ — ΣΤΕΡ. Ν. ΣΑΚΚΟΥ
Καθηγητῶν Πανεπιστημίου

∴

Ἐπιμέλεια
ΒΑΣ. Σ. ΨΕΥΤΟΓΚΑ — ΘΕΟΔ. Ν. ΖΗΣΗ
Διδακτόρων τῆς Θεολογίας

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 22

ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΠΙ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΜΕΡΟΣ Β΄

Εἰσαγωγὴ—Μετάφρασις—Σχόλια
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΡ. ΓΙΟΥΛΤΣΗ

Κείμενον: **B. Montfaucon**

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

Γραμματεὺς Συντάξεως
Ἱερεὺς ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΔΙΩΤΗΣ
Ἐφημέριος Ἱ. Ν. Ἁγ. Παντελεήμονος Ἀχαρνῶν

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αἱ εἰς τὸν παρόντα τόμον ἐκδιδόμεναι ὁμιλίαι ἀποτελοῦν τὸ Β΄ μέρος τῶν ἀναφερομένων «Ἐπὶ τῶν γεγονότων τῆς θείας οἰκονομίας». Αἱ ὁμιλίαι αὗται συνθέτουν μετὰ τῶν ἤδη περιληφθεισῶν εἰς τὸν προηγούμενον τόμον τῆς παρούσης σειρᾶς συγκλονιστικώτατα ἑόρτια κείμενα ἀναφερόμενα εἰς τὰς λεπτομερείας τοῦ μεγαλειώδους μυστηρίου τῆς θείας οἰκονομίας. Ἐντὸς τῶν λεπτομερειῶν τοῦ δράματος τῆς θείας «κενώσεως καὶ θυσίας» ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἀνακαλύπτει καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀποκαλύπτει εἰς τοὺς πιστοὺς τὰς ἀσυλλήπτους διὰ τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν διαστάσεις τῆς ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο ἀποτελεῖ καὶ τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποίαν πολλάκις αἰσθάνεται ἐπιτακτικὴν τὴν ἀνάγκην νὰ ἐλέγξῃ τὴν ἀδιαφορίαν καὶ τὴν ἀσυνέπειαν τῶν πιστῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν σκληρότητα καὶ ἀναισχυντίαν τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν. Οὕτως αἱ ὁμιλίαι ἀποκτοῦν οὐσιαστικὴν ἐπικαιρότητα, καθ᾽ ὅσον ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἀναφέρονται εἰς τὰ ἴδια σήμερον ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἑορταζόμενα γεγονότα, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ἀπευθύνονται καὶ πρὸς πάντας ἡμᾶς, οἱ ὁποῖοι ἔχομεν τὰς αὐτὰς πνευματικὰς ἐλλείψεις τῶν Χριστιανῶν τοῦ ποιμνίου τῆς Ἀντιοχείας.

Ἡ Β΄ ὁμιλία «Εἰς τὸν Σταυρὸν καὶ τὸν λῃστήν»[1] διακρίνεται διὰ τὴν ἰδιαιτέραν ἔξαρσιν τῆς σημασίας τῆς μετανοίας καὶ τῶν ἐκ τοῦ Σταυροῦ προελθουσῶν δωρεῶν. Καὶ ἡ μὲν μετάνοια προκαλεῖ εὔλογον θαυμασμόν, διότι ἀποτελεῖ καρπὸν ἐνσυνειδήτου πίστεως καὶ ὁμολογίας εἰς τὸν Χριστὸν ἑνὸς πρώην λῃστοῦ, ὁ δὲ Σταυρὸς γίνεται πρόξενος χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως, διότι ὑπῆρξε σύμβολον τῆς θυσίας διὰ τῆς ὁποίας ἐλυτρώθημεν ἐκ τοῦ θανάτου, καὶ τρόπαιον τοῦ Κυρίου διὰ τὴν νίκην του κατὰ τοῦ πονηροῦ.

Ἡ ὁμιλία «Εἰς τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν» ἐξεφωνήθη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, πολὺ πιθανόν, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 387 ἢ κατὰ τὴν περίοδον τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς τοῦ ἰδίου ἔτους.[2] Ἀποτελεῖ ἐν τῷ συνόλῳ λεπτομερῆ ἔκθεσιν ἠθικῶν θεμάτων, τὰ ὁποῖα ἀναλύει καὶ ἑρμηνεύει ὁ ἱερὸς πατὴρ ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ δόγματος περὶ

1. Πλείονα περὶ αὐτῆς βλ. ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ τοῦ 20οῦ τόμου τῆς παρούσης σειρᾶς.
2. Βλ. Bernard de Montfaucon, Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τὰ εὑρισκόμενα ἅπαντα, Paris 1718, τόμ. 2, σ. 420.

ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου. Οὕτω τονίζει, ὅτι ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν εἶναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητον, τὸ ὁποῖον κατέχει κεντρικὴν θέσιν εἰς τὴν ζωήν μας, διότι ἐκ τῆς πίστεως εἰς αὐτὴν ἐξαρτᾶται τὸ περιεχόμενον τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων ἑκάστου πιστοῦ. Ἡ προσδοκία δὲ αὐτῆς δὲν συνιστᾷ ὑστερόβουλον ἀναμονὴν κέρδους ἢ ὠφελειῶν, ἀλλὰ κατευγαζομένη ὑπὸ ὑγιοῦς πίστεως μετασχηματίζει τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ὑπόστασιν τῶν πιστῶν καὶ τὴν καθιστᾷ κάτοπτρον καὶ ζῶσαν εἰκόνα τοῦ ζῶντος ἐν Τριάδι Θεοῦ. Διὰ τοῦτο ὀφείλουν οἱ ἀληθεῖς πιστοὶ νὰ ἀγωνίζωνται παντοιοτρόπως εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς μελλούσης, ἀδιαφοροῦντες διὰ τὰς τυχὸν ἀντιφάσεις καὶ ἀντινομίας τοῦ παρόντος κόσμου, ἐν ὄψει τοῦ οὐρανίου πλούτου τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Αἱ θλίψεις, αἱ στενοχωρίαι, οἱ διωγμοί, ἡ πτωχεία καὶ αἱ ταπεινώσεις, ἐπ' οὐδενὶ πρέπει νὰ ἐκληφθοῦν ὡς τιμωρίαι ἐκ τοῦ Θεοῦ. Ἀποτελοῦν συνεπείας τῆς ἀνθρωπίνης ἀνυπακοῆς καὶ συνθέτουν ἐμπόδια εἰς τὸν πνευματικὸν στίβον, τὰ ὁποῖα ὀφείλει, ὡς ἄλλος ἀθλητής, νὰ ὑπερπηδήσῃ ὁ ἴδιος ὁ πιστὸς διὰ νὰ ἀξιωθῇ τοῦ στεφάνου τῆς ἀναστάσεως. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ ἀνάστασις ἀποτελεῖ τὴν βεβαιοτέραν καὶ ἀσφαλεστέραν ἐπιβράβευσιν τοῦ πιστοῦ, ὁ ὁποῖος ἠγωνίσθη διὰ τὴν κάθαρσιν καὶ τὸν ἁγιασμὸν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ.

Ἡ ὁμιλία «Κατὰ μεθυόντων καὶ εἰς τὴν ἀνάστασιν» ἐξεφωνήθη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα ἀγνώστου ποίου ἔτους. Ἡ συγγένεια θεμάτων καὶ ἐκφράσεων μετὰ τῶν «Εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα» ἀναφερομένων τὴν τοποθετεῖ πλησιέστατα τῶν ὁμιλιῶν ἐκείνων ἢ ὀλίγον μετὰ τὰς ὁμιλίας «Εἰς τὴν Γένεσιν».[3] Πολὺ πιθανὴ εἶναι καὶ ἡ τοποθέτησις μεταξὺ τῶν ἐτῶν 390—395[4] χωρὶς βεβαίως νὰ λύεται καὶ δι' αὐτῆς ὁριστικῶς τὸ πρόβλημα τοῦ ἀκριβοῦς χρόνου ἐκφωνήσεως. Τὸ πρῶτον μέρος τῆς ὁμιλίας ἀναφέρεται εἰς τὴν μέθην, ἡ ὁποία ὡς πάθος καταλαμβάνει πολλοὺς καὶ τοὺς μεταβάλλει εἰς ψυχικὰ καὶ σωματικὰ ἐρείπια. Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν οἰκτρῶν συνεπειῶν αὐτῆς ὁ Χρυσόστομος συνιστᾷ τὴν ἐν μέτρῳ χρῆσιν τοῦ οἴνου καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ συγκεντρώσεων καὶ τόπων, ὅπου ὁ οἶνος προσφέρεται ἀφειδῶς καὶ λαμβάνεται εὐχαρίστως. Παρὰ ταῦτα ἐὰν ὁ ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ νὰ συγκρατηθῇ, τότε πρέπει νὰ γνωρίσῃ ὅτι ἡ μέθη εἶναι φοβερὸν ἁμάρτημα, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἀποκλείεται τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ.[5] Συνεπῶς οἱ ἀληθεῖς πιστοὶ ὀφείλουν νὰ ἀπέχουν ἐκ τῆς μέθης

3. Αὐτόθι σ. 517.
4. Βλ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἔργα, τόμ. 4, Εἰσαγωγὴ - Μετάφρασις - Σχόλια, Ν. Τσίκη. Ἐκδ. «Ὁ Λόγος», Ἀθῆναι 1969, σ. 187.
5. Πρβλ. Α' Κορ. 6, 9 - 10.

καὶ νὰ πληροῦνται Πνεύματος ἁγίου.[6] Διότι ἡ πλήρωσις τῆς ψυχῆς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀποτελεῖ τὴν πνευματικὴν μέθην, ἡ ὁποία πλημμυρίζει τὸν ἄνθρωπον μὲ ἀρετὰς καὶ δύναμιν νὰ ἀντιπαλαίσῃ νικηφόρως τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου. Μέθη πνευματικὴ εἶναι καὶ ἡ ἐνσυνείδητος συμμετοχὴ εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Διότι διὰ τῆς ἀναστάσεως εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον ἡ ἐλπὶς καὶ ἡ χαρά, ἡ σωτηρία καὶ ἡ ἀγάπη. Χαίρει λοιπὸν ὁ οὐρανὸς μετὰ τῶν ἀγγέλων, χαίρει καὶ ἡ ἄλογος κτίσις μετὰ τῶν πιστῶν διὰ τὴν ἔκχυσιν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ἁγιασμὸν τῶν πάντων.

Ἡ ὁμιλία «Εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου» ἐξεφωνήθη εἰς «μαρτύριον» τῆς Ρωμανησίας, ἡ ὁποία ἦτο προάστιον τῆς Ἀντιοχείας. Ἐκ τῆς ὑπομνήσεως ἄλλης ἐξόδου εἰς κοιμητήριον, ἀναφερομένης ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ὁμιλίας, ὁ Tillemont ἤχθη εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐξεφωνήθη τὸ ἴδιον ἔτος μετὰ τῆς «Εἰς τὸ κοιμητήριον καὶ εἰς τὸν Σταυρόν», ἤτοι τὸ 392.[7] Κεντρικὸν θέμα αὐτῆς ἀποτελεῖ ἡ ἀνάληψις τοῦ Κυρίου, ἀλλ' αὕτη συνδέεται ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ πατρὸς μετὰ τοῦ τόπου εἰς τὸν ὁποῖον ἐξῆλθον οἱ πιστοὶ διὰ νὰ τὴν ἑορτάσουν. Οὕτως ἐν ἀρχῇ γίνεται λόγος διὰ τὸν τόπον, ὅπου ἦσαν ἄλλοτε μετὰ τῶν λειψάνων τῶν αἱρετικῶν τὰ λείψανα τῶν μαρτύρων, σήμερον δὲ χάρις εἰς τὴν μέριμναν τοῦ ἐπισκόπου Φλαβιανοῦ μετὰ τὴν ἐνταφήν των ἀναπαύονται εἰς τὸ κοιμητήριον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀνηγέρθη τὸ «μαρτύριον». Δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου οἱ μὲν μάρτυρες ἀπέκτησαν ἰδικήν των κατοικίαν μακρὰν τῶν λειψάνων τῶν αἱρετικῶν, οἱ δὲ πιστοὶ δύνανται ἐλευθέρως καὶ ἄνευ δισταγμοῦ πλέον νὰ προσεύχωνται ἐπὶ τοῦ τάφου των. Συνεορτάζουν λοιπὸν σήμερον οἱ πιστοὶ μετὰ τῶν μαρτύρων εἰς τὸν τόπον τῆς ὁμολογίας καὶ τοῦ μαρτυρίου ἐκείνων τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου καὶ μετ' αὐτῶν ἀγάλλονται οἱ οὐρανοὶ καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι. Εἶναι δὲ ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἀγαλλίασις ἀπολύτως δεδικαιολογημένη, διότι ἡ ἀνάληψις τοῦ Κυρίου ἀποτελεῖ τὴν ἐκλεκτοτέραν προσφορὰν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ποὺ ἐδέχθη ὁ Θεός, καὶ τιμῶν ἐγκατέστησε εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης του. Ἐν τῷ προσώπῳ λοιπὸν τοῦ ἐνσαρκωθέντος καὶ ἀναληφθέντος εἰς οὐρανοὺς Κυρίου τιμᾶται ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, ἀλλὰ καὶ χαίρει διότι διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως ἐλυτρώθη ἐκ τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου.

Αἱ δύο ὁμιλίαι «Εἰς τὴν ἁγίαν Πεντηκοστὴν» ἐξεφωνήθησαν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἀγνώστου ποίου ἔτος. Διὰ τὴν Α', ὅπου ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ὑπαινίσσεται τὴν παρουσίαν τοῦ ἐπισκόπου Φλαβιανοῦ, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐξεφωνήθη μετὰ τὸ ἔτος 386, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐχειροτονήθη εἰς πρεσβύτερον καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ

6. Ἐφ. 5, 18.
7. B. Montfaucon, μνημ. ἔργον, τόμ. 2, σ. 528.

Φλαβιανοῦ τὴν ἰδιαιτέραν ἐντολὴν τοῦ κηρύγματος εἰς τοὺς ναοὺς τῆς Ἀντιοχείας.[8] Παρ' ὅτι κοινὸν τὸ θέμα τῶν ὁμιλιῶν, αἱ ὁμοιότητες αὐτῶν εἶναι ἐλάχισται. Τοῦτο ὡδήγησε πολλοὺς νὰ ὑποστηρίξουν χρονικὴν ἀπόστασιν μεταξὺ αὐτῶν, ἂν καὶ δὲν ἀποκλείονται μόνον ἕνα ἢ δύο ἔτη. Κεντρικὸν θέμα τῶν ὁμιλιῶν ἀποτελεῖ ἡ ἔλευσις τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἡ ἔκχυσις τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ διὰ μὲν τῆς ἐλεύσεως ἐκπληροῦται ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Κυρίου περὶ τῆς ἐκπορεύσεως ἐκ τοῦ Πατρὸς τοῦ Παρακλήτου, διὰ δὲ τῆς ἐκχύσεως τῶν χαρισμάτων καὶ δωρεῶν αὐτοῦ παρέχονται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὰ μέσα διὰ τὸν ἁγιασμὸν καὶ τὴν τελείωσιν τῶν τέκνων της. Οὕτως ἡ ἑορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς ὡς γενέθλιος ἡμέρα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι καὶ ἑορτὴ τῆς ὅλης Τριάδος, ἡ ὁποία τιμᾶται καὶ δοξάζεται ἐν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν ἰσχυροτέραν ἀπόδειξιν περὶ τῆς θεότητος τοῦ Παρακλήτου, τῆς ὁποίας καὶ ὑπεραμύνεται ὁ ἱερὸς πατὴρ ἀντικρούων τὰς κακοδοξίας τῶν Μακεδονιανῶν καὶ τῶν Πνευματομάχων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αἱ δύο ὁμιλίαι «Εἰς τὴν ἁγίαν Πεντηκοστὴν» συνιστοῦν, σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ λαμπρὰ ἀπολογητικὰ κείμενα ὑπὲρ τῆς θεότητος τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΤΡ. ΓΙΟΓΙΑΤΣΗΣ

8. Βλ. J. Quasten, Initiation aux Pères de l' Eglise Paris 1963, τόμ. III, σ. 597.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΤΑΥΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΛΗΣΤΗΝ Β´

ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΟΧΡΕΩΣΙΝ ΝΑ ΠΡΟΣΕΥΧΩΜΕΘΑ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΕΧΘΡΩΝ ΜΑΣ. ΕΞΕΦΩΝΗΘΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΝ.

1. **B** Ἑορτάζομεν καὶ πανηγυρίζομεν σήμερον ἀγαπητοί, διότι ὁ Κύριός μας εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καρφωμένος. Καὶ μὴ παραξενευθῇς ποὺ ἑορτάζομεν, ἐνῷ συμβαίνει νὰ εἶναι λυπηρὸν τὸ γεγονός· διότι ὅλα τὰ πνευματικὰ θέματα ἔτσι ἐξελίσσονται, δηλαδὴ ἀντιθέτως πρὸς τὰς συνηθείας τῶν ἀνθρώπων. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς τοῦτο ἐπακριβῶς, ὁ σταυρὸς ἦτο προηγουμένως σύμβολον καταδίκης καὶ τιμωρίας, ἐνῷ τώρα ἔχει καταστεῖ πολύτιμον καὶ ποθητὸν ἀντικείμενον. Ὁ σταυρὸς προηγουμένως εἶχεν ἐντροπὴν καὶ τιμωρίαν, ἐνῷ τώρα ἔγινεν ἀφορμὴ δόξης καὶ τιμῆς. Καὶ τὸ ὅτι εἶναι δόξα ὁ σταυρός, ἄκουσε τὸν Χριστόν, ποὺ λέγει· «Πάτερ δόξασόν με τῇ δόξῃ ᾗ **C** εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί» (Ἰω. 17, 5)· καὶ ἐννοεῖ δόξαν τὸν σταυρόν. Ὁ σταυρὸς εἶναι τὸ θεμέλιον τῆς σωτηρίας μας, εἶναι ἡ πηγὴ τῶν μυρίων ἀγαθῶν. Χάρις εἰς αὐτὸν ἡμεῖς ποὺ προηγουμένως ἤμεθα δυσφημισμένοι εἰς τὴν πτῶσιν καὶ τὴν ἀτίμωσιν, τώρα ἀνεδείχθημεν τέκνα τοῦ Θεοῦ. Χάρις εἰς αὐτὸν δὲν πλανώμεθα πλέον εἰς τὸ σκότος, ἀλλ' ἐγνωρίσαμεν τὴν ἀλήθειαν. Χάρις εἰς αὐτὸν ἡμεῖς ποὺ ἄλλοτε ἐλατρεύομεν ξύλα καὶ λίθους, τώρα ἀνεκαλύψαμεν τὸν δημιουργὸν τοῦ σύμπαντος. Χάρις εἰς αὐτὸν ἡμεῖς ποὺ προηγουμένως εἴμεθα δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ὡδηγήθημεν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐναρέτου ζωῆς. Χάρις εἰς αὐτὸν ἡ γῆ μετεβλήθη εἰς οὐρανόν. Αὐτὸς μᾶς ἀπηλευθέρωσεν ἐκ τῆς πλάνης, αὐτὸς μᾶς ὡδήγησεν εἰς τὴν ἀλήθειαν, αὐτὸς συνετέλεσεν εἰς τὴν συμφιλίωσιν **D** τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, αὐτὸς ἀφοῦ μᾶς ἀπέσπασεν ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς κακίας μᾶς ὡδήγησεν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς, αὐτὸς διέλυσε τὴν πλάνην τῶν δαιμόνων, αὐτὸς ἐξηφάνισεν τὴν ἀπάτην. Διὰ τοῦτο δὲν ὑπάρχουν πλέον καπνοὶ καὶ ὀσμαὶ καιομένων κρεάτων, καὶ θυσίαι ζῴων, ἀλλὰ παντοῦ πνευματικαὶ λατρεῖαι, ὕμνοι καὶ προσευχαί. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ δραπετεύουν οἱ δαίμονες καὶ φεύγει μακρὰν ὁ διάβολος. Χάρις εἰς αὐτὸν

οἱ ἄνθρωποι συναγωνίζονται πρὸς τοὺς ἀγγέλους, χάρις εἰς αὐτὸν ἡ ἁγνότης βασιλεύει εἰς τὴν γῆν. Διότι ἀπὸ τῆς στιγμῆς ποὺ ἡ ἁγνότης ἔλαμψεν εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Παρθένου, οἱ ἄνθρωποι κατενόησαν τὴν ἀξίαν τῆς ἀρετῆς ταύτης. Αὐτὸς μᾶς ἐφώτισεν ἐνῷ εὑρισκόμεθα εἰς βαθὺ σκότος, E αὐτὸς μᾶς συνεφιλίωσε μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἐνῷ ἤμεθα εἰς κατάστασιν ἐχθρότητος καὶ πολέμου, αὐτὸς μᾶς ἔφερε πλησίον του ἐνῷ ἤμεθα μακράν, αὐτὸς μᾶς ἔκαμε φίλους ἐνῷ ἤμεθα ἐχθροί, αὐτὸς μᾶς κατέστησεν οὐρανίους πολίτας, ἐνῷ εἴχαμεν ἤδη διωχθῆ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. 412 A Αὐτὸς διέλυσε τοὺς ἐναντίον μας πολέμους, αὐτὸς ἔγινεν ἐγγυητὴς τῆς εἰρήνης μας. Χάρις εἰς αὐτὸν δὲν φοβούμεθα πλέον τὰ πύρηνα βέλη τοῦ διαβόλου, διότι εὑρίκαμεν τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς. Χάρις εἰς αὐτὸν δὲν εὑρισκόμεθα πλέον εἰς κατάστασιν χηρείας, διότι ἀπεκτήσαμεν τὸν νυμφίον. Χάρις εἰς αὐτὸν δὲν φοβούμεθα πλέον τὸν λύκον, διότι ἐγνωρίσαμεν τὸν καλὸν ποιμένα. Ἐπειδὴ λέγει· «Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς» (Ἰω. 10,11). Χάρις εἰς αὐτὸν δὲν τρέμομεν πλέον τὸν τύραννον, διότι κατεφύγαμεν εἰς τὸν βασιλέα. Βλέπεις πόσων ἀγαθῶν ἀφορμὴ ἔγινεν ὁ σταυρός;

Εὐλόγως λοιπὸν ἑορτάζομεν. Ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος μᾶς προτρέπει νὰ ἑορτάσωμεν ὅταν λέγῃ· «Ὥστε ἑορτάζωμεν μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ᾽ ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας» (Α´ Κορ. 5, 8). Διὰ ποῖον ὅμως λόγον μᾶς προτρέπεις νὰ ἑορτάζωμεν, ὦ μακάριε Παῦλε; Πές μας B τὴν αἰτίαν· «Ὅτι τὸ Πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν», λέγει, «ἐτύθη Χριστὸς ὁ Θεός» (Α´ Κορ. 5, 7). Βλέπεις κατὰ ποῖον τρόπον εἶναι ἑορτὴ ὁ σταυρός; Ἔμαθες ὅτι διὰ τὸν σταυρὸν διατάζει νὰ ἑορτάζωμεν; Ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἐθυσιάσθη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ ὅπου προσφέρεται θυσία, ἐκεῖ παραγράφονται τὰ ἁμαρτήματα καὶ πραγματοποιεῖται ἡ συμφιλίωσις μετὰ τοῦ Θεοῦ· ἐκεῖ ὑπάρχει ἑορτὴ καὶ χαρά. «Τὸ Πάσχα ἡμῶν», λέγει, «ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός». Πές μου ποῦ ἐθυσιάσθη; Ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ σταυροῦ. Καινούργιο καὶ παράξενο τὸ θυσιαστήριον, ἐπειδὴ καὶ ἡ θυσία εἶναι παράξενη καὶ διαφορετική. Ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ἦτο θῦμα καὶ θύτης, θῦμα μὲν κατὰ σάρκα θύτης δὲ κατὰ πνεῦμα. Ὁ ἴδιος προσεφέρθη ὡς θῦμα καὶ ὡς θύτης προσέφερε τὴν θυσίαν. Ἄκουε πάλιν τί C λέγει ὁ Παῦλος· «Πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος, ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν Θεόν. Ὅθεν ἀνάγκη ἔχει τι καὶ τοῦτον, ὃ προσενέγκῃ (Ἑβρ. 5, 1· 8, 3). Νὰ ὅμως ποὺ προσφέρει. Καὶ εἰς ἄλλον σημεῖον πάλιν λέγει· «Οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ἅπαξ προσενεχθεὶς εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας» (Ἑβρ. 9, 28). Νὰ λοιπόν,

ἐδῶ προσεφέρθη ὡς θυσία καὶ ἐκεῖ ὡς ἱερεὺς προσέφερε θυσίαν τὸν ἑαυτόν του. Εἶδες κατὰ ποῖον τρόπον ἔγινε θῦμα καὶ θύτης, καὶ ὁ σταυρὸς ἦτο τὸ θυσιαστήριον; Ἀλλ᾽ εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθωμεν, διὰ ποῖον λόγον προσεφέρθη ἡ θυσία ἐκτὸς τοῦ ναοῦ καὶ ὅταν λέγω ναόν, ἐννοῶ τὸν Ἰουδαϊκόν, καὶ ἔξω τῆς πόλεως, ἔξω τῶν τειχῶν. Ἐπειδὴ ἐσταυρώθη ἔξω τῆς πόλεως ὅπως ἀκριβῶς ἕνας κατάδικος, διὰ νὰ ἐπαληθεύσουν οἱ λόγοι D τοῦ προφήτου, ὅτι «Καὶ ἐν τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη» (Ἡσ. 53, 12).

Διὰ ποῖον λόγον, λοιπόν, ἐσταυρώθη ἔξω τῆς πόλεως εἰς ὑψηλὸν σημεῖον καὶ ὄχι ὑποκάτω κάποιας στέγης; Ὄχι τυχαίως, ἀλλὰ διὰ νὰ καθαρίσῃ τὴν ἀτμόσφαιραν. Διὰ τοῦτο ἐθυσιάσθη εἰς ὑψηλὸν σημεῖον καὶ ὄχι ὑποκάτω στέγης, ἀλλὰ κάτωθεν τοῦ οὐρανοῦ ὡς στέγην, διὰ νὰ καθαρισθῇ ἅπαξ διὰ παντὸς ὁ οὐρανὸς μὲ τὴν θυσίαν τοῦ προβάτου εἰς ὑψηλὸν σημεῖον. Ἐκαθαρίσθη λοιπὸν ὁ οὐρανὸς ἐκαθαρίσθη ὅμως καὶ ἡ γῆ. Ἐπειδὴ ἐξεχύθη ἐπὶ τῆς γῆς αἷμα ἐκ τῆς πλευρᾶς του καὶ ἐκαθάρισεν πᾶσαν ἁμαρτίαν μας. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον δὲν προσεφέρθη ἡ θυσία ὑποκάτω στέγης, ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον δὲν προσεφέρθη ἐντὸς E τοῦ ἰουδαϊκοῦ ναοῦ; Καὶ τοῦτο πάλιν δὲν εἶναι τυχαῖον, διὰ νὰ μὴ ἰδιοποιηθοῦν τὴν θυσίαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι ἡ θυσία προσεφέρθη μόνον χάριν τοῦ ἔθνους ἐκείνου. Διὰ τοῦτο ἔξω τῆς πόλεως ἐσταυρώθη, καὶ τῶν τειχῶν, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ἡ θυσία εἶναι δι᾽ ὅλους· διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ἡ προσφορὰ ἔγινε χάριν τῆς γῆς ὁλοκλήρου καὶ ὅτι ἡ κάθαρσις εἶναι κοινὴ δι᾽ ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος. Διότι ὁ Θεὸς διέταξε τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἐγκαταλείψουν ὅλην τὴν γῆν καὶ νὰ συγκεντρωθοῦν εἰς ἕνα τόπον διὰ νὰ 413 A προσφέρουν θυσίας καὶ νὰ προσεύχωνται. Ἐπειδὴ ἦτο τότε ἀκάθαρτος ὁλόκληρος ἡ γῆ ἐκ τῶν καπνῶν καὶ τῶν ὀσμῶν τῶν καιομένων κρεάτων τῶν εἰδωλολατρικῶν θυσιῶν καὶ τῶν ἄλλων συναφῶν μολυσμῶν. Διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ὥρισε ἕνα τόπον. Ὅταν ὅμως ἦλθεν ὁ Χριστὸς καὶ ἐσταυρώθη ἔξω τῆς πόλεως, ἐκαθάρισε ὁλόκληρον τὴν γῆν καὶ τὴν ἔκαμε τόπον προσευχῆς ἀπ᾽ ἄκρου εἰς ἄκρον. Θέλεις λοιπὸν νὰ μάθῃς κατὰ ποῖον τρόπον ἡ γῆ ὁλόκληρος ἔγινε ναὸς καὶ κάθε τόπος, τόπος προσευχῆς; Ἄκουσε τί λέγει πάλιν ὁ μακάριος Παῦλος· «Ἐν παντὶ τόπῳ ἐπαίροντες ὁσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ» (Α´ Τιμ. 2, 8). Εἶδες κατὰ ποῖον τρόπον ἐκαθάρισε τὴν οἰκουμένην; εἶδες ὅτι ἠμποροῦμεν εἰς πάντα τόπον νὰ ὑψώνωμεν τὰς χεῖρας διὰ νὰ προσευχηθῶμεν; Ἐπειδὴ ἐξηγιάσθη ὁλόκληρος ἡ γῆ καὶ μάλιστα ἔγινε ἁγιωτέρα πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων. Πῶς; B Ὅταν ἐκεῖ

μὲν ἐβαπτίσθη ἄλογον πρόβατον, ἐδῶ δὲ λογικόν. Ὅσον λοιπόν, εἶναι ἀνώτερον τὸ λογικὸν τοῦ ἀλόγου, τόσο περισσότερος εἶναι καὶ ὁ ἁγιασμὸς ἐδῶ. Ὁ σταυρὸς λοιπὸν εἶναι πράγματι ἑορτή.

2. Θέλεις νὰ πληροφορηθῇς καὶ ἄλλο του κατόρθωμα πολὺ μεγάλο, ποὺ ὑπερβαίνει τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν; Ἄνοιξε σήμερον τὸν παράδεισον ἐνῷ ἦτο κλεισμένος, ἐπειδὴ C σήμερον ὡδήγησεν ἐντὸς αὐτοῦ τὸν λῃστήν. Δύο εἶναι τὰ μέγιστα κατορθώματα, ὅτι ἤνοιξε τὸν παράδεισον καὶ ὅτι ὡδήγησε τὸν λῃστὴν εἰς αὐτόν. Τοῦ ἐπανέδωσε τὴν παλαιὰν καὶ τὸν ἐπανέφερεν εἰς τὴν προγονικήν του πόλιν. «Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ», λέγει, «ἐν τῷ παραδείσῳ» (Λουκ. 23, 43). Τί λέγεις; ἐσταυρώθης καὶ ἐκαρφώθης ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ ὑπόσχεσαι παράδεισον; Πῶς λοιπὸν προσφέρεις τέτοιαν εὔνοιαν; Ἀλλὰ καὶ ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι· «Ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας»· ἄκουε ὅμως τί προσθέτει· «Ἀλλὰ ζῇ», λέγει, «ἐκ δυνάμεως Θεοῦ» (Β' Κορ. 13, 4). Καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον πάλιν· «Ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται» (Β' Κορ. 12, 9). Διὰ τοῦτο εἰς τὸν σταυρὸν τώρα, λέγει, ὑπόσχομαι, διὰ νὰ μάθῃς καὶ D δι' αὐτοῦ τὴν δύναμίν μου. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ γεγονὸς εἶναι θλιβερὸν καὶ διὰ νὰ μὴ σκυθρωπιάσῃς σκεπτόμενος τὴν ἀποστολὴν τοῦ σταυροῦ, ἀλλὰ νὰ στραφῇς πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ ἐσταυρωμένου, νὰ ἀποκτήσῃς χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν, διὰ τοῦτο ἐκεῖ σοῦ ἐπιδεικνύει τὴν δύναμίν του. Διότι ἐπέτυχε νὰ προσελκύσῃ πλησίον του τὴν πονηρὰν καρδίαν τοῦ λῃστοῦ, χωρὶς νὰ ἀναστήσῃ νεκρόν, χωρὶς νὰ διατάξῃ τὴν θάλασσαν, χωρὶς νὰ ἐκδιώξῃ δαίμονας, ἀλλ' ἐσταυρωμένος προσηλωμένος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ὑβριζόμενος, ἐμπτυόμενος, κακολογούμενος, χλευαζόμενος καὶ διασυρόμενος ὑπὸ πάντων. Πρόσεξε τὴν δύναμίν του ποὺ ἀκτινοβολεῖ καὶ ἐκ τῶν δύο πλευρῶν. Συνεκλόνισε τὴν πίστιν, E ἐρράγισε τὰς πέτρας καὶ μετεμόρφωσε τὴν σκληροτράχηλον ψυχὴν τοῦ λῃστοῦ εἰς εὔπλαστον κηρόν. «Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ». Τί λέγεις; Φυλάσσουν τὸν παράδεισον τὰ χερουβὶμ καὶ ἡ πύρινη ρομφαία, καὶ σὺ ὑπόσχεσαι εἰς τὸν λῃστὴν τὴν εἰς τὸν παράδεισον εἴσοδον.; Ναί, λέγει. Ἐπειδὴ ἐγὼ εἶμαι Κύριος καὶ τῶν χερουβὶμ καὶ τῆς φλογὸς καὶ τῆς κολάσεως καὶ ἔχω τὴν ἐξουσίαν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Διὰ τοῦτο καὶ λέγει· «Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ». Ὅταν ἴδουν τὸν Κύριον αἱ δυνάμεις ἐκεῖναι, ἀμέσως ἀφήνουν τόπον νὰ διέλθῃ καὶ ἵστανται μὲ σεβασμόν. Ἂν καὶ οὐδεὶς βασιλεὺς θὰ ἠδύνατο ποτὲ νὰ δεχθῇ πλησίον του ἕνα λῃστὴν ἢ κάποιον ἄλλον ἄνθρωπον νὰ παρακαθήσῃ 414 A μετ' αὐτοῦ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ συνεισέλθῃ μαζί του εἰς τὴν πόλιν, ὁ φιλάνθρωπος

Κύριος ὅμως ἔπραξε τοῦτο. Καὶ ἀφοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἱερὰν πατρίδα συνεισάγει μαζί του τὸν λῃστήν, ὄχι διὰ νὰ προσβάλῃ τὸν παράδεισον, πρὸς Θεοῦ, διὰ τῆς παρουσίας τοῦ λῃστοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον δι' αὐτῆς νὰ τὸν τιμήσῃ. Διότι διὰ τὸν παράδεισον εἶναι τιμὴ νὰ ἔχῃ τέτοιον Κύριον, τόσον δυνατὸν καὶ φιλάνθρωπον ὥστε νὰ δύναται καὶ τὸν λῃστὴν νὰ καθιστᾷ ἄξιον τῆς εἰς τὸν παράδεισον εὐτυχίας. Πράγματι καὶ ὅταν προσεκάλει τοὺς τελώνας καὶ τὰς πόρνας εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, δὲν ἔκαμε τοῦτο διὰ νὰ προσβάλῃ τὴν βασιλείαν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἰδιαιτέρως τὴν ἐτίμα καὶ ἤθελε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τέτοιος εἶναι ὁ Κύριος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ποὺ καὶ πόρνας καὶ τελώνας καθιστᾷ ἱκανοὺς νὰ φανοῦν ἀντάξιοι τῆς τιμῆς καὶ τῆς εὐεργεσίας ποὺ θὰ τοὺς δοθῇ ἐξ αὐτῆς.

3. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν θαυμάζομεν τὸν ἰατρὸν τότε, ὅταν ἴδωμεν ὅτι ἀφοῦ ἀπαλλάξει ἐκ τῆς ἀσθενείας ἀσθενεῖς ποὺ εἶχαν ἀνίατα νοσήματα, τοὺς ἐπαναφέρει εἰς τὴν κανονικὴν ὑγείαν, ἔτσι θαύμαζε καὶ τὸν Χριστόν, ἀγαπητέ, καὶ νοιῶθε ἔκπληξιν, διότι ἀφοῦ παρέλαβε ἀνθρώπους ποὺ εἶχαν ἀνίατα ψυχικὰ νοσήματα, ἠδυνήθη καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ ἐκ τῆς κακίας, καὶ νὰ ἀναδείξῃ ἀξίους τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν αὐτοὺς ποὺ εἶχαν κατέλθῃ εἰς τὰ ἔσχατα τῆς ἀνηθικότητος. «Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ Παραδείσῳ». Μεγάλη ἡ τιμή, τεράστιο τὸ μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας, ἀνέκφραστος ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἀγαθότητος, διότι εἶναι μεγαλυτέρα τιμὴ τὸ νὰ εἰσέλθῃ κανεὶς εἰς τὸν παράδεισον μαζὶ μὲ τὸν Κύριον ἀπὸ τὴν τιμὴν νὰ εἰσέλθῃ μόνος του. Πές μου, τί ἔγινε; Τί ἀνάλογον ἐπέδειξεν ὁ λῃστής, διὰ νὰ θεωρηθῇ αἴφνης ἀπὸ τοῦ σταυροῦ ἄξιος τοῦ παραδείσου; Θέλεις νὰ σοῦ εἴπω ἐν συντομίᾳ καὶ νὰ σοῦ ἀποδείξω τὴν εὐγνωμοσύνην C τοῦ λῃστοῦ; Ὅταν ὁ Πέτρος ὁ κορυφαῖος τῶν μαθητῶν, ἠρνεῖτο κάτωθεν τοῦ σταυροῦ, τότε ἐκεῖνος ἐπάνω, καὶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὡμολόγησε τὸν Κύριον. Καὶ ἀνέφερα τοῦτο ὄχι διὰ νὰ κατηγορήσω τὸν Πέτρον πρὸς Θεοῦ, ἀλλ' ἐπιθυμῶν νὰ καταστήσω γνωστὴν τὴν μεγαλοψυχίαν καὶ τὴν ὑπέροχον φιλοσοφίαν τοῦ λῃστοῦ. Ἐκεῖνος δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὴν ἀπειλὴν μικρᾶς κόρης, αὐτὸς ὅμως ἐνῷ ἔβλεπεν ὅλον τὸν ὄχλον ὠργισμένον καὶ φωνασκοῦντα, καὶ ὑβρίζοντα νὰ ἵσταται πέριξ τοῦ ἐσταυρωμένου δὲν ἔδωσε σημασίαν εἰς τὰς ἐναντίον τοῦ ἐσταυρωμένου ὕβρεις, ἀλλ' ἀφοῦ παρέβλεψε ὅλα αὐτὰ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς πίστεως, καὶ παρεμέρισε τὰς μικρότητας καὶ τὰ ἐμπόδια, D ἐπίστευσεν εἰς τὸν Κύριον τῶν οὐρανῶν καὶ εἶπε τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα λόγια, ποὺ τὸν κατέστησαν ἄξιον τοῦ παραδείσου· «Μνήσθητί μου ἐν τῇ βασιλείᾳ σου». Ἂς μὴ διέλθωμεν ἀδιάφοροι τὰ λόγια αὐτά, καὶ ἂς μὴ ἐντραπῶμεν

νὰ δεχθῶμεν ὡς διδάσκαλον τὸν ληστὴν ποὺ δὲν ἐντράπη νὰ εἰσαγάγῃ πρῶτον εἰς τὸν παράδεισον ὁ Κύριός μας. Ἂς μὴ ἐντραπῶμεν νὰ δεχθῶμεν ὡς διδάσκαλον τὸν ἄνθρωπον, ποὺ ἐφάνη ἄξιος ἐξ ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους νὰ κατοικήσῃ εἰς τὸν παράδεισον. Ἂς ἐξετάσωμεν λοιπὸν τοὺς λόγους ἕνα πρὸς ἕνα διὰ νὰ μάθωμεν καὶ ἐκ τούτων τὴν δύναμιν **E** τοῦ σταυροῦ. Διότι δὲν ἀπηυθύνθη πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος καθὼς εἰς τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἀνδρέα λέγων· «Δεῦτε, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων» (Ματθ. 4, 19)· οὔτε καὶ τοῦ εἶπε καθὼς εἰς τοὺς δώδεκα μαθητάς, ὅτι «Καθίσεσθαι ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ» (Ματθ. 19, 28). Γενικῶς δὲ οὔτε μὲ μίαν λέξιν δὲν τὸν ἐτίμησεν. Οὔτε θαύματα εἶδεν, οὔτε νεκρὸν νὰ ἀνίσταται, οὔτε δαίμονας νὰ ἐκδιώκωνται, οὔτε θάλασσαν νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸ πρόσταγμά του, οὔτε συνωμίλησε μετ' αὐτοῦ περὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ εἶναι περίεργον ἀπὸ ποῦ
415 **A** ἔμαθε καὶ τὸ ὄνομα τῆς βασιλείας;

Ἂς ἴδωμεν λοιπὸν τὴν μεγάλην πίστην του. Ἐχλεύαζε τὸν Κύριον, λέγει ἡ Γραφή, ὁ ἄλλος ληστής, ἐπειδὴ ὑπῆρχε καὶ ἄλλος ληστὴς συνεσταυρωμένος, διὰ νὰ ἐκπληρωθοῦν οἱ λόγοι τοῦ προφήτου, ὅτι «Καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη» (Ἡσ. 13, 12). Διότι οἱ ἀχάριστοι Ἰουδαῖοι ἤθελον νὰ διαβάλουν καὶ τὴν δόξαν του καὶ διὰ παντὸς τρόπου προσεπάθουν νὰ διαστρέψουν τὰ γεγονότα. Ἀλλ' ἡ ἀλήθεια διαρκῶς ηὔξανε δι' ὅλων τῶν συμβάντων καὶ τὰ ἐμπόδια αὐτὰ τὴν ἐπαρουσίαζαν λαμπροτέραν. Τὸν ἐχλεύαζε, λοιπόν, ὁ ἄλλος ληστής, καὶ κάποιος ἐκ τῶν **B** εὐαγγελιστῶν λέγει, ὅτι καὶ οἱ δύο ἐχλεύαζαν τὸν Ἰησοῦν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἶναι ἀληθές, πρᾶγμα ποὺ καθιστᾶ ἰδιαιτέρως ἀξιόλογον τὴν εὐγνωμοσύνην του. Διότι εἶναι πολὺ φυσικὸν νὰ τὸν ἐχλεύαζεν ἀρχικῶς καὶ μετ' ὀλίγον νὰ μετεστράφη ὁλοκληρωτικῶς. Τὸν ἐχλεύαζε λοιπόν, λέγει, ὁ ἄλλος ληστής. Εἶδες τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῶν δύο ληστῶν; Καὶ οἱ δύο εἰς τὸν σταυρόν, καὶ οἱ δύο ἐξ αἰτίας κακῶν πράξεων, καὶ οἱ δύο ἕνεκα τῆς ἰδιότητός των τοῦ ληστοῦ, ἀλλὰ δὲν εἶχαν καὶ οἱ δύο τὸ ἴδιον τέλος. Ὁ μὲν εἷς ἐκληρονόμησε τὴν οὐράνιον βασιλείαν, ἐνῷ ὁ ἕτερος ὡδηγήθη εἰς τὴν κόλασιν. Ἔτσι καὶ χθές, μαθητὴς ὁ εἷς, μαθηταὶ καὶ οἱ ἄλλοι, ἀλλ' ὁ μὲν προητοίμαζε τὴν προδοσίαν, ἐνῷ οἱ δὲ ἡτοιμάζοντο **C** διὰ νὰ τὸν περιποιηθοῦν. Καὶ ἐκεῖνος μὲν ἔλεγεν εἰς τοὺς Φαρισαίους· «Τί θέλετέ μοι δοῦναι κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;» (Ματθ. 26, 15)· αὐτοὶ δὲ ἐπλησίασαν τὸν Ἰησοῦν λέγοντες· «Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα;» (Ματθ. 26, 17). Ἔτσι καὶ ἐδῶ ληστὴς ὁ μὲν ληστὴς καὶ ὁ δέ· ἀλλ' ὁ μὲν βλασφημεῖ, ὁ δὲ ἐπι-

κρίνει τὸν βλάσφημον. Καὶ πράττει τοῦτο ἂν καὶ βλέπει τὸν Κύριον ἐσταυρωμένον, καταδικασμένον καὶ τὸν ὄχλον νὰ φωνασκῇ καὶ νὰ χλευάζῃ κάτωθεν τοῦ σταυροῦ. Ἀλλ' ὅμως ἐξ αὐτῶν τίποτε δὲν τὸν ἀπεμάκρυνεν οὔτε τὸν ἠμπόδισε νὰ σχηματίσῃ τὴν ὀρθὴν γνώμην καὶ μᾶλλον ἐπικρίνει ἐντόνως τὸν ἄλλον ληστὴν λέγων· «Οὐδὲ φοβῇ τὸν Θεόν σύ;» (Λουκ. 23, 40).

3. **D** Εἶδες τὸ θάρρος τοῦ ληστοῦ; Εἶδες πῶς δὲν λησμονεῖ οὔτε καὶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὸ ἐπάγγελμά του, ἀλλὰ διὰ τῆς ὁμολογίας αὐτῆς ληστεύει τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν; «Οὐδὲ φοβῇ τὸν Θεὸν σύ», λέγει; Εἶδες θάρρος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, εἶδες πίστιν, εἶδες εὐλάβειαν; Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἦτο εἰς τὰ λογικά του καὶ ἐσκέπτετο ὀρθῶς ἐνῷ ἦτο προσηλωμένος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ ὑπέφερε τοὺς ἀφορήτους πόνους ἐκ τῶν καρφιῶν, διὰ τὸ γενναῖον τοῦτο φρόνημά του δὲν ἀξίζει νὰ τὸν θαυμάζωμεν; Καὶ ἐγὼ θὰ ἔλεγα ὅτι ὄχι μόνον ἀξίζει νὰ τὸν θαυμάζωμεν ἀλλὰ καὶ εἶναι δίκαιον νὰ τὸν μακαρίζωμεν. Διότι ὄχι μόνον δὲν **E** ἀπερροφήθη ἐκ τῶν πόνων, ἀλλ' ἀφοῦ ἠδιαφόρησε διὰ τὸν ἑαυτόν του, ἐφρόντιζε διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ πλησίον, καὶ ἐμελέτα πῶς νὰ ἀποσπάσῃ ἐκεῖνον ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ νὰ γίνῃ διδάσκαλος ἐνῷ ἦτο εἰς τὸν σταυρόν. «Οὐδὲ φοβῇ, τὸν Θεόν», λέγει, «σύ.». Ὡς νὰ τοῦ ἔλεγε· μὴ δίδῃς σημασίαν εἰς τὸ ἐπίγειον δικαστήριον, μὴ κρίνῃς ἐξ ὅσων βλέπεις, μὴ βλέπῃς μόνον αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν. Ὑπάρχει κάποιος ἄλλος κριτὴς ποὺ εἶναι ἀόρατος, καὶ εἶναι ἀδέκαστον τὸ δικαστήριόν του ἐκεῖνο καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κάμῃ λάθος. Μὴ λοιπὸν δώσῃς σημασίαν, ἐπειδὴ κατεδικάσθη εἰς τὸ ἐπίγειον δικαστήριον. Εἰς τὸ οὐράνιον δὲν γίνονται ἀδικίαι. Ἐδῶ βεβαίως εἰς τὸ ἐπίγειον δικαστήριον πολλάκις καταδικάζονται καὶ ἀθῷοι, καὶ ἔνοχοι ἀφίενται ἐλεύθεροι, καὶ δίκαιοι ἐπικρίνονται, καὶ ἄδικοι 416 **A** διαφεύγουν τὴν τιμωρίαν. Διότι οἱ περισσότεροι τῶν ἀνθρώπων, ἄλλα μὲν ἐξ ὅσων κρίνουν διαστρέφουν ἑκουσίως ἄλλα δὲ ἀκουσίως, ἢ δηλαδὴ ἀγνοοῦν τὴν δικαιοσύνην καὶ ἐξαπατῶνται, ἢ τὴν γνωρίζουν ἀλλ' ἐξαγοραζόμενοι διαφθείρονται καὶ ἀφοῦ προδώσουν τὴν ἀλήθειαν καταδικάζουν τοὺς ἀθῴους. Εἰς τὸν οὐρανὸν ὅμως δὲν συμβαίνει τίποτε ἀνάλογον. Διότι ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος κριτὴς καὶ ἡ ἀπόφασίς του λάμπει ὡς τὸ φῶς καὶ δὲν ἔχει σκοτεινὰ σημεῖα, οὔτε φοβεῖται τὴν δημοσιότητα οὔτε καὶ ἐπιδέχεται μεταβολήν. Διὰ νὰ μὴ λέγῃ λοιπὸν ἐκεῖνος ὅτι κατεδικάσθη εἰς τὸ ἐπίγειον δικαστήριον, διατί σὺ τὸν ὑπερασπίζεσαι; τὸν ὡδήγησεν εἰς τὸ οὐράνιον δικαστήριον, εἰς τὸ φοβερὸν βῆμα, εἰς τὸ ἀμερόληπτον **B** δικαστήριον ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ ποὺ οὐδέποτε

σφάλλει καὶ τοῦ ὑπενθύμισε τὴν φοβερὰν ἐκείνην κρίσιν. Κύτταξε ἐκεῖ, λέγει, καὶ δὲν θὰ ρίψης καταδικαστικὴν ψῆφον, οὔτε θὰ σταθῆς μὲ τὸ μέρος τῶν ἐπιγείων κριτῶν, ἀλλὰ θὰ αἰσθανθῆς θαυμασμὸν καὶ θὰ ἀποδεχθῆς τὴν οὐράνιον ἀπόφασιν. «Οὐδὲ φοβῇ», λέγει, «τὸν Θεὸν σύ;». Εἶδες τὴν πίστιν τοῦ λῃστοῦ, εἶδες τὴν σύνεσιν καὶ τὴν διδακτικήν του ἱκανότητα; Διὰ μιᾶς ἐπέταξεν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ πρόσεξε, πῶς συμμορφώνεται ἤδη πρὸς τὴν ἀποστολικὴν ὑπόδειξιν, ἀδιαφορῶν ὄχι μόνον διὰ τὸν ἑαυτόν του, ἀλλ' ἐνεργῶν καὶ πράττων πάντα, **C** ὥστε καὶ ἐκεῖνον νὰ ἀπαλλάξῃ ἐκ τῆς πλάνης καὶ νὰ τὸν ὁδηγήσῃ πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Διότι ὅταν εἶπε, «Οὐδὲ φοβῇ τὸν Θεὸν σύ», προσέθεσε, «Ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματί ἐσμεν» (Λουκ. 23, 40). Πρόσεξε τελείαν ἐξομολόγησιν. Τί ἀκριβῶς; «Ἐν τῷ αὐτῷ κρίματί ἐσμεν;». Εἰς τὴν ἰδίαν, λέγει, τιμωρίαν, ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ὑβρίζων λοιπὸν ἐκεῖνον, κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ ἐκτοξεύεις ὕβρεις καὶ ὄχι κατ' ἐκείνου. Διότι καθὼς ἐκεῖνος ποὺ ἁμαρτάνει καὶ καταδικάζει ἄλλον, τὸν ἑαυτόν του παρὰ τὸν ἄλλον καταδικάζει· ἔτσι καὶ ἐκεῖνος ποὺ ὑποφέρει καὶ χλευάζει τὴν συμφορὰν τοῦ ἄλλου, τὸν ἑαυτόν του χλευάζει καὶ ὄχι τὸν ἄλλον. «Ἐν τῷ αὐτῷ κρίματί **D** ἐσμεν», λέγει. Διαβάζει εἰς αὐτὸν νόμον ἀποστολικὸν καὶ λόγους τοῦ εὐαγγελίου ποὺ λέγουν· «Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε» (Ματθ. 7, 1). «Ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματί ἐσμεν». Τί κάμνεις, ὦ λῃστά; διὰ τῶν λόγων σου κάμνεις τὸν Κύριον σύντροφόν σας; «Ἐν τῷ αὐτῷ κρίματί ἐσμεν»; Ὄχι, λέγει· διορθώνω διὰ τῶν ἐν συνεχείᾳ λόγων μου· «Καὶ ἡμεῖς μέν», λέγει, «δικαίως· ἄξια γὰρ ὧν ἐποιήσαμεν ἀπολαμβάνομεν» (Λουκ. 23, 41). Διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ἀκούων τοὺς λόγους· «Ἐν τῷ αὐτῷ κρίματί ἐσμεν» ὅτι ἔκαμε τὸν Κύριον συμμέτοχον τῆς ἁμαρτίας διὰ τοῦτο διώρθωσε καὶ εἶπεν· «Ἡμεῖς μὲν δικαίως· ἄξια γὰρ ὧν ἐποιήσαμεν **E** ἀπολαμβάνομεν». Εἶδες τελείαν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἐξομολόγησιν; εἶδες πῶς ἀπέπλυνε διὰ τῶν λόγων τὰς ἁμαρτίας; εἶδες πῶς ἐπαλήθευσε τὴν προφητικὴν ἐκείνην προτροπήν· «Λέγε σὺ τὰς ἀνομίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῇς»; (Ἠσ. 43, 26). Οὐδεὶς τὸν ἠνάγκασεν, οὐδεὶς τὸν ἐκατηγόρησεν, οὐδεὶς τὸν διέταξε. Ὁ ἴδιος γίνεται κατήγορος τοῦ ἑαυτοῦ του, διὰ τοῦτο λοιπὸν δὲν εἶχε κανένα ἄλλον κατήγορον. Ἐπειδὴ ἐπρόλαβε νὰ ἁρπάσῃ τὴν ἰδιότητα τοῦ κατηγόρου καὶ νὰ στηλιτεύσῃ τὸν ἑαυτόν του, λέγων· «Ἡμεῖς δικαίως· ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν· οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξεν». Εἶδες ἀπέραντον εὐλάβειαν; Ὅταν λοιπὸν κατηγόρησε τὸν ἑαυτόν του, ὅταν **417 A** διέσυρε τὴν διαγωγήν του, ὅταν ἀπελογήθη ὑπὲρ τοῦ Κυρίου λέγων, ὅτι «Ἡμεῖς μὲν δικαίως, οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξε», τότε ἔλαβε θάρρος νὰ παρακαλέσῃ καὶ εἶπε· «Μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου». Προηγουμένως δὲν ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ, «Μνήσθητί μου» μέχρις ὅτου ἐκαθάρισε διὰ τῆς ἐξομολογήσεως τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ τῆς ἀκαθαρσίας τῶν ἁμαρτημάτων, μέχρις ὅτου διὰ τῆς καταδίκης τοῦ ἑαυτοῦ του ἀπέβαλε τὰς ἁμαρτίας.

Βλέπεις πόσον ἰσχυρὰ εἶναι ἡ ἐξομολόγησις καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ σταυροῦ; Ὅταν ἀκούῃς αὐτά, ἀγαπητέ, ποτὲ μὴ ἀπελπισθῇς ἀλλ' ἀφοῦ λάβῃς ὑπ' ὄψιν σου τὸ ἀσύλληπτον **B** μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, πίεσε τὸν ἑαυτόν σου νὰ σπεύσῃ διὰ νὰ μετανοήσῃ. Διότι ἐὰν ἠξίωσε τὸν λῃστὴν ἀκόμη καὶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ εὑρισκόμενον τόσον μεγάλης τιμῆς, πολὺ περισσότερον θὰ ἀξιώσῃ ἡμᾶς τῆς φιλανθρωπίας του ἐὰν θελήσωμεν νὰ ἐξομολογηθῶμεν τὰς ἁμαρτίας μας. Διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τὴν φιλανθρωπίαν του, ἂς μὴ ἐντρεπώμεθα νὰ ἐξομολογούμεθα τὰ ἁμαρτήματά μας, διότι ἡ ἰσχὺς τῆς ἐξομολογήσεως εἶναι μεγάλη καὶ ἡ δύναμίς της πολλή. Νὰ λοιπὸν καὶ αὐτὸς ἐξωμολογήθη καὶ εὗρε τὸν παράδεισον ἀνοικτόν. Ἐξωμολογήθη καὶ ἔλαβε θάρρος νὰ ζητήσῃ τὴν βασιλείαν αὐτὸς ποὺ ἦτο **C** πρότερον λῃστής. Μέχρι τότε δὲν ἐζήτησε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἀπὸ ποῦ, πές μου, ὦ λῃστά, ἐσκέφθης τὴν βασιλείαν; Διότι τί ἀνάλογον εἶδες τώρα; Καρφιὰ καὶ σταυρὸς αὐτὰ ποὺ βλέπεις καὶ κατηγορία καὶ εἰρωνεῖαι καὶ χλευασμοί. Ναί, λέγει· Διότι αὐτὸς ὁ σταυρὸς μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι σύμβολον τῆς βασιλείας. Διὰ τοῦτο ἀποκαλῶ βασιλέα αὐτόν, ἐπειδὴ τὸν βλέπω νὰ σταυρώνεται, ἐπειδὴ εἶναι ἴδιον τοῦ βασιλέως νὰ ἀποθνήσκῃ χάριν τῶν ὑπηκόων του. Αὐτὸς εἶπεν· «Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων» (Ἰω. 10, 11)· καὶ ὁ καλὸς βασιλεὺς λοιπὸν θυσιάζει τὴν ζωήν του χάριν τῶν ὑπηκόων του. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐθυσίασε τὴν ζωήν του διὰ τοῦτο τὸν ἀποκαλῶ βασιλέα. «Μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου».

4. **D** Θέλεις νὰ μάθῃς πῶς ὁ σταυρὸς εἶναι ταυτοχρόνως σύμβολον βασιλείας καὶ πῶς ἀντικείμενον σεβασμοῦ; Δὲν τὸν ἄφησεν ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ τὸν ἔλαβε μαζί του καὶ τὸν ἀνέβασεν εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ ἀπὸ ποῦ τὸ πληροφορούμεθα; Ἐκ τοῦ ὅτι μετ' αὐτοῦ θὰ ἔλθῃ κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν. Ἄκουσε τὸν ἴδιον τὸν Χριστὸν ποὺ λέγει· «Ἐὰν εἴπωσιν ὑμῖν, Ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις ἐστὶν ὁ Χριστός, ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ, μὴ ἐξέλθητε» (Ματθ. 24, 26)· ὁμιλῶν περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας αὐτοῦ καὶ περὶ τῶν ψευδοχρίστων, τῶν ψευδοπροφητῶν καὶ περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου, διὰ νὰ μὴ ἐξαπατηθῇ κά-

ποιος καὶ πέσῃ εἰς τὰς παγίδας του. Ἐπειδὴ ἀκριβῶς ὁ Ἀντίχριστος θὰ ἔλθῃ πρὸ τοῦ Χριστοῦ, λέγει, καὶ διὰ νὰ μὴ πέσητε εἰς τὸ στόμα τοῦ λύκου ἐνῷ ἀναζητῆτε τὸν ποιμένα, διὰ τοῦτο σᾶς γνωστοποιῶ τὰ γνωρίσματα τῆς παρουσίας τοῦ **E** ποιμένος. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ πρώτη παρουσία αὐτοῦ ἐγένετο κεκαλυμμένη, μὴ νομίσητε, λέγει, ὅτι καὶ ἡ δευτέρα θὰ πραγματοποιηθῇ ἀναλόγως. Διότι ἐκείνη εὐλόγως ἐπραγματοποιήθη κεκαλυμμένη· ἐπειδὴ ἦλθε νὰ ἀναζητήσῃ τὸ ἀπολωλὸς πρόβατον. Ἀλλ' αὐτὴ δὲν θὰ πραγματοποιηθῇ καθ' ὅμοιον τρόπον, πῶς ὅμως; πές μου, καὶ δίδαξέ με. «Ὥσπερ ἐξέρχεται», λέγει, «ἡ ἀστραπὴ ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου» (Ματθ. 24, 27). Θὰ τὴν ἴδουν οἱ πάντες καὶ δι' οὐδένα θὰ παραστῇ ἀνάγκη νὰ ἐρωτήσῃ. Ὅπως δηλαδὴ ὅταν ἀστράψῃ δὲν χρειάζεται νὰ ἐξετάσωμεν τὸ γεγονός, ἐὰν ἤστραψε,
418 A ἔτσι καὶ ὅταν ἐπισυμβῇ ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου δὲν θὰ χρειασθῇ νὰ ἐρευνήσωμεν ἐὰν ἦλθεν ὁ Χριστός. Ἀλλ' αὐτὸ διὰ τὸ ὁποῖον ἐνδιαφερόμεθα δὲν τὸ εἴπαμεν ἀκόμη, ἐὰν δηλαδὴ ἔλθῃ μετὰ τοῦ σταυροῦ. Ἄκουε λοιπὸν καὶ τοῦτο ποὺ τὸ διευκρινίζει σαφῶς. «Τότε», λέγει, δηλαδὴ ὅταν ἔλθῃ, «ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς» (Ματθ. 24, 29). Διότι τόσον ὑπερβολικὴ θὰ εἶναι τότε ἡ λάμψις τοῦ φωτός, ὥστε θὰ κρυβοῦν καὶ τὰ λαμπρότερα ἄστρα. «Καὶ οἱ ἀστέρες γάρ», λέγει, «πεσοῦνται, καὶ οὕτω τὸ σημεῖον φανήσεται τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ». Εἶδες πόσον ἀνώτερον εἶναι τὸ σημεῖον, πόση ἡ λαμπρότης καὶ ἡ ἀκτινοβολία του; Σκοτίζεται ὁ ἥλιος, παύει ἡ φωτεινότης τῆς σελήνης, πίπτουν τὰ ἄστρα καὶ μόνον ἐκεῖνο φαίνεται, διὰ νὰ **B** πληροφορηθῇς ὅτι εἶναι φωτεινότερον τῆς σελήνης καὶ λαμπρότερον τοῦ ἡλίου. Καθὼς δηλαδὴ ὅταν εἰσέρχεται βασιλεὺς εἰς πόλιν, ὁ στρατὸς προπορευόμενος σηκώνει ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ λάβαρα καὶ προαναγγέλλει τὴν εἴσοδον τοῦ βασιλέως, ἔτσι καὶ ὅταν κατέλθῃ ἐκ τῶν οὐρανῶν ὁ Κύριος τῆς δημιουργίας θὰ προπορευθοῦν αἱ στρατιαὶ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀρχαγγέλων βαστάζουσαι τὸ σημεῖον ἐκεῖνο καὶ ἀναγγέλλουσαι εἰς ἡμᾶς τὴν βασιλικὴν εἴσοδον. «Τότε», λέγει, «καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται» (Ματθ. 24, 29), ἐννοεῖ τοὺς ἀγγέλους καὶ ἀρχαγγέλους καὶ ὅλας τὰς ἀοράτους δυνάμεις. Ἐπειδὴ θὰ τὰς καταλάβῃ τρόμος, φόβος πολὺς καὶ **C** ἀγωνία. Διατί ὅμως, πές μου, φοβοῦνται καὶ αἱ δυνάμεις ἐκεῖναι; Πολὺ εὔλογον. Θὰ εἶναι φοβερὸν τὸ δικαστήριον τότε. Ὁλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος πρόκειται νὰ κριθῇ καὶ νὰ ἀπολογηθῇ καὶ νὰ σταθῇ ἐνώπιον τοῦ φοβεροῦ δικαστηρίου. Ἀλλὰ διατί θὰ τρέμουν τότε καὶ οἱ ἄγγελοι καὶ

θὰ φοβοῦνται αἱ ἀσώματοι ἐκεῖναι δυνάμεις; Διότι δὲν πρόκειται ἐκεῖνοι νὰ κριθοῦν. Ὅπως ὅταν κάποιος δικαστὴς καταδικάζῃ τοὺς ἐνόχους, καὶ ἐνῷ κάθηται ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς ἕδρας, ὄχι μόνον οἱ ἔνοχοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπὶ τῆς τάξεως ἐντεταλμένοι, **D** ποὺ οὐδεμίαν ἔχουν τύψιν συνειδήσεως φοβοῦνται καὶ τρέμουν ἐξ αἰτίας τοῦ δικαστοῦ, ἔτσι καὶ τότε ὅταν θὰ δικάζεται τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ θὰ ἀπολογῆται διὰ τὰς ἁμαρτίας του, θὰ φοβοῦνται καὶ θὰ τρέμουν ἕνεκα τοῦ δικαστοῦ καὶ αὐτοὶ οἱ ἄγγελοι καὶ αἱ ὑπόλοιπαι οὐράνιαι δυνάμεις ἂν καὶ δὲν θὰ ἔχουν οὐδεμίαν τύψιν συνειδήσεως. Τοῦτο λοιπὸν τὸ κατενοήσαμεν· ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον καὶ διὰ τί θὰ ἔλθῃ κρατῶν τὸν σταυρόν; Μάθε καὶ τὴν αἰτίαν τούτου. Διὰ νὰ πληροφορηθοῦν ἐκ τῶν ἰδίων τῶν ἔργων των ἐκεῖνοι ποὺ τὸν ἐσταύρωσαν τὴν ἀχαριστίαν των, διὰ τοῦτο θὰ τοὺς δείξῃ τὴν ἰδίαν τὴν ἀπόδειξιν τῆς παραφροσύνης των. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι δι' αὐτὸν τὸν λόγον φέρει μαζί του τὸν σταυρόν, διὰ νὰ τοὺς ὀνειδίσῃ, ἄκουσε πάλιν τὸν ἴδιον **E** τὸν εὐαγγελιστὴν ποὺ λέγει· «Τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς» (Ματθ. 24, 30), διότι θὰ βλέπουν τὸν κατήγορον καὶ θὰ ἀναγνωρίσουν τὸ ἁμάρτημά των. Διατὶ θαυμάζεις ὅμως ἂν ἔλθῃ ἔχων μαζί του τὸν σταυρόν; θὰ ἔλθῃ καὶ θὰ ἔχῃ τὰ ἴδια τὰ τραύματά του. Ἀπὸ ποῦ συνάγεται ὅτι θὰ ἔχῃ τὰ ἴδια τὰ τραύματα ἐπ' αὐτοῦ; Ἄκουσε τί λέγει ὁ προφήτης· «Ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν» (Ζαχ. 12, 10). Ὅπως δηλαδὴ ἔκαμε εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Θωμᾶ, ἐπιθυμῶν νὰ ἀπομακρύνῃ τὴν ἀπιστίαν τοῦ μαθητοῦ, καὶ τοῦ ἐπέδειξε τὰ ἴχνη τῶν καρφιῶν καὶ τὰ ἴδια τὰ τραύματα καὶ εἶπε, **419 A** «Βάλε τὸν δάκτυλόν σου, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου, καὶ ἴδε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει» (Λουκ. 24, 39), (Ἰω. 20, 27) διὰ νὰ τοῦ ἀποδείξῃ ὅτι πράγματι ἀνεστήθη, ἔτσι καὶ τότε θὰ ἔχῃ τὰς πληγὰς καὶ τὸν σταυρόν, διὰ νὰ ἀποδείξῃ εἰς αὐτούς, ὅτι αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἐσταυρώθη. Μέγαλο ἐπομένως ἀγαθὸν καὶ σωτήριον καὶ ἐμφανὴς ἀπόδειξις τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ σταυρός.

5. Ἀλλ' ὄχι μόνον ὁ σταυρός, ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι οἱ λόγοι ποὺ εἶπε ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἀποδεικνύουν τὴν ἀνέκφραστον φιλανθρωπίαν του. Ἄκουσε τὰ λόγια αὐτά. Ἐνῷ δηλαδὴ ἦσαν παρόντες αὐτοὶ ποὺ τὸν ἐσταύρωσαν καὶ ἔβραζαν ἐκ τῆς ὀργῆς, εἶπε· «Πάτερ ἄφες αὐτοῖς **B** τὴν ἁμαρτίαν ταύτην· οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσιν» (Λουκ. 23, 34). Εἶδες τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου διὰ τὸν ἄνθρωπον; ἐνῷ ἐσταυρώνετο παρεκάλει ὑπὲρ τῶν σταυρωτῶν του. Καὶ ὅμως ἐκεῖνοι τὸν ἐχλεύαζον καὶ τὸν διέσυραν, λέγοντες· «Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ» (Ματθ. 27, 40). Ἀλλ' ὅμως διὰ

τὸν λόγον αὐτὸν δὲν καταβαίνει ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἐπειδὴ εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Δι᾿ αὐτὸ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, διὰ νὰ σταυρωθῇ χάριν ἡμῶν. «Καταβάτω», λέγει, «ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν, καὶ πιστεύσωμεν εἰς αὐτὸν» (Ματθ. 27, 42). Κύτταξε λόγους ἀναιδεῖς καὶ προσχήματα ἀπιστίας. Ἐπραγματοποίησεν ἔργα μεγαλύτερα τῆς καθόδου ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ δὲν ἐπίστευσαν, καὶ τώρα λέγουν· Κατέβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ θὰ πιστεύσωμεν εἰς ἐσένα. Διότι τὸ νὰ ἀναστηθῇ νεκρός, ἐνῷ ὁ τάφος εἶναι σφραγισμένος μὲ ὀγκώδη λίθον, εἶναι ἔργον πολὺ μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ νὰ κατεβῇ ἀπὸ τὸν σταυρόν. C Καὶ ἀκόμη, τὸ νὰ βγάλη ἀπὸ τὸ μνῆμα τὸν Λάζαρον, ποὺ εἶχε τέσσαρας ἡμέρας νεκρὸς καὶ ἦτο περιτυλιγμένος μὲ τὰ νεκρικὰ σάβανα, ἦτο ἔργον πολὺ μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ νὰ κατεβῇ ἀπὸ τὸν σταυρόν. Εἶδες παράλογα λόγια; εἶδες ὑπερβολικὴν μανίαν; Ἀλλὰ δώσατε ἰδιαιτέραν προσοχήν, παρακαλῶ, διὰ νὰ γνωρίσητε τὴν ἀσύλληπτον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ πῶς ὁ Χριστὸς ἐχρησιμοποίησε τὴν ἰδίαν τὴν μωρίαν των διὰ νὰ τοὺς συγχωρήση. «Πάτερ», λέγει, «ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν· οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι» (Λουκ. 23, 34). Τοῦτο καθίσταται πρόδηλον, διὰ τῶν λόγων του· Ἀνόητοι εἶναι καὶ δὲν γνωρίζουν αὐτὸ ποὺ κάμουν. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἔλεγαν· «Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, σῶσον σεαυτὸν» (Ματθ. 27, 40), αὐτὸς δὲ προσεπάθει νὰ σώση αὐτοὺς ποὺ τὸν ἐχλεύαζαν τὸν ὕβριζαν καὶ τὸν περιέπαιζαν. «Ἄφες αὐτοῖς», λέγει, D «τὴν ἁμαρτίαν ταύτην· οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι». Τί συνέβη λοιπόν; τοὺς συνεχώρησε τὴν ἁμαρτίαν; Τὴν συνεχώρησεν εἰς ὅσους ἠθέλησαν νὰ μετανοήσουν. Ἂν δὲν τὴν συνεχώρει δὲν θὰ ἐγίνετο ἀπόστολος ὁ Παῦλος. Ἂν δὲν συνεχώρει εἰς αὐτοὺς τὴν ἁμαρτίαν δὲν θὰ ἐπίστευαν ἀμέσως τρεῖς χιλιάδες καὶ πέντε καὶ πολλαὶ μυριάδες Ἰουδαίων ἀργότερον. Διότι ἄκουσε τί λέγει πρὸς τὸν Παῦλον εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰάκωβος· «Θεωρεῖς ἀδελφέ, πόσαι μυριάδες εἰσὶ τῶν πεπιστευκότων Ἰουδαίων» (Πράξ. 21, 20).

Σᾶς παρακαλῶ λοιπόν, ἂς μιμηθῶμεν καὶ ἡμεῖς τὸν Κύριον καὶ E ἂς προσευχηθῶμεν ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν. Αὐτὰ ποὺ χθὲς συνεβούλευσα, αὐτὰ καὶ πάλιν συμβουλεύω, γνωρίζων τὸ μέγεθος τοῦ ἐπιτεύγματος νὰ μιμηθῇς τὸν Κύριον. Ἐκεῖνος ἐσταυρώνετο καὶ παρεκάλει ὑπὲρ τῶν σταυρωτῶν του. Πῶς ὅμως εἶναι δυνατόν, θὰ ἰσχυρίζετο κάποιος, νὰ μιμηθῶ τὸν Κύριον; Εἶναι δυνατὸν ἂν θέλῃς· διότι ἐὰν ἦτο ἀδύνατον, δὲν θὰ ἔλεγε· «Μάθετε ἀπ᾿ ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ» (Ματθ. 11, 29). Ἐὰν ἦτο ἀδύνατον εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ τὸν μιμηθῇ δὲν θὰ ἔλεγεν ὁ Παῦλος· «Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ» (Α΄ Κορ. 11, 1).

Παρὰ ταῦτα ἂν δὲν θέλῃς νὰ μιμηθῇς τὸν Κύριον, μιμήσου τὸν συνάνθρωπόν σου, 420 A ἐννοῶ τὸν Στέφανον τὸν πρωτομάρτυρα. Ἐκεῖνος ἐμιμήθη τὸν Κύριον. Διότι καθὼς ὁ Κύριος παρεκάλει ἐν μέσῳ τῶν σταυρωτῶν του ὑπὲρ αὐτῶν, ἔτσι καὶ ὁ Στέφανος ἐνῷ εὑρίσκετο μεταξὺ αὐτῶν ποὺ τὸν ἐλιθοβόλουν καὶ ἐνῷ ἐκτυπᾶτο ὑπὸ πάντων καὶ ἐδέχετο τὸν καταιγισμὸν τῶν λίθων, τοὺς πόνους ποὺ τοῦ προεκάλουν ἀφοῦ παρέβλεψε, ἔλεγε· «Κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην» (Πράξ. 7, 59). Εἶδες πῶς συνομιλεῖ ὁ Υἱὸς καὶ πῶς προσεύχεται ὁ δοῦλος; Ἐκεῖνος λέγει· «Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην· οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσιν» (Λουκ. 23, 34)· καὶ αὐτός· «Κύριε μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην» (Πραξ. 7, 59). Καὶ B διὰ νὰ μάθῃς ὅτι κάμνει τοῦτο ἐν ἐπιγνώσει, δὲν προσηυχήθη ἁπλῶς, οὔτε ἐκ συνηθείας, οὔτε ὄρθιος, ἀλλ᾿ ἀφοῦ ἐγονάτισε, μὲ κατάνυξιν καὶ πολλὴν ἀγάπην. Θέλεις νὰ σοῦ δείξω καὶ ἄλλον συνάνθρωπον ποὺ ἔκαμε μεγαλυτέραν ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν προσευχήν; ἄκουε τὸν μακάριον Παῦλον ποὺ λέγει· ἀφοῦ ἀνέφερε δηλαδὴ ὅσα ἔπαθε, ὅτι «Πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν παρὰ Ἰουδαίων ἔλαβον, τρὶς ἐρραβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυάγησα» (Β΄ Κορ. 11, 24 - 25)· καὶ ἀπηρίθμησε τὸ πλῆθος καὶ τὰς διώξεις ποὺ ὑπέμεινε κάθε ἡμέραν ὑπ᾿ αὐτῶν, λέγει ὁ ἴδιος· «Ηὐχόμην ἀνάθεμα εἶναι αὐτὸς ἐγὼ ἀπὸ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα, οἵτινές C εἰσιν Ἰσραηλῖται» (Ρωμ. 9, 3). Θέλεις νὰ ἴδῃς καὶ ἄλλους, ὄχι ἐκ τῆς Καινῆς ἀλλ᾿ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ποὺ κάμνουν ἀκριβῶς τὸ ἴδιο; Διότι τοῦτο εἶναι ἰδιαιτέρως ἀξιοθαύμαστον, ὅταν αὐτοὶ ποὺ δὲν προετράπησαν νὰ ἀγαποῦν τοὺς ἐχθρούς, ἀλλὰ νὰ βγάζουν ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος, καὶ νὰ ἀνταποδίδουν τὰ ἴσα, αὐτοὶ νὰ ἀνέρχωνται εἰς τὸ ἀποστολικὸν ὕψος.

Ἄκουσε τί λέγει λοιπὸν ὁ Μωϋσῆς ποὺ ἐλιθοβολήθη πολλάκις ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων· «Εἰ μὲν ἀφῇς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες· εἰδὲ μή, κἀμὲ ἐξάλειψον ἐκ τῆς βίβλου ἧς ἔγραψας» (Ἐξ. 32, 31 - 32). Βλέπεις πῶς κάθε δίκαιος τοποθετεῖ ὑπεράνω τῆς ἰδικῆς του σωτηρίας τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἄλλων; Οὐδὲν ἁμάρτημα διέπραξες, διατὶ ἐπιθυμεῖς νὰ γίνῃς μέτοχος τῆς τιμωρίας αὐτῶν; D Δὲν δύναμαι, λέγει, νὰ αἰσθανθῶ τὴν εὐτυχίαν ὅταν ὑποφέρουν οἱ ἄλλοι. Καὶ εἶναι εὔκολον νὰ ἴδῃς καὶ ἄλλον νὰ προσεύχεται ὁμοίως. Ἐπίτηδες βεβαίως προσφέρω πολλὰ παραδείγματα, ὥστε ἔστω καὶ ἔτσι νὰ διορθωθῶμεν καὶ νὰ ἐκριζώσωμεν τὴν φοβερὰν αὐτὴν ἀσθένειαν τῆς ψυχῆς, ἐννοῶ τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν κατάραν. Ὅταν ὁ Θεὸς ὠργίσθη καὶ ἀπέστειλεν ἄγγελον διὰ νὰ

τιμωρήση τὸν λαόν, ἄκουσε τί εἶπε ὁ μακάριος Δαυΐδ, καθὼς εἶδε τὸν ἄγγελον νὰ ἐπιδεικνύη τὸ πύρινον ξίφος διὰ νὰ ἐπιφέρη τὸ πλῆγμα· «Ἐγὼ ὁ ποιμὴν ἐκακοποίησα, καὶ οὗτοι τὸ ποίμνιον τί ἐποίησαν; E Γενέσθω ἡ χείρ σου ἐπ' ἐμέ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου» (Β΄ Βασ. 24, 17). Βλέπεις πάλιν ἀνάλογα κατορθώματα; Θέλεις νὰ σοῦ δείξω καὶ ἄλλον νὰ κάμη τὸ ἴδιον; Ὁ προφήτης Σαμουὴλ ὑβρίσθη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, περιεφρονήθη καὶ ἐξηυτελίσθη ἔτσι ποὺ ὁ Θεὸς ἠθέλησε νὰ τὸν παρηγορήση. Προσέξατε ἰδιαιτέρως, σᾶς παρακαλῶ. Τοῦ εἶπε λοιπὸν ὁ Θεός· «Οὐ σὲ ἐξουθενήκασιν, ἀλλ' ἐμὲ» (Α΄ Βασ. 8, 7). Τί λοιπὸν ἀπήντησε ἐκεῖνος ὁ περιφρονημένος, 421 A ὁ κατησχημένος, ὁ καταφρονημένος καὶ ὁ ἐξυβρισμένος; Ἄκουε τί λέγει· «Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο ἁμαρτεῖν τῷ Κυρίῳ τοῦ διαλιπεῖν προσευχόμενον ὑπὲρ ὑμῶν» (Α΄ Βασ. 12, 23). Ἐνόμισεν ὅτι εἶναι ἁμαρτία τὸ νὰ μὴ προσεύχεται ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν. Ποτὲ μὴ μοῦ συμβῆ, λέγει, νὰ ἁμαρτήσω μὴ προσευχόμενος πρὸς χάριν σας. Εἶδες ἕνα ἕκαστον τῶν δικαίων, πόσον ἐφρόντισε ἰδιαιτέρως διὰ τὸ ἐπίτευγμα τοῦτο, ἀκολουθῶν τὰ ἴχνη τοῦ Κυρίου; Ἂς συνοψίσωμεν λοιπὸν αὐτὰ ποὺ εἴπαμεν. Ὁ Κύριος λέγει· «Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν· οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσιν» (Λουκ. 23, 34). Ὁ Στέφανος εἶπε· «Κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην» (Πράξ. 7, 59). Ὁ Παῦλος λέγει· «Ηὐχόμην ἀνάθεμα εἶναι αὐτὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ B σάρκα» (Ρωμ. 9, 3). Ὁ Μωϋσῆς ὁμοίως· «Εἰ μὲν ἀφῇς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες· εἰ δὲ μή, κἀμὲ ἐξάλειψον ἐκ τῆς βίβλου ἧς ἔγραψας» (Ἔξ. 32, 31 - 32). Ὁ Δαυΐδ λέγει· «Γενέσθω ἡ χείρ σου ἐπ' ἐμέ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου» (Β΄ Βασ. 24, 17). Ὁ Σαμουὴλ παρομοίως. «Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο ἁμαρτεῖν τοῦ διαλιπεῖν προσευχόμενον ὑπὲρ ὑμῶν» (Α΄ Βασ. 12, 23). Πῶς λοιπὸν θὰ συγχωρηθῶμεν ἂν δὲν φροντίσωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν τοῦτο, τὴν στιγμὴν ποὺ μᾶς προτρέπουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τῆς Καινῆς καὶ τῆς Παλαιᾶς διαθήκης νὰ προσευχώμεθα ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν; Παρακαλῶ λοιπὸν μὴ ἀδιαφορῶμεν. Διότι ὅσον περισσότερα C εἶναι τὰ παραδείγματα τόσον μεγαλυτέρα εἶναι ἡ τιμωρία ἂν δὲν τὰ μιμηθῶμεν. Διότι πολὺ σπουδαιότερον εἶναι νὰ προσευχώμεθα ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν, παρὰ ὑπὲρ τῶν φίλων· διότι δὲν ὠφελεῖ τόσον ἡ ὑπὲρ τῶν φίλων προσευχή, ὅσον ἡ ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν. Ἄκουσε τὸν Χριστὸν ποὺ λέγει· «Ἐὰν ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν;» (Ματθ. 5, 46). Ὅταν λοιπὸν προσευχώμεθα ὑπὲρ τῶν φίλων, δὲν γινόμεθα καθόλου καλύτεροι τῶν τελωνῶν. Ἀλλ' ἐὰν ἀγαπήσωμεν

τοὺς ἐχθροὺς καὶ προσευχηθῶμεν ὑπὲρ αὐτῶν, ὁμοιάζομεν πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ τὸ ἀνθρωπίνως δυνατόν. «Ἔσεσθε γάρ», λέγει, «ὅμοιοι τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθούς, E καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους» (Ματθ. 5, 45). Ὅταν λοιπὸν ἔχωμεν τὰ παραδείγματα καὶ ἀπὸ τοῦ Κυρίου, καὶ ἀπὸ τῶν συνανθρώπων, ἂς τὰ μιμηθῶμεν, καὶ ἂς ἐπιδιώξωμεν τὴν ἀρετήν, διὰ νὰ ἀξιωθῶμεν νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν οὐράνιον βασιλείαν καὶ τὴν φρικτὴν αὐτὴν τράπεζαν μὲ περισσότερον θάρρος, ἀφοῦ καθαρίσωμεν τὴν συνείδησίν μας διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τὰ ἐπηγγελμένα ἀγαθὰ διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα, καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις καὶ τιμή, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ

1. 422 A Ἠσχολήθημεν προηγουμένως μὲ τὰ δόγματα καὶ τὴν δόξαν τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀφοῦ ἀπεστομώσαμεν αὐτοὺς ποὺ προσπαθοῦν νὰ μειώσουν τὴν ἀξίαν του καὶ νὰ ἀποξενώσουν αὐτὸν τοῦ Πατρός του. Σήμερον ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς ὁμιλήσω δι' ἠθικὰ θέματα καὶ νὰ στρέψω τὴν προτροπήν μου καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὰ περὶ τοῦ τρόπου ζωῆς καὶ συμπεριφορᾶς. Μᾶλλον ὅμως ἡ ὁμιλία αὐτὴ δὲν εἶναι ἁπλῶς καὶ μόνον ἠθικὴ ἀλλὰ καὶ δογματική, διότι ἑτοιμάζομαι νὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὸ γεγονὸς τῆς ἀναστάσεως. Τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο εἶναι πολύμορφον, ἐπειδὴ καὶ εἰς τὰ δόγματα μᾶς ἰσχυροποιεῖ, καὶ τὴν ζωήν μας ρυθμίζει, καὶ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ ἀπαλλάσσει πάσης κατηγορίας. Καὶ ὅπως, ὅταν ἀμφισβητήσωμεν τὸ γεγονὸς τῆς ἀναστάσεως ἀνατρέπεται ἡ B ἰσορροπία τῆς ζωῆς μας καὶ καταλαμβάνεται ὑπὸ μυρίων κακῶν καὶ ἀνατρέπονται τὰ πάντα, ἔτσι καὶ ὅταν πιστεύσωμεν εἰς αὐτὸ κατανοοῦμεν τὸ σχέδιον τῆς θείας προνοίας καὶ προετοιμαζόμεθα νὰ φροντίσωμεν ἰδιαιτέρως διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς καὶ διὰ τὴν ἐπιμελῆ ἀποφυγὴν τῆς κακίας καὶ ἔτσι τὰ πάντα πληροῦνται γαλήνης καὶ εἰρήνης. Διότι ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἀναμένει τὴν ἀνάστασιν οὔτε τὸν ἑαυτόν του θεωρεῖ ὑπεύθυνον διὰ τὰς ἐδῶ πράξεις του, ἀλλὰ νομίζει ὅτι σταματοῦν τὰ ἀνθρώπινα εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε πέραν αὐτῆς, C οὔτε ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ἀρετήν. Διότι πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀσκήσῃ τὴν ἀρετὴν καὶ νὰ ὑπομένῃ τοὺς πόνους ἐὰν δὲν προσδοκᾷ οὐδεμίαν ἀμοιβήν; οὔτε θὰ ἀπέχῃ τῆς κακίας, ἐφ' ὅσον οὐδεμίαν ἀναμένει νὰ ὑποστῇ τιμωρίαν διὰ τὰ κακὰ ποὺ ἔπραξεν ὁ ἴδιος, ἀλλ' ἀφοῦ παραδοθῇ εἰς παραλόγους ἐπιθυμίας θὰ ἐπακολουθήσῃ κάθε εἶδος πονηρᾶς πράξεως. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ ἐπίστευσεν εἰς τὴν μέλλουσαν κρίσιν καὶ ἔχει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο δικαστήριον, καὶ τὴν εὐθύνην τῶν πράξεων καὶ τὴν ἀδέκαστον κρίσιν, διὰ παντὸς τρόπου θὰ προσπαθήσῃ νὰ ἀσκήσῃ D τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν ἐπιείκειαν καὶ κάθε ἄλλην ἀρετὴν καὶ ν' ἀποφύγῃ τὴν ἀκολασίαν τὴν αὐθάδειαν καὶ κάθε ἄλλην πονηρὰν πρᾶξιν, καὶ ὁ ἴδιος θὰ δυνηθῇ μὲ πολλὰ ἐπιχειρήματα νὰ ἀποστομώσῃ αὐτοὺς ποὺ κατηγοροῦν τὴν Πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ.

Ὅταν μερικοὶ βλέπουν τοὺς μὲν δικαίους καὶ σώφρονας καὶ αὐτοὺς ποὺ ζοῦν γενικῶς κατὰ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ νὰ 423 A ὑποφέρουν λόγῳ πτωχείας, νὰ περιφρονῶνται, νὰ συκοφαντοῦνται μόλις ἐξασφαλίζοντας τὰ ἀπαραίτητα πρὸς τὸ ζῆν, πολλάκις δὲ νὰ ὑποφέρουν λόγῳ μακροχρονίου ἀσθενείας καὶ κακῶν νοσημάτων καὶ νὰ μὴ ἔχουν καμμίαν βοήθειαν, ἐνῷ ἄνθρωποι ποὺ εἶναι ἀπατεῶνες καὶ ἀχρεῖοι καὶ γεμάτοι ἀπὸ πολλὰ κακὰ νὰ εἶναι πάμπλουτοι καὶ νὰ ζοῦν εἰς τὴν πολυτέλειαν, νὰ ἐνδύωνται λαμπρὰ φορέματα, νὰ ἀκολουθῶνται ὑπὸ πλήθους ὑπηρετῶν, νὰ θαυμάζωνται, νὰ ἀπολαμβάνουν ἀξιώματα καὶ νὰ ἔχουν μεγάλην οἰκειότητα μετὰ τοῦ βασιλέως· ἔπειτα μερικοὶ ἐξ αἰτίας τούτων κατηγοροῦν τὴν B Πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, καὶ λέγουν· Πῶς συμβιβάζονται ταῦτα μὲ τὴν Πρόνοιαν; ποῦ εἶναι ἡ δικαία κρίσις; ὁ σώφρων καὶ ὁ δίκαιος ζῇ ἐντὸς τῶν κακῶν, ὁ ἀκόλαστος καὶ διεφθαρμένος ἐντὸς τῆς εὐημερίας. Καὶ αὐτὸς μὲν θαυμάζεται, ἐνῷ ἐκεῖνος περιφρονεῖται· αὐτὸς ἀπολαμβάνει μεγάλης πολυτελείας, ἐκεῖνος εὑρίσκεται εἰς τὴν πτωχείαν καὶ τὰ χειρότερα κακά. Ὁ μὲν ἐπειδὴ ἀμφιβάλλει διὰ τὰ μέλλοντα σιωπᾷ καὶ δὲν λέγει τίποτε, ὁ δὲ ἐπειδὴ γνωρίζει νὰ πιστεύῃ εἰς τὴν ἀνάστασιν, δυσκόλως θὰ βλασφημήσῃ καὶ πρὸς αὐτοὺς ποὺ ἰσχυρίζονται αὐτὰ θὰ εἴπῃ· Παύσατε νὰ ἀσεβῆτε διὰ τῆς γλώσσης σας κατὰ τοῦ Θεοῦ ποὺ σᾶς ἐδημιούργησε. Δὲν σταματοῦν τὰ ἀνθρώπινα C εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, ἀλλὰ πρὸς ἄλλην ζωὴν ὁδηγούμεθα πολὺ περισσότερον μακράν, ποὺ μάλιστα δὲν ἔχει τέλος. Ἐκεῖ βεβαίως αὐτὸς ἐδῶ ὁ πτωχὸς ποὺ ζῇ κατὰ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ θὰ ἀμειφθῇ διὰ τοὺς κόπους αὐτούς, ἐνῷ ὁ ἀκόλαστος καὶ ὁ ἀπατεὼν θὰ τιμωρηθῇ διὰ τὴν πονηρίαν του αὐτὴν καὶ διὰ τὴν ἄδικον πολυτέλειαν. Λοιπὸν ἂς μὴ κρίνωμεν τὴν Πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ μόνον ἐκ τῶν παρόντων ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν μελλόντων. Διότι τὰ παρόντα εἶναι ἀγὼν καὶ τραχὺ γυμναστήριον καὶ στάδιον, ἐνῷ τὰ μέλλοντα εἶναι ἔπαθλα στέφανοι καὶ βραβεῖα. Καθὼς λοιπὸν ὁ ἀθλητὴς πρέπει νὰ ἀγωνισθῇ εἰς τραχέα γυμναστήρια μὲ ἱδρῶτα καὶ σκόνην καὶ πολλὴν ζέστην καὶ κόπους καὶ ταλαιπωρίας, ἔτσι καὶ ὁ δίκαιος ἐδῶ πρέπει πολλὰ νὰ ὑπομένῃ D καὶ τὰ πάντα νὰ ὑποφέρῃ μὲ γενναιότητα, ἐὰν σκοπεύῃ νὰ ἀπολαύσῃ ἐκεῖ τοὺς λαμπροὺς στεφάνους. Ἐὰν ὅμως σκανδαλίζουν ὡρισμένους αἱ εὐημερίαι τῶν κακῶν, καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν αὐτῶν, ἐκεῖνο ἂς σκέπτωνται πάλιν, ὅτι, καθὼς οἱ λῃσταὶ καὶ οἱ τυμβωρύχοι καὶ αἱ γυναῖκες ποὺ ἐδολοφόνησαν τοὺς ἄνδρας των καὶ οἱ πειραταὶ ποὺ διαπλέουν τὴν θάλασσαν, πρὶν ὁδηγηθοῦν εἰς τὸ δικαστήριον, ἀπολαμβάνουν μεγάλης πολυτελείας ἀφοῦ τὰς ξένας συμφορὰς κάμνουν

ἰδικήν των εὐημερίαν καὶ ἀποκτήσουν τὸν ἄδικον πλοῦτον καὶ μεθύουν καθημερινῶς, ὅταν δὲ καταδικασθοῦν δι' ὅλα ἐκεῖνα θὰ τιμωρηθοῦν. Ἔτσι καὶ αὐτοὶ ποὺ μεταβαίνουν εἰς τὰς πόρνας, καὶ παραθέτουν γεύματα χλιδῆς, καὶ ἀφαιροῦν διὰ λόγους καλαισθητικοὺς τὰς ὀφρῦς των, καὶ βαδίζουν ὑπερηφάνως εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ κακομεταχειρίζονται τοὺς πτωχούς, ὅταν ἔλθῃ **E** μετὰ τῶν ἀγγέλων του ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ καθίσῃ εἰς τὸ βῆμα ἐκεῖνο καὶ συγκεντρώσῃ ὅλην τὴν οἰκουμένην, τότε ἀφοῦ μεταφερθοῦν γυμνοὶ καὶ ἔρημοι ἀπὸ κάθε εἴδους ἰδέαν, καὶ ἀφοῦ δὲν θὰ ἔχουν κανένα νὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ αὐτῶν καὶ νὰ τοὺς προστατεύσῃ, χωρὶς ἴχνος συγγνώμης θὰ ριφθοῦν εἰς τοὺς ποταμοὺς τοῦ πυρός. Μὴ τοὺς καλοτυχίσῃς λοιπὸν διὰ τὴν ἐδῶ πολυτέλειαν, ἀλλὰ δάκρυσε διὰ τὴν μελλοντικὴν τιμωρίαν. Οὔτε τὸν δίκαιον νὰ ἐλεινολογήσῃς διὰ τὴν ἐδῶ πτωχείαν, ἀλλὰ μακάρισέ τον διὰ **424 A** τὸν μελλοντικὸν πλοῦτον τῶν ἀγαθῶν, καὶ κάμε νὰ ριζώσῃ εἰς τὴν ψυχήν σου ὁ λόγος τῆς ἀναστάσεως, διὰ νὰ γίνῃς καλλίτερος, ἂν εἶσαι καλός, καὶ ἀντιμετωπίζῃς πειρασμούς, διὰ τῶν ἐλπίδων εἰς τὸ μέλλον νὰ ἀποκτήσῃς μεγαλυτέραν προθυμίαν. Ἂν δὲ εἶσαι κακός, νὰ ἀπομακρυνθῇς τῆς πονηρίας καὶ ἐκ φόβου διὰ τὴν μέλλουσαν τιμωρίαν νὰ κάμῃς τὸν ἑαυτόν σου περισσότερον σώφρονα.

2. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος συνεχῶς μᾶς ὑπενθυμίζει τὴν ἀνάστασιν καθὼς ἤδη καὶ σήμερον ἠκούσατε νὰ βροντοφωνῇ καὶ νὰ λέγῃ· «Οἴδαμεν γάρ, ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκίαν **B** ἐκ Θεοῦ ἔχομεν ἀχειροποίητον, αἰώνιον, ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Β´ Κορ. 5, 1). Μᾶλλον δὲ ἂς ὁδηγήσωμεν περαιτέρω τὸν λόγον καὶ ἂς ἴδωμεν ἀπὸ ποῦ ἔλαβεν ἀφορμὴν διὰ νὰ ὁμιλήσῃ περὶ ἀναστάσεως. Διότι οὔτε ἁπλοῦν εἶναι τοῦτο οὔτε τυχαῖον, ὅτι δηλαδὴ συνεχῶς ὑπενθυμίζει τὴν διδασκαλίαν αὐτήν, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ θέλει ταυτοχρόνως νὰ διδάξῃ τὰ μέλλοντα καὶ τοὺς ἀσκουμένους εἰς τὴν εὐσέβειαν νὰ ἐνδυναμώσῃ. Διότι τώρα ἕνεκα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἀπολαμβάνομεν πολλῆς εἰρήνης, ἐπειδὴ καὶ οἱ βασιλεῖς ζοῦν εὐσεβῶς καὶ οἱ ἄρχοντες ἐγνώρισαν τὴν ἀλήθειαν, καὶ κοινότητες καὶ πόλεις καὶ ἔθνη ἀφοῦ ἀπηλλάγησαν ἐκ τῆς πλάνης, ὅλοι προσκυνοῦν τὸν Χριστόν. Ἐνῷ τότε ποὺ ἦτο **C** ἡ ἀρχὴ τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος καὶ μόλις εἶχον σπαρεῖ τὰ σπέρματα τῆς εὐσεβείας, μεγάλη ἦτο ἡ ἀντίδρασις καὶ διαφόρων μορφῶν καὶ ποικίλη. Ἐπειδὴ καὶ ἄρχοντες καὶ βασιλεῖς καὶ γνωστοὶ καὶ συγγενεῖς καὶ ὁ καθεὶς κατεπολέμουσαν τοὺς πιστοὺς καὶ διὰ τῆς ἀντιδράσεως ταύτης ἐφούντωνεν ὁ πόλεμος. Διότι πολλάκις καὶ πατὴρ παρέδωσε τὸν υἱόν του καὶ τὴν κόρην της ἡ μήτηρ καὶ ὁ κύριος τὸν δοῦλον εἰς τιμωρίαν. Ἐπειδὴ ὄχι μόνον αἱ πόλεις, οὔτε αἱ χῶραι, ἀλλὰ καὶ οἰκογένειαι πολλάκις ἐπολέμουν μεταξύ των, καὶ ὁ θόρυβος ποὺ ἐπεκράτει τότε ἦτο χειρότερος παντὸς ἐμφυλίου πολέμου. Διότι καὶ περιουσίαι **D** ἀνηρπάζοντο, καὶ ἡ ἐλευθερία ἐστερεῖτο καὶ ὑπῆρχε κίνδυνος καὶ διὰ αὐτὴν τὴν ἰδίαν τὴν ζωήν, ὄχι ἐξ αἰτίας κάποιας βαρβαρικῆς ἐπιδρομῆς καὶ ἀπειλῆς, ἀλλ᾽ ἐξ αἰτίας αὐτῶν ποὺ ἐφαντάζοντο ὅτι διοικοῦν καὶ προΐστανται καὶ συμπεριεφέροντο πρὸς τοὺς ἀρχομένους χειρότερα ὅλων τῶν ἐχθρῶν. Καὶ τοῦτο διακηρύσσων ὁ Παῦλος ἔλεγεν, ὅτι· «Πολλὴν ἄθλησιν ὑπομείνατε παθημάτων· τοῦτο μέν, ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι, τοῦτο δέ, κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων γενηθέντες. Καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου **E** συνεπαθήσατε, καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῖν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε» (Ἑβρ. 10, 32 - 34). Καὶ πρὸς τοὺς Γαλάτας λέγει· «Τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ, εἴ γε καὶ εἰκῇ» (Γαλ. 3, 4). Ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς καὶ πρὸς τοὺς Φιλιππησίους καὶ πρὸς ὅλους ὅσους γράφει, πολλὰ ἀνάλογα ὑπενθυμίζει. Καὶ τὸ κακὸν δὲν ἦτο μόνον αὐτό, τὸ ὅτι δηλαδὴ εἶχεν ὑποκινηθῆ ἀπὸ τοὺς ἔξω ὁ μεγάλος καὶ συνεχὴς διωγμός, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς τῶν κύκλων τῶν πιστῶν συνέβαινε νὰ δημιουργοῦνται ὡρισμένα σκάνδαλα καὶ ἀνταγωνισμοὶ καὶ φιλονεικίαι καὶ ζηλοτυπίαι. Ἀκριβῶς αὐτὰ ὑπεδείκνυε ὁ Παῦλος ὅταν ἔλεγε· «Ἔξωθεν μάχαι, ἔσωθεν φόβοι» (Β´ Κορ. 7, 5). Ὁ πόλεμος αὐτὸς ἦτο ὅμως χειρότερος ἐκείνου καὶ διὰ τοὺς πιστοὺς καὶ διὰ τοὺς διδάσκοντας τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου. Καὶ δὲν ἐφοβεῖτο ὁ Παῦλος τόσον τὰς δολιότητας τῶν ἐχθρῶν ὅσον τὰς ἐσωτερικὰς πληγὰς καὶ τὰς ἀδικίας τῶν οἰκείων. **425 A** Ὅταν λοιπὸν κάποιος Κορίνθιος ἐπόρνευσε, τὸν ἐπένθησε καθ᾽ ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς περιόδου ἐκείνης, καὶ ὑπέφερε ἐκ βάθους καρδίας, καὶ πικρῶς ἔκλαιε.

Ὑπῆρχε καὶ κάτι ἄλλο τρίτον κατὰ σειρὰν ποὺ δὲν ἦτο μικροτέρας ἀξίας τῶν ἤδη προλεχθέντων, τὸ ὁποῖον προεκάλει πολὺν πόνον εἰς τοὺς πιστούς, ἀκριβῶς ἡ ἰδία ἡ φύσις τῶν πραγμάτων ποὺ ἦτο πλήρης ἱδρώτων καὶ κόπων. Ἐπειδὴ δὲν ἦτο εὔκολος καὶ εὐχάριστος ὁ δρόμος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐβάδισαν οἱ ἀπόστολοι, ἀλλὰ σκληρὸς καὶ δύσκολος καὶ εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ κάποιαν ψυχὴν μὲ φιλοσοφικὴν διάθεσιν ἄγρυπνον καὶ νηφαλίαν καὶ ἀπὸ κάθε ἄποψιν ἐπιμελημένην. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς τὸν δρόμον αὐτὸν τὸν ὠνόμασε στενὸν καὶ τεθλιμμένον. Διότι δὲν ἐπετρέπετο νὰ ζῇ κανεὶς ἀπρεπῶς ὅπως συνέβαινε εἰς τοὺς εἰδωλολάτρας, ποὺ ἔζων εἰς τὴν αἰσχρότητα καὶ εἰς τὴν μέθην καὶ εἰς τὴν λαιμαργίαν, εἰς τὸν πλοῦτον

καὶ τὴν χλιδήν, ἀλλὰ ἔπρεπε καὶ τὸν θυμὸν νὰ χαλιναγωγῇ, καὶ τὰς παραλόγους ἐπιθυμίας νὰ συγκρατῇ B καὶ τὰ χρήματα νὰ περιφρονῇ, καὶ τὴν δόξαν νὰ καταπατῇ καὶ νὰ εἶναι ὑπεράνω τοῦ φθόνου καὶ τῆς βασκανίας. Πόσην δὲ κόπωσιν δημιουργοῦν αὐτά, γνωρίζουν ὅσοι καθημερινῶς ἀγωνίζονται δι' αὐτά. Διότι τί εἶναι χειρότερον τῆς παραλόγου ἐπιθυμίας, πές μου, ποὺ ὡς λυσσώδης σκύλος συνεχῶς πηδᾷ κατ' ἐπάνω μας καὶ μᾶς ἐνοχλεῖ καθημερινῶς καὶ ἀπαιτεῖ διαρκῶς νὰ ἔχωμεν ἄγρυπνον τὸν ὀφθαλμὸν τῆς ψυχῆς; Καὶ τί εἶναι ἄλλωστε πικρότερον τῆς ὀργῆς; Ἐπειδὴ εἶναι εὐχάριστον νὰ ἀμύνεται αὐτὸς ποὺ ἠδικήθη, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐπετρέπετο. Καὶ τί λέγω, δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἀμύνεται αὐτὸς ποὺ ἠδικήθη; Ἔπρεπε νὰ εὐεργετῇ αὐτοὺς ποὺ τὸν ἐλύπησαν καὶ νὰ εὐλογῇ αὐτοὺς ποὺ τὸν ὕβρισαν καὶ ποτὲ νὰ μὴ διατυπώσῃ πικρὸν λόγον ἀλλὰ νὰ ἐπιδεικνύῃ σωφροσύνην ὄχι ἁπλῶς C ἐμπράκτως ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς διαλογισμούς. Διότι δὲν πρέπει μόνον ν' ἀποφεύγῃ κανεὶς τὴν ἁμαρτωλὸν πρᾶξιν, ἀλλὰ καὶ τὴν θέαν αὐτῆς, καὶ οὔτε νὰ ἀσχολῆται μὲ τὴν παρατήρησιν τῶν εὐμόρφων γυναικῶν, διότι καὶ διὰ τὴν παρατήρησιν αὐτὴν πρόκειται νὰ κριθῇ κατὰ τὴν τελικὴν κρίσιν. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὑπῆρχεν ἐκ τῶν ἔξω πολὺς πόλεμος, καὶ ἐκ τῶν ἔνδον πολὺς φόβος, ὁ ἀγὼν διὰ τὴν ἀρετὴν ἦτο κοπιώδης. Ἀλλ' ὑπῆρχε καὶ κάτι ἄλλο τέταρτον κατὰ σειράν, ἡ ἄγνοια αὐτῶν ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ἀγωνισθοῦν τὸν μεγάλον τοῦτον ἀγῶνα. Διότι οἱ ἀπόστολοι δὲν ἡλίευσαν ἀνθρώπους, ποὺ ἔλαβον τὴν εὐσέβειαν ἐκ κληρονομίας τῶν προγόνων των, ἀλλ' ἐκ περιβάλλοντος, ὅπου ἐκυριάρχει ἡ βλακεία, ἡ πολυτέλεια, ἡ μέθη, ἡ αἰσχρότης D καὶ ἡ ἀκολασία. Καὶ δὲν ἦτο τοῦτο μικρὰ δυσκολία, νὰ μὴ λάβουν δηλαδὴ ἄνωθεν ἢ ἐκ κληρονομίας τὴν εὐσέβειαν, ἀλλ' ἀρχικῶς τώρα νὰ ἀποδυθοῦν εἰς τοιούτου εἴδους ἀγῶνας.

3. Ἐπειδὴ λοιπὸν τότε δι' αὐτοὺς ποὺ ἠγωνίζοντο ἦτο τόσον μεγάλη ἡ δυσκολία, εἰς μίαν προσπάθειαν νὰ παρηγορήσῃ καὶ νὰ δώσῃ δύναμιν εἰς τοὺς κόπους των ὁ Παῦλος ἀνέφερε διαρκῶς τὸ κήρυγμα τῆς ἀναστάσεως. Καὶ ὄχι E μόνον δι' αὐτῆς προτρέπει καὶ ἐνδυναμώνει τοὺς ἀθλητὰς ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς διηγήσεως τῶν ἰδικῶν του παθῶν. Ἀκριβῶς δι' αὐτὸ πρὶν φθάσῃ εἰς τὸ κήρυγμα περὶ τῆς ἀναστάσεως, διηγεῖται τὰ ἰδικά του πάθη καὶ λέγει: «Ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι· ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι· διωκόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλιμπανόμενοι· καταβαλλόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι» (Β' Κορ. 4, 8-9), δι' αὐτῶν ἀναφερόμενος εἰς τοὺς καθημερινοὺς θανάτους, διότι ὡς ἔμψυχοι νεκροὶ περιήρχοντο, παραδιδόμενοι καθη-

μερινῶς εἰς τὸν θάνατον. Ὅταν λοιπὸν 426 A αὐτὰ τοὺς ἐπίεζον, τότε ἀνακινοῦσε τὸ κήρυγμα τῆς ἀναστάσεως· «Πιστεύομεν γάρ», λέγει, «ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ ἡμᾶς διὰ Ἰησοῦ ἐγερεῖ καὶ παραστήσει σὺν ὑμῖν. Διὸ οὐκ ἐκκακοῦμεν, μεγίστην παράκλησιν ἔχοντες ἐν τοῖς ἀγῶσι, τὴν τῶν μελλόντων ἐλπίδα» (Β' Κορ. 4, 14-16). Καὶ δὲν τοὺς εἶπε· Διὰ τοῦτο μὴ ἀποκάμνετε· ἀλλὰ τί; «Διὸ οὐκ ἐκκακοῦμεν» διὰ νὰ δείξῃ ὅτι καὶ ὁ ἴδιος εὑρίσκετο διαρκῶς ἐν μέσῳ ἀγώνων. Διότι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, ὁ μὲν ἀθλητὴς ἀγωνίζεται ἐντὸς τοῦ στίβου, ὁ δὲ γυμναστὴς καθήμενος ἔξω, ἐκ τοῦ μακρόθεν διὰ τῶν ὑποδείξεων βοηθεῖ, τόσον μόνον B βοηθῶν τὸν ἀγωνιζόμενον ὅσον διὰ τῶν φωνῶν καὶ τῶν ὑποδείξεων δύναται· νὰ πλησιάσῃ ὅμως καὶ νὰ βοηθήσῃ ἐμπράκτως οὐδεὶς νόμος τοῦ τὸ ἐπιτρέπει. Εἰς τοὺς ἀγῶνας ὅμως διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς εὐσεβείας δὲν συμβαίνει ἔτσι, ἀλλὰ τὸ ἴδιο πρόσωπον εἶναι συγχρόνως καὶ ἀθλητὴς καὶ γυμναστής. Διὰ τοῦτο δὲν κάθεται ἔξω τοῦ στίβου ἀλλ' ἀφοῦ μεταφέρει εἰς αὐτὸν τοὺς ἀγῶνας του ἐνδυναμώνει αὐτοὺς ποὺ συναγωνίζονται μετ' αὐτοῦ, λέγων· «Διὸ οὐκ ἐκκακοῦμεν». Καὶ δὲν εἶπε, «Διὸ οὐκ ἐκκακῶ» ἀλλά, «Διὸ οὐκ ἐκκακοῦμεν» ἐπιθυμῶν διὰ τῶν ἐγκωμίων νὰ τοὺς ἐξυψώσῃ. «Ἀλλ' εἰ καὶ ὁ ἔξω ἄνθρωπος ἡμῶν διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ» (Β' Κορ. 4, 16). Πρόσεξε C ἀποστολικὴν σύνεσιν. Προέτρεψεν αὐτοὺς λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τῶν παθημάτων του, ὅτι· «Ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι» (Β' Κορ. 4, 8). Προέτρεψεν ἐκεῖνων ἐκ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ εἶπεν· «Ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν Ἰησοῦν καὶ ἡμᾶς ἐγερεῖ» (Β' Κορ. 4, 14).

Ἀκολούθως χρησιμοποιεῖ καὶ ἄλλον τρόπον παρηγορίας. Ἐπειδὴ δηλαδὴ οἱ περισσότεροι τῶν ἀνθρώπων εἶναι μικρόψυχοι καὶ μερικοὶ εἶναι ἀσθενικοὶ καὶ βασανισμένοι, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἀπολύτως βέβαιοι διὰ τὴν ἀνάστασιν, ἐξ αἰτίας τοῦ μακροῦ χρόνου παραμελοῦν καὶ ζαλίζονται καὶ ἐγκαταλείπουν, πρὸ τῆς ἀναστάσεως δίδει εἰς αὐτοὺς ἄλλον μισθὸν καὶ ἄλλην ἀνταμοιβήν. Ποία ὅμως εἶναι αὐτή; «Εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, D ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ» (Β' Κορ. 4, 16), ὀνομάζων «ἔξω ἄνθρωπον» τὸ σῶμα καὶ «ἔσω ἄνθρωπον» τὴν ψυχήν. Ἔτσι δὲ εἶναι αὐτὸ ποὺ λέγει. Καὶ πρὶν ἀναστηθῇς καὶ πρὶν ἀπολαύσῃς τὴν μέλλουσαν δόξαν, ἤδη ἀπ' ἐδῶ, εὑρισκόμενος ἐντὸς τῶν κόπων δὲν ἔχεις λάβει καὶ μικρὰν ἀμοιβήν, ἐντὸς τῶν θλίψεων ἀκριβῶς τῆς ψυχῆς ποὺ ἀνανεοῦται, ποὺ γίνεται σοφωτέρα καὶ περισσότερον εὐλαβής, ποὺ ἀποκτᾷ μεγαλυ-

τέραν ὑπομονήν, πού καθίσταται ἰσχυροτέρα καὶ δυνατωτέρα. Ὅπως δηλαδὴ αὐτοὶ ποὺ ἀσκοῦνται σωματικῶς εἰς τὰ διάφορα ἀγωνίσματα, πρὶν ἀκόμη λάβουν στεφάνους καὶ βραβεῖα λαμβάνουν πρὸ τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς πάλης μέγαν μισθὸν μὲ τὸ νὰ καταστήσουν διὰ τῆς ἀσκήσεως τὰ σώματά των ὑγιεινότερα καὶ E δυνατώτερα καὶ νὰ ἀπομακρύνουν πᾶσαν ἀπ' αὐτῶν ἀσθένειαν, ἔτσι ἀκριβῶς καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀρετῆς, καὶ πρὶν ἀνοίξη ὁ οὐρανός, πρὶν ἔλθη ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ πρὶν ἀπολαύσωμεν τὰς ἀμοιβάς μας, κερδίζομεν ἀπ' ἐδῶ μέγαν μισθόν, ἐπειδὴ καθίσταται ἡ ψυχή μας περισσότερον πιστή. Πράγματι καὶ αὐτοὶ ποὺ διέπλευσαν τὴν μεγάλην θάλασσαν, καὶ ἠγωνίσθησαν ἐναντίον πολλῶν θηρίων, καὶ ὑπέμειναν μύρια κύματα, καὶ ὑπέφεραν πολλὰς κακοκαιρίας, καὶ πρὸ τοῦ κέρδους ἐκ τοῦ ἐμπορίου τούτου δὲν κερδίζουν ἀπὸ τοῦ μακροῦ αὐτοῦ ταξειδίου 427 A ὀλίγον μὲ τὸ νὰ λάβουν θάρρος καὶ νὰ τολμήσουν νὰ διαπλεύσουν τὸ πέλαγος, καὶ ἀφόβως καὶ μὲ εὐχαρίστησιν νὰ πραγματοποιήσουν τὰ ὑπερπόντια αὐτὰ ταξείδια. Ἔτσι ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν. Αὐτὸς ποὺ ὑπέφερε διὰ τὸν Χριστὸν πολλὰς θλίψεις, αὐτὸς ποὺ ἔπαθε πολλὰ δεινά, καὶ ἔλαβε μεγάλην ἀμοιβὴν πρὸ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, μὲ τὸ νὰ ἀποκτήση ἤδη ἀπ' ἐδῶ παρρησία ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ καταστήση καλυτέραν τὴν ψυχήν του, ἐμπαίζει ὅλα τὰ δεινά.

Ἀλλὰ διὰ νὰ καταστῆ σαφέστερον αὐτὸ ποὺ λέγω, ἐπιθυμῶ νὰ διευκρινήσω τοῦτο διὰ παραδείγματος. Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ B Παῦλος ἂν καὶ περιεπλάκη εἰς μύρια δεινά, δὲν ἔλαβε καὶ μικρὰς ἀμοιβὰς ἐκ τούτων, μὲ τὸ νὰ εἰρωνεύεται τοὺς τυράννους, νὰ ὀρθοῦται ἐνώπιον ὠργισμένου ὄχλου καὶ νὰ ἐπιζητῆ οἱανδήποτε τιμωρίαν, διατηρῶν ἀπαράξιαν πρὸς τὰ θηρία, πρὸς τὴν φυλάκισιν, πρὸς τὰ πελάγη, πρὸς τοὺς κρημνούς, πρὸς τὰς ἐπαναστάσεις, πρὸς τὰς κακὰς σκέψεις καὶ πρὸς ἄλα τὰ δεινά, ποὺ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βρεθῆ ὅμοιός του. Διότι συμβαίνει συνήθως, νὰ προκαλοῦν καὶ τὰ πλέον συνήθη γεγονότα ταραχὴν εἰς αὐτὸν ποὺ δὲν ἐδοκιμάσθη καὶ δὲν ἔπαθε κάποιο κακόν· ἀλλὰ μᾶλλον ὄχι μόνον αὐτὰ τὰ συνήθη, ἀλλὰ καὶ ἀσήμαντοι προσδοκίαι, καὶ τί λέγω ἀσήμαντοι προσδοκίαι; αἱ σκιαὶ φοβίζουν C καὶ τρομάζουν αὐτὸν ποὺ εἶναι τέτοιος. Ἐνῷ ἐκεῖνος ποὺ ἀπεγυμνώθη ἐκ πάντων, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ ἔπαθε μύρια δεινά, εἶναι ἀνώτερος ὅλων, εἰρωνευόμενος ἔτσι αὐτοὺς ποὺ τὸν ἀπειλοῦν ὡς σμῆνος κοράκων ποὺ κράζει. Καὶ ὁ στέφανος αὐτὸς δὲν εἶναι οὔτε μικρὸς οὔτε καὶ ὁ μισθὸς τυχαῖος, ὅταν τίποτε ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων προβλημάτων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὸν λυπήση, ὅταν γίνωνται ἀσήμαντα εἰς αὐτὸν αὐτὰ ποὺ εἶναι φοβερὰ διὰ

τοὺς ἄλλους, ὅταν δι' αὐτὰ ποὺ ἄλλοι φρίττουν καὶ ἀπορουν αὐτὸς διὰ τὰ ἴδια πρόκειται νὰ γελάση, τοποθετήσας τὸν ἑαυτόν του διὰ τῆς ὑπερβολικῆς ὑπομονῆς εἰς τὴν πίστιν τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων. Διότι ἐὰν καλοτυχίζωμεν τὸ D σῶμα ποὺ ἀντέχει εἰς τὸ ψῦχος, καὶ ὑποφέρει χωρὶς πόνους τὴν θερινὴν ζέστην, καὶ τὴν πεῖναν καὶ τὴν ἀνέχειαν, καὶ τὴν ὁδοιπορίαν, καὶ ἄλλας ταλαιπωρίας, πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ καλοτυχίζωμεν τὴν ψυχὴν ποὺ ἠμπορεῖ μὲ καρτερίαν καὶ γενναιότητα νὰ ὑποφέρη ὅλας τὰς προσβολὰς τῶν κακῶν, καὶ νὰ διατηρῆ τὸ φρόνημά της ἀδούλωτον εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις. Αὐτὸς ποὺ ἔχει τέτοιαν ψυχὴν εἶναι βασιλικώτερος τῶν ἰδίων τῶν βασιλέων. Διότι ἐκεῖνον μὲν καὶ σωματοφύλακες καὶ φίλοι καὶ ἐχθροί, σκεπτόμενοι καὶ ἐνεργοῦντες κακῶς πολλὰς θὰ ἠδύναντο νὰ τοῦ προκαλέσουν ἀδικίας, ἐνῷ αὐτὸν ποὺ ἔχει τέτοιαν ψυχήν, ὡς αὐτὴν ποὺ προηγουμένως ἀνέφερα, οὔτε βασιλεύς, οὔτε ἀκόλουθος, οὔτε δοῦλος, οὔτε φίλος, οὔτε ἐχθρός, οὔτε ὁ E ἴδιος ὁ διάβολος θὰ ἠμπορέση νὰ βλάψη. Διότι πῶς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ πάθη κακὸν αὐτὸς ποὺ ἔχει μελετήσει νὰ μὴ θεωρῆ τίποτε κακὸν ἀπὸ αὐτὰ ποὺ θεωροῦνται ὅτι εἶναι κακά;

4. Τέτοιος ὑπῆρξεν ὁ μακάριος Παῦλος· διὰ τοῦτο ἔλεγε· «Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλῖψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμός, ἢ λιμός, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα; καθὼς γέγραπται, ὅτι ἕνεκεν σοῦ θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς· ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς» (Ρωμ. 8, 35 - 37· Ψαλμ. 43, 22). Ἀκριβῶς τοῦτο καὶ ἐδῶ ὑπαινισσόμενος, ἔλεγεν ὅτι «Εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ καὶ 428 A ἡμέρᾳ» (Β΄ Κορ. 4, 16), τὸ σῶμα γίνεται ἀσθενέστερον, λέγει, ἀλλ' ἡ ψυχὴ δυνατωτέρα καὶ ἰσχυροτέρα, καὶ ἐνθαρρύνεται περισσότερον. Καὶ καθὼς ὁ στρατιώτης, ποὺ ἔχει ὅπλα ἀρκετὰ βαρέα, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ὑπερβολικὰ γενναῖος καὶ δυναμικὸς εἰς τὸν πόλεμον, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ προκαλέση φόβον εἰς τοὺς ἐχθροὺς διὰ τῆς βαρύτητος τῶν ὅπλων, διὰ τῆς ταχύτητος τῶν ποδῶν καὶ διὰ τῆς ὑπερβολικῆς ἐμπειρίας τοῦ πολέμου, ἐὰν δὲ λάβη ἐλαφρὰ εἰς τὴν χρῆσιν καὶ μεταφορὰν ὅπλα καὶ ὡς πτηνὸν ἐπέλθη ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν. Ἔτσι καὶ αὐτὸς ποὺ δὲν βαρύνει τὴν σάρκα του μὲ μέθη ἢ ἀνέσεις καὶ πολυτελείας, ἀλλὰ τὴν κοπιεῖ διὰ νηστειῶν καὶ εὐχῶν καὶ τὴν καθιστᾷ διὰ τῆς μεγάλης ὑπομονῆς τῶν θλίψεων B ἐλαφροτέραν καὶ λεπτοτέραν, ὡσὰν κάποιο εὐκίνητον πτηνὸν ποὺ ἐκ τοῦ ἄνω κατέρχεται, ἔτσι ἐπιπίπτει μὲ μεγάλην ὁρμητικότητα εἰς τὰς τάξεις τῶν δαιμόνων, νικᾷ εὐκόλως τὰς ἀντιπάλους

δυνάμεις καὶ τὰς ὑποτάσσει. Ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος ἀφοῦ ὑπέφερε ποικιλοτρόπως, καὶ ἐφυλακίσθη καὶ περιεδέθη εἰς τὸ ξύλον,[1] τὸ μὲν σῶμα ἐξ αἰτίας τῶν πόνων εἶχεν ἀσθενέστερον, τὴν δὲ ψυχὴν ἰσχυρὰν καὶ δυνατήν, καὶ ἔτσι αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἦτο δεδεμένος, ἦτο καὶ ἰσχυρὸς ὥστε διὰ μόνης τῆς φωνῆς του νὰ συνταράξῃ τὰ θεμέλια τῆς φυλακῆς καὶ τὸν ἐλεύθερον δεσμοφύλακα νὰ φέρῃ δέσμιον ἐμπρὸς εἰς τοὺς πόδας του, καὶ νὰ C ἀνοίξῃ τὰς θύρας ποὺ ἦσαν κεκλεισμέναι. Δὲν μᾶς ἔδωσεν λοιπὸν ὁ Παῦλος μικρὰν παρηγορίαν καὶ πρὸ τῆς ἀναστάσεως, νὰ γενώμεθα δηλαδὴ καλύτεροι καὶ πλέον σώφρονες εἰς τοὺς πειρασμούς. Διὰ τοῦτο λέγει· «Ἡ θλῖψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμήν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει» (Ρωμ. 5, 4-5). Καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον κάποιος ἄλλος λέγει· «Ἀνὴρ ἀπείραστος ἀδόκιμος, ὁ δὲ ἀδόκιμος οὐδενὸς ἄξιος λόγου» (Ἐκκλ. 54, 11). Συνεπῶς καὶ πρὸ τῆς ἀναστάσεως δὲν ἔχομεν μικρὸ κέρδος ἐκ τῆς θλίψεως, κέρδος διὰ τοῦ ὁποίου ἡ ψυχὴ γίνεται περισσότερον ἰσχυρὰ καὶ σοφὴ καὶ συνετὴ καὶ ἀπαλλάσσεται ἐκ πάσης δειλίας. Διὰ τοῦτο λέγει· «Εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ᾽ ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρα καὶ ἡμέρα» (Β´ Κορ. 4,16). Πῶς ἀνανεοῦται πές μου; D Ἀφοῦ ἀπομακρυνθῇ ἡ ἀνανδρία ὅλη, ἀφοῦ σβεσθῇ ἡ παράλογος ἐπιθυμία, ἡ φιλοχρηματία, ἡ κενοδοξία, θὰ ἐξαφανισθοῦν ἀμέσως ὅλαι αἱ ἄλλαι διεφθαρμέναι σκέψεις. Καθὼς λοιπὸν εὐκόλως κατατρώγεται ὑπὸ τῶν παθῶν ἡ ψυχὴ ποὺ ἀπολαμβάνει ἀργίαν καὶ κενότητα· ἔτσι καὶ ἐκείνη ποὺ διαρκῶς εἶναι ἀφωσιωμένη εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀγῶνας, οὔτε ἀναπαύεται διὰ νὰ ἀσχοληθῇ ποτὲ μὲ αὐτά, ἐπειδὴ τὴν ἀπασχολοῦν διαρκῶς ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ἀγῶνες. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν· «Ἀνακαινοῦται ἡμέρα καὶ ἡμέρα». Ἀκολούθως πάλιν παρηγορῶν τὰς ψυχὰς ποὺ ὑποφέρουν ἐκ τῶν ἐπερχομένων δεινῶν, καὶ δὲν γνωρίζουν νὰ ὑπομένουν μὲ καρτερίαν, δίδει εἰς αὐτὰς κουράγιο διὰ τῆς ὑπενθυμίσεως τῆς E ἐλπίδος εἰς τὰ μέλλοντα καὶ λέγει τὰ ἑξῆς: «Τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως, καθ᾽ ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν, μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα. Τὰ γὰρ βλεπόμενα, πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα, αἰώνια» (Β´

1. Ξύλινον ὄργανον διὰ τὴν ἀσφαλῆ δέσμευσιν τῶν κρατουμένων εἰς τὰς φυλακάς. Ἀπετελεῖτο ἐκ δύο δοκῶν, αἱ ὁποῖαι ἑνούμεναι παραλλήλως ἔκλειον ἐντὸς ἐγκοπῶν τοὺς πόδας ἢ τὰς χεῖρας τῶν κρατουμένων, καὶ ἀσφαλιζόμεναι διὰ κλείθρου εἰς τὸ ἄκρον ἀπέτρεπον τὴν ἀπόδρασιν. Πρβλ. καὶ Λ. Φιλιππίδου, Ἱστορία τῆς ἐποχῆς τῆς Καινῆς Διαθήκης, Ἀθῆναι 1958, σ. 309, ἔνθα περιγράφεται παραλλαγὴ τοῦ ὀργάνου, χρησιμοποιουμένη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων διὰ χλευασμὸν δούλων.

Κορ. 4, 17-18). Αὐτὸ δὲ τὸ ὁποῖον λέγει ἔτσι εἶναι· Παρὰ πολὺ μὲν λοιπὸν καὶ ἐδῶ μᾶς βοηθεῖ ἡ θλῖψις, ἐπειδὴ καθιστᾷ σοφωτέραν καὶ συνετωτέραν τὴν ψυχήν μας, καὶ ἀκολούθως γίνεται πρόξενος εἰς ἡμᾶς κατὰ τὸ μέλλον μυρίων ἀγαθῶν, ὄχι εἰς ἀντιστάθμισμα τῶν πόνων, ἀλλὰ πολὺ μεγαλύτερα 429 A τῶν ἀγώνων καὶ κατὰ τὴν ποιότητα καὶ κατὰ τὴν ποσότητα. Καὶ τὰ δύο αὐτά, λέγω, ἀφοῦ ἐδήλωσεν ὁ Παῦλος, καὶ τὴν ὑπεροχὴν τῶν κινδύνων, συγκρίνει τὰ κατορθώματα καὶ ἀντιπαραθέτει εἰς τὸ προσωρινὸν τὸ αἰώνιον, εἰς τὴν ἐλαφρότητα τὸ βάρος, εἰς τὴν θλῖψιν τὴν δόξαν. Διότι ἡ μὲν θλῖψις, λέγει, εἶναι πρόσκαιρος καὶ ἐλαφρά, ἡ δὲ ἄνεσις (μᾶλλον ὅμως δὲν εἶπεν ἄνεσις, ἀλλὰ δόξα, πρᾶγμα πολὺ μεγαλύτερον τῆς ἀνέσεως) αἰώνιος καὶ διαρκὴς καὶ μεγάλη. Βάρος δὲ ἐνταῦθα δὲν ἐννοεῖ τὸ κουραστικὸν καὶ τὸ δυσβάστακτον, ἀλλὰ τὸ πολυτελὲς καὶ ἔντιμον, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν πολλῶν, ποὺ ἔτσι συνήθισαν νὰ ὀνομάζουν τὰ πολύτιμα καὶ βαρύτιμα. Ὅταν λοιπὸν εἴπῃ B βάρος δόξης, ἐννοεῖ τὸ μέγεθος τῆς δόξης. Μὴ λοιπὸν σκέπτεσαι, λέγει, μόνον αὐτὸ ποὺ ἀποτελεῖ μάστιγα καὶ προσεγγίζει, ἀλλὰ καὶ τοὺς στεφάνους καὶ τὰς ἀμοιβάς, ποὺ θὰ εἶναι ἐκεῖναι πολὺ μεγαλύτεραι καὶ λαμπρότεραι τῶν παρόντων καὶ δὲν τελειώνουν οὔτε σταματοῦν. Ἀλλ᾽ αὐτά, λέγει, ἀποτελοῦν ἐμπειρίαν, ἐνῷ ἐκεῖνα βιοῦνται διὰ τῆς ἐλπίδος· καὶ αὐτὰ μὲν εἶναι φανερά, ἐνῷ ἐκεῖνα δὲν φαίνονται, ἀλλ᾽ εἶναι ἀσαφῆ καὶ ἀβέβαια· ἀλλὰ ἐὰν καὶ δὲν φαίνωνται εἶναι ἐμφανέστερα τῶν φαινομένων. Τί λέγω ἐμφανέστερα; Ἐκεῖνα μᾶλλον εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδῃς, παρὰ αὐτά. Διότι αὐτὰ μὲν ἔρχονται καὶ φεύγουν, ἐνῷ ἐκεῖνα μένουν. Διὰ τοῦτο προσέθεσε λέγων· «Μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα· C τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια» (Β´ Κορ. 4, 18).

5. Ἐὰν ὅμως λέγῃς· καὶ πῶς θὰ ἠμπορέσω νὰ βλέπω αὐτὰ ποὺ εἶναι ἀφανῆ, ἐνῷ τὰ παρόντα νὰ μὴ βλέπω; θὰ προσπαθήσω νὰ σὲ ὁδηγήσω εἰς αὐτὴν τὴν πίστιν χρησιμοποιῶν παραδείγματα τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Διότι τίποτε ἐκ τῶν σπουδαίων πραγμάτων ἐντὸς τοῦ κόσμου δὲν θὰ ἠδύνατο κανεὶς νὰ ἐγγίσῃ εὐκόλως, ἐὰν δὲν ἔβλεπε τὰ μὴ βλεπόμενα πρὸ τῶν φανερῶν. Ἐννοῶ τὸ ἑξῆς· ὁ ἔμπορος ὑφίσταται μὲν πολλὰς κακοκαιρίας καὶ τρικυμίας καὶ ναυάγια καὶ μυρίας δυσκολίας, ἀπολαμβάνει δὲ καὶ πλούτου D μετὰ τὰς κακοκαιρίας, ἀφοῦ διαθέσῃ τὰ ἐμπορεύματα καὶ ἔχει καλὴν κατανάλωσιν. Ἀλλ᾽ αἱ μὲν κακοκαιρίαι προηγοῦνται καὶ ἀκολουθοῦν τὰ ἐμπορεύματα· καὶ τὰ μὲν πελάγη καὶ τὰ κύματα φαίνονται μόλις κάποιος ἐξέλθῃ τοῦ λιμένος, ἐνῷ τὰ ἐμπορεύματα δὲν φαίνονται, διότι εὑρίσκονται εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἐλπίδος

ἀκόμη. Ἀλλ' ὅμως ἐὰν δὲν ἀποβλέψῃ πρῶτον πρὸς ἐκείνην ποὺ δὲν φαίνεται καὶ δὲν εἶναι παροῦσα, καὶ οὔτε εἶναι χειροπιαστή, ἀλλ' εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἐλπίδος, δὲν θὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ ἐγγίσῃ ταῦτα τὰ παρόντα καὶ βλεπόμενα. Ἔτσι καὶ ὁ γεωργὸς ζεύει τὰ βόδια καὶ σύρει τὸ ἄροτρον καὶ βαθεῖαν ἀνοίγει αὔλακα καὶ φυτεύει τοὺς σπόρους καὶ ξοδεύει ὅ,τι ἔχει καὶ ὑπομένει τὸ κρύο, τὸν παγετὸν καὶ τὰς βροχὰς καὶ πολλὰς ἄλλας E ταλαιπωρίας καὶ μετὰ τοὺς κόπους αὐτοὺς ἀναμένει νὰ ἴδῃ μεστωμένα τὰ σπαρτὰ καὶ πλούσιον τὸν θερισμόν. Βλέπεις πῶς καὶ ἐδῶ προηγεῖται ὁ κόπος καὶ τὸν ἀκολουθεῖ ἡ ἀμοιβή· καὶ ἡ μὲν ἀμοιβὴ εἶναι ἄγνωστος, ὁ δὲ κόπος γνωστὸς καὶ ἐμφανής· καὶ ἐκείνη μὲν ἀποτελεῖ ἀντικείμενον ἐλπίδος, ἐνῷ αὐτὸς εἶναι εἰς χεῖρας; Ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτός, ἂν δὲν ἀποβλέψῃ προηγουμένως πρὸς ἐκείνην τὴν ἄγνωστον ἀμοιβὴν ποὺ δὲν διακρίνεται μὲ τοὺς σωματικοὺς ὀφθαλμοὺς ὄχι μόνον δὲν θὰ ζέψῃ τὰ βόδια, οὔτε θὰ σύρῃ τὸ ἄροτρον, οὔτε θὰ σπείρῃ τοὺς σπόρους, ἀλλ' οὔτε ἐκ τῆς οἰκίας του θὰ ἐκκινήσῃ ποτὲ διὰ τὴν ἐργασίαν αὐτήν.

Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι παράλογον εἰς μὲν τὰ θέματα τῆς καθημερινῆς ζωῆς νὰ ἐμπιστευώμεθα πρὸ τῶν 430 A φανερῶν εἰς τὰ ἀφανῆ, καὶ νὰ ὑπομένωμεν τοὺς κόπους πρὸ τῶν ἀμοιβῶν, καὶ ὅλοι ἀφοῦ ὑπομείνωμεν τὰς δυσχερείας, τότε νὰ ἀναμένωμεν τὰ ἐξ αὐτῶν κέρδη, καὶ ἀφοῦ λάβωμεν δύναμιν ἐκ τῶν ἐλπίδων τῶν ἀφανῶν ἔτσι κατόπιν νὰ προσεγγίσωμεν τὰ φανερά, εἰς δὲ τὰ πρὸς τὸν Θεὸν ἀναφερόμενα νὰ εἴμεθα ἐπιφυλακτικοὶ καὶ νὰ ἀμφιβάλλωμεν, καὶ νὰ ἀπαιτῶμεν ἀμοιβὰς πρὸ τῶν κόπων, καὶ νὰ φαινώμεθα περισσότερον μικρόψυχοι τῶν γεωργῶν καὶ τῶν ναυτῶν; Διότι βεβαίως ὄχι μόνον κατὰ τοῦτο θὰ φανοῦμεν χειρότεροι αὐτῶν, ἔχοντες ἀμφιβολίαν διὰ τὸ μέλλον, ἀλλὰ καὶ κατά τι ἄλλο, ὄχι κατώτερον αὐτοῦ. Καὶ ποῖον εἶναι τοῦτο; Ἐκεῖνα μὲν γενικῶς δὲν ἔχουν οὐδεμίαν ἐλπίδα διὰ νὰ ἐνθαρρυνθοῦν εἰς τὸ τέλος καὶ ἔτσι δὲν ἀπομακρύνονται τῶν κόπων· σὺ ὅμως ἐνῷ ἔχεις B ἀξιόπιστον ἐγγυητὴν διὰ τοὺς στεφάνους ποὺ θὰ λάβῃς, οὔτε ἔτσι μιμεῖσαι τὴν καρτερίαν ἐκείνων. Διότι ὁ μὲν γεωργὸς πολλάκις μετὰ τὴν σπορὰν καὶ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς καὶ τὴν θέαν τῶν μεστωμένων σπαρτῶν, χάνει τὴν ἀμοιβὴν τῶν κόπων εἴτε ἀπὸ χάλαζαν, εἴτε ἀπὸ ἀσθένειαν τῶν φυτῶν, εἴτε ἀπὸ ἀκρίδας, ἢ κάποιαν ἄλλην ἀνάλογον ἐπερχομένην θεομηνίαν, καὶ μετὰ τοὺς πολλοὺς ἱδρῶτας ἐπιστρέφει εἰς τὴν οἰκίαν του μὲ ἄδεια χέρια. Καὶ ὁ ἔμπορος ὅμως μετὰ τὸ κοπιῶδες ταξεῖδι εἰς τὸ πέλαγος, καὶ ἀφοῦ ἤδη ἐγέμισε μὲ ἀγαθὰ τὸ πλοῖον του πολλάκις εἰς αὐτὴν τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος ἀφοῦ ἔπεσαν ἐπάνω του σφοδροὶ ἄνεμοι καὶ εἰς κάποιον σκόπελον ἐξώκειλε, ἐξῆλθε γυμνὸς ἀφοῦ ἐπέτυχε νὰ σωθῇ. Καὶ γενικῶς εἰς ὅλα τὰ ἔχοντα πρὸς τὴν ζωὴν σχέσιν γεγονότα εἶναι φυσικὸν πολλάκις C πρὸς τὸ τέλος νὰ συμβαίνουν τέτοιου εἴδους συμφοραί. Ἀλλ' εἰς τοὺς ἰδικούς σου ἀγῶνας δὲν συμβαίνει τοῦτο· εἶναι ὅμως γενικῶς ἀναγκαῖον εἰς αὐτὸν ποὺ ἠγωνίσθη, ποὺ ἔσπειρε τὴν εὐσέβειαν καὶ ὑπέφερε πολλοὺς κόπους, εἰς τὸ τέλος νὰ ἐπιτύχῃ. Διότι ὁ Θεὸς δὲν ἐγκατέλειψε τὰς ἀμοιβὰς αὐτῶν τῶν κόπων εἰς τὴν τύχην τῶν ἀτάκτων ἀνέμων καὶ εἰς τὴν μανίαν τῶν τυφώνων, ἀλλ' εὑρίσκονται εἰς τοὺς οὐρανούς, εἰς τὰ θησαυροφυλάκια, ποὺ δὲν δύνανται νὰ ἁρπαγοῦν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν· «Ἡ θλῖψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμήν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει» (Ρωμ. 5, 4 - 5).

Μὴ εἴπῃς λοιπὸν ὅτι τὰ μέλλοντα εἶναι ἄγνωστα· διότι ἐὰν D ἤθελες νὰ ἐξετάσῃς λεπτομερῶς, εἶναι κατὰ πολὺ ἐμφανέστερα ἐκείνων ποὺ κρατοῦμεν εἰς χεῖρας. Καὶ ἀκριβῶς τὸ ἴδιο πάλιν δεικνύων εἰς ἡμᾶς ὁ Παῦλος, ὀνομάζει «τὰ μὲν αἰώνια» «τὰ δὲ πρόσκαιρα» θέλων νὰ ὑποδηλώσῃ διὰ τοῦ προσκαίρου τὸ φθαρτὸν αὐτῶν. Διότι πρὸ τῆς ἐμφανίσεώς των ἀπομακρύνονται, καὶ ἐξαφανίζονται πρὶν ἐμφανισθοῦν, καὶ αἱ μεταβολαί των εἶναι ταλαντευόμεναι, ἡ δὲ ἀπόκτησίς των ἀβεβαία. Τοῦτο ἰσχύει καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ πλούτου καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς δόξης καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἐξουσίας, καὶ εἰς ὅ,τι ἔχει σχέσιν μὲ τὴν σωματικὴν εὐμορφίαν, τοῦτο θὰ ἠδύνατο κανεὶς νὰ ἴδῃ νὰ συμβαίνῃ καὶ ἐπὶ τῆς εὐρωστίας καὶ γενικῶς εἰς πᾶν ὅ,τι συνδέεται πρὸς τὰ βιωτικά. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης εἰρωνευόμενος αὐτοὺς ποὺ ζοῦν εἰς τὴν πολυτέλειαν καὶ ἔχουν μανίαν διὰ τὰ χρήματα καὶ διὰ πᾶσαν ἄλλην φαντασίωσιν, λέγει· «Ὡς ἑστῶτα ἐλογίσαντο ταῦτα, καὶ οὐχ E ὡς φεύγοντα» (Ἀμὼς 6, 5). Ὅπως λοιπὸν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συλλάβωμεν τὴν σκιάν, ἔτσι δὲν εἶναι δυνατὸν οὔτε τὰ βιοτικὰ πράγματα νὰ κρατήσωμεν· ἀλλὰ τὰ μὲν σβήνουν διὰ τοῦ θανάτου, τὰ δὲ καὶ πρὸ τοῦ θανάτου ἐξαφανίζονται ὡς ὁρμητικώτατος χείμαρρος. Ἀλλὰ τὰ μέλλοντα δὲν εἶναι ὅμοια, διότι δὲν γνωρίζουν μεταβολήν, οὔτε ἐπιδέχονται ἀλλαγήν, οὔτε ἀπειλεῖ γῆρας, οὔτε ὑφίστανται οἱανδήποτε ἀλλοίωσιν, ἀλλὰ διαρκῶς ἀκμάζουν καὶ παραμένουν ἐπὶ τῆς ἰδίας εὐπρεπείας. Ὥστε ἂν πρέπει κάποιος νὰ εἴπῃ ἀφανῆ καὶ ἄγνωστα καὶ ἀβέβαια, πρέπει νὰ εἴπῃ τὰ παρόντα πράγματα ποὺ δὲν παραμένουν εἰς τοὺς κτήτοράς των, ἀλλὰ 431 A ἀφοῦ ἀνταμείψουν τοὺς κατόχους αὐτὰ καθημερινῶς μεταπηδοῦν ἀπ' αὐτῶν εἰς ἄλλους καὶ πάλιν ἀπ' ἐκείνων εἰς ἄλλους. Ταῦτα πάντα ἀφοῦ βεβαίως ἐδήλωσεν εἰς ἡμᾶς ὁ Παῦλος, καὶ διὰ τοῦτο ἀφοῦ ὠνόμασε τὰ μὲν παρόντα

πρόσκαιρα τὰ δὲ μέλλοντα αἰώνια, ὑπενθυμίζει τὸ περὶ ἀναστάσεως κήρυγμα, λέγων ὡς ἑξῆς· «Οἴδαμεν γὰρ ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκίαν ἐκ Θεοῦ ἔχομεν ἀχειροποίητον, αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Β΄ Κορ. 5, 1).

θ. Κύτταξε πάλιν καὶ ἐδῶ, κυρίως πῶς χρησιμοποιεῖ τὰς λέξεις, παρουσιάζων δι᾿ αὐτῶν τῶν ὀνομάτων τὴν δύναμιν τῶν νοημάτων ποὺ περιέχουν. Διότι δὲν ὠνόμασεν ἁπλῶς σκήνωμα τὸ σῶμα, ἀλλ᾿ ἀφοῦ B ὑπέδειξε τὸ πρόσκαιρον τῆς παρούσης ζωῆς καὶ ἐδήλωσε τὴν ἐπὶ τὸ καλλίτερον μεταβολήν, λέγει περίπου τὰ ἑξῆς· Τί στενάζεις καὶ δακρύζεις, ἀγαπητέ, διότι κτυπᾶσαι καὶ προσβάλλεσαι καὶ πίπτεις εἰς φυλακήν; τί θρηνεῖς διὰ τὰς ἰδιαιτέρας ταύτας κακώσεις, ἐνῷ ὀφείλῃς νὰ δεχθῇς ὁλόκληρον τὴν καταστροφὴν τοῦ σώματος· καὶ μᾶλλον ὄχι ἁπλῶς τοῦ σώματος, ἀλλὰ τῆς εἰς τὸ σῶμα φθορᾶς; Διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι αἱ ἰδιαίτεραι αὗται κακώσεις δὲν πρέπει μόνον νὰ μᾶς λυποῦν, ἀλλὰ καὶ νὰ μᾶς εὐχαριστοῦν, ὑποδεικνύει ὅτι ἡ γενικὴ καὶ τελευταία καταστροφὴ ἀποτελεῖ δι᾿ ἡμᾶς εὐχῆς ἔργον καὶ ἐννοεῖ ἔτσι τὴν διὰ τοῦ θανάτου καταστροφήν. Καὶ πάλιν· «Καὶ γὰρ ἐν τούτῳ στενάζομεν τῷ σκήνει, τὸ C οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανοῦ ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες» (Β΄ Κορ. 5, 2). «Οἰκίαν δὲ σκήνους», δηλαδὴ τὸ σῶμα δι᾿ ἀμφοτέρων τῶν ὀνομάτων ἀποκαλεῖ· ἢ «οἰκίαν σκήνους» τὰς κατοικίας εἰς τὰς ὁποίας κατοικοῦμεν, τὰς πόλεις, δηλαδὴ κατὰ τὸ σχῆμα τῆς παρούσης ζωῆς. Καὶ δὲν εἶπεν ἁπλῶς, «Οἶδα», ἀλλ᾿ «Οἴδαμεν», δεχόμενος μετὰ τῆς ἰδικῆς του καὶ τὴν γνώμην τῶν ἀκροατῶν. Δὲν ὁμιλῶ, λέγει, διὰ πράγματα ἀμφίβολα, οὔτε καὶ περὶ ἄλλων, τὰ ὁποῖα ἀγνοοῦνται, ἀλλὰ δι᾿ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐπιστεύσατε, ἀφοῦ ἐπιστεύσατε εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο καὶ ἀποκαλοῦμεν τὰ σώματα τῶν ἀποθανόντων σκηνώματα. Καὶ πρόσεξε διὰ ποίου τρόπου κυρίως χρησιμοποιεῖ τὴν λέξιν. Δὲν εἶπεν κατεστράφη D καὶ ἠφανίσθη, ἀλλά, κατηργήθη, καὶ ὑπέδειξε ὅτι καταργεῖται, διὰ νὰ ἀναστηθῇ περισσότερον χαρούμενον καὶ λαμπρόν. Ἀκολούθως καθὼς ἔκαμε σύγκρισιν μεταξὺ κόπων καὶ ἐπάθλων, ἐξ ἐπόψεως ποιότητος, χρόνου, καὶ ποσότητος· ἔτσι κάμνει καὶ ἐδῶ, ὀνομάζων σκήνωμα μὲν τὸ σῶμα ποὺ ἀποθνήσκει, ἐνῷ αὐτὸ ποὺ ἀνορθοῦται οἰκίαν· καὶ ὄχι ἁπλῶς οἰκίαν, ἀλλ᾿ αἰώνιον, καὶ ὄχι ἁπλῶς αἰώνιον, ἀλλ᾿ οὐράνιον οἰκίαν, ὑποδεικνύων τὴν ὑπεροχὴν καὶ ἐκ τοῦ χρόνου καὶ ἐκ τοῦ τόπου. Διότι αὐτὴ μὲν εἶναι ἐπίγειος, ἐνῷ ἐκείνη οὐράνιος· αὐτὴ πρόσκαιρος, ἐκείνη αἰώνιος. Καὶ τώρα μὲν ἔχομεν ἀνάγκην καὶ σώματος καὶ κατοικιῶν ἕνεκα τῶν ἀδυναμιῶν τῆς σαρκός· ἐνῷ τότε τὸ ἴδιο θὰ εἶναι καὶ σῶμα καὶ κατοικία, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀνάγκην E στέγης,

ἢ ὡρισμένων καλυμμάτων, ἐπειδὴ ἀντὶ ὅλων θὰ εἶναι ἀρκετὴ εἰς αὐτὸ ἡ ἀφθαρσία. Ἐν συνεχείᾳ ἐπιδεικνύων τὴν ὑπεροχὴν τῶν ἀγαθῶν ποὺ ἐνυπάρχουν εἰς αὐτό, λέγει· «Καὶ γὰρ ἐν τούτῳ στενάζομεν τῷ σκήνει». Δὲν εἶπε, «Στενάζω», ἀλλὰ μετατρέπει εἰς κοινὴν τὴν προσωπικήν του γνώμην. «Καὶ γὰρ ἐν τούτῳ», λέγει, «στενάζομεν», ἐπιθυμῶν νὰ τοὺς προσελκύσῃ εἰς τὴν πίστιν του καὶ νὰ τοὺς καταστήσῃ μετόχους τῆς σκέψεώς του. «Καὶ γὰρ ἐν τούτῳ στενάζομεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανῶν ἐπενδύσασθαι 432 A ἐπιποθοῦντες» (Β΄ Κορ. 5, 2). Δὲν εἶπεν ἁπλῶς «Ἐνδύσασθαι», ἀλλ᾿ «Ἐπενδύσασθαι» καὶ προσθέτει· «Εἴ γε καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα» (Β΄ Κορ. 5, 3). Καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι ἀσαφὲς αὐτὸ τὸ ὁποῖον εἶπε, ἀλλὰ γίνεται σαφέστερον δι᾿ αὐτῶν ποὺ προστίθενται· «Καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνει στενάζομεν βαρυνόμενοι, ἐφ᾿ ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ᾿ ἐπενδύνασθαι».

Βλέπεις πῶς δὲν λησμονεῖ τὸν ἑαυτόν του, οὔτε ὀνομάζει τὸ σῶμα τοῦτο κατοικίαν, ἀλλὰ πάλιν σκήνωμα· «Ἐφ᾿ ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ᾿ ἐπενδύσασθαι;» Ἐδῶ ἔδωσε καίριον πλῆγμα ἐνάντιον ἐκείνων ποὺ διαβάλλουν τὴν φυσικὴν ὑπόστασιν τοῦ σώματος καὶ κατηγοροῦν τὴν σάρκα μας. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶπεν ὅτι ὑποφέρομεν καὶ δὲν θέλομεν νὰ ἀπαλλαγῶμεν, διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι τὸ σῶμα φεύγει ἐπειδὴ εἶναι κακὸν B καὶ αἴτιον τῆς κακίας καὶ ἐχθρικὸν καὶ ἀντιμαχόμενον, ἄκουσε πῶς διορθώνει τὴν ὑποψίαν· πρῶτον μὲν διὰ τῶν λόγων, ὅτι· «Στενάζομεν τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανοῦ ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες»· ἐπειδὴ ἐκεῖνος ποὺ ἐπενδύεται πράγματι κάτι ἄλλο ἐπενδύεται· καὶ ἀκολούθως· «Στενάζομεν βαρούμενοι, ἐφ᾿ ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ᾿ ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες». Αὐτὸ δὲ ποὺ λέγει, σημαίνει τὸ ἑξῆς· Δὲν θέλομεν νὰ ἀποβάλωμεν τὴν σάρκα, λέγει, ἀλλὰ τὴν φθοράν· ὄχι τὸ σῶμα, ἀλλὰ τὸν θάνατον. Ἄλλο πρᾶγμα εἶναι τὸ σῶμα καὶ ἄλλο ὁ θάνατος· ἄλλο τὸ σῶμα καὶ ἄλλο ἡ φθορά· οὔτε τὸ σῶμα εἶναι φθορά, οὔτε C ἡ φθορὰ εἶναι σῶμα. Καὶ τὸ μὲν σῶμα εἶναι φθαρτόν, ἀλλὰ τὸ σῶμα δὲν εἶναι φθορά. Εἶναι θνητὸν ἀλλὰ δὲν εἶναι θάνατος. Καὶ τοῦτο μὲν ὑπῆρξεν ἔργον τοῦ Θεοῦ ἡ δὲ φθορὰ καὶ ὁ θάνατος ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας εἰσήχθη. Θέλω λοιπὸν τὸ ξένον νὰ ἀπομακρύνω, λέγει, καὶ ὄχι τὸ ἰδικόν μου· καὶ ξένον δὲν εἶναι τὸ σῶμα, ἀλλ᾿ ἡ φθορά. Διὰ τοῦτο λέγει· «Ἐφ᾿ ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι» δηλαδὴ τὸ σῶμα, ἀλλὰ νὰ ἐνδυθῶμεν εἰς τὸ σῶμα τὴν ἀφθαρσίαν. Τὸ σῶμα εἶναι εἰς τὸ μεταξὺ τῆς φθορᾶς καὶ τῆς ἀφθαρσίας. Ἀποβάλλει λοιπὸν τὴν φθορὰν καὶ ἐνδύεται τὴν ἀφθαρσίαν· ἀποβάλλει αὐτὸ ποὺ ἔλαβεν ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀπο-

κτᾷ αὐτὸ ποὺ ἔδωκεν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ. Καὶ διὰ νὰ D πληροφορηθῇς ὅτι τὸ «ἐκδύσασθαι» δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ σῶμα, λέγει, ἀλλὰ εἰς τὴν φθορὰν καὶ τὸν θάνατον, ἄκουσε ἀμέσως αὐτὰ ποὺ προσθέτει. Ἐπειδὴ εἶπε· «Οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι», δὲν εἶπε· Διὰ νὰ καταποθῇ τὸ σῶμα ὑπὸ τῆς ἀσωματότητος, ἀλλὰ τί; «Ἵνα καταποθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς», δηλαδὴ νὰ καταστραφῇ, νὰ χαθῇ· ὥστε δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀπώλειαν τοῦ σώματος, ἀλλὰ τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς. Διότι ὅταν ἔρχεται ἡ ζωὴ δὲν καταστρέφει καὶ φθείρει τὸ σῶμα, ἀλλὰ τὴν φθορὰν καὶ τὸν θάνατον ποὺ προσεγγίζει εἰς αὐτό. Ὁ στεναγμὸς λοιπὸν δὲν ἀφορᾶ εἰς τὸ σῶμα, ἀλλ' εἰς E τὴν ἐγγίζουσαν φθοράν. Πράγματι τὸ σῶμα εἶναι βαρὺ καὶ ἐνοχλητικὸν καὶ δυσβάστακτον, ὄχι ἐξ αἰτίας τῆς φύσεώς του, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῆς θνητότητος ποὺ ἦλθεν εἰς αὐτὸ ἀργότερον. Δὲν εἶναι ὅμως σῶμα φθαρτόν, ἀλλ' ἄφθαρτον. Ἐπειδὴ εἶναι τόση ἡ εὐγένεια τῆς καταγωγῆς του, ὥστε καὶ ἐντὸς τῆς ἰδίας τῆς φθορᾶς ἐπιδεικνύει τὴν ἀξίαν του. Αἱ σκιαὶ λοιπὸν τῶν ἀποστόλων ἐξεδίωξαν τὰς ἀσωμάτους δυνάμεις καὶ ἡ σκόνη καὶ ἡ στάκτη περιῆλθεν εἰς τοὺς δαίμονας, καὶ τὰ ἐνδύματα ποὺ ἤγγισαν τὰ σώματά των (ἀποστόλων) ἐξεδίωξαν ἀσθενείας καὶ ἐπανέφερον τὴν ὑγείαν.

7. Μὴ λοιπὸν μοῦ ἀναφέρῃς τὴν βλένναν καὶ τὴν χολὴν καὶ τὸν ἱδρῶτα 433 A καὶ τὴν ἀκαθαρσίαν, καὶ τὰ ἄλλα, ποὺ ἀναφέρουν αὐτοὶ ποὺ κατηγοροῦν τὸ σῶμα, δὲν ἀνήκουν αὐτὰ εἰς τὴν φύσιν τοῦ σώματος, ἀλλ' εἰς τὴν φθορὰν ποὺ ἦλθε ἀργότερον. Ἐὰν δὲ θέλῃς νὰ μάθῃς τὴν ἀξίαν του, πλησίασε καὶ ἰδὲ ἐκ τοῦ πλησίον τὴν διάπλασιν ὅλων τῶν μελῶν, τὸ σχῆμα, τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν σχέσιν μεταξύ των· καὶ θὰ ἴδῃς ἀκριβεστέραν τὴν μεταξὺ τῶν μελῶν τούτων σχέσιν πάσης πόλεως ἡ ὁποία διοικεῖται δικαίως καὶ οἱ πολῖται της ὅλοι εἶναι φιλόσοφοι. Ἐὰν δὲ ἀφοῦ γενικῶς ἀγνοήσῃς τὰ μέλη αὐτὰ καὶ προτείνῃς μόνον τὸ φθαρτὸν καὶ τὸ θνητὸν τοῦ σώματος, οὔτε καὶ ἀπ' ἐδῶ ἐκκινοῦντες θὰ μᾶς λείψουν τὰ ἐπιχειρήματα εἰς ἀπάντησιν. Διότι ἐξ αὐτοῦ δὲν προέκυψεν οὐδεμία B βλάβη διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀλλὰ μᾶλλον κέρδος προῆλθε. Γίνεται δὲ φανερὸν ἀπὸ τὸ ἑξῆς· ὅλοι οἱ ἅγιοι ποὺ ἔζησαν μὲ τὸ σῶμα ἐπέδειξαν τὴν ἀγγελικήν των ζωήν, καὶ ἐξ αὐτοῦ οὐδεμία προέκυψε βλάβη εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς. Καὶ αὐτοὶ ποὺ ἔχουν τάσιν πρὸς τὴν ἀσέβειαν ἐπειδὴ βλέπουν ὅτι δὲν ἔχουν καὶ μικρὸν ἐμπόδιον, δηλαδὴ τὴν φθορὰν τοῦ σώματος, δὲν προχωροῦν εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν παρανομίας. Διότι ἂν πολλοὶ ἄνθρωποι ἐνόμισαν ὅτι εἶναι ἰσόθεοι μολονότι εἶναι περιβεβλημένοι τὸ φθαρτὸν καὶ παθη-

τὸν σῶμα, καὶ ἠγωνίσθησαν πολὺ διὰ νὰ περιβληθοῦν τὴν δόξαν αὐτήν, ἐὰν δὲν εἶχαν τὸ σῶμα, C παθητὸν καὶ φθαρτὸν διὰ νὰ ἐλέγχῃ τὴν ἀδυναμίαν των, ποίους δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ἐξαπατήσουν ἐκ τῶν πλέον ἀνοήτων; Ὅταν λοιπὸν τὸ σῶμα φαίνεται ὅτι γίνεται ἐμπόδιον καὶ τῆς ἀσεβείας ποὺ εἶναι τὸ ἔσχατον ὅριον τῆς κακίας καὶ εἰς τοὺς ἁγίους δίδει τὴν δυνατότητα νὰ ἐπιδεικνύουν τὴν ψυχικὴν ἀνδ[ρ]είαν, πῶς θὰ ἠδύναντο νὰ συγχωρηθοῦν αὐτοὶ ποὺ τὸ διαβάλλουν καὶ τὸ κατηγοροῦν; Βεβαίως δὲν εἶναι μόνον αὐτὰ ποὺ θὰ εἴχαμεν νὰ εἴπωμεν εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸ σῶμα, ἀλλ' ὅτι ἔγινε τοῦτο αἰτία νὰ γνωρίσωμεν τὸν Θεόν. Διότι ἐὰν τὰ ἀοράτου αὐτοῦ καθίστανται φανερὰ ἀπ' ἀρχῆς τῆς δημιουργίας διὰ τῶν δημιουργημάτων, καὶ ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ ψυχὴ ἐγνώρισε τὸν δημιουργὸν D Θεόν της ἀφοῦ ἐχειραγωγήθη διὰ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῶν ὤτων. Διὰ τοῦτο τὸ ἀγαπᾷ ὁ Παῦλος, καὶ ἀναφωνεῖ λέγων, ὅτι· «Οὐ θέλομεν αὐτὸ ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι αὐτῷ τὴν ἀθανασίαν» (Β' Κορ. 5, 4).

Καὶ μὴ ἐρωτᾷς· Πῶς εἶναι δυνατὸν τὸ σῶμα νὰ ἀναστηθῇ πάλιν καὶ νὰ γίνῃ ἄφθαρτον; Διότι ὅταν ἐνεργῇ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, τὸ πῶς δὲν ἔχει θέσιν. Καὶ τί λέγω τοῦ Θεοῦ; Σὲ τὸν ἴδιον ἔκαμε νὰ γίνῃς δημιουργὸς ἀναστάσεως, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῶν σπερμάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῶν τεχνῶν καὶ τῆς ὕλης καὶ τῶν μετάλλων. Πράγματι καὶ τὰ σπέρματα ἂν δὲν ἀποθάνουν προηγουμένως, καὶ σαπίσουν καὶ ἀλλοιωθοῦν δὲν γεννοῦν τὸν στάχυν. Καθώς, λοιπὸν βλέπων ἐκεῖ τὸν σπόρον νὰ σήπεται καὶ νὰ διαλύεται, δὲν ἀμφιβάλλεις διὰ τὴν ἀνάστασιν, ἀλλ' ἀποκτᾷς πλέον σαφῆ E διὰ τὸν ἑαυτόν σου ἀπόδειξιν· διότι ἂν δὲν μείνῃ εἰς τὴν σῆψιν καὶ τὴν φθοράν, ποτὲ δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ ἀναστηθῇ, τὸ ἴδιο νὰ σκεφθῇς καὶ διὰ τὸ σῶμα σου· ὅταν ἴδῃς τὴν φθοράν, τότε ἰδιαιτέρως πίστευσε εἰς τὴν ἀνάστασιν. Διότι ὁ θάνατος δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἡ ἀναίρεσις τῆς φθορᾶς· ἐπειδὴ βεβαίως ὄχι τὸ σῶμα κυρίως, ἀλλὰ τὴν φθοράν του ἐπηρεάζει ὁ θάνατος. Τοῦτο εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδῃς νὰ συμβαίνῃ καὶ εἰς τὰ μεταλλικὰ εἴδη. Τὴν χρυσοφόρον, λοιπόν, ἄμμον λαμβάνουν οἱ εἰδικοί, καὶ ἀφοῦ παραδώσουν εἰς τὸ χωνευτήριον 434 A κατασκευάζουν χρυσόν, καὶ ἀφοῦ ἀναμίξουν ἄμμον καὶ ἄλλας ὕλας, δημιουργοῦν καθαρὸν ὕελον. Ἔπειτα πές μου, αὐτὸ ποὺ ἐπιτυγχάνει ἡ δύναμις τοῦ πυρός, τοῦτο δὲν θὰ ἐπιτύχῃ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ; καὶ ποῖος ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ὀλίγον μυαλὸ θὰ ἰσχυρίζετο κάτι τέτοιο; Πρέπει νὰ κατανοήσῃς πῶς σὲ ἐδημιούργησε ἐξ ἀρχῆς καὶ νὰ μὴν ἀμφιβάλλῃς διὰ τὴν ἀνάστασιν. Δὲν ἔ-

λαβε χῶμα καὶ σὲ ἔπλασεν; Ἂν καὶ τί εἶναι δυσκολώτερον τοῦ νὰ κατασκευάση ἐκ χώματος σάρκας καὶ φλέβας καὶ δέρμα καὶ ὀστᾶ καὶ ἶνας καὶ νεῦρα καὶ ἀρτηρίας, καὶ τὰ ὄργανα καὶ τὰ ἀνεξάρτητα μέλη, τοὺς ὀφθαλμούς, τὰ ὦτα, τὴν μύτην, τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας, καὶ εἰς ἓν ἕκαστον τούτων νὰ τοποθετήση κοινὴν τὴν δύναμιν καὶ ἐνέργειαν; λοιπὸν τί εἶναι δυσκολώτερον παρὰ νὰ τὰ καταστήση ἀθάνατα ἐνῷ ἔγιναν φθαρτά; Δὲν βλέπεις πῶς **B** ἡ γῆ εἶναι ἁπλῆ, ἐνῷ τὸ σῶμα σύνθετον καὶ ποικίλον, καὶ κατὰ τὰς ἐνεργείας καὶ κατὰ τὰ χρώματα, καὶ κατὰ τὴν διάπλασιν, καὶ κατὰ τὰς οὐσίας, καὶ καθ' ὅλα τὰ ἄλλα, Πές μου, λοιπόν, πῶς ἀμφιβάλλεις διὰ τὰ μέλλοντα; καὶ τί πρέπει νὰ εἴπω διὰ τὰ σώματα; Διότι τὰς οὐρανίους δυνάμεις καὶ τὰς στρατιὰς τῶν ἀγγέλων, τοὺς ἀρχαγγέλους καὶ τὰ ἀνώτερα τούτων τάγματα, πές μου, πῶς ἐδημιούργησε; Διότι ἐγὼ δὲν γνωρίζω νὰ εἴπω τὸν τρόπον, καὶ νομίζω ὅτι ἤρκεσεν εἰς αὐτὸν καὶ μόνη ἡ θέλησις. Ἔπειτα πάλιν, αὐτὸς ποὺ ἐδημιούργησε τόσας ἀσωμάτους στρατιάς, δὲν δύναται νὰ ἀνανεώση τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἐφθάρη, καὶ νὰ τὸ ὁδηγήση εἰς μεγαλυτέραν ἀξίαν; Καὶ ποῖος εἶναι εἰς τοιοῦτον σημεῖον ἀναίσθητος, ὥστε νὰ ἀμφιβάλλη δι' αὐτὰ **C** καὶ νὰ προσβάλλη τὴν ἀνάστασιν; Διότι ἐὰν τὸ σῶμα δὲν ἀνίσταται, δὲν ἀνίσταται καὶ ὁ ἄνθρωπος· διότι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνον ψυχή, ἀλλὰ ψυχὴ καὶ σῶμα. Ἐὰν λοιπὸν ἀνίσταται μόνον ἡ ψυχή, ἀνίσταται τὸ ἥμισυ τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ὄχι τὸ σύνολον· ἐξ ἄλλου δὲν θὰ ἠμποροῦσε ἡ ἀνάστασις νὰ ἀναφερθῆ μόνον ἐπὶ τῆς ψυχῆς. Ἐπειδὴ ἡ ἀνάστασις ἀναφέρεται εἰς τὸ πεσὸν καὶ διαλυθέν, ἡ δὲ ψυχὴ δὲν διαλύεται ἀλλὰ τὸ σῶμα. Καὶ τί σημαίνει τό, «Εἴ γε καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα;» (Β´ Κορ. 5, 3). Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὑπαινίσσεται μέγα καὶ ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς μυστήριον. Ποῖον λοιπὸν εἶναι τοῦτο; Αὐτὸ ποὺ λέγει καὶ εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους ἐπιστολήν· ὅτι· «Πάντες ἀναστησόμεθα, ἕκαστος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι» (Α´ Κορ. 15, 22 - 28). Τί σημαίνουν **D** δὲ τὰ λόγια: Ὅτι δηλαδὴ καὶ εἰδωλολάτρης καὶ Ἰουδαῖος καὶ αἱρετικὸς καὶ κάθε ἄνθρωπος ποὺ ἦλθεν εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον θὰ ἀναστηθῆ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Καὶ τὸ ἴδιο ἀνέφερεν ὅταν ἔλεγε· «Πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι» (Α´ Κορ. 15, 51 - 52).

8. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι καθολικὴ δι' ὅλους ἡ ἀνάστασις, καὶ κοινὴ καὶ διὰ τοὺς εὐσεβεῖς καὶ διὰ τοὺς ἀσεβεῖς καὶ διὰ τοὺς πονηροὺς καὶ διὰ τοὺς χρηστοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσης ἐκ τούτου ὅτι κάπως ἀδίκως **E** γίνεται ἡ κρίσις καὶ συλλογισθῆς· Διατί αὐτό; ἐγὼ ὁ σπουδαῖος ποὺ τόσα ἐκοπία-

σα καὶ ὑπέφερα, ἀνασταίνομαι καὶ ὁ εἰδωλολάτρης ποὺ εἶχεν ἀσεβήσει καὶ προσεκύνησε τὰ εἴδωλα καὶ ἠγνόησε τὸν Χριστὸν καὶ αὐτὸς κατὰ παρόμοιον τρόπον ἀνασταίνεται καὶ ἀπολαμβάνει τῆς αὐτῆς τιμῆς; διὰ νὰ μὴ συγχυσθῆς λέγων ταῦτα, ἄκουσε τί λέγει· «Εἴ γε καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα» (Β´ Κορ. 5, 3). Καὶ πῶς, λέγει, εἶναι δυνατὸν αὐτὸς ποὺ ἔχει ἐνδυθῆ ἀφθαρσίαν 435 **A** καὶ ἀθανασίαν νὰ εὑρεθῆ γυμνός; πῶς; Ὅταν θὰ ἀπολέσωμεν τὴν δόξαν καὶ στερηθῶμεν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν παρρησίας. Διότι καὶ τὰ σώματα τῶν ἁμαρτωλῶν ἀνίστανται ἄφθαρτα καὶ ἀθάνατα· ἀλλ' ἡ τιμὴ αὐτὴ τοὺς γίνεται ἐφόδιον κολάσεως καὶ τιμωρίας, ἐπειδὴ ἀνίστανται ἄφθαρτα, διὰ νὰ κατακαίωνται αἰωνίως. Ἐπειδὴ δηλαδὴ τὸ πῦρ ἐκεῖνον εἶναι ἄσβεστον, ἀνάλογα τοῦ ἁρμόζουν καὶ σώματα ποὺ νὰ μὴ φθείρωνται ποτέ. Διὰ τοῦτο λέγει· «Εἴ γε καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα». Διότι τοῦτο δὲν εἶναι αὐτὸ τὸ ὁποῖον μόνον ζητοῦμεν, δηλαδὴ νὰ ἀναστηθῶμεν καὶ νὰ ἐνδυθῶμεν τὴν ἀθανασίαν, ἀλλ' ἀφοῦ ἀναστηθῶμεν καὶ ἐνδυθῶμεν τὴν ἀθανασίαν νὰ μὴ ἀπογυμνωθῶμεν τῆς δόξης καὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν παρρησίας καὶ νὰ μὴ παραδοθῶμεν εἰς τὸ αἰώνιον πῦρ. Διὰ τοῦτο λέγει· «Εἴ γε καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα». Ἐν συνεχείᾳ ἀφοῦ δίδει μεγαλυτέραν ἀξιοπιστίαν εἰς τὸ περὶ ἀναστάσεως κήρυγμα, λέγει ὅτι μέλλει· «καταπίνεσθε τὸ θνητὸν ὑπὸ **B** τῆς ζωῆς» καὶ προσθέτει· «Ὁ δὲ κατεργασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο Θεός». Καὶ ἔτσι εἶναι αὐτὸ ποὺ λέγει· Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀρχικῶς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, ὄχι διὰ νὰ καταστραφῆ ἀλλὰ διὰ νὰ πορεύεται πρὸς τὴν ἀφθαρσίαν. Ὥστε καὶ ὅταν ἐπέτρεψε τὸν θάνατον, τὸν ἐπέτρεψε μὲ τὴν προϋπόθεσιν αὐτήν, νὰ σωφρονισθῆς διὰ τῆς τιμωρίας καὶ ἀφοῦ γίνης καλλίτερος, νὰ δυνηθῆς καὶ πάλιν νὰ ὁδηγηθῆς πρὸς τὴν ἀθανασίαν. Καὶ παλαιότερα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας ἡ ἰδία ἴσχυε διὰ τὸν Θεὸν γνώμη καὶ θέλησις καὶ μὲ τὴν προϋπόθεσιν αὐτὴν ἔπλασε τὸν πρῶτον ἄνθρωπον· καὶ τοῦτο εὐθὺς ἀμέσως καὶ ἐξ ἀρχῆς μᾶς τὸ ὑπηνίχθη. Διότι ἐὰν δὲν ἤθελεν ἐξ ἀρχῆς νὰ μᾶς ἀνοίξη τὰς θύρας τῆς ἀναστάσεως, δὲν θὰ ἄφηνε τὸν Ἄβελ νὰ γίνη ἐνάρετος **C** καὶ ἀγαπητὸς εἰς αὐτὴν καὶ νὰ πάθη αὐτὰ ποὺ ἔπαθε. Τώρα δὲ ὑποδεικνύων εἰς ἡμᾶς ὅτι πορευόμεθα πρὸς ἄλλην ζωήν, καὶ ὅτι κάποια ἄλλη ἐποχὴ ἀναμένει τοὺς δικαίους, ποὺ εἰς αὐτὴν φυλάσσονται αἱ ἀμοιβαὶ καὶ οἱ στέφανοι τῶν δικαίων, αὐτὸν ὁ ὁποῖος ἔγινε πρῶτος δίκαιος ἐπειδὴ δὲν ἀντημείφθη ἐδῶ δι' ὅσα ἐκοπίασε, ἀφῆκε νὰ ἀπέλθη κηρύσσοντα καὶ λέγοντα εἰς ὅλους ὅτι δι' ὅσα ἔπαθε ἡ ἀνταπόδοσις ὁ μισθὸς καὶ ἡ ἀμοιβὴ εἶναι εἰς τὴν ἄλλην ζωήν. Διὰ τοῦτο καὶ τὸν Ἐνὼχ ὡδήγησε καὶ

τὸν Ἠλίαν ἀνήρπασε, ὑπαινισσόμενος εἰς ἡμᾶς τὸ δόγμα περὶ τῆς ἀναστάσεως. Ἀρκεῖ λοιπὸν διὰ νὰ μᾶς πληροφορήσῃ ἡ δύναμις ἐκείνου ποὺ ἐνήργησε τοῦτο, καὶ ἐὰν κάποιος **D** ἔχῃ ἀσθενῆ πίστιν καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ λάβῃ ἄλλην ἀπόδειξιν ὡς ἐγγύησιν τῆς μελλούσης ἀναστάσεως καὶ τοῦτο μὲ πολλὴν γενναιοδωρίαν ἔδωκεν ὁ Θεός, ἀφοῦ ἀφθόνως ἔστειλε τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἀφοῦ προσέφερε μεγάλην ἀξιοπιστίαν εἰς τὸ κήρυγμα τῆς ἀναστάσεως μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ δημιουργεῖ ἐξαρτᾷ τὰ ἑπόμενα λόγια καὶ λέγει, ὅτι καὶ ἀρραβῶνα μᾶς ἔδωκεν, ὄχι ὑλικῆς ἀξίας, οὔτε ἐκ χρυσοῦ ἢ ἀργύρου, ἀλλὰ ἀρραβῶνα πνεύματος· ὁ ἀρραβὼν δὲ εἶναι μέρος τοῦ ὅλου καὶ διὰ τὸ ὅλον εἶναι ἀξιόπιστος. Διότι καθὼς εἰς τὰ γαμήλια συμβόλαια ἐκεῖνος ποὺ δέχεται τὸν ἀρραβῶνα δι᾿ ὅλα πλέον ἐλπίζει καὶ ἔχει ἐμπιστοσύνην, **E** καὶ θάρρος, ἔτσι καὶ σὺ ἀφοῦ ἔλαβες ἀρραβῶνα, ἐννοῶ τὰ χαρίσματα τοῦ πνεύματος, μὴ ἀμφιβάλλῃς πλέον διὰ τὰ ἀγαθὰ ποὺ σοῦ ἐπαφυλάσσονται. Διότι αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἀνιστᾷ τοὺς νεκρούς, θεραπεύει τοὺς τυφλούς, ἐκδιώκει τοὺς δαίμονας, καθαρίζει τοὺς λεπρούς, **436 A** θεραπεύει ἀσθενείας, καταργεῖ τὸν θάνατον, καὶ τόσα πολλὰ δύναται νὰ ἐπιτύχῃ ἐπὶ τοῦ θνητοῦ καὶ φθαρτοῦ σώματος, πῶς θὰ σὲ συγχωρήσῃ ἂν ἀμφιβάλλῃς διὰ τὴν ἀνάστασιν; Διότι καὶ ἐὰν ποτὲ δὲν ἤρχετο ὁ καιρὸς τῆς ἀνταμοιβῆς, καὶ ἀκόμη ἦσαν διαρκεῖς οἱ ἀγῶνες μας, τόσοι εἶναι οἱ στέφανοι διὰ τῶν ὁποίων μᾶς ἀντήμειψεν ὁ Θεός, σκέψου πόσα ἀγαθὰ θὰ σοῦ δώσῃ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀπονομῆς τῶν βραβείων. Ἐὰν ὅμως εἴπῃ κάποιος· Ἀλλὰ δὲν βλέπομεν αὐτὰ τὰ θαύματα τώρα νὰ γίνωνται, καὶ οὔτε ἔχομεν ἡμεῖς τόσην δύναμιν· θὰ ἠμποροῦσα νὰ τοῦ εἴπω, ὅτι τίποτε δὲν διαφέρει εἴτε τώρα, εἴτε προηγουμένως ἂν συμβοῦν αὐτά. Διότι ὅ,τι ἐγένετο προηγουμένως ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, **B** τὸ μαρτυροῦν αἱ εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίαι, αἱ κοινότητες, αἱ πόλεις, καὶ τὰ ἔθνη ποὺ ἔσπευσαν πρὸς τοὺς ἁλιεῖς καὶ ἁπλοϊκούς. Διότι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ὑπερισχύσουν εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην οἱ ἀγράμματοι, οἱ πτωχοί, οἱ ἀσήμαντοι καὶ εὐτελεῖς, ἐὰν δὲν εἶχον τὴν ἄνωθεν βοήθειαν τῶν θαυμάτων. Ἐν τούτοις οὔτε σὺ στερεῖσαι τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τώρα πολλὰ μένουν τὰ σύμβολα ἐκείνης τῆς δωρεᾶς, πολὺ μεγαλύτερα καὶ θαυμαστὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἰδίων, ποὺ ἔχουν ἀπαριθμηθῆ. Διότι δὲν **C** εἶναι τὸ ἴδιο νὰ ἀναστηθῇ σῶμα, ποὺ ἀπέθανε ἀπὸ τοῦ νὰ ἀπαλλαγῇ ἐκ τῆς ἀπωλείας της ψυχὴ ποὺ ἐνεκρώθη διὰ τῶν ἁμαρτημάτων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον γίνεται διὰ τοῦ βαπτίσματος. Οὔτε εἶναι ἴσης ἀξίας νὰ θεραπευθοῦν σαρκικαὶ ἀσθένειαι καὶ νὰ ἀποτεθῇ φορτίον ἁμαρτιῶν. Δὲν εἶναι τὸ ἴδιον νὰ θεραπευθῇ τυφλὸς ὀφθαλμὸς καὶ νὰ καταγαυσθῇ ὑπὸ φωτὸς ψυχὴ ἡ ὁποία ἐσκοτίσθη. Διότι ἂν δὲν ὑπῆρχε καὶ τώρα ὁ ἀρραβὼν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, δὲν θὰ συνίστατο τὸ βάπτισμα, δὲν θὰ παρείχετο ἄφεσις ἁμαρτημάτων, δὲν θὰ ἐδίδετο ἁγιασμὸς καὶ δικαιοσύνη, δὲν θὰ ἐλαμβάναμεν τὴν υἱοθεσίαν, δὲν θὰ ἀπελαμβάναμεν τῶν μυστηρίων. Χωρὶς τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος δὲν θὰ ἐγίνετο ποτὲ τὸ μυστικὸν σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Δὲν θὰ εἴχαμεν ἱερεῖς. Οὔτε βεβαίως θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνουν αἱ χειροτονίαι αὐταὶ ἄνευ τῆς ἐπιφοιτήσεως ἐκείνης. Καὶ θὰ ἠμποροῦσε κάποιος νὰ εἴπῃ πολλὰ διὰ τὰ σύμβολα τῆς **D** χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἑπομένως καὶ σὺ ἔχεις τὸν ἀρραβῶνα τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἀπέβαλες τὴν νέκρωσιν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν πονηρίαν τῶν σκέψεων καὶ ἀπηλλάγης τῆς ἀκαθάρτου ζωῆς. Λοιπὸν μὴ θλιβώμεθα διὰ τὰ μέλλοντα, ἀφοῦ ἐλάβαμεν τέτοιου εἴδους ἐγγυήσεις· ἀλλὰ ἀφοῦ δώσωμεν μεγίστην προσοχὴν εἰς τὸ περὶ ἀναστάσεως κήρυγμα, θὰ ἐπιδείξωμεν καὶ ζωὴν ἀξίαν τῶν ἀληθειῶν τούτων, διὰ νὰ ἀξιωθῶμεν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ποὺ ὑπερβαίνουν κάθε νοῦν καὶ ἀνθρώπινον λογικόν· πρᾶγμα ποὺ εἴθε νὰ συμβῇ εἰς ὅλους ἡμᾶς διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΚΑΤΑ ΜΕΘΥΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΝ

ΛΟΓΟΣ, Ο ΟΠΟΙΟΣ ΕΞΕΦΩΝΗΘΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗΝ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ.

1. 437 A Ἀπερρίψαμεν τὸ φορτίον τῆς νηστείας, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἀπορρίψωμεν τὸν καρπόν της· διότι συμβαίνει νὰ ἀπορρίπτωμεν τὸ φορτίον τῆς νηστείας καὶ ταυτοχρόνως νὰ δρέπωμεν τὸν καρπὸν αὐτῆς. Ἐπέρασεν ὁ κόπος τῶν ἀγώνων, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ περάσῃ τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν προσπαθειῶν μας. Ἔφυγεν ἡ νηστεία, ἀλλ' ἂς παραμείνῃ ἡ εὐλάβεια, μᾶλλον ὅμως οὔτε ἡ νηστεία ἔφυγεν. Μὴ φοβηθῆτε ὅμως· εἶπα τοῦτο ὄχι μὲ τρόπον νὰ σᾶς ἀναγγείλω ἄλλην Τεσσαρακοστήν, ἀλλὰ διὰ νὰ καταστήσω γνωστὴν τὴν ἰδίαν τὴν ἀρετήν σας. Ἐπέρασεν ἡ σωματικὴ νηστεία, ἀλλ' ἡ B πνευματικὴ παραμένει. Αὐτὴ εἶναι καλλιτέρα ἐκείνης, καὶ ἐκείνη ἔγινε χάριν αὐτῆς. Ὅπως, ὅταν ἐνηστεύατε ἔλεγον ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ νηστεύῃ αὐτὸς ποὺ νηστεύει, ἔτσι λέγω καὶ τώρα ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ νηστεύῃ αὐτὸς ποὺ δὲν νηστεύει. Ἴσως αὐτὸ ποὺ σᾶς λέγω νὰ φαίνεται αἰνιγματικόν, ἀλλ' ἐγὼ θὰ σᾶς ἐξηγήσω 438 A τὸ ζήτημα. Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ νηστεύῃ κάποιος ποὺ νηστεύει; Ὅταν ἀποφεύγῃ μὲν τὰ φαγητὰ ἀλλὰ δὲν ἀποφεύγει τὰ ἁμαρτήματα. Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ νηστεύῃ κάποιος ποὺ δὲν νηστεύει; Ὅταν ἐλευθέρως ἀπολαμβάνῃ τῶν φαγητῶν, καὶ ἀποφεύγει τὴν γεῦσιν τῆς ἁμαρτίας. Ἡ νηστεία αὐτὴ εἶναι καλλιτέρα ἐκείνης, ὄχι δὲ μόνο καλλιτέρα, ἀλλὰ καὶ ἐλαφροτέρα. Διὰ τὴν σωματικὴν νηστείαν πολλοὶ ἐπροφασίζοντο ὅτι ἐπροκάλει σημαντικὰς ἀσθενείας, φοβερὰν ἐνόχλησιν. Ἔχω γεμίσει ψώραν, λέγει, δὲν ἀντέχω τὴν στέρησιν τοῦ λουτροῦ, μὲ ἐξουθενώνει ἡ χρῆσις τοῦ ὕδατος, δὲν δύναμαι νὰ χορτάσω μὲ λαχανικά. Πολλὰ τέτοια B ἤκουα τότε νὰ λέγουν πολλοί, ἀλλὰ διὰ τὴν πνευματικὴν νηστείαν δὲν λέγει κανεὶς κάτι τέτοιο. Κάμε τὸ λουτρόν σου, λάβε μέρος εἰς γεύματα, πίε οἶνον ἐν μέτρῳ, καὶ ἂν θέλῃς νὰ χορτάσῃς κρέας, οὐδεὶς θὰ σὲ ἐμποδίσῃ· ἐλευθέρως δοκίμασε τὰ πάντα, μόνον νὰ σταθῇς μακρὰν τῆς ἁμαρτίας. Εἶ-

δες πόσον εὔκολος εἶναι δι' ὅλους ἡ νηστεία αὐτή; Δὲν δύνασαι νὰ προφασισθῇς σωματικὴν ἀδυναμίαν· ἡ νηστεία αὐτὴ εἶναι καθαρὸν κατόρθωμα τῆς ψυχῆς. Εἶναι δυνατὸν νὰ μεθύῃ κανεὶς καὶ χωρὶς νὰ πίῃ οἶνον καὶ νὰ εἶναι σώφρων ἀφοῦ ἔπιεν· ὅτι δὲ ὑπάρχει μέθη ἄνευ χρήσεως οἴνου ἄκουσε τὸν προφήτην ποὺ λέγει· «Οὐαὶ οἱ μεθύοντες ἄνευ οἴνου» (Ἡσ. 28, 1)· πῶς ὅμως εἶναι δυνατὸν νὰ μεθύῃ κάποιος δίχως οἶνον; Ὅταν τὴν δύναμιν τῶν παθῶν C δὲν μετριάσῃς διὰ τῆς εὐσεβοῦς σκέψεως. Εἶναι ἐπίσης δυνατὸν νὰ πίνῃ κανεὶς οἶνον καὶ νὰ μὴ μεθύῃ, ἐὰν δὲν ἦτο τοῦτο δυνατόν, δὲν θὰ τὸ συνεβούλευεν ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον, γράφων ὡς ἑξῆς· «Οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου καὶ τὰς πυκνὰς σου ἀσθενείας» (Α' Τιμ. 5, 23). Διότι μέθη δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἀπώλεια τοῦ λογικοῦ, ἡ διασάλευσις τῶν φρενῶν, ἡ ἐρήμωσις τῆς διανοίας, ἡ πτωχεία τῆς συνέσεως. Καὶ ταῦτα δὲν δημιουργεῖ ἁπλῶς καὶ μόνη ἡ μέθη ἐκ τοῦ οἴνου, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ἡ μέθη ἐκ τῆς ὀργῆς καὶ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ παραλόγου. Καθὼς δηλαδὴ δημιουργεῖ πυρετὸν ἡ ἀγρυπνία, καὶ ἡ κόπωσις, καὶ ἡ στενοχωρία, καὶ αἱ ἀλλοιωμέναι τροφαί, καὶ ἐνῷ τὰ αἴτια εἶναι διαφορετικά, ἕνα D εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα, δηλαδὴ ἀσθένεια καὶ πάθος· ἔτσι καὶ μ' αὐτά. Ὁ οἶνος ἐπιφέρει μέθην, καὶ ἡ ἐπιθυμία ἐπίσης, καὶ κάποιος χυμὸς ποὺ ἔχει ἀλλοιωθῆ καὶ ἐνῷ εἶναι διαφορετικὴ ἡ αἰτία, ἓν εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα, δηλαδὴ ἀσθένεια καὶ πάθος. Νὰ ἀποφεύγωμεν τὴν μέθην· δὲν λέγω νὰ ἀποφεύγωμεν τὸν οἶνον, ἀλλὰ νὰ ἀποφεύγωμεν τὴν μέθην· δὲν προκαλεῖ τὴν μέθην ὁ οἶνος· ἐπειδὴ εἶναι δημιούργημα τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν προκαλεῖ οὐδεμίαν βλάβην τὸ δημιούργημα τοῦ Θεοῦ ἀλλ' ἡ κακὴ ψυχικὴ διάθεσις ποὺ μᾶς προκαλεῖ μέθην. Καὶ ὅτι ὑπάρχει καὶ ἄλλος τρόπος πλὴν τοῦ οἴνου ποὺ εἶναι δυνατὸν νὰ προκαλέσῃ μέθην, ἄκουσε τί λέγει ὁ Παῦλος· «Μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ» (Ἐφ. 5, 18)· δεικνύων ὅτι ὑπάρχει καὶ ἄλλος τρόπος μέθης· «Μὴ μεθύσκετε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτία». Διὰ θαυμασίου τρόπου ἐν συντομίᾳ κατηγόρησε E τὴν μέθην. Τί σημαίνει, «Μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτία;» Ἀσώτους ὀνομάζομεν ἐκείνους τοὺς νέους, ποὺ ἔλαβον τὴν πατρικὴν κληρονομίαν τὴν ἐσπατάλησαν ὅλην διὰ μιᾶς χωρὶς νὰ σκεφθοῦν εἰς ποῖον καὶ πότε πρέπει νὰ τὴν δώσουν, ἀλλ' ἐμοίρασαν εἰς πόρνας καὶ προστύχους τὰ ἐνδύματα καὶ τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον κι ὅλην τὴν πατρικὴν περιουσίαν. Τέτοια φοβερὰ πρᾶξις 439 A εἶναι ἡ μέθη· ἀφοῦ καταλάβῃ τὴν σκέψιν αὐτῶν ποὺ μεθύουν, ὡς ἄσωτον νέον, καὶ αἰχμαλωτίσῃ τὸν νοῦν, ὅλην μας τὴν πνευματικὴν περιουσίαν μᾶς ἐξαναγκάζει μὲ ἀπερισκεψίαν καὶ χωρὶς προσοχὴν νὰ τὴν δια-

σκορπίσωμεν. Ὁ μεθύων δὲν γνωρίζει τί πρέπει νὰ εἴπῃ καὶ τί νὰ ἀποσιωπήσῃ, ἀλλὰ ἀνοικτὸν ἔχει διαρκῶς τὸ στόμα του· δὲν ἔχει οὔτε θύραν οὔτε κλειδαριὰν εἰς τὰ χείλη του. Ὁ μεθύων δὲν γνωρίζει νὰ ὁμιλήσῃ μὲ φρόνησιν, δὲν γνωρίζει νὰ χρησιμοποιῇ ὀρθῶς τοὺς διανοητικοὺς θησαυρούς, δὲν γνωρίζει τὰ μὲν νὰ φυλάσσῃ τὰ δὲ νὰ ξοδεύῃ ἀλλ' ὅλα ἐκεῖνα ξοδεύει καὶ σπαταλᾷ. Ἡ μέθη εἶναι ἑκουσία τρέλλα, προδοσία τῆς λογικῆς, ἡ μέθη εἶναι συμφορὰ ποὺ ὅλοι περιγελοῦν, ἀσθένεια ποὺ ὅλοι εἰρωνεύονται, σατανᾶς ποὺ μᾶς καταλαμβάνει αὐθαιρέτως καὶ **B** τρέλλα τοῦ χειρίστου εἴδους.

2. Θέλεις νὰ μάθῃς κατὰ ποῖον τρόπον αὐτὸς ποὺ μεθᾷ εἶναι χειρότερος τοῦ δαιμονιζομένου; Τὸν δαιμονιζόμενον ὅλοι λυπούμεθα, ἐνῷ τοῦτον μισοῦμεν· δι' ἐκεῖνον συμπάσχομεν, δι' αὐτὸν ὅμως ὀργιζόμεθα καὶ ἀγανακτοῦμεν. Ἀλλὰ διατί; Διότι δι' ἐκεῖνον ὑπάρχει ἐπιβολὴ ἀσθενείας, δι' αὐτὸν δὲ τὸ πάθος ἔχει ὡς αἰτίαν τὴν ἀδιαφορίαν· εἰς ἐκεῖνον μὲν ἔχομεν ἐξωτερικὴν ἐχθρικὴν καταπίεσιν, εἰς αὐτὸν δὲ ἐσωτερικὴν καταπίεσιν τῶν σκέψεων. Καὶ ἐνῷ ὑποφέρει ὁ μεθύων ἐκ διαφορετικῆς αἰτίας πρὸς τὸν δαιμονιζόμενον, συμπεριφέρεται καθ' ὅμοιον τρόπον, χάνει τὰ λογικά του ὁμοίως, πίπτει ἐπὶ τῆς γῆς ὁμοίως, οἱ ὀφθαλμοί του ἀλλοιθωρίζουν ὁμοίως, καὶ καθ' ὅμοιον τρόπον σπαρταρᾷ εὑρισκόμενος ἐπὶ τῆς γῆς· ἐξέρχεται ἐκ τοῦ στόματος ἀφρὸς καὶ ἔτσι τρέχει βρώμικη σίελος, καὶ **C** γεμίζει τὸ στόμα ἐξ ἀνυποφόρου δυσωδίας. Οἱ φίλοι δι' αὐτὸν αἰσθάνονται ἀηδίαν, οἱ ἐχθροὶ τὸν περιγελοῦν, οἱ δοῦλοι τὸν περιφρονοῦν, εἶναι δυσάρεστος εἰς τὴν σύζυγόν του, εἰς ὅλους ἐνοχλητικὸς καὶ ἀποκρουστικώτερος τῶν ἰδίων τῶν ζώων. Διότι τὰ ζῷα πίνουν μέχρι νὰ ἱκανοποιήσουν τὴν δίψαν των καὶ ρυθμίζουν τὰς ἐπιθυμίας των διὰ τῶν ἀναγκῶν· ἐνῷ αὐτὸς διὰ τῆς ἀσωτίας ὑπερβαίνει τὴν ἐπιθυμίαν καὶ γίνεται περισσότερον ἀνόητος τῶν ζώων. Καὶ τὸ χειρότερον, ὅτι ἡ ἀσθένεια αὐτὴ ποὺ εἶναι πλήρης τόσων κακῶν καὶ ἐπιφέρει τόσας συμφοράς, οὔτε κἂν θεωρεῖται ἀξιοκατάκριτος, ἀλλ' εἰς τὰς τραπέζας τῶν πλουσίων συναγωνίζονται μεταξύ των οἱ συνδαιτυμόνες χάριν τῆς αἰσχρᾶς **D** αὐτῆς ἀπρεπείας, καὶ λογομαχοῦν ὑπερβολικῶς μεταξύ των, ποῖος θὰ προβάλῃ τὸν ἑαυτόν του ὡς παράδειγμα, ποῖος θὰ προκαλέσῃ περισσότερον γέλωτα, ποῖος θὰ δημιουργήσῃ μεγαλυτέραν εὐθυμίαν, ποῖος θὰ ἐξουθενώσῃ περισσότερον τὸν ἑαυτόν του, ποῖος θὰ ἐρεθίσῃ περισσότερον διὰ τῶν πράξεών του τὸν Κύριον· καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ἰδῇ κανεὶς ἐκεῖ συναγωνισμὸν καὶ διαβολικὴν ἅμιλλαν. Ὁ μεθύων εἶναι περισσότερον ἄθλιος τῶν νεκρῶν· διότι ἐκεῖνος μὲν εἶναι νεκρὸς καὶ δὲν αἰσθάνεται τίποτε, οὔτε δύναται νὰ ἐνεργήσῃ καλῶς ἢ

κακῶς, ἐνῷ αὐτὸς εἶναι ἱκανὸς νὰ διαπράξῃ τὸ κακόν, καὶ ὡς νὰ ἔθαψε **E** τὴν ψυχήν του χρησιμοποιῶν τὸ σῶμα ὡς μνῆμα, περιφέρεται μετὰ τοῦ νεκροῦ σώματος. Εἶδες πόσον περισσότερον ἄθλιος εἶναι τοῦ δαιμονιζομένου; πόσον περισσότερον νεκρὸς τῶν νεκρῶν; Θέλεις νὰ σοῦ εἴπω τὸ χειρότερον καὶ τὸ θλιβερώτερον ὅλων αὐτῶν; Ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος μεθύσκει δὲν δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ποῖος εἶπε τοῦτο; Ὁ Παῦλος· «Μὴ πλανᾶσθε· οὔτε πόρναι, οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔτε μοιχοί, οὔτε μαλακοί, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε κλέπται, οὔτε πλεονέκται, οὐ μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες **440 A** βασιλείαν Θεοῦ κληρονομήσουσιν» (Α' Κορ. 6, 9 - 10). Ἄκουσες εἰς ποίαν ὁμήγυριν ἔταξε τὸν ἑαυτόν του ὁ μέθυσος; Μετὰ τῶν ἀνηθίκων, μετὰ τῶν πόρνων, μετὰ τῶν μοιχῶν, μετὰ τῶν ὑβριστῶν, μετὰ τῶν πλεονεκτῶν, μετὰ τῶν κλεπτῶν. Θὰ ἠρώτα ὅμως κάποιος· ὁ μέθυσος καὶ ὁ ἀνήθικος εἶναι τὸ ἴδιο. Μὴ μοῦ κάμνῃς σὲ παρακαλῶ ἄνθρωπέ μου, ἐρωτήσεις αὐτοῦ τοῦ εἴδους· σοῦ ἀνέγνωσα θείους νόμους, μὴ ἀπαιτεῖς ἀπὸ ἐμὲ εὐθύνας. Ἐρώτησε τὸν Παῦλον καὶ θὰ σοῦ ἀπαντήσῃ. Δὲν δύναμαι νὰ σοῦ ἀπαντήσω, ἐὰν βεβαίως μετ' αὐτῶν ἢ ὄχι συγκαταλέγεται ὁ μέθυσος εἰς τὴν κόλασιν. Δύναμαι ὅμως μετὰ βεβαιότητος νὰ ἰσχυρισθῶ ὅτι καὶ αὐτὸς καθὼς ὁ εἰδωλολάτρης χάνει **B** τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἀφοῦ δὲ τὸ βεβαιώνει ὁ Παῦλος, διατί ἀπαιτεῖς λοιπὸν ἀπὸ ἐμὲ εὐθύνας διὰ τὸ μέγεθος τῆς ἁμαρτίας; Διότι ὅταν μείνῃ ἔξω τῶν πυλῶν, ὅταν ἀπολέσῃ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὅταν χάσῃ τὴν σωτηρίαν, ὅταν ὁδηγηθῇ εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν, διατί μοῦ ἀναφέρεις τὸ μέγεθος τῆς ἁμαρτίας, τὸ βάρος καὶ τὸν βαθμὸν αὐτῆς; Πράγματι, ἀγαπητοί, εἶναι ἡ μέθη φοβερὸν καὶ μεγάλον κακόν. Δὲν ἀπευθύνομαι πρὸς ἐσᾶς, πρὸς Θεοῦ, διότι ἔχω ἀπολύτως πεισθῇ ὅτι εἶναι ἀπηλλαγμένη ἡ ψυχή σας ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν καὶ τὸ πάθος αὐτό, καὶ ἀπόδειξιν τῆς ὑγείας σας ἀποτελεῖ ἡ ἐδῶ παρουσία, ἡ πρόθυμος προσέλευσις καὶ ἡ προσεκτικὴ ἀκρόασις· ἐπειδὴ οὐδεὶς **C** μεθύων δι' οἴνου δύναται νὰ ἐπιθυμῇ τὸ θεῖον κήρυγμα· «Μὴ μεθύσκετε οἴνῳ ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτία· ἀλλὰ πληροῦσθαι ἐν Πνεύματι» (Ἐφ. 5, 18). Αὐτὴ εἶναι ἡ καλὴ ἡ μέθη· γέμισε τὴν ψυχήν σου μὲ Πνεῦμα, διὰ νὰ μὴν τὴν γεμίσῃς μὲ μέθην· πρόφθασε νὰ πληρώσῃς τὴν σκέψιν καὶ τὴν διάνοιάν σου διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διὰ νὰ μὴ εὕρῃ τόπον κενὸν καὶ εἰσέλθῃ τὸ φοβερὸν καὶ αἰσχρὸν ἐκεῖνο πάθος. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπε, Λάβετε Πνεῦμα, ἀλλὰ «Πληροῦσθε Πνεύματος». Γέμισε τὴν ψυχήν σου ὡσὰν ποτήριον μέχρι τῶν χειλέων της διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διὰ νὰ μὴ δυνηθῇ ὁ διάβολος τίποτε νὰ βάλῃ ἐντός σου. Ἐπειδὴ

δὲν πρέπει ἁπλῶς νὰ λαμβάνωμεν ἅγιον Πνεῦμα ἀλλὰ διὰ τῶν Ψαλμῶν, τῶν ὕμνων καὶ τῶν πνευματικῶν παιάνων ποὺ ἠκούσατε σήμερον νὰ ἐκχειλίζητε **D** τὴν ψυχήν σας δι' ἁγίου Πνεύματος. Διὰ τοῦτο ἔχω ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν σωφροσύνην σας. Ὑπάρχει ἐνώπιόν σας ποτήριον καλοῦ οἴνου διὰ πνευματικὴν μέθην, εἶναι ποτήριον μέθης ποὺ δημιουργεῖ σωφροσύνην καὶ ὄχι παραλυσίαν. Καὶ ποῖον εἶναι τοῦτο; Τὸ πνευματικὸν ποτήριον, τὸ ποτήριον τοῦ ἀχράντου αἵματος τοῦ Κυρίου. Ἐκεῖνο τὸ ποτήριον δὲν προκαλεῖ μέθην, δὲν προξενεῖ παραλυσίαν· ἐπειδὴ δὲν δεσμεύει ἀλλὰ τονώνει τὴν δύναμίν μας, δὲν παραλύει ἀλλὰ δυναμώνει τὰ νεῦρα μας· ἐπειδὴ ἐκεῖνο δημιουργεῖ ψυχικὴν ἠρεμίαν, ἐκεῖνο τὸ σέβονται οἱ ἄγγελοι καὶ εἶναι φοβερὸν εἰς τοὺς δαίμονας, ἀξιότιμον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀγαπητὸν εἰς τὸν Θεόν. Βλέπεις πῶς ὁμιλεῖ διὰ τὸ πνευματικὸν τοῦτο ποτήριον, ποὺ εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς ἁγίας ταύτης τραπέζης, ὁ Δαυΐδ; «Ἡτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν, ἐξ ἐναντίας τῶν θλιβόντων με· ἐλίπανας ἐν ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν μου, **E** καὶ τὸ ποτήριόν σου μεθύσκων ὡσεὶ κράτιστον» (Ψαλμ. 22, 5). Διὰ νὰ μὴ φοβηθῇς, λοιπόν, μόλις ἀκούσῃς τὴν λέξιν μέθη καὶ νομίσῃς ὅτι προκαλεῖ ἀσθένειαν, προσέθεσεν ὅτι εἶναι ἰσχυρὸν καὶ δυνατόν. Ἔχομεν λοιπὸν νέον τρόπον μέθης, ποὺ ἐμβάλλει εἰς ἡμᾶς δύναμιν, καὶ μᾶς καθιστᾷ ἐγκρατεῖς καὶ δυνατούς, διότι ἐξῆλθεν ἐκ τῆς πνευματικῆς πηγῆς. Δὲν παρασύρει τὰς σκέψεις εἰς τὸ κακόν, ἀλλὰ μᾶς δημιουργεῖ νέας πνευματικὰς σκέψεις.

3. Αὐτὴν τὴν μέθην νὰ προτιμῶμεν καὶ νὰ ἀπομακρυνώμεθα 441 **A** ἐκείνης, διὰ νὰ μὴ προσβάλωμεν τὴν σημερινὴν ἑορτήν, διότι ἡ σημερινὴ ἑορτὴ δὲν ἑορτάζεται μόνον εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν οὐρανόν. Σήμερον χαίρονται τὰ ἐπίγεια, χαίρονται καὶ τὰ ἐπουράνια· διότι ἐὰν γίνεται χαρὰ μεγάλη εἰς τὴν γῆν καὶ τὸν οὐρανὸν διὰ τὴν σωτηρίαν ἑνὸς ἁμαρτωλοῦ, πολλὴ μεγαλυτέρα χαρὰ γίνεται εἰς τὸν οὐρανὸν δι' ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην ποὺ ἀνηρπάγη ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ διαβόλου. Σήμερον οἱ ἄγγελοι σκιρτοῦν ἀπὸ ἀγαλλίασιν, καὶ οἱ ἀρχάγγελοι χαίρουν, σήμερον τὰ Χερουβὶμ καὶ τὰ Σεραφὶμ συνεορτάζουν μαζί μας τὴν σημερινὴν ἑορτήν· δὲν ἐντρέπονται ἡμᾶς ποὺ γινόμεθα σύνδουλοι τοῦ αὐτοῦ Κυρίου, **B** ἀλλὰ συγχαίρουν διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Διότι ἂν καὶ εὐηργετήθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὅμως κοινὴ εἶναι ἡ χαρὰ καὶ ἐκείνων. Ἀλλὰ διατί λέγω συνδούλους, τοὺς ἀγγέλους; Καὶ ὁ ἴδιος ὁ κοινός μας Κύριος δὲν ἐντρέπεται νὰ συνεορτάζῃ. Καὶ δὲν χρειάζεται νὰ εἴπω, ὅτι δὲν ἐντρέπεται· «Ἐπιθυμία», λέγει, «ἐπεθύμησα τὸ

Πάσχα τοῦτο μεθ' ἡμῶν φαγεῖν» (Λουκ. 22, 15)· ἀλλ' ἐὰν ἐπεθύμησε σφοδρῶς νὰ συνεορτάσῃ τὸ Πάσχα μαζί μας, εἶναι φανερὸν ὅτι τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ διὰ τὴν ἀνάστασιν. Ὅταν λοιπὸν χαίρωνται οἱ ἄγγελοι καὶ οἱ ἀρχάγγελοι καὶ συνεορτάζῃ μαζί μας ὁ Κύριος ὅλων τῶν οὐρανίων δυνάμεων, ποία αἰτία ὑπάρχει διὰ νὰ στενοχωρούμεθα;

Κανεὶς πτωχὸς δὲν πρέπει νὰ λυπᾶται διὰ τὴν πτωχείαν του, διότι αὐτὴ εἶναι ἑορτὴ πνευματική. Κανεὶς πλούσιος **C** δὲν πρέπει νὰ καυχᾶται διὰ τὸν πλοῦτον του, διότι τὰ χρήματά του δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προσθέσουν κάτι εἰς τὴν χαρὰν τῆς ἑορτῆς αὐτῆς. Εἰς τὰς ἄλλας ἑορτὰς τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ὅπου ὑπάρχει οἶνος, καὶ τράπεζα πλήρης καὶ λαιμαργία, ἀσχημοσύνη καὶ γέλωτες, ὅπου γίνεται κάθε σατανικὴ ἐκδήλωσις, εἶναι φυσικὸν νὰ εἶναι λυπημένος ὁ πτωχὸς καὶ χαρούμενος ὁ πλούσιος, ἀλλὰ διατί; Διότι ὁ μὲν πλούσιος παραθέτει πλουσίαν τράπεζαν καὶ ἀπολαμβάνει ἰδιαιτέρας πολυτελείας, ὁ δὲ πτωχὸς ἐμποδίζεται ὑπὸ τῆς πτωχείας νὰ πραγματοποιήσῃ τέτοιαν ἐπίδειξιν. Ἀλλ' ἐδῶ δὲν συμβαίνει τίποτε παρόμοιον· μία τράπεζα ὑπάρχει καὶ διὰ τὸν πλούσιον καὶ διὰ τὸν πτωχόν, καὶ ἂν εἶναι κάποιος πλούσιος, τίποτε δὲν δύναται νὰ προσθέσῃ εἰς τὴν τράπεζαν, καὶ ἂν εἶναι πτωχός, ἡ πτωχεία του **D** τίποτε δὲν θὰ ἀφαιρέσῃ ἐκ τῆς θείας κοινωνίας· διότι εἶναι θεία ἡ χάρις ποὺ προσφέρεται· καὶ διατί ἀπορεῖς ἐὰν ἡ ἰδία παρατίθεται τράπεζα εἰς τὸν πλούσιον καὶ τὸν πτωχόν; Ἀφοῦ καὶ δι' αὐτὸν τὸν βασιλέα ποὺ φέρει στέμμα εἰς τὴν κεφαλήν, καὶ εἶναι περιβεβλημένος διὰ τῆς βασιλικῆς του στολῆς, καὶ ἔχει εἰς τὰς χεῖρας του τὴν ἐξουσίαν τῆς γῆς, δι' αὐτὸν τὸν βασιλέα καὶ διὰ τὸν πτωχὸν ποὺ ἐπαιτεῖ ἐλεημοσύνην μία ὑπάρχει τράπεζα. Αὐτοῦ τοῦ εἴδους εἶναι τὰ δῶρα ποὺ ὁ Κύριος προσφέρει. Δὲν χωρίζει τὴν κοινωνίαν εἰς τάξεις ἀναλόγως πρὸς τὰ ἀξιώματα καὶ τὴν θέσιν ἑκάστου, ἀλλ' ἀναλόγως πρὸς τὰς σκέψεις καὶ τὴν ψυχικὴν διάθεσιν.

E Ὅταν ἴδῃς λοιπὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸν πτωχὸν νὰ ἵσταται πλησίον τοῦ πλουσίου, τὸν ἄρχοντα πλησίον τοῦ ἁπλοῦ πολίτου, τὸν ἄσημον πλησίον τοῦ διακεκριμένου, ἐκεῖνον ποὺ ἔξω τρέμει τὴν ἐξουσίαν, νὰ ἵσταται πλησίον της ἀφόβως ἐντός, κατανόησε τί σημαίνει, «Τότε συμβοσκηθήσεται λύκος μετὰ ἀρνῶν» (Ἡσ. 11, 6). Λύκον λοιπὸν ὀνομάζει ἡ Γραφὴ τὸν πλούσιον καὶ τὸν πτωχὸν ἀρνίον. Ἀλλ' ἐκ τίνος συμπεραίνεις ὅτι θὰ συναναστραφῇ λύκος μετὰ ἀρνίου, καθ' ὃν τρόπον ὁ πλούσιος μετὰ τοῦ πτωχοῦ; Πρόσεξε ἰδιαιτέρως. Συνέβη πολλάκις νὰ εἶναι ἐντὸς τοῦ ναοῦ καὶ πλούσιος καὶ πτωχὸς καὶ νὰ πλησιάζῃ 442 **A** ἡ ὥρα τῶν θείων μυστηρίων

ἐξέρχεται τότε ὁ πλούσιος διότι εἶναι κατηχούμενος, ἐνῷ ἐντὸς τοῦ ναοῦ παραμένει ὁ πτωχός, καὶ ὁ πλούσιος δὲν ἀγανακτεῖ, διότι γνωρίζει ὅτι εἶναι ξένος ἀκόμη πρὸς τὰ θεῖα μυστήρια. Ἀλλὰ πόσον μεγάλη εἶναι ἡ θεία χάρις! Διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ὄχι μόνον ἰσότης ὑπάρχει ἐντὸς τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅταν εὑρίσκωνται πλησίον, ξεπερνᾷ εἰς τὴν εὐσέβειαν ὁ πτωχὸς τὸν πλούσιον καὶ δὲν ὠφελεῖ ὁ πλοῦτος εἰς τίποτε ἂν δὲν εἶναι ὁ κάτοχός του εὐσεβής, οὔτε ζημιώνει ἡ πτωχεία τὸν πιστὸν ποὺ ἵσταται μὲ θάρρος πλησίον τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου. Λέγω δὲ ταῦτα, ἀγαπητοί, διὰ τοὺς B κατηχουμένους καὶ ὄχι δι᾽ ἐκείνους ποὺ εἶναι ἁπλῶς πλούσιοι. Σκέψου, ἀγαπητέ, πῶς ὁ οἰκοδεσπότης ἐξέρχεται τοῦ ναοῦ, καὶ μένει διὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὰ θεῖα μυστήρια ὁ ὑπηρέτης ποὺ εἶναι πιστὸς Χριστιανός, ἀναχωρεῖ ἡ κυρία καὶ παραμένει ἡ δούλη· «Πρόσωπον γὰρ ἀνθρώπου Θεὸς οὐ λαμβάνει» (Γαλατ. 2, 6). Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν δοῦλος καὶ ἐλεύθερος. Ἡ Γραφὴ ὅμως χαρακτηρίζει δοῦλον ἐκεῖνον ποὺ ὑπεδουλώθη εἰς τὴν ἁμαρτίαν. «Ὁ γὰρ ποιῶν», λέγει, «τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας» (Ἰω. 8, 34). Καὶ χαρακτηρίζει ἐλεύθερον ἐκεῖνον ποὺ ἐκ τῆς ἁμαρτίας ἠλευθέρωσεν ἡ θεία χάρις.

Προσέρχονται μὲ τὸ ἴδιο θάρρος εἰς τὴν τράπεζαν αὐτὴν καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πτωχὸς μὲ τὴν ἰδίαν τιμὴν καὶ ὁ πτωχὸς πολλάκις μὲ μεγαλυτέραν τιμήν· C ἀλλὰ διατί; Διότι ὁ βασιλεὺς εἶναι περιπεπλεγμένος εἰς μυρίας ὑποθέσεις καὶ ὡς πλοῖον ἀπὸ παντοῦ κτυπᾶται ὑπὸ τῶν κυμάτων καὶ συγκρούεται μὲ πολλὰς ἁμαρτίας, ἐνῷ ὁ πτωχὸς ἐνδιαφερόμενος μόνον διὰ τὴν ἀπολύτως ἀναγκαίαν τροφήν του, καὶ ἀπορροφημένος ἐκ τῆς ἡσύχου καὶ ἀμερίμνου ζωῆς, εἶναι ἤρεμος ὡσὰν νὰ εὑρίσκεται εἰς λιμένα, καὶ ἀτάραχος πλησιάζει εἰς τὴν τράπεζαν. Εἰς τὰς κοσμικὰς ἑορτὰς πάλιν ὁ μὲν πτωχὸς εἶναι στενοχωρημένος, ἐνῷ ὁ πλούσιος εἶναι χαρούμενος, D ὄχι μόνον διὰ τὴν τράπεζαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἐνδύματα· αὐτὸ δηλαδὴ ποὺ αἰσθάνεται διὰ τὴν τράπεζαν αἰσθάνεται καὶ διὰ τὰ ἐνδύματα. Διότι ὅταν ἴδῃ ὁ πτωχὸς τὸν πλούσιον νὰ εἶναι ἐνδεδυμένος μὲ πολυτελεστέραν ἐνδυμασίαν στενοχωρεῖται πολὺ καὶ θεωρεῖ τὸν ἑαυτόν του περισσότερον πάντων δυστυχῆ. Ἐδῶ ὅμως καὶ ἡ ἰδία ἡ ἀνάγκη ἐξαφανίζεται, διότι δι᾽ ὅλους ἓν ἔνδυμα ἰσχύει, τὸ σωτήριον βάπτισμα· διότι λέγει· «Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε» (Γαλατ. 3, 27). Μὴ λοιπὸν προσβάλλωμεν διὰ τῆς μέθης τὴν ἑορτὴν αὐτήν, διότι καὶ ὁ Κύριός μας ἐτίμησε καθ᾽ ὅμοιον τρόπον πλουσίους καὶ πτωχούς, δούλους καὶ E κυρίους. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀνταμείψωμεν τὸν Κύριον διὰ τὴν εὔνοιαν ποὺ ἐπέ-

δειξε πρὸς ἡμᾶς· καὶ ἀρίστη ἀνταμοιβὴ εἶναι νὰ ἔχωμεν ζωὴν ἀκηλίδωτον ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἄγρυπνον ψυχήν. Αὐτὴ ἡ ἑορτὴ καὶ ἡ πανήγυρις δὲν ἔχει ἀνάγκην οὔτε χρημάτων, οὔτε ἄλλης δαπάνης, ἀλλὰ καλῆς ψυχικῆς διαθέσεως καὶ ἐναρέτου σκέψεως, διότι ἐδῶ αὐτὰ ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ ἀποκτήσῃ. Τίποτε τὸ ὑλικὸν δὲν πωλεῖται ἐδῶ, ἀλλὰ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, αἱ εὐχαὶ τῶν ἁγίων Πατέρων, αἱ εὐλογίαι τῶν ἱερέων, ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ὁμοφωνία· εἶναι πνευματικὰ τὰ δῶρα, καὶ πνευματικὴ ἡ ἀμοιβή.

Ἂς συμμετάσχωμεν εἰς τὴν μεγάλην καὶ λαμπρὰν αὐτὴν ἑορτήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἑορτάζεται ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου· ἂς τὴν ἑορτάσωμεν ὅμως μὲ χαρὰν καὶ θεοσέβειαν συγχρόνως, διότι ἀνεστήθη ὁ Κύριος καὶ μαζί του συνανέστησεν καὶ ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην καὶ ἐνῷ αὐτὸς ἀνεστήθη, ἔθραυσε 443 A τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου. Ἡμάρτησεν ὁ Ἀδὰμ καὶ ἕνεκα τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ ἀπέθανεν, ἀλλ᾽ ὁ Χριστὸς δὲν ἀπέθανε ἐπειδὴ ἡμάρτησε. Παράδοξον καὶ καινοφανὲς τὸ γεγονὸς τοῦτο· ἐκεῖνος ἡμάρτησε καὶ ἀπέθανε, ἐνῷ αὐτὸς ἀπέθανε ἂν καὶ δὲν ἡμάρτησε· διὰ ποῖον λόγον; Διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἀποβάλῃ τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου αὐτὸς ποὺ ἡμάρτησε καὶ ἀπέθανε διὰ τῆς βοηθείας ἐκείνου ποὺ ἀπέθανε χωρὶς νὰ ἁμαρτήσῃ. Ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ τὰ χρήματα· χρεωστᾷ πολλάκις κάποιος καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχει νὰ πληρώσῃ, φυλακίζεται· ἄλλος ποὺ δὲν χρεωστᾷ καὶ δύναται νὰ καταβάλῃ τὸ χρέος, ἀφοῦ τὸ κατέβαλε, ἐχάρισε τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὸν ὀφειλέτην, ἔτσι ἔγινε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἀδάμ. Ἐχρεώστει ὁ Ἀδάμ, καὶ ἦτο ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ διαβόλου, ἀλλὰ δὲν εἶχε B νὰ πληρώσῃ· δὲν ἐχρεώστει ὁ Χριστὸς οὔτε καὶ ἦτο ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ διαβόλου, ἀλλ᾽ ἦτο ἐκεῖνος ποὺ ἠδύνατο νὰ καταβάλῃ τὸ χρέος. Ἦλθε, κατέβαλε θάνατον, χάριν ἐκείνου ποὺ ἦτο ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ διαβόλου, διὰ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ.

4. Εἶδες τί ἐπέτυχεν ἡ ἀνάστασις; Δύο φορὰς εἴχομεν ἀποθάνει, λοιπὸν δύο φορὰς θὰ ἀναμένωμεν τὴν ἀνάστασιν. Αὐτὸς ἕναν θάνατον ὑπέστη, διὰ τοῦτο καὶ μίαν φορὰν ἀνεστήθη· πῶς; Θὰ σᾶς ἐξηγήσω. Ὑπέστη ὁ Ἀδὰμ σωματικὸν καὶ ψυχικὸν θάνατον· ἀπέθανε τὸν θάνατον τῆς ἁμαρτίας καὶ τὸν φυσικὸν θάνατον· «Ἧ ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπὸ τοῦ ξύλου, θανάτῳ C ἀποθανεῖσθε» (Γεν. 2, 17). Καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην δὲν ἀπέθανε τὸν φυσικὸν θάνατον, ἀλλὰ τὸν θάνατον τῆς ἁμαρτίας. Ἐκεῖνος ἦτο ὁ ψυχικὸς θάνατος, αὐτὸς ὁ σωματικὸς θάνατος. Ὅταν δὲ ἀκούσῃς νὰ ὁμιλῶμεν περὶ θανάτου τῆς ψυχῆς, μὴ νομίσῃς ὅτι ἀποθνήσκει ἡ ψυχή. Δὲν ἀποθνήσκει ἡ ψυχὴ διότι εἶναι ἀθάνατος, θάνατος ὅμως τῆς

ψυχῆς εἶναι ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ αἰωνία τιμωρία. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς λέγει· «Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένην ἀποκτῆναι· φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ» (Ματθ. 10, 28). Καὶ ἐκεῖνο ποὺ ἐχάθη ὑπάρχει, ἀλλ' ἀδυνατεῖ νὰ τὸ ἴδῃ αὐτὸς ποὺ τὸ ἔχασε. Ἀλλ' ἂς ἐπανέλθω εἰς αὐτὸ ποὺ ἔλεγον προηγουμένως, δηλαδὴ εἰς τὸ ὅτι ὁ D θάνατος δι' ἡμᾶς εἶναι διπλοῦς. Πρέπει λοιπὸν καὶ ἡ ἀνάστασις νὰ εἶναι διπλῆ. Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Χριστοῦ ἔχομεν ἕνα θάνατον, ἐπειδὴ δὲν ἡμάρτησεν ὁ Χριστός, ἀλλὰ καὶ ὁ εἷς αὐτὸς θάνατος ἔγινε δι' ἡμᾶς, ἐπειδὴ δὲν ὤφειλε νὰ πεθάνῃ ἐκεῖνος, διότι ἦτο ἀναμάρτητος, συνεπῶς δὲ καὶ ἀνεύθυνος θανάτου. Διὰ τοῦτο ἐκεῖνος μὲν ἀνεστήθη μίαν φορὰν ἐκ τοῦ μόνου θανάτου, ἐνῷ ἡμεῖς ἐπειδὴ ὑπέστημεν διπλοῦν θάνατον, δύο φορὰς καὶ θὰ ἀναστηθῶμεν· μίαν φορὰν ἐν τῷ μεταξὺ ἀνεστήθημεν ἐκ τῆς ἁμαρτίας παλαιότερον, ἐπειδὴ κατὰ τὸ βάπτισμα ἐτάφημεν μετ' αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦ βαπτίσματος συνανεστήθημεν μετ' αὐτοῦ. Ἡ πρώτη αὐτὴ ἀνάστασις μᾶς ἀπήλλαξεν ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων, ἐνῷ ἡ δευτέρα εἶναι ἀνάστασις τοῦ σώματος. Μᾶς ἔδωσεν ὁ Κύριος τὴν μεγαλυτέραν ἀνάστασιν, E πρέπει νὰ ἀναμένωμεν καὶ τὴν μικροτέραν. Διότι ἡ πρώτη εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα τῆς δευτέρας, ἐπειδὴ εἶναι σπουδαιοτέρα ἡ ἀπαλλαγὴ ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν, τῆς θέας τοῦ ἀνισταμένου σώματος. Διὰ τοῦτο ἀπέθανε τὸ σῶμα, ἐπειδὴ ἡμάρτησε· ἐὰν λοιπὸν ἀρχὴ τῆς πτώσεως ὑπῆρξεν ἡ ἁμαρτία, ἀρχὴ τῆς ἀναστάσεως πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀπαλλαγὴ ἐκ τῆς ἁμαρτίας. Ἀνεστήθημεν λοιπὸν τὴν μεγαλυτέραν ἀνάστασιν, ἀφοῦ ἀπεβάλαμεν τὸν φρικτὸν θάνατον τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐξεδύθημεν τὴν παλαιὰν ἐνδυμασίαν· λοιπὸν διὰ τὴν δευτέραν ποὺ ἔχει μικροτέραν ἀξίαν ἂς μὴ ὀλιγοπιστήσωμεν. Τὴν σπουδαιοτέραν αὐτὴν καὶ ἡμεῖς παλαιότερον ἀπελαύσαμεν ἀνάστασιν, ὅταν ἐβαπτίσθημεν καὶ τὴν ἰδίαν ἀπολαμβάνουν καὶ αὐτοί, 444 A ποὺ ἐβαπτίσθησαν σήμερον τὴν ἑσπέραν, τὰ ἄκακα αὐτὰ ἀρνία. Προχθὲς ἐσταυρώθη ὁ Χριστός, ἀλλ' ἀνεστήθη τὴν παρελθοῦσαν νύκτα· καὶ αὐτοὶ προχθὲς κατήχοντο ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀλλὰ μετ' ἐκείνου συνανεστήθησαν. Ἐκεῖνος ἀπέθανε καὶ ἀνέστη κατὰ τὸ σῶμα, αὐτοὶ ἦσαν νεκροὶ ἕνεκα τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀνεστήθησαν ἀφοῦ ἀπηλευθερώθησαν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν. Ἡ μὲν γῆ λοιπὸν τὴν ἐποχὴν αὐτὴν τῆς ἀνοίξεως τριαντάφυλλα καὶ ἴα ἀνθίζει δι' ἡμᾶς, ἐνῷ τὰ ὕδατά της μᾶς παρουσίασαν ὑπέροχον λειβάδι. Μὴ θαυμάσῃς ἐὰν ἐβλάστησαν ἄνθη ἐπειδὴ τὰ ὕδατα ἐπότισαν τὴν γῆν· οὔτε βεβαίως ἡ γῆ ἐκ τῆς φύσεώς της προσφέρει βλάστησιν, ἀλλὰ κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Κυρίου. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας ἐγέννησαν B τὰ ὕδατα ζῶντας ὀργανισμούς, διότι λέγει· «Ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἑρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν» (Γεν. 1, 20), καὶ τὸ πρόσταγμα ἐπραγματοποιήθη, καὶ ἡ ἄψυχος ἐκείνη φύσις ἐγέννησε ζῶντας ὀργανισμούς. Ἔτσι καὶ τώρα γεννοῦν τὰ ὕδατα, ὄχι ζῶντας ὀργανισμούς, ἀλλὰ χαρίσματα πνευματικά. Ἐγέννησαν τότε τὰ ὕδατα ἰχθεῖς ἀλόγους καὶ ἀφώνους, τώρα ὅμως ἐγέννησαν λογικοὺς καὶ πνευματικούς, ἰχθεῖς ποὺ ἡλιεύθησαν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, διότι λέγει «Δεῦτε καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων» (Ματθ. 4, 19). Αὐτὴν τὴν ἁλιείαν ἐννοοῦσε τότε. Νέος C πράγματι ὁ τρόπος ἁλιείας, αὐτοὶ ποὺ ἁλιεύουν ἐξάγουν τοὺς ἰχθεῖς ἐκ τῶν ὑδάτων, ἐνῷ ἡμεῖς τοὺς ρίπτομεν εἰς τὰ ὕδατα καὶ ἔτσι τοὺς ἁλιεύομεν. Ὑπῆρχε κάποτε κολυμβήθρα καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους. Ἄκουσε ὅμως ποία ἦτο ἡ δύναμίς της διὰ νὰ ἀντιληφθῇς τὴν ἰουδαϊκὴν πτωχείαν καὶ νὰ μάθῃς τὸν πλοῦτον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἦτο κολυμβήθρα πλήρης ὑδάτων καὶ ἐκεῖ κατέβαινεν ἄγγελος καὶ ἀνετάρασσε τὰ ὕδατα. Ἀκολούθως μετὰ τὴν ταραχὴν τῶν ὑδάτων εἰσήρχετο κάποιος ἀσθενὴς καὶ ἐθεραπεύετο. Ἕνας μόνον καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους ἐγίνετο καλὰ καὶ ἀμέσως ἐξοδεύετο ἡ χάρις, ὄχι ἐπειδὴ ἦτο πτωχὸς αὐτὸς ποὺ τὴν προσέφερε, ἀλλὰ διότι ἦσαν ἀνίσχυροι D αὐτοὶ ποὺ τὴν ἐλάμβαναν. Κατήρχετο λοιπὸν ὁ ἄγγελος εἰς τὴν κολυμβήθραν καὶ ἀνετάρασσε τὸ ὕδωρ καὶ ἐθεραπεύετο ἕνας. Κατῆλθε καὶ ὁ Κύριος τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν Ἰορδάνην καὶ ἀνετάραξε τὰ ὕδατα αὐτοῦ καὶ ἐθεράπευσεν ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην. Διὰ τοῦτο ἐκεῖ μὲν εἰς τὴν κολυμβήθραν μετὰ τὸν πρῶτον ὁ δεύτερος ποὺ εἰσήρχετο δὲν ἐθεραπεύετο, διότι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐδίδετο εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀσθενεῖς Ἰουδαίους· ἐδῶ ὅμως μετὰ τὸν πρῶτον εἰσέρχεται ὁ δεύτερος, μετὰ τὸν δεύτερον ὁ τρίτος, μετὰ τὸν τρίτον ὁ τέταρτος, καὶ ἂν ἀκόμη εἰσέλθουν δέκα, καὶ ἂν εἴκοσι, καὶ ἂν ἑκατόν, καὶ ἂν μύριοι καὶ ἂν τὴν οἰκουμένην ὁλόκληρον ἐμβάλῃς εἰς τὴν κολυμβήθραν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ δὲν ξοδεύεται, δὲν τελειώνει ἡ εὐεργετικὴ δύναμις, δὲν μολύνονται τὰ ὕδατα. Νέος τρόπος καθαρμοῦ· E βεβαίως δὲν εἶναι σωματικός, διότι ὅταν τὰ ὕδατα πλύνουν περισσότερα σώματα, περισσότερον καὶ μολύνονται, ἐνῷ ἐδῶ ὅσον περισσότεροι πλύνονται, τόσον καθαρώτερα γίνονται τὰ ὕδατα.

5. Εἶδες πόσον μεγάλη εἶναι ἡ εὐεργεσία τοῦ Κυρίου; Φύλαξε μὲ εὐγνωμοσύνην τὸ μέγεθος τῆς δωρεᾶς αὐτῆς, ἄνθρωπε. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀδιαφορῇς εἰς τὴν ζωήν σου. Βάλε εἰς τὸν ἑαυτόν σου νόμον καὶ φρόντισε νὰ τὸν τηρῇς· ἡ ζωὴ εἶναι ἀγὼν καὶ πάλη, καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἀγωνίζεται ὀφεί-

λει νὰ παραμένῃ ἐγκρατής. Θὰ σοῦ εἴπω ἕνα ἐξαιρετικὸν καὶ ἀσφαλῆ τρόπον διὰ νὰ ἐπιτύχῃς. Αὐτὰ τὰ ὁποῖα φαίνονται ἀκίνδυνα 445 A ἀλλὰ γεννοῦν καὶ ἁμαρτίας, πρέπει νὰ τὰ ἀπομακρύνωμεν ἐκ τῆς σκέψεώς μας. Διότι ἄλλαι ἐκ τῶν πράξεών μας εἶναι ἁμαρτωλαὶ καὶ ἄλλαι ὄχι, ἀλλ' αἱ τελευταῖαι αὗται γίνονται αἴτια ἁμαρτημάτων. Ὁ γέλως ἐπὶ παραδείγματι κατ' οὐσίαν δὲν εἶναι ἁμάρτημα, ἀλλὰ γίνεται ὅταν ὑπερβῇ τὸ μέτρον. Διότι ἐκ τοῦ γέλωτος ὁδηγούμεθα εἰς τοὺς ἀστεϊσμούς, καὶ ἐκ τῶν ἀστεϊσμῶν εἰς τὰ αἰσχρὰ λόγια, καὶ ἐκ τῶν αἰσχρῶν λόγων εἰς αἰσχρὰς πράξεις, καὶ ἐκ τῶν αἰσχρῶν πράξεων εἰς τὴν κόλασιν καὶ τὴν τιμωρίαν. Βγάλε λοιπὸν ἐξ ἀρχῆς τὴν ρίζαν τοῦ κακοῦ διὰ νὰ ἐκριζώσῃς τὴν ὅλην ἀσθένειαν, διότι ἐὰν φυλάξωμεν τὸν ἑαυτόν μας ἀπὸ τὰ ἀδιάφορα οὐδέποτε θὰ πέσωμεν εἰς τὰ ἀπηγορευμένα. Ἔτσι νομίζουν πολλοὶ πὼς δὲν εἶναι κακὸν νὰ βλέπωμεν τὰς γυναῖκας, ἀλλ' ἀπὸ αὐτὸ γεννᾶται B ἀνήθικος ἐπιθυμία, ἐκ τῆς ἐπιθυμίας ἡ πορνεία καὶ ἀποτέλεσμα τῆς πορνείας εἶναι ἡ κόλασις καὶ ἡ τιμωρία. Ἔτσι καὶ ἡ πολυτέλεια θεωρεῖται πὼς δὲν εἶναι κακόν, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς προέρχεται ἡ μέθη καὶ ἐκ τῆς μέθης τὰ ἀκολουθοῦντα αὐτὴν μύρια κακά. Ἂς ἐκριζώσωμεν λοιπὸν ἀπὸ παντοῦ τὰς ρίζας τῶν ἁμαρτημάτων. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀκούετε τὴν συνεχῆ καθ' ἡμέραν διδασκαλίαν, καὶ συναντώμεθα ἐπὶ ἑπτὰ συνεχεῖς ἡμέρας, καὶ σᾶς προσφέρομεν τὴν πνευματικὴν τράπεζαν, δίδοντες τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀπολαύσετε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, προετοιμάζοντές σας καθημερινῶς καὶ ἐξοπλίζοντές σας κατὰ τοῦ διαβόλου, διότι τώρα ἐπιτίθεται μὲ μεγαλυτέραν ἀγριότητα. Ὅσον μεγαλυτέρα εἶναι ἡ εὐεργεσία τοῦ Θεοῦ, τόσον μεγαλυτέρα εἶναι καὶ ἡ ἀντίδρασις ποὺ προβάλλει ὁ διάβολος ἐναντίον μας. Διότι ἐὰν δὲν ἠνέχθη ὁ διάβολος νὰ βλέπῃ ἕνα εἰς τὸν παράδεισον, πές μου, C πῶς θὰ ὑποφέρῃ νὰ βλέπῃ τόσους πολλοὺς εἰς τὸν οὐρανόν; Ἐξώργησες τὸ θηρίον, ἀλλὰ μὴ φοβηθῇς· ἔχεις λάβει μεγαλυτέραν δύναμιν, μάχαιραν ἠκονισμένην, δι' αὐτῆς τρύπησε τὸ φείδι. Διὰ τοῦτο ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς νὰ ἐξαγριωθῇ ἐναντίον σου διὰ νὰ ἀποκτήσῃς ἐμπειρίαν τοῦ μεγέθους τῆς δυνάμεώς σου. Καὶ καθὼς ὁ ἄριστος γυμναστὴς ἀφοῦ λάβῃ κάποιον κατασκονισμένον ἀθλητὴν ποὺ ἔχει ἐκνευρισθῆ καὶ δὲν ἐνδιαφέρεται διὰ τοὺς ἀγῶνας, ἀφοῦ τὸν ἀλείψῃ δι' ἐλαίου καὶ τὸν γυμνάσῃ καὶ τοῦ ἀποδώσῃ τὴν σωματικήν του δύναμιν, εἰς τὸ ἑξῆς δὲν τὸν ἀφήνει νὰ ἡσυχάζῃ, ἀλλὰ τὸν προτρέπει νὰ κατέλθῃ εἰς τοὺς ἀγῶνας, διὰ νὰ τὸν διδάξῃ ἐμπράκτως πόσην δύναμιν ἀπέκτησεν· ἔτσι ἔκαμε καὶ ὁ Χριστός. Εἶχε τὴν δυνατότητα βεβαίως νὰ ἐξουθενώσῃ τὸν ἐχθρόν, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθῃς D πόσον μεγάλη

εἶναι ἡ χάρις του καὶ τὸ μέγεθος τῆς πνευματικῆς δυνάμεως, ποὺ ἔλαβες ἐκ τοῦ βαπτίσματος, τοῦ ἐπέτρεψε νὰ συγκρούεται μαζί σου καὶ σοῦ προσφέρει πολλὰς εὐκαιρίας νὰ νικήσῃς καὶ νὰ στεφανωθῇς. Διὰ τοῦτο ἐπὶ ἑπτὰ συνεχεῖς ἡμέρας ἀκούετε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ μάθετε ἀκριβῶς τὴν τέχνην καὶ τὰ μυστικὰ τῆς πάλης. Ἄλλωστε αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν ἐδῶ εἶναι καὶ γάμος πνευματικός· καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν γάμων παραμένουν στολισμέναι ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας αἱ γαμήλιοι αἴθουσαι. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἐφροντίσαμεν ὥστε ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας νὰ παραμένετε E ἐδῶ εἰς τὰς γαμηλίους αἰθούσας. Ἀλλ' εἰς μὲν τοὺς γάμους μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων μετὰ τὰς ἑπτὰ ἡμέρας κλείουν αἱ γαμήλιοι αἴθουσαι, ἐδῶ ὅμως ἂν θέλῃς αἰωνίως δύνασαι νὰ εὑρίσκεσαι εἰς τὴν γαμήλιον αἴθουσαν. Καὶ ἐπίσης εἰς τοὺς γάμους μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων μετὰ τὸν πρῶτον ἢ καὶ τὸν δεύτερον μῆνα ἐλαττοῦται κάπως διὰ τὴν νύμφην ἡ ἀγάπη τοῦ γαμβροῦ, ἐδῶ ὅμως δὲν συμβαίνει τι τὸ ἀνάλογον, ἀλλ' ὅσον ὁ χρόνος περνᾷ τόσον μεγαλυτέρα γίνεται ἡ ἀγάπη τοῦ γαμβροῦ, τόσον ἁγνότεροι οἱ ἀσπασμοί, τόσον πνευματικωτέρα ἡ σχέσις, ἐὰν 445 A εἴμεθα συνετοί. Τὰ σώματα πάλιν μετὰ τὴν νεότητα γηράσκουν, ἀλλ' ἐδῶ ἡ νεότης ἔρχεται μετὰ τὸ γῆρας, καὶ νεότης ποὺ οὐδέποτε, ἂν θέλωμεν, ἔχει τέλος. Μεγάλη ἡ χάρις ποὺ προσφέρει ὁ Θεός, ἀλλὰ θὰ εἶναι μεγαλυτέρα, ἂν θέλωμεν. Καὶ ὁ Παῦλος ἦτο μέγας ὅταν ἐβαπτίσθη, ἀλλὰ μετὰ τὸ βάπτισμα ἔγινε πολὺ μεγαλύτερος, ὅταν δηλαδὴ ἐκήρυττε καὶ συνεκλόνιζε τὴν ψυχὴν τῶν Ἰουδαίων· μετὰ τὰ κατορθώματα αὐτὰ ἀνηρπάγη εἰς τὸν παράδεισον καὶ ἀνῆλθε μέχρι τρίτου οὐρανοῦ. Ὥστε καὶ ἡμεῖς, ἐὰν θέλωμεν, δυνάμεθα νὰ αὐξήσωμεν καὶ νὰ κάμωμεν τεραστίαν τὴν χάριν ποὺ μᾶς ἐδόθη διὰ τοῦ βαπτίσματος. Καὶ αὐξάνει διὰ τῶν ἐναρέτων πράξεων καὶ γίνεται περισσότερον λαμπρὰ καὶ μᾶς προσφέρει περισσότερον φῶς. Ὅταν τοῦτο πραγματοποιηθῇ μὲ πολὺ θάρρος B θὰ συνεισέλθωμεν μετὰ τοῦ νυμφίου εἰς τὴν γαμήλιον αἴθουσαν καὶ θὰ ἀπολαύσωμεν τὰ δῶρα ποὺ εὑρίσκονται ἐκεῖ δι' ὅσους τὸν ἀγαποῦν. Καὶ εἴθε ὅλοι μας νὰ τὰ ἀπολαύσωμεν διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου ἀνήκει δοξολογία καὶ προσκύνησις εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΛΗΨΙΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

447 A ΕΞΕΦΩΝΗΘΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΝΑΟΝ ΤΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΤΗΣ ΡΩΜΑΝΗΣΙΑΣ[2] ΟΠΟΥ ΕΤΑΦΗΣΑΝ ΛΕΙΨΑΝΑ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΜΕΤΑ ΑΙΡΕΤΙΚΩΝ, ΑΛΛ' ΕΞΕΤΑΦΗΣΑΝ ΑΡΓΟΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΕΙΣ ΥΨΗΛΟΤΕΡΟΝ ΜΕΡΟΣ ΚΑΤ' ΙΔΙΑΝ ΕΤΟΠΟΘΕΤΗΘΗΣΑΝ.

1. **A** Καὶ ὅταν ἑορτάζομεν τὴν μνήμην τοῦ σταυροῦ, ἔξω τῆς πόλεως ἑωρτάσαμεν, καὶ τώρα ποὺ ἑορτάζομεν τὴν ἀνάληψιν τοῦ σταυρωθέντος, τὴν χαρμόσυνον καὶ λαμπρὰν αὐτὴν ἡμέραν, ἔξω τῆς πόλεως πάλιν ἑορτάζομεν. Τοῦτο δὲ πράττομεν ὄχι ἐπειδὴ σκεπτόμεθα νὰ προσβάλωμεν τὴν πόλιν, ἀλλὰ σπεύδοντες νὰ τιμήσωμεν τοὺς μάρτυρας. Λοιπὸν διὰ νὰ μὴ παραπονοῦνται ἐναντίον μας οἱ ἅγιοι αὐτοὶ καὶ λέγουν· ἡμεῖς δὲν εἴμεθα ἄξιοι νὰ ἴδωμεν νὰ ἑορτάζεται μία ἑορτὴ τοῦ Κυρίου μας εἰς τὸν τόπον τοῦ μαρτυρίου μας; Διὰ νὰ μὴ παραπονοῦνται ἐναντίον μας οἱ ἅγιοι αὐτοὶ καὶ λέγουν, ὅτι δι' αὐτὸν ἐχύσαμεν τὸ αἷμα **B** μας, καὶ ἠξιώθημεν νὰ ἀποκεφαλισθῶμεν, τὴν δὲ ἑορτήν του δὲν ἠξιώθημεν νὰ ἴδωμεν νὰ τελῆται ἐπὶ τῶν τάφων μας, δι' ὅλα αὐτὰ ἀφοῦ ἐγκαταλείψωμεν τὴν πόλιν, ἐσπεύσαμεν πλησίον τῶν ἁγίων αὐτῶν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς σημερινῆς ἑορτῆς διὰ νὰ ἀπολογηθῶμεν πρὸς αὐτοὺς διὰ τὴν διαγωγήν μας εἰς τὸ παρελθόν. Ἐὰν λοιπὸν ἔπρεπε καὶ προηγουμένως νὰ σπεύσωμεν πλησίον τῶν γενναίων τούτων ἀθλητῶν τῆς εὐσεβείας, ὅταν ὑπὸ τὸ ἔδαφος ἦσαν θαμμένοι, πολὺ περισσότερον τώρα πρέπει νὰ κάμωμεν τοῦτο, ποὺ κατ' ἰδίαν ἔχουν ταφῆ οἱ ἐκλεκτοί, ποὺ ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τοὺς λύκους τὰ πρόβατα, **C** ποὺ ἀπεμακρύνθησαν οἱ ζῶντες ἀπὸ τοὺς νεκρούς. Διότι αὐτοὶ μὲν οὐδόλως ἐβλάπτοντο προηγουμένως ἐπειδὴ ἦσαν θαμμένοι μετὰ τῶν αἱρετικῶν, διότι αἱ ψυχαί των ἦσαν

2. Μικρὸν προάστειον Δαφνίας τῆς Ἀντιοχείας γνωστὸν ὡς περίφημον ρωμαϊκὸν θέατρον. Κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας εἰς τὸ ἀμφιθέατρον αὐτοῦ ἐθανατώθησαν πολλοὶ Χριστιανοὶ κατὰ τὴν διάρκειαν ἑορτῶν πρὸς τιμὴν τῶν ἀφιερωμένων διὰ διακοπῆς ἀνωτάτων στρατιωτικῶν καὶ ἐπιφανῶν Ρωμαίων

εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ δὲν ἐβλάπτοντο τὰ σώματα ἀπὸ τὴν μετὰ τῶν σωμάτων τῶν αἱρετικῶν γειτνίασιν. Ἐπειδὴ ἡ ψυχή των εἶναι εἰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ λείψανά των δὲν ἔπαθαν τίποτε ἐκ τοῦ τόπου ὅπου ἦσαν θαμμένα. Αὐτοὶ λοιπὸν οὐδόλως ἐβλάβησαν προηγουμένως, οἱ πιστοὶ ὅμως δὲν ὑπέφεραν ὀλίγα ἐξ αἰτίας τοῦ τόπου, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔτρεχαν πρὸς τὰ λείψανα τῶν ἁγίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ προσηύχοντο **D** μὲ ἀμφιβολίαν καὶ δισταγμὸν διότι δὲν ἐγνώριζαν ποῖοι εἶναι οἱ τάφοι τῶν ἁγίων καὶ ποῦ εἶναι θαμμένοι οἱ ἀληθινοὶ θησαυροί. Καὶ συνέβαινε τὸ ἴδιο καθὼς καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ποὺ πλησιάζει ἕνα κοπάδι προβάτων καθαρὰν πηγὴν διὰ νὰ πίῃ ἐξ αὐτῆς καὶ ἐνῷ βιάζεται σταματᾷ καὶ ἐπιστρέφει πίσω διότι ἀπὸ κάπου ἀναδύεται δυσοσμία καὶ βαρεῖα μυρουδιά. Τὸ ἴδιο συνέβαινε καὶ μὲ τὸ κοπάδι τοῦτο τῶν λογικῶν προβάτων. Ἐβάδιζαν οἱ πιστοὶ πρὸς τὰς καθαρὰς πηγὰς τοῦ μαρτυρίου τῶν ἁγίων, ἀλλ' ἐπειδὴ ᾐσθάνοντο ἐκεῖθεν νὰ ἀναδύεται κάποια αἱρετικὴ δυσοσμία, ἐπέστρεφαν πίσω. **E** Τοῦτο βεβαίως ἐγνώριζε καλῶς ὁ σοφὸς αὐτὸς ποιμὴν[3] καὶ διδάσκαλος ὅλων μας, αὐτὸς ποὺ φροντίζει ὅλα νὰ ἀποβαίνουν πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας, **448 A** δὲν ἠνέχθη ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον νὰ βλέπῃ τὴν ζημίαν τῶν πιστῶν, αὐτὸς ποὺ ἦτο θαυμαστὴς ὑπέροχος μιμητὴς τῶν μαρτύρων. Καὶ τί κάμνει; Ἴδετε τὴν ὑπέροχον σοφίαν του· τὰ μὲν θολὰ καὶ δύσοσμα ὕδατα ἐκάλυψε διὰ χωμάτων καὶ ἔφραξε εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀφετηρίας των, τὰς καθαρὰς δὲ πηγὰς τῶν μαρτύρων, δηλαδὴ τὰ λείψανα αὐτῶν, ἐτοποθέτησεν εἰς καθαρὸν μέρος. Σκεφθῆτε δὲ καὶ πόσην φιλανθρωπίαν ἐπέδειξε καὶ διὰ τὰ λείψανα τῶν αἱρετικῶν ἀλλὰ καὶ πόσον ἐτίμησε τοὺς μάρτυρας καὶ ἐφρόντισε διὰ τοὺς πιστούς. Καὶ διὰ μὲν τὰ λείψανα τῶν αἱρετικῶν ἡ ἐκδήλωσις τῆς φιλανθρωπίας του, ἦτο νὰ μὴν μετακινήσῃ ταῦτα, ἀλλὰ νὰ ἀφήσῃ νὰ παραμείνουν **B** ἐπὶ τόπου· ἡ τιμὴ δὲ τῶν μαρτύρων ἦτο ὅτι τοὺς ἀπήλλαξεν ἀπὸ τοὺς πονηροὺς γείτονας. Ὅσον δὲ διὰ τὴν μέριμναν πρὸς τοὺς πιστούς, ἦτο ὅτι δὲν τοὺς ἄφησε νὰ προσεύχωνται ἀδιακρίτως καὶ μὲ δισταγμούς.

Διὰ τοῦτο σᾶς ἐφέραμεν ἐδῶ, διὰ νὰ καταστῇ ἡ συγκέντρωσις πλέον εὐχάριστος καὶ τὸ θέαμα περισσότερον μεγαλοπρεπές, ὄχι μόνον διὰ τῆς συναντήσεως ἀνθρώπων ἀλλὰ καὶ μαρτύρων· καὶ ὄχι μόνον μαρτύρων ἀλλὰ καὶ ἀγγέλων. Ἐπειδὴ εἶναι παρόντες καὶ ἄγγελοι, ἄγγελοι καὶ μάρτυρες συνε-

3. Ἐνταῦθα ὁ ἱερὸς πατὴρ ὑπαινίσσεται τὸν ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας Φλαβιανόν, ὁ ὁποῖος ἐμερίμνησε διὰ τὴν ἐκταφὴν τῶν ἱερῶν λειψάνων τῶν ἁγίων μαρτύρων καὶ τὴν εἰς ἄλλον τόπον ταφὴν αὐτῶν.

κεντρώθησαν ἐδῶ σήμερον. Ἂν δὲ ἐπιθυμῇς νὰ ἴδῃς καὶ τοὺς μάρτυρας καὶ τοὺς ἀγγέλους, ἄνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς πίστεως καὶ θὰ ἴδῃς ἐκεῖνο τὸ ἐξαίσιον θέαμα. Διότι ἐφ' ὅσον ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι πλήρης ἀγγέλων πολὺ **C** περισσότερον πλήρης εἶναι ἡ ἐκκλησία· καὶ ἐὰν εἶναι ἡ ἐκκλησία πολὺ περισσότερον πλήρης ἀγγέλων εἶναι ἡ σημερινὴ ἡμέρα, ποὺ ὁ Κύριός των ἀναβαίνει εἰς τοὺς οὐρανούς. Διὰ τὸ ὅτι δὲ ἐγέμισεν ἡ ἀτμόσφαιρα ἀγγέλους, ἄκουσε τί λέγει ὁ Ἀπόστολος ὅταν συμβουλεύῃ τὰς γυναῖκας νὰ καλύπτουν τὴν κεφαλήν των· «Ὀφείλουσιν αἱ γυναῖκες ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διὰ τοὺς ἀγγέλους» (Α΄ Κορ. 11, 10). Καὶ ὁ Ἰακὼβ ἐπίσης λέγει, «Ὁ ἄγγελος ὁ ρυόμενός με ἐκ νεότητός μου» (Γεν. 48, 16). Καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἦσαν εἰς τὴν οἰκίαν μετὰ τῶν ἀποστόλων ἔλεγαν πρὸς τὴν Ρόδην· «Ὁ ἄγγελος αὐτοῦ ἐστι» (Πράξ. 12, 15). Καὶ ἐπίσης ὁ Ἰακὼβ λέγει· «Εἶδον παρεμβολὴν ἀγγέλων» (Γεν. 32, 2). Διὰ ποῖον ὅμως λόγον εἶδεν ἐπὶ τῆς γῆς στρατόπεδον καὶ στρατιὰν ἀγγέλων; Καθὼς ὁ βασιλεὺς διατάζει νὰ στρατοπεδεύῃ **D** ὁ στρατός του εἰς κάθε πόλιν διὰ νὰ μὴ ἀρχίσῃ αἴφνης κάποιος πόλεμος ἐκ μέρους τῶν βαρβάρων καὶ τὰς καταστρέψῃ· ἔτσι ἀκριβῶς ἔκαμε καὶ ὁ Θεός. Ἐπειδὴ καὶ εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν ὑπάρχουν ἄγριοι οἱ μοχθηροὶ δαίμονες καὶ διαρκῶς δημιουργοῦν πολέμους αὐτοὶ ποὺ αἰωνίως εἶναι ἐχθροὶ τῆς εἰρήνης, ἐτοποθέτησεν ἔναντι αὐτῶν τὰ στρατόπεδα τῶν ἀγγέλων, διὰ νὰ τοὺς συγκρατοῦν καὶ μόνον διὰ τῆς παρουσίας των καὶ νὰ φροντίζουν διαρκῶς διὰ τὴν εἰρήνην μας. Διὰ νὰ μάθῃς δὲ ὅτι εἶναι ἄγγελοι τῆς εἰρήνης, πρόσεξε τί λέγουν διαρκῶς εἰς τὰς προσευχάς των οἱ διάκονοι· «Τὸν ἄγγελον τῆς εἰρήνης αἰτήσατε».[4] Βλέπεις πῶς παρίστανται ἐδῶ καὶ ἄγγελοι καὶ μάρτυρες; Ποῖος λοιπὸν εἶναι πλέον ἀξιολύπητος ἐκείνων ποὺ παρέλειψαν σήμερον νὰ ἔλθουν ἐδῶ; Καὶ ποῖος εἶναι πλέον εὐτυχὴς ἡμῶν ποὺ ἤλθαμεν **E** καὶ ἀπολαμβάνομεν τὴν ἑορτὴν αὐτήν; Ἀλλ' ἂς ἀφήσωμεν δι' ἄλλοτε τοὺς περὶ τῶν ἀγγέλων λόγους καὶ ἂς ἀναφερθῶμεν εἰς τὸ κυρίως θέμα τῆς σημερινῆς ἑορτῆς.

2. Ποία εἶναι λοιπὸν ἡ σημερινὴ ἑορτή; Ἀξιοσέβαστη καὶ μεγάλη εἶναι, ἀγαπητέ μου, καὶ ὑπερβαίνει τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν καὶ εἶναι ἀνταξία τῆς γενναιοδωρίας τοῦ Θεοῦ ποὺ τὴν καθιέρωσε. Διότι σήμερον συνεφιλιώθη τὸ ἀνθρώπινον γένος μετὰ τοῦ Θεοῦ· σήμερον διελύθη ἡ παλαιὰ ἐχθρότης

4. Προφανῶς πρόκειται περὶ ἐδιαμορφώτου ἤδη, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκφωνήσεως τῆς ὁμιλίας, αἰτήσεως τῆς θείας λειτουργίας, ἥτις ἀργότερον διεμορφώθη εἰς τὴν γνωστὴν μετὰ τὴν εὐχὴν τῆς προσκομιδῆς αἴτησιν· «Ἄγγελον εἰρήνης, πιστὸν ὁδηγόν, φύλακα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα».

καὶ ἔλαβε τέλος ὁ μακροχρόνιος πόλεμος. Σήμερον ἐπανῆλθεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους μία ἀξιοθαύμαστος εἰρήνη, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε **44ʳ A** εἰς τὸ παρελθὸν ἀνέμεναν οἱ ἄνθρωποι. Διότι ποῖος θὰ ἤλπιζεν ὅτι ἐπρόκειτο ὁ Θεὸς νὰ συμφιλιωθῇ μετὰ τοῦ ἀνθρώπου, ὄχι διότι θὰ ἦτο ποτὲ δυνατὸν ὁ Κύριος νὰ μισήσῃ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ διότι ὁ ἄνθρωπος, ὁ δοῦλος, ἦτο ὑπρόθυμος· ὄχι διότι ὁ Κύριος ἦτο ἄσπλαγχνος, ἀλλὰ διότι ὁ δοῦλος ἦτο ἀχάριστος. Θέλεις νὰ πληροφορηθῇς κατὰ ποῖον τρόπον ἐξωργίσαμεν αὐτὸν τὸν φιλάνθρωπον καὶ ἀγαθὸν Κύριόν μας; Πράγματι πρέπει νὰ πληροφορηθῇς τὴν αἰτίαν τῆς παλαιᾶς ἐχθρότητός μας, διὰ νὰ θαυμάσῃς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἴδῃς πῶς μᾶς ἐτίμησε ἐνῷ ἤμεθα ἐχθροὶ καὶ ἀντίπαλοί του, καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσῃς πὼς ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ ὀφείλεται εἰς ἰδικά μας κατορθώματα, διὰ νὰ μάθῃς τὸ μέγεθος τῆς χάριτος καὶ τῆς εὐεργεσίας Του καὶ νὰ μὴ παύσῃς ποτὲ νὰ τὸν εὐχαριστῇς διὰ τὰς ἀπείρους δωρεάς Του. Λοιπόν, θέλεις νὰ μάθῃς **B** πῶς ἐξωργίσαμεν τὸν Κύριόν μας, τὸν φιλάνθρωπον, τὸν ἀγαπητόν, τὸν ἀγαθόν, αὐτὸν ποὺ κάμει τὰ πάντα διὰ τὴν σωτηρίαν μας; Κάποτε ἐσκέφθη νὰ καταστρέψῃ παντελῶς τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ τόσον ὠργίσθη ἐναντίον μας, ὥστε ἀπεφάσισε νὰ μᾶς καταστρέψῃ ὅλους μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων καὶ τῶν θηρίων καὶ τῶν ζώων ὁλοκλήρου τῆς γῆς. Καὶ ἂν θέλῃς, θὰ σοῦ δώσω ἐγὼ τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀκούσῃς τὴν ἀπόφασιν αὐτήν. «Ἐξαλείψω γάρ», λέγει «τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἐποίησα, ἀπὸ προσώπου πάσης τῆς γῆς, καὶ τὰ θηρία, καὶ τὰ κτήνη, ὅτι μετεμελήθην, ὅτι ἐποίησα **C** τὸν ἄνθρωπον» (Γεν. 6, 7). Καὶ διὰ νὰ ἀντιληφθῇς ὅτι δὲν ἐμίσει τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀλλὰ ἀπεστρέφετο τὴν ἀνθρωπίνην κακίαν, αὐτὸς ποὺ εἶπεν ὅτι, «Ἐξαλείψω τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἐποίησα ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, λέγει εἰς τὸν ἄνθρωπον· «Καιρὸς παντὸς ἀνθρώπου ἥκει πρός με». Ἐὰν ἐμίσει τὸν ἄνθρωπον, δὲν θὰ συνεζήτει μετ' αὐτοῦ. Τώρα ὅμως βλέπεις ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ πραγματοποιήσῃ, αὐτὸ ποὺ ἠπείλησε νὰ κάμῃ, ἀλλὰ δικαιολογεῖται εἰς τὸν δοῦλον του, ἐνῷ εἶναι ὁ Κύριος, καὶ συζητᾷ μετ' αὐτοῦ ὡς νὰ πρόκειται περὶ ἰσοτίμου φίλου του καὶ τοῦ λέγει ποῖαι θὰ εἶναι αἱ αἰτίαι τῆς μελλούσης **D** καταστροφῆς, ὄχι βεβαίως διὰ νὰ μάθῃ τὰς αἰτίας ὁ ἄνθρωπος ἀλλ' ἀφοῦ τὰς εἴπῃ εἰς τοὺς ἄλλους νὰ τοὺς κάμῃ περισσότερον προσεκτικούς. Ἀλλὰ καθὼς τὸ ἔλεγα καὶ ἀνωτέρω, τόσο κακὴν διαγωγὴν ἐπέδειξε τὸ ἀνθρώπινον γένος παλαιότερον, ὥστε ἐκινδύνευσε νὰ ἐξωσθῇ καὶ αὐτῆς τῆς γῆς. Ἡμεῖς ὅμως ποὺ ἀπεδείχθημεν ἀνάξιοι νὰ κατοικῶμεν ἐπὶ τῆς γῆς, σήμερον ἀνέβημεν εἰς τοὺς οὐρανούς. Ἡμεῖς ποὺ ἀπεδείχθημεν ἀνάξιοι νὰ ἐξουσιάσωμεν τὴν γῆν, ἀνέβημεν

πρὸς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὑπερέβημεν καὶ αὐτοὺς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἐγγίσαμεν τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὸ γένος **E** ἐκεῖνο, ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου ἐφυλάσσετο ὑπὸ τῶν Χερουβὶμ ὁ παράδεισος, τοῦτο εὑρίσκεται σήμερον ὑπεράνω τῶν Χερουβίμ. Πῶς ὅμως τὸ ἀξιοθαύμαστον καὶ μεγαλειῶδες τοῦτο γεγονὸς ἐπετελέσθη; Πῶς ὡδηγήθημεν εἰς τόσον μέγα ὕψος ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοί, ποὺ ἐφάνημεν καὶ διὰ τὴν γῆν ἀνάξιοι καὶ ἐξεπέσαμεν καὶ τῆς ἐπὶ τῆς γῆς κυριαρχίας; Πῶς ἐσταμάτησεν ὁ πόλεμος; Πῶς ἔπαυσεν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ; Πῶς; Διότι τοῦτο εἶναι τὸ πλέον ἀξιοθαύμαστον, ὅτι δηλαδὴ ὄχι ἐξ αἰτίας ἡμῶν ποὺ ἀδίκως εἴχομεν ὀργισθῆ κατὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ ποὺ δικαίως ἦτο ἀγανακτημένος, ἀφοῦ μᾶς παρεκάλεσε ἔφερε τὴν εἰρήνην. «Ὑπὲρ Χριστοῦ γὰρ πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν» (Β' Κορ. 5, 20). Καὶ διατί τοῦτο, **450 A** αὐτὸς ὑβρίσθη καὶ ὁ ἴδιος μᾶς παρακαλεῖ; Ναί, διότι εἶναι Θεὸς καὶ διὰ τοῦτο παρακαλεῖ ὡς φιλόστοργος πατήρ.

Καὶ πρόσεξε τί γίνεται· Εἶναι μεσίτης ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ποὺ παρακαλεῖ, δὲν εἶναι ἄνθρωπος, οὔτε ἄγγελος, οὔτε ἀρχάγγελος, οὔτε κάποιος τῶν ὑπηρετῶν. Καὶ τί κάμνει ὁ μεσίτης; Τὴν ἐργασίαν τοῦ μεσίτου. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ ὅταν δύο μισοῦνται μεταξύ των καὶ δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ συμφιλιωθοῦν, ἀφοῦ ἔλθη κάποιος ἄλλος καὶ σταθῆ εἰς τὸ μέσον τῶν δύο διαλύει τὴν ἐχθρότητα, ἔτσι ἔκαμε καὶ ὁ Θεός. Ἦτο ὠργισμένος ἐναντίον μας ὁ Θεός, καὶ ἡμεῖς ἀπεστρεφόμεθα τὸν Θεόν, τὸν φιλάνθρωπον Κύριον. Ὁ Χριστὸς ἦλθε καὶ ἐστάθη εἰς τὸ μέσον καὶ συνεφιλίωσε ἕκαστον τῶν δύο μερῶν. Ἀλλὰ διὰ ποίου τρόπου παρενεβλήθη εἰς τὸ μέσον ὁ Χριστός; Ἐδέχθη εἰς τοὺς ὤμους του τὸ βάρος τῆς τιμωρίας **B** ποὺ ἐπέβαλεν εἰς ἡμᾶς ὁ Πατὴρ καὶ ὑπέμεινε τὴν τιμωρίαν καὶ τὰς προσβολὰς ποὺ τοῦ ἔκαμαν οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐπιθυμεῖς νὰ μάθης πῶς ἐδέχθη καὶ τὰ δύο; «Χριστὸς ἡμᾶς», λέγει, «ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα» (Γαλ. 3, 13). Εἶδες πῶς ἐδέχθη τὴν τιμωρίαν ποὺ ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐπεβλήθη; Ἰδὲ καὶ πῶς ὑπέμενε τὰς προσβολὰς τῶν ἀνθρώπων· «Οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σε», λέγει, «ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ» (Ψαλμ. 68, 10). Εἶδες κατὰ ποῖον τρόπον διέλυσε τὴν ἐχθρότητα, πῶς δὲν ἔπαυσε νὰ κάμη τὰ πάντα καὶ νὰ πάσχη καὶ νὰ ἐνδιαφέρεται πρὶν ἀνεβάση τὸν ἐχθρὸν καὶ ἀντίπαλον πλησίον τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν καταστήση φίλον του; Δι' ὅλα αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ **C** ἀφετηρία εἶναι ἡ σημερινὴ ἡμέρα. Διότι καθὼς ἔλαβεν ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὰς ἀπαρχὰς ἔτσι τὴν προσέφερεν εἰς τὸν Κύριον. Καὶ ὅπως συμβαίνει εἰς τοὺς ἀγροὺς ποὺ ἔχουν σπαρῆ μὲ σιτάρι, ἀφοῦ λάβη κύ-

ποιος ὀλίγα στάχυα καὶ δέση μικρὸ δεμάτι καὶ τὸ προσφέρη εἰς τὸν Θεόν, διὰ τῆς μικρᾶς προσφορᾶς εὐλογεῖ ὅλην τὴν ἐσοδείαν, ἔτσι ἔκαμε καὶ ὁ Χριστός. Δι' ἐκείνου τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ τῆς προσφορᾶς ἔκαμε ὥστε νὰ εὐλογηθῆ τὸ ἀνθρώπινον γένος μας. Ἀλλὰ διατὶ δὲν ἔλαβε μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς οὐρανοὺς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος; Διότι τοῦτο δὲν εἶναι προσφορά, δηλαδὴ ἂν κάποιος προσφέρη τὸ ὅλον, ἀλλὰ ἂν κάποιος ἀφοῦ προσφέρη τὸ μικρόν, προετοιμάση διὰ τοῦ μικροῦ τὴν εὐλογίαν τοῦ ὅλου. **D** Ἀλλὰ θὰ ἔλεγε κάποιος, ἐὰν ἦτο προσφορὰ θὰ ἔπρεπε τὸν πρωτόπλαστον νὰ προσφέρη, διότι προσφορὰ εἶναι νὰ προσφέρεται αὐτὸ ποὺ πρῶτον γεννᾶται καὶ πρῶτον βλασταίνει. Δὲν εἶναι τοῦτο, ἀγαπητέ μου, ἐκλεκτὴ προσφορά, ἂν προσφέρωμεν τὸν πρῶτον καρπὸν ἔστω χαλασμένον καὶ ἀσθενικόν, ἀλλ' ἐὰν προσφέρωμεν τὸν ἐκλεκτόν. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ καρπὸς ἐκεῖνος ἦτο ὑπεύθυνος τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος διὰ τοῦτο δὲν προσεφέρθη, ἂν καὶ ἦτο πρῶτος· ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ ἦτο ἀπηλλαγμένος ἁμαρτιῶν· δι' αὐτὸ καὶ προσεφέρθη, ἂν καὶ ἐγεννήθη ἀργότερον ἐπειδὴ τοῦτο **E** εἶναι πραγματικὴ προσφορά.

3. Διὰ νὰ πληροφορηθῆς δὲ ὅτι ὄχι ὁ πρῶτος καρπὸς ποὺ ὡριμάζει ἀποτελεῖ τὴν ἐκλεκτὴν προσφοράν, ἀλλ' ὁ ἐκλεκτὸς καὶ ὁ ἐξαίρετος καὶ ποὺ εὑρίσκεται εἰς τὴν καλλιτέραν κατάστασιν, θὰ σοῦ προσφέρω ἐπιχειρήματα ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς. «Ἐὰν εἰσέλθης», λέγει ὁ Μωϋσῆς εἰς τὸν λαὸν «εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἣν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι, καὶ φυτεύσης **451 A** ἐν αὐτῇ πᾶν ξύλον ποιοῦν καρπὸν βρώσιμον, τρία ἔτη οὐ περικαθαριεῖς τὸν καρπὸν αὐτοῦ· τῷ δὲ τετάρτῳ ἔτει ὁ καρπὸς αὐτοῦ ἅγιος ἔσται τῷ Κυρίῳ» (Λευιτ. 19, 23 - 25). Πράγματι ἐὰν ἦτο ἐκλεκτὴ προσφορὰ ὁ πρῶτος καὶ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος γενόμενος καρπός, αὐτὸν θὰ ἔπρεπε νὰ προσφέρη εἰς τὸν Κύριον· τώρα ὅμως λέγει· Τρία ἔτη οὐ περικαθαριεῖς τὸν καρπὸν αὐτοῦ», ἀλλὰ θὰ τὸν ἀφήσης, διότι τὸ δένδρον εἶναι χαλασμένον, διότι ὁ καρπὸς εἶναι ἀσθενής, διότι εἶναι ἄγουρος· ἀλλὰ τὸ τέταρτον ἔτος, λέγει, «ἅγιον ἔσται τῷ Κυρίῳ». Καὶ πρόσεξε πόση εἶναι ἡ σοφία τοῦ νομοθέτου Κυρίου· οὔτε νὰ φάγη τοῦ ἐπιτρέπει διὰ νὰ μὴ δοκιμάση αὐτὸς πρὸ τοῦ Θεοῦ· καὶ οὔτε τοῦ ἐπιτρέπει νὰ τὸν προσφέρη, **B** διὰ νὰ μὴ τὸν προσφέρη εἰς τὸν Κύριον προώρως. Ἀλλά, ἄφησέ τον, λέγει, ἐπειδὴ εἶναι ὁ πρῶτος ποὺ ὡριμάζει· μὴ τὸν προσφέρης δέ, διότι δὲν εἶναι ἀκόμη εἰς θέσιν νὰ τιμήση ἡ προσφορὰ τὸν Κύριον. Βλέπεις ὅτι ὄχι ὁ πρῶτος καρπὸς ἀλλ' ὁ ἐκλεκτὸς ἐγένετο προσφορὰ εἰς τὸν Θεόν; Καὶ ταῦτα ἐλέχθησαν εἰς ἐσᾶς διὰ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ποὺ προσέφερε εἰς τὸν Πατέρα ὁ

Υἱός. Προσέφερε λοιπὸν τὸν πλέον ἐκλεκτὸν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἰς τὸν Πατέρα. Καὶ τόσον ηὐχαριστήθη διὰ τὴν προσφορὰν ὁ Πατήρ, ἐπειδὴ εἶχεν ἀνεκτίμητον ἀξίαν αὐτὸς ποὺ προσέφερε καὶ ἐπειδὴ ἦτο ἡ προσφορὰ ἁγνή, ὥστε ἔλαβεν εἰς τὰς χεῖρας του αὐτὸ καὶ τὸ ἐτοποθέτησε πλησίον του καὶ εἶπε· «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου» (Ψαλμ. 109, 1). Εἰς ποίαν φύσιν εἶπεν C ὁ Θεός· «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου»; Εἰς ἐκείνην ποὺ ἤκουσεν ἄλλοτε, «Γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ» (Γεν. 3, 19). Λοιπὸν δὲν ἦτο ἀρκετὸν ὅτι ὑπερέβη τοὺς οὐρανούς; δὲν ἦτο ἀρκετὸν ὅτι ἐστάθη πλησίον τῶν ἀγγέλων; δὲν ἦτο ἀνυπολογίστου ἀξίας καὶ αὐτὴ ἡ τιμή; Ἀλλ' ὑπερέβη τοὺς ἀγγέλους, ἐξεπέρασε τοὺς ἀρχαγγέλους, ὑπερέβη τὰ Χερουβίμ, ἀνέβη ὑψηλότερον τῶν Σεραφείμ, ἄφησε πίσω του τὰς ἀρχὰς καὶ δὲν ἐστάθη μέχρις ὅτου ἐπλησίασε εἰς τὸν θρόνον τοῦ Κυρίου. Δὲν βλέπεις πόση εἶναι ἡ ἀπόστασις μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς; ἀλλὰ καλύτερον νὰ ἀρχίσωμεν ἐκ τῶν κάτω. Δὲν βλέπεις τὴν μεγάλην ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ᾅδου μέχρι τῆς γῆς; καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς γῆς μέχρι τοῦ οὐρανοῦ; καὶ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ πάλιν μέχρι D τοῦ ὑψηλοτέρου οὐρανοῦ; καὶ ἀπ' ἐκείνου μέχρι τῶν ἀγγέλων, τῶν ἀρχαγγέλων, τῶν ἄνω δυνάμεων καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου; Εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν ἀπόστασιν καὶ τὸ ὕψος ἀνέβασε τὸν ἄνθρωπον. Κύτταξε ποῦ κάτω εὑρίσκετο καὶ ποῦ ἀνέβη. Καὶ ἐκ τοῦ σημείου εἰς τὸ ὁποῖον κατέβη ὁ ἄνθρωπος δὲν ὑπῆρχε χαμηλότερον διὰ νὰ κατεβῇ, οὔτε πάλιν ὑψηλότερον διὰ νὰ ἀνεβῇ ἐξ ἐκείνου εἰς τὸ ὁποῖον τὸν ἀνέβασε. Καὶ προσπαθῶν νὰ φανερώσῃ ταῦτα ὁ Παῦλος, ἔλεγεν· «Ὁ καταβὰς αὐτός ἐστι καὶ ὁ ἀναβάς» (Ἐφεσ. 4, 10). Καὶ ποῦ κατέβη; «Εἰς τὰ κατώτερα μέρη E τῆς γῆς» (Ἐφεσ. 4, 9), καὶ ἀνέβη ὑπεράνω ὅλων τῶν οὐρανῶν. Μάθε λοιπὸν ποῖος ἀνέβη, ἢ ποία ἦτο ἡ φύσις του, ἢ πῶς ἦτο πρὶν νὰ ἀνέβη. Εὐχαρίστως λοιπὸν ἀσχολοῦμαι μὲ τὴν ἀσημότητα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους διὰ νὰ κατανοήσω σαφέστατα τὸ μέγεθος τῆς τιμῆς ποὺ ἔγινεν εἰς ἡμᾶς διὰ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου. Εἴμεθα χῶμα καὶ στάκτη, ἀλλ' οὐδέποτε τοῦτο ὑπῆρξεν ἀξιοκατάκριτον, ἐπειδὴ ἦτο τοῦτο φυσικὸν ἐλάττωμά μας. Συμπεριεφέρθημεν πλέον ἀνοήτως καὶ τῶν ἀλόγων ζώων· ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος «Παρεσυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς» (Ψαλμ. 48, 4). 452 A Τοῦτο δέ, τὸ νὰ καταστῇ δηλαδὴ κάποιος ὅμοιος τῶν ζώων, εἶναι ὡς νὰ ἔγινε χειρότερος τούτων. Διότι τὸ μὲν ζῶον εἶναι ἐκ φύσεως ἄνευ λογικοῦ καὶ εἶναι φυσικὸν νὰ παραμένῃ χωρὶς λογικόν. Οἱ ἄνθρωποι ὅμως ποὺ ἐτιμήθησαν διὰ τῆς λογικῆς ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ τὸ νὰ περιπέσουν εἰς κατάστασιν παραλογισμοῦ εἶναι ἔγκλημα

ποὺ ὀφείλεται εἰς τὴν κακήν των προαίρεσιν. Ὥστε ὅταν λέγῃ ἡ ἁγία Γραφὴ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔγινεν ὅμοιος τῶν ζώων, μὴ νομίσῃς, ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποδείξῃ πῶς ἔγιναν ἴσοι πρὸς τὰ ζῶα, ἀλλὰ ὅτι ἤθελε νὰ δηλώσῃ πῶς ἔγιναν χειρότεροι ἐκείνων. Διὰ τοῦτο εἶπε αὐτὸ ποὺ ἀνωτέρω ἀνεφέρθη. Ἐπειδὴ ἐγίναμεν χειρότεροι τῶν ζώων καὶ πλέον ἀναίσθητοι, ὄχι διότι ἐπέσαμεν ἐκεῖ ἐπειδὴ εἴμεθα ἄνθρωποι, ἀλλὰ διότι ἐπεδείξαμεν τὴν μεγαλυτέραν ἀχαριστίαν. Τοῦτο ἐπιθυμῶν νὰ δηλώσῃ ὁ Ἡσαΐας ἔλεγεν· «Ἔγνω βοῦς τὸν κτησάμενον, καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ· Ἰσραὴλ δέ με οὐκ ἔγνω» (Ἡσ. 1, 3). Ἀλλὰ ἂς μὴ ἐντρεπώμεθα διὰ τὴν προτέραν διαγωγήν μας· «Οὗ γὰρ ἐπλεόνασεν B ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις» (Ρωμ. 5, 20). Εἶδες κατὰ ποῖον τρόπον εἴμεθα κατώτεροι τῶν ζώων· θέλεις νὰ ἴδῃς ὅτι εἴμεθα καὶ πλέον ἀνόητοι τῶν πτηνῶν; «Τρυγὼν καὶ χελιδών, στρουθία ἀγροῦ ἔγνωσαν καιροὺς εἰσόδου αὐτῶν· ὁ δὲ λαός μου οὐκ ἔγνω τὰ κρίματά μου» (Ἱερ. 8,7). Νὰ ποὺ ἡμεῖς εἴμεθα κατώτεροι καὶ τῶν ὄνων καὶ τῶν βοδιῶν, καὶ τῶν πτηνῶν καὶ τῆς τρυγόνος καὶ τῆς χελιδόνος. Θέλεις νὰ πληροφορηθῇς καὶ ἄλλην μας ἀνοησίαν; Μᾶς καθιστᾷ μαθητὰς τῶν μυρμήκων. Τόσο ἐχάσαμεν τὰ λογικά μας, διότι λέγει· «Πορεύθητι πρὸς τὸν μύρμηκα, καὶ ζήλωσον τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ» (Παροιμ. 6, 6). Ἐγίναμεν μαθηταὶ τῶν μυρμήκων ἡμεῖς ποὺ ἐδημιουργήθημεν «κατ' εἰκόνα Θεοῦ». Δὲν πταίει ὅμως ὁ δημιουργός, ἀλλ' ἡμεῖς ποὺ ἀπεμακρύνθημεν C τοῦ πρωτύπου. Διατί ὅμως ἀναφέρω τοὺς μύρμηκας; ἐγίναμεν περισσότερον ἀναίσθητοι τῶν λίθων. Θέλεις καὶ δι' αὐτὸ νὰ σοῦ φέρω μαρτυρίαν; «Ἀκούσατε, φάραγγες καὶ τὰ θεμέλια τῆς γῆς, ὅτι κρίσις τῷ Κυρίῳ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ» (Μιχ. 6, 2). Τοὺς ἀνθρώπους κρίνεις καὶ καλεῖς ὡς μάρτυρας τὰ θεμέλια τῆς γῆς; Ναὶ λέγει· διότι οἱ ἄνθρωποι εἶναι περισσότερον ἀναίσθητοι τῶν θεμελίων τῆς γῆς. Ποίαν λοιπὸν μεγαλυτέραν κακίαν ζητεῖς ἀκόμη νὰ εὕρῃς, ὅταν πλέον ἀναίσθητοι φαινώμεθα τῶν ὄνων, πλέον ἀνόητοι τῶν βοδιῶν, πλέον ἀχάριστοι τῆς χελιδόνος καὶ τῆς τρυγόνος, πλέον ἀσύνετοι τῶν μυρμήκων, πλέον ἀναίσθητοι τῶν λίθων καὶ ἴσοι D τῶν ὄφεων; «Θυμὸς γὰρ αὐτοῖς», λέγει, «κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ὄφεως· ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν» (Ψαλμ. 57, 4· 13, 3). Ἀλλὰ διατί πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν τὴν ἀναισθησίαν τῶν ἀλόγων ζώων, τὴν στιγμὴν ποὺ εἶναι φανερὸν ὅτι ὀνομαζόμεθα καὶ τοῦ ἰδίου τοῦ διαβόλου τέκνα; Διότι λέγει· «Ὑμεῖς υἱοὶ τοῦ διαβόλου ἐστέ» (Ἰω. 8, 44).

4. Ἀλλ' ἡμεῖς ὅμως οἱ ἀναίσθητοι καὶ ἀχάριστοι, οἱ ἀνόητοι καὶ πιὸ σκληροὶ ἀπὸ τοὺς λίθους, οἱ κατώτεροι πάντων, οἱ ἐλεεινοί, οἱ μηδαμινοί· πῶς νὰ ὁμιλήσω; E τί νὰ εἴπω; πῶς νὰ

ἐκφρασθῶ; ἐμεῖς οἱ ἄσημοι καὶ οἱ ἀσύνετοι πάντων, σήμερον ἐγίναμεν ἀνώτεροι ὅλων. Σήμερον ἀπήλαυσαν οἱ ἄγγελοι, αὐτὸ ποὺ ἐπεθύμουν ἀπὸ πολλοῦ χρόνου· σήμερον εἶδαν οἱ ἀρχάγγελοι αὐτὸ ποὺ ἄλλοτε ἐπεθύμουν, δηλαδὴ τὸν ἄνθρωπον νὰ λάμπῃ πλησίον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ καταυγάζεται 453 A ὑπὸ ἀθανάτου δόξης καὶ κάλλους. Διότι τοῦτο ὑπῆρξε παλαιὰ διακαὴς ἐπιθυμία τῶν ἀγγέλων, διότι τοῦτο ζωηρῶς ἐπεθύμουν ἀπὸ μακροῦ χρόνου οἱ ἀρχάγγελοι. Διότι ἂν καὶ ἡ τιμὴ ποὺ ἀπέκτησεν ὁ ἄνθρωπος ἦτο ἀνωτέρα τῆς ἰδικῆς των, ἐν τούτοις ἔχαιραν διὰ τὰ ἀγαθά μας, ἐπειδὴ ὑπέφεραν ὅταν ἐτιμωρούμεθα. Διότι τὰ Χερουβὶμ ὑπέφεραν ἀκόμη καὶ ὅταν ἐφρούρουν τὴν εἴσοδον τοῦ παραδείσου δι' ἡμᾶς. Διότι καθὼς κάποιος δοῦλος ὅταν φυλακίσῃ σύνδουλόν του φυλάσσει τοῦτον ἐξ αἰτίας τῆς ἐντολῆς τοῦ κυρίου, ἀλλὰ ὑποφέρει δι' αὐτὸ ποὺ ἔγινε καὶ λυπᾶται διὰ τὸν σύνδουλόν του, ἔτσι καὶ τὰ Χερουβὶμ ἀνέλαβαν νὰ φυλάσσουν τὸν παράδεισον, ὑπέφεραν ὅμως διὰ τὴν φυλάκισιν τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ νὰ ἀντιληφθῇς δὲ ὅτι ὑπέφεραν B θὰ σοῦ ἀποδείξω τοῦτο μὲ ἀνθρώπινον παράδειγμα. Ὅταν δηλαδὴ ἴδῃς τοὺς ἀνθρώπους νὰ συμπάσχουν διὰ τοὺς συνανθρώπους των, μὴ ἀμφιβάλλῃς πλέον διὰ τὰ Χερουβίμ, διότι αἱ οὐράνιαι ἐκεῖναι δυνάμεις εἶναι πολὺ περισσότερον φιλόστοργοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους.

Ποῖος λοιπὸν δὲν ἐπόνεσε ἀπὸ τοὺς δικαίους, διὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ τιμωροῦνται δικαίως ἀκόμη καὶ ὕστερα ἀπὸ μύρια ἁμαρτήματα; Διότι τοῦτο εἶναι τὸ παράδοξον, ὅτι ἐπόνεσαν ἀφοῦ ἔμαθαν τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων καὶ εἶδαν ὅτι ἐναντιώθησαν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ Μωϋσῆς μετὰ τὴν πικρίαν του ἐκ τῶν εἰδωλολατρικῶν ἐκδηλώσεων τῶν συμπατριωτῶν του· «Εἰ μὲν ἀφῇς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες· εἰ δὲ μή, κἀμὲ ἐξάλειψον ἐκ τῆς βίβλου, ἧς ἔγραψας» (Ἔξ. 32, 31 - 32). Διατί αὐτό; C Βλέπεις τὴν ἀσέβειαν καὶ πονᾷς δι' αὐτοὺς ποὺ τιμωροῦνται; Ναὶ λέγει, διὰ τοῦτο ὑποφέρω, διότι τιμωροῦνται καὶ δίδουν ἀφορμὰς δικαίας τιμωρίας. Καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ ὅταν εἶδε τὸν ἄγγελον νὰ ἐξολοθρεύῃ τὸν λαόν, ἐφώναξε μὲ ὅλην τὴν δύναμίν του, ἐθρήνησε, καὶ εἶπεν· «Οἴμοι, Κύριε, ὅτι ἐξαλείφεις σὺ τὸ κατάλοιπον τοῦ Ἰσραὴλ» (Ἰεζ. 9, 8). Καὶ ὁ Ἱερεμίας, «Παίδευσον ἡμᾶς, Κύριε», λέγει, «πλὴν ἐν κρίσει, καὶ μὴ ἐν θυμῷ, ἵνα μὴ ὀλιγοστοὺς ἡμᾶς ποιήσῃς» (Ἱερ. 10, 24). Ὁ Μωϋσῆς λοιπὸν καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ καὶ ὁ Ἱερεμίας D ὑποφέρουν καὶ δὲν θὰ ὑπέφεραν αἱ δυνάμεις ἐκεῖναι διὰ τὰς ταλαιπωρίας μας; Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ δικαιολογηθῇ τοῦτο; Ὅτι δηλαδὴ ὑποφέρουν διὰ τὰς ἰδικάς μας ταλαιπωρίας καὶ χαίρονται διὰ τὴν χαράν μας κύτταξε πόσην χαρὰν ἠσθάνθησαν, ὅταν εἶδαν τὸν

Κύριον νὰ συμφιλιοῦται μαζί μας. Διότι ἐὰν δὲν ὑπέφεραν προηγουμένως δὲν θὰ ἠδύναντο ὕστερον νὰ αἰσθανθοῦν χαράν. Τὸ ὅτι δὲ ἐχαίροντο καθίσταται προφανὲς ἐκ τῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ. «Ὅτι χαρὰ ἔσται ἐν οὐρανῷ» καὶ ἐπὶ γῆς «ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ ἐπιστρέφοντι» (Λουκ. 15, 7). Ἐὰν ὅμως χαίρωνται οἱ ἄγγελοι εἰς τὴν θέαν ἑνὸς ἁμαρτωλοῦ ποὺ μετενόησε, πῶς δὲν θὰ ἠσθάνοντο τὴν μεγαλυτέραν εὐχαρίστησιν, βλέποντες σήμερον διὰ τῆς ἐκλεκτῆς πρὸς τὸν Θεὸν προσφορᾶς ὁλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸν οὐρανόν; Ἄκουσε ὅμως καὶ ἐξ ἄλλου στόματος τὴν χαρὰν τῶν E οὐρανίων δυνάμεων διὰ τὸ γεγονὸς τῆς συμφιλιώσεώς μας μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ὅταν δηλαδὴ ἐγεννήθη ὁ Κύριός μας σαρκικῶς καὶ ἀντελήφθησαν ὅτι συνεφιλιώθη πλέον μετὰ τῶν ἀνθρώπων· διότι ἂν δὲν συνεφιλιοῦτο δὲν θὰ κατήρχετο ἐπὶ τῆς γῆς· ὅταν εἶδαν λοιπὸν τὸ γεγονὸς τῆς συμφιλιώσεως, ἀφοῦ ἔστησαν χορὸν ἐπὶ τῆς γῆς ἐφώναζαν καὶ ἔλεγαν· «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία» (Λουκ. 2, 14). Καὶ διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι ἀκριβῶς δι' αὐτὸ δοξάζουν τὸν Θεόν, ἐπειδὴ ἔλαβεν τὰ ἀγαθά του ἡ γῆ, προσέθεσαν καὶ τὴν αἰτίαν, καὶ ἔλεγαν· 454 A «Ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία», εἰς τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἦσαν ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀγνώμονες ἔναντι αὐτοῦ. Εἶδες πῶς δοξολογοῦν τὸν Θεὸν διὰ τὰ ξένα ἀγαθὰ περισσότερον τῶν ἰδικῶν των· διότι τὰ ἰδικά μας ἀγαθά, τὰ θεωροῦν ἰδικά των. Θέλεις νὰ μάθῃς, ὅτι ἐχαίροντο καὶ ἀγάλλοντο ἀκόμη καὶ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἴδουν τὸν Κύριον ἀναβαίνοντα εἰς τοὺς οὐρανούς; Ἄκουσε τὸν ἴδιον τὸν Χριστὸν ποὺ λέγει ὅτι διαρκῶς ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον. Τοῦτο δὲ ἀποδεικνύει ὅτι ἐπεθύμουν διακαῶς νὰ ἴδουν τὸ παράξενον θέαμα. Καὶ ἀπὸ ποῦ ἐξάγεται, ὅτι ἀνέβαιναν καὶ κατέβαιναν; Ἄκουσε τὸν ἴδιον ποὺ λέγει· «Ἀπάρτι ὄψεσθε τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν Υἱὸν τοῦ B ἀνθρώπου» (Ἰω. 1, 52)· ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι συνήθεια αὐτῶν ποὺ ἀγαποῦν ὑπερβαλόντως, νὰ μὴ περιμένουν τὴν κατάλληλον στιγμήν, ἀλλὰ διὰ τῆς ὑπερβολικῆς ἀγάπης νὰ προλαμβάνουν τὸ εὐχάριστον γεγονός. Διὰ τοῦτο καταβαίνουν, ἐπειδὴ σπεύδουν νὰ ἰδοῦν τὸ νέον καὶ παράξενον ἐκεῖνον θέαμα, δηλαδὴ τὴν ἄνοδον τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν οὐρανόν. Δι' αὐτὸ ὑπῆρχαν ἄγγελοι παντοῦ καὶ ὅταν ἐγεννᾶτο, καὶ ὅταν ἀνίστατο, καὶ σήμερον κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀναλήψεως. «Ἰδοὺ γὰρ δύο», λέγει, «ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ (Πράξ. 1, 10), ποὺ ἐκδηλώνουν τὴν χαράν των διὰ τῆς ἐμφανίσεως, καὶ λέγουν πρὸς τοὺς μαθητάς· «Ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἑστήκατε; οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ'

ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως ἐλεύσεται, ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν» (Πράξ. 1, 11).

5. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο προσέξατε ἰδιαιτέρως. Διατί λέγουν ταῦτα C οἱ ἄγγελοι; Μήπως δηλαδὴ δὲν εἶχαν ὀφθαλμοὺς οἱ μαθηταί; μήπως δηλαδὴ δὲν ἔβλεπαν αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐλάμβανε χώραν; Δὲν εἶπεν ὁ εὐαγγελιστὴς ὅτι ἀνελήφθη ἐνῷ τὸν ἔβλεπαν; Διὰ ποῖον λόγον ἐστάθησαν λοιπὸν πλησίον του οἱ ἄγγελοι, λέγοντες εἰς τοὺς μαθητὰς ὅτι ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανόν; Διὰ τὰς ἀκολούθους δύο αἰτίας: πρῶτον μὲν ἐπειδὴ ἐλύπει πάντοτε τοὺς μαθητὰς ἡ ἀναχώρησις τοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ νὰ πεισθῇς ὅτι ἐλυποῦντο ἄκουσε τί τοὺς λέγει· «Οὐδεὶς με ἐρωτᾷ ἐξ ὑμῶν, Ποῦ ὑπάγεις; ἀλλ' ὅτι ταῦτα εἶπον, ἡ λύπη πεπλήρωκεν D ὑμῶν τὴν καρδίαν» (Ἰω. 16, 5 - 6). Διότι ἐὰν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποφέρωμεν τὸν χωρισμὸν ἀπὸ τῶν φίλων καὶ τῶν συγγενῶν, πῶς οἱ μαθηταὶ δὲν θὰ ἐλυποῦντο βλέποντες τὸν Σωτῆρα, τὸν διδάσκαλον, τὸν κηδεμόνα, τὸν φιλάνθρωπον, τὸν πρᾶον, τὸν ἀγαθὸν νὰ ἀπομακρύνεται ἀπ' αὐτῶν; πῶς δὲν θὰ ᾐσθάνοντο ὀδύνην; Δι' αὐτὸ ἐστάθη ὁ ἄγγελος προσπαθῶν νὰ μετριάσῃ τὴν λύπην τῆς ἀπομακρύνσεως διὰ τῆς ἐλπίδος τῆς ἐπανόδου. «Οὗτος γὰρ» λέγει, «ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τον οὐρανόν, οὕτως ἐλεύσεται» (Πράξ. 1, 11). Ἐλυπήθητε, λέγει, διότι ἀνελήφθη; Ἀλλὰ μὴ λυπεῖσθε πλέον διότι θὰ ἐπανέλθῃ καὶ πάλιν. Διὰ νὰ μὴ κάμουν τὸ ἴδιο ποὺ E ἔκαμε ὁ Ἐλισσαῖος ποὺ ὅταν εἶδε τὸν διδάσκαλον νὰ ἀναβαίνῃ εἰς τὸν οὐρανόν, ἔσχισε τὰ ἐνδύματά του (Δ' Βασ. 2). Διότι οὐδεὶς ἐστάθη πλησίον του διὰ νὰ τοῦ εἴπῃ ὅτι θὰ ἐπανέλθῃ ὁ Ἠλίας. Διὰ νὰ μὴ κάμουν λοιπὸν καὶ αὐτοὶ τὸ ἴδιον διὰ τοῦτο ἐστάθησαν πλησίον των οἱ ἄγγελοι παρηγοροῦντες τὴν λύπην των. Καὶ ἡ πρώτη αἰτία ἦτο αὐτὴ ποὺ ἔχει σχέσιν μὲ τὴν παρουσίαν τῶν ἀγγέλων. Ἡ δευτέρα ὅμως δὲν εἶναι οὐδόλως κατωτέρα, καὶ διὰ νὰ τὴν καταστήσῃ γνωστὴν ὁ ἄγγελος προσέθεσεν, «Ὁ ἀναληφθείς». Ποία εἶναι λοιπὸν αὐτή; Ὁ Κύριος ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν. Ἡ 456 A ἀπόστασις ἦτο μεγάλη καὶ ἦσαν ἀσθενεῖς οἱ σωματικοί μας ὀφθαλμοὶ διὰ νὰ ἴδουν τὸ σῶμα νὰ ἀνέρχεται μέχρι τῶν οὐρανῶν· ἀλλ' ὡς κάποιον πτηνὸν ποὺ ἵπταται εἰς τὰ ὕψη, ὅσον ὑψηλότερον ἀνέρχεται τόσον περισσότερον ἐξαφανίζεται ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας, ἔτσι βεβαίως καὶ τὸ σῶμα ἐκεῖνο ὅσον ὑψηλότερον ἀνήρχετο, τόσον περισσότερον ἐκρύπτετο, ἐπειδὴ ἡ ἀδυναμία τῶν ἀνθρωπίνων ὀφθαλμῶν ἐμπόδιζε ἐξ αἰτίας τῆς ἀποστάσεως τὴν παρακολούθησιν. Διὰ τοῦτο ἐστάθησαν πλησίον τῶν μαθητῶν οἱ ἄγγελοι, λέγοντες ὅτι ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν, διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι ἀνέβη ὡς ὁ Ἠλίας εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλ' ὅτι

ἀνελήφθη εἰς τὸν B οὐρανόν. Διὰ τοῦτο λέγει ἡ Γραφή· «Ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν». Καὶ δὲν προσετέθη τοῦτο βεβαίως ἄνευ λόγου. Ὁ Ἠλίας μὲν λοιπὸν ἦτο ἄνθρωπος καθὼς ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανόν, ἐνῷ ὁ Ἰησοῦς ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανὸν καθότι ἦτο ὁ Κύριος· ἐκεῖνος μὲν μὲ πύρινον ἅρμα ἐνῷ αὐτὸς μὲ νεφέλην. Διότι ὅταν μὲν ἔπρεπε νὰ κληθῇ ὁ Ἠλίας, ἐστάλη ἅρμα, ἐνῷ ὅταν ὁ Υἱός, ἐστάλη βασιλικὸς θρόνος, καὶ ὄχι ἁπλῶς βασιλικὸς ἀλλ' ὁ ἴδιος ὁ θρόνος τοῦ πατρός. Διότι περὶ τοῦ Πατρὸς ὁμιλεῖ ὁ Ἠσαΐας λέγων· «Ἰδοὺ Κύριος κάθηται ἐπὶ νεφέλης κούφης» (Ἠσ. 19, 1). Ἐπειδὴ λοιπὸν κάθηται ἐπὶ νεφέλης ὁ Πατήρ, διὰ τοῦτο C ἀπέστειλε τὴν νεφέλην καὶ εἰς τὸν Υἱόν. Καὶ ὁ μὲν Ἠλίας ὅταν ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανὸν ἄφησε εἰς τὸν Ἐλισσαῖον τὸ τρίχινον ἔνδυμά του, ὁ δὲ Ἰησοῦς ὅταν ἀνελήφθη ἄφησε εἰς τοὺς μαθητάς του τὰ χαρίσματα, ποὺ εἶχαν τὴν δύναμιν, ὄχι ἁπλῶς νὰ κάμουν ἕναν προφήτην ἀλλὰ μυρίους Ἐλισσαίους· καὶ μάλιστα πολὺ μεγαλυτέρους καὶ σπουδαιοτέρους ἐκείνου. Ἂς ἐγερθῶμεν λοιπὸν μὲ εὐλάβειαν, ἀγαπητοί, καὶ ἂς στρέψωμεν τὴν προσοχήν μας πρὸς τὴν ἐπάνοδον τοῦ Κυρίου. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Παῦλος λέγει, «Αὐτὸς καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ ὁ Κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου· καὶ ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι, ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα» (Α' Θεσσ. 4, 15 - 16), ἀλλ' ὄχι ὅλοι. Ὅτι δηλαδὴ δὲν θὰ ἁρπαγῶμεν ὅλοι, ἀλλὰ ἄλλοι μὲν θὰ μείνουν, ἄλλοι δὲ θὰ ἁρπαγοῦν, ἄκουσε τί λέγει ὁ Χριστός· «Τότε εὑρεθήσονται D δύο ἐν τῷ μυλῶνι ἀλήθουσαι· μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται· καὶ δύο ἔσονται ἐπὶ κλίνης μιᾶς· εἷς παραλαμβάνεται καὶ εἷς ἀφίεται» (Ματθ. 24, 40 - 41). Τί ὑποκρύπτουν τὰ λόγια αὐτά; τί θέλει νὰ εἴπῃ τὸ ἀνερμήνευτον τοῦτο μυστήριον; Δι' αὐτοῦ μύλου μᾶς ἐφανέρωσεν ὅλους ἐκείνους ποὺ ζοῦν εἰς τὴν πτωχείαν καὶ τὰς ταλαιπωρίας, ἐνῷ διὰ τῆς κλίνης καὶ τῆς ἀναπαύσεως ὑπεδήλωσεν ὅλους ἐκείνους εἰς τὰ πλούτη καὶ εἰς τὰς τιμάς. Καὶ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ καταστήσῃ γνωστὸν ὅτι καὶ ἐκ τῶν πτωχῶν δύναταί τις νὰ σωθῇ καὶ νὰ καταστραφῇ εἶπε ὅτι καὶ μία ἐξ αὐτῶν ποὺ θὰ ἀλέθουν εἰς τὸν μῦλον θὰ ἀναληφθῇ καὶ μία θὰ παραμείνῃ καὶ ἐξ αὐτῶν ποὺ θὰ εὑρίσκωνται ἐπὶ τῆς κλίνης ἕνας θὰ ἀναληφθῇ καὶ ἕνας θὰ παραμείνῃ διὰ νὰ δηλώσῃ ὅτι οἱ μὲν ἁμαρτωλοὶ θὰ παραμείνουν ἐδῶ καὶ θὰ ὑποστοῦν τὴν τιμωρίαν, οἱ δὲ δίκαιοι θὰ ἁρπαγοῦν διὰ τῶν νεφελῶν εἰς τὸν οὐρανόν. Διότι καθὼς ὅταν εἰσέρχηται βασιλεὺς E εἰς μίαν πόλιν, οἱ μὲν ἀξιωματοῦχοι καὶ οἱ ἄρχοντες, καὶ ὅσοι ἔχουν μεγάλην μετ' αὐτοῦ οἰκειότητα τὸν συναντοῦν ἀφοῦ ἐξέλθουν τῆς πόλεως πρὸς προϋπάντησιν, ἐνῷ οἱ κατάδικοι καὶ οἱ τι-

μωρηθέντες παραμένουν εἰς τὰς φυλακὰς καὶ ἀναμένουν τὴν ἀπόφασιν τοῦ βασιλέως, ἔτσι καὶ ὅταν θὰ ἔλθῃ ὁ Κύριος ὅσοι ἔχουν παρρησίαν, θὰ τὸν συναντήσουν εἰς τὸν ἀέρα, οἱ κατάδικοι ὅμως ποὺ ἔχουν εἰς τὴν συνείδησίν των τὸ βάρος πολλῶν ἁμαρτιῶν θὰ ἀναμένουν ἐπὶ γῆς τὸν δικαστήν. Τότε καὶ ἡμεῖς θὰ ἁρπαγῶμεν εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπὸ τῶν οὐρανίων δυνάμεων. Δὲν εἶπον «ἡμεῖς» διὰ νὰ συμπεριλάβω καὶ τὸν ἑαυτόν μου μεταξὺ αὐτῶν ποὺ θὰ ἁρπαγοῦν 456 A εἰς τὸν οὐρανόν· δὲν εἶμαι τόσον ἀναίσθητος καὶ ἀνόητος ὥστε νὰ ἀγνοῶ τὰ ἁμαρτήματά μου. Διότι ἐὰν δὲν ἐφοβούμην μήπως καταστρέψω τὴν χαρὰν ποὺ προξενεῖ ἡ ἑορτὴ αὐτή, θὰ ἔχυνα πικρὰ δάκρυα ἐνθυμούμενος τὰ λόγια αὐτά, ἐπειδὴ ἀνέφερα τὰς ἁμαρτίας μου. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ταράξω τὴν χαρὰν τῆς σημερινῆς ἑορτῆς, θὰ σταματήσω ἐδῶ τὴν ὁμιλίαν μου, ἀφοῦ σᾶς ἀφήσω ζωηρὰν εἰς τὴν μνήμην τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἡμέρας ἐκείνης, διὰ νὰ μὴ χαίρεται ὁ πλούσιος διὰ τὸν πλοῦτον, οὔτε ὁ πτωχὸς νὰ ταλανίζῃ τὸν ἑαυτόν του διὰ τὴν πτωχείαν ἀλλὰ ὁ καθεὶς κατὰ τὴν συνείδησίν του εἴτε πράττει τοῦτο ἢ ἐκεῖνο. Ἐπειδὴ οὔτε ὁ πλούσιος εἶναι εὐτυχής, οὔτε ὁ πτωχὸς δυστυχής· ἀλλ' ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἀξιωθῇ νὰ ἁρπαγῇ διὰ τῶν νεφελῶν B εἰς τὸν οὐρανὸν θὰ εἶναι μακάριος καὶ τρισευτυχισμένος, ἔστω καὶ ἂν εἶναι πτωχότερος πάντων τῶν ἀνθρώπων, ὡς ὁ ἁμαρτωλός, ἐλεεινὸς καὶ τρισάθλιος, ἔστω καὶ ἂν εἶναι πλουσιώτερος πάντων. Διὰ τοῦτο λέγω ταῦτα, διὰ νὰ θρηνῶμεν τοὺς ἑαυτούς μας ὅσοι εἴμεθα ἁμαρτωλοὶ καὶ νὰ λαμβάνουν θάρρος, ὅσοι ἀγωνίζονται κατὰ τῆς ἁμαρτίας, καὶ μᾶλλον ὄχι μόνον νὰ λαμβάνουν θάρρος, ἀλλὰ καὶ νὰ προφυλάσσωνται· καὶ οὔτε ἐκεῖνοι μόνον νὰ θρηνοῦν ἀλλὰ καὶ νὰ γίνωνται καλύτεροι. Διότι εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἐνάρετος καὶ αὐτὸς ποὺ εἶχε περιπέσει εἰς τὴν πονηρίαν καὶ νὰ δυνηθῇ νὰ γίνῃ ἴσος πρὸς ἐκείνους ποὺ ζοῦν ἐξ ἀρχῆς ἐναρέτως, πρᾶγμα διὰ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐνδιαφερθῶμεν καὶ ἡμεῖς. Καὶ αὐτοὶ ποὺ εἶναι ἐνάρετοι καὶ ἔχουν ἥσυχον τὴν συνείδησίν των, C ἂς παραμείνουν εἰς τὴν ἐνάρετον ζωήν, φροντίζοντες ἡ περιουσία αὐτὴ ἡ ὑπέροχη νὰ αὐξάνεται διαρκῶς καὶ νὰ μεγαλώνῃ τὸ θάρρος ποὺ εἶχαν ἄλλοτε· ἐνῷ ὅσοι στερούμεθα θάρρους, ἐμεῖς ποὺ ἔχομεν συνείδησιν τῶν πολλῶν ἁμαρτημάτων μας, ἂς μεταβάλωμεν τρόπον ζωῆς διὰ νὰ προσεγγίσωμεν τὸ θάρρος ποὺ ἔχουν οἱ ἄλλοι, καὶ ἀπὸ κοινοῦ ὅλοι μαζὶ μὲ τὴν προσήκουσαν τιμὴν νὰ ὑποδεχθῶμεν τὸν βασιλέα τῶν ἀγγέλων, καὶ νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει δοξολογία καὶ τιμὴ καὶ συγχρόνως εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΝ Α΄

ΚΑΙ ΔΙΑΤΙ ΔΕΝ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΤΩΡΑ ΘΑΥΜΑΤΑ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΟΤΙ ΑΥΤΑ ΠΟΥ ΚΑΜΝΟΜΕΝ ΚΑΙ ΛΕΓΟΜΕΝ ΚΑΤΑΓΡΑΦΟΝΤΑΙ ΟΛΑ.

1. 457 A Πάλιν ἔχομεν ἑορτὴν καὶ πανήγυριν, καὶ ἡ Ἐκκλησία, αὐτὴ ἡ φιλόστοργος καὶ πολύτεκνος μητέρα, ὑπερηφανεύεται διὰ τὸ πλῆθος τῶν τέκνων της. Ἀλλ' εἰς τί ὠφελεῖ ἡ φιλοστοργία, πρὸς τὰ τέκνα ὅταν μόνον εἰς ἑορτάς, καὶ ὄχι διαρκῶς, βλέπῃ τὰ προσφιλῆ πρόσωπα τῶν παιδίων, καθὼς ἂν εἶχεν κάποιος ὡραῖον ἔνδυμα καὶ τοῦ ἀπηγορεύετο νὰ τὸ χρησιμοποιῇ συνεχῶς; Διότι ἔνδυμα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τὸ πλῆθος τῶν ἐκκλησιαζομένων, καθὼς λέγει ὁ Προφήτης ἀπευθυνόμενος, κατόπιν θείας ἐμπνεύσεως, πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν· «Πάντας αὐτοὺς περιθήσεις ὡς κόσμον νυμφίου, καὶ ὡς στολὴν νύμφης» (Ἡσ. 49, 18). Ὅπως λοιπὸν μία συνετὴ καὶ εὐγενὴς γυναῖκα, φαίνεται εὐπρεπεστέρα καὶ καλλιτέρα ὅταν ἔχῃ τὸ ἔνδυμά B της μακρὺ μέχρι τῶν ἀστραγάλων, ἔτσι καὶ ἡ Ἐκκλησία σήμερον φαίνεται χαρούμενη, ἐπειδὴ τὴν περιβάλλει ἡ παρουσία μας καὶ εἶναι ἐνδεδυμένη τὸ μακρὺ ἔνδυμά της. Διότι κανένα μέρος αὐτῆς δὲν δύναται νὰ ἴδῃ κανεὶς γυμνόν, πρᾶγμα ποὺ δὲν συνέβαινεν εἰς τὰς προηγουμένας ἡμέρας. Ἀλλὰ αἴτιοι διὰ τὴν γύμνιαν ἐκείνην τῆς Ἐκκλησίας εἶναι αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι μόνον σήμερον ἔχουν ἔλθει, αὐτοὶ δηλαδὴ οἱ ὁποῖοι δὲν ἐνδύουν μὲ τὴν παρουσίαν των πάντοτε τὴν μητέρα. Διὰ νὰ ἀντιληφθῶμεν ὅμως ὅτι δὲν εἶναι μικρὸς ὁ κίνδυνος νὰ ἀφήνωμεν γυμνὴν τὴν μητέρα ἂς ἐνθυμηθῶμεν μίαν παλαιὰν 458 A ἱστορίαν. Ἂς ἐνθυμηθῶμεν ἐκεῖνον ποὺ εἶδε γυμνὸν τὸν πατέρα του καὶ ἐτιμωρήθη ἰδιαιτέρως δι' αὐτὸ (Γεν. 9, 21 ἑξ.). Ἂν καὶ ἐκεῖνος δὲν ηὐθύνετο διὰ τὴν γυμνότητα τοῦ πατρός του, ἀλλ' ἁπλῶς καὶ μόνον εἶδε τὸν πατέρα του γυμνόν, καὶ οὔτε ἔτσι ἀπηλλάγη τῆς τιμωρίας καὶ τοῦτο, διότι μόνον εἶδε. Ἐκεῖνοι ὅμως ποὺ ἦλθαν σήμερον καὶ ἀπουσίαζαν εἰς τὸ παρελθόν, δὲν βλέπουν γυμνὴν τὴν μητέρα, ἀλλὰ τὴν καθιστοῦν γυμνήν. Ἂν δὲ αὐτὸς ποὺ εἶδε τὴν γυμνότητα δὲν ἐγλύτωσε τὴν τιμω-

ρίαν, πῶς θὰ συγχωρηθοῦν ἐκεῖνοι ποὺ ἀπογυμνώνουν τὴν μητέρα των; Λέγω αὐτὰ ὄχι διότι θέλω νὰ σᾶς προσβάλλω, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν τιμωρίαν, διὰ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν κατάραν τοῦ Χάμ, νὰ μιμηθῶμεν τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Σὴμ καὶ τοῦ Ἰάφεθ καὶ νὰ ἐνδύωμεν B καὶ ἡμεῖς τὴν μητέρα μας πάντοτε. Ἰουδαϊκὴ εἶναι ἡ συνήθεια νὰ παρουσιάζωνται οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὸν Θεὸν μόνον τρεῖς φορὰς τὸ ἔτος· πρὸς αὐτοὺς ἐλέχθη, «Τρὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ ὀφθήσῃ Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου» (Ἔξ. 23, 17), ἡμᾶς ὅμως ὁ Θεὸς θέλει διαρκῶς νὰ εἴμεθα πλησίον του. Καὶ ἐκείνους μὲν ἠνάγκασαν αἱ τοπικαὶ ἀποστάσεις μόνον τόσας φορὰς νὰ συναντῶνται, διότι τότε ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ ἦτο εἰς ἕναν τόπον περιωρισμένη, διὰ τοῦτο ἦσαν ὀλίγαι αἱ συναντήσεις καὶ αἱ ἐμφανίσεις ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ ἦτο ἀπαραίτητον μόνον εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα νὰ λατρεύουν τὸν Θεὸν καὶ ὄχι εἰς ἄλλον τόπον. Δι' αὐτὸ ἐδόθη ἐντολὴ τρεῖς φορὰς τὸ ἔτος νὰ ἐμφανίζωνται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὡς δικαιολογία ὑπὲρ αὐτῶν ἦτο ἡ μεγάλη ἀπόστασις. Δι' ἡμᾶς ὅμως οὐδεμία C ὑπάρχει δικαιολογία. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἦσαν διεσπαρμένοι εἰς ὁλόκληρον τὴν γῆν. Ἐπειδὴ λέγει· «Ἦσαν ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τοῦ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν» (Πράξ. 2, 5), ἐνῷ ἡμεῖς κατοικοῦμεν ὅλοι εἰς μίαν πόλιν καὶ διαμένομεν ἐντὸς τῶν ἰδίων τειχῶν καὶ πολλάκις οὔτε ἕνας στενὸς δρόμος μᾶς χωρίζει τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὅμως ἐρχόμεθα εἰς τὴν ἱερὰν αὐτὴν συγκέντρωσιν τόσον ὀλίγας φοράς, ὅσον καὶ ἐκεῖνοι ποὺ τοὺς χωρίζει ἐκ τῆς Ἐκκλησίας μακρὸν πέλαγος. Καὶ ἐκείνους μὲν τρεῖς μόνον φορὰς τὸ ἔτος τοὺς προέτρεψε νὰ ἑορτάζουν, ἐνῷ ἡμᾶς προέτρεψεν νὰ ἐπιτελοῦμεν τοῦτο διαρκῶς, ἐπειδὴ ἡμεῖς πάντοτε ἑορτάζομεν. Καὶ διὰ νὰ μάθετε ὅτι διαρκῶς ἑορτάζομεν, θὰ σᾶς εἴπω τὴν αἰτίαν ἑκάστης ἑορτῆς D καὶ θὰ καταναήσητε ὅτι καθ' ἡμέραν ἔχομεν ἑορτήν. Ἡ πρώτη λοιπὸν ἑορτή μας εἶναι τὰ θεοφάνια, ἀλλὰ πῶς προῆλθεν ἡ ἑορτὴ αὐτή; «Ἐπειδὴ Θεὸς ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη» (Βαρούχ 3, 38)· ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ Θεός, ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μικρὸ παιδίον μεθ' ἡμῶν ἐμεγάλωσεν· ἀλλὰ τοῦτο πάντοτε συμβαίνει. «Ἰδοὺ γάρ», λέγει, «μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος» (Ματθ. 28, 20)· διὰ τοῦτο εἶναι δυνατὸν καθημερινῶς νὰ ἑορτάζωμεν τὰ θεοφάνια. Διὰ ποῖον λόγον ἑορτάζομεν τὸ Πάσχα; ποία ἡ αἰτία τοῦ ἑορτασμοῦ της; Τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου εἰς ὅλους καθιστῶμεν γνωστὸν καὶ ἀκριβῶς αὐτὸ εἶναι τὸ Πάσχα, ἀλλὰ δὲν τὸ ἑορτάζομεν οὔτε αὐτὸ εἰς συγκεκριμένον χρόνον. Ἐπιθυμῶν λοιπὸν ὁ Παῦλος νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ χρονικῶν περιορισμῶν

καὶ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι εἶναι E δυνατὸν νὰ ἑορτάζωμεν πάντοτε τὸ Πάσχα, λέγει· «Ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τοῦτον τὸν ἄρτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε» (Α' Κορ. 11, 26). Ἀφοῦ, λοιπὸν διαρκῶς δυνάμεθα νὰ καθιστῶμεν γνωστὸν τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου, διαρκῶς δυνάμεθα καὶ τὸ Πάσχα νὰ ἑορτάζωμεν.

Θέλετε νὰ μάθητε, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ σημερινὴ ἑορτὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ἑορτάζηται καθημερινῶς ἢ καλλίτερον ὅτι ἑορτάζεται καθημερινῶς; Ἂς ἴδωμεν ποία εἶναι ἡ αἰτία τῆς σημερινῆς ἑορτῆς καὶ διὰ 459 A ποῖον λόγον τὴν ἑορτάζομεν. Τὴν ἑορτάζομεν ἐπειδὴ ἦλθε πρὸς ἡμᾶς τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Ὅπως λοιπόν, ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι πλησίον τῶν πιστῶν χριστιανῶν, ἔτσι καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ εἶναι μετ' αὐτῶν. Πῶς ἀποδεικνύεται τοῦτο; «Ὁ ἀγαπῶν με», λέγει, «τὰς ἐντολάς μου τηρήσει, καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα μου, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένῃ μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας» (Ἰω. 14, 15 - 17). Καθὼς λοιπὸν εἶπεν ὁ Χριστὸς διὰ τὸν ἑαυτόν του, ὅτι «Ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος» καὶ ἔτσι δυνάμεθα διαρκῶς νὰ ἑορτάζωμεν τὰ θεοφάνια, τὸ ἴδιον εἶπε καὶ διὰ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὅτι εὑρίσκεται αἰωνίως μεταξὺ ἡμῶν καὶ συνεπῶς δυνάμεθα αἰωνίως νὰ B ἑορτάζωμεν τὴν πεντηκοστήν.

2. Καὶ διὰ νὰ γνωρίσητε ὅτι ἐπιτρέπεται νὰ ἑορτάζωμεν διαρκῶς τὴν ἑορτὴν καὶ ὄχι μόνον εἰς ὡρισμένην περίοδον, οὔτε καὶ εἶναι ἀπαραίτητο νὰ περιοριζώμεθα εἰς ὡρισμένην ἡμέραν, ἀκούσατε τί λέγει ὁ Παῦλος· «Ὥστε ἑορτάζωμεν». Ἂν καὶ δὲν εἶχε καθιερωθῆ τότε ἡ ἑορτή, δηλαδὴ ὅταν ἔγραφε αὐτὰ ὁ Παῦλος. Δὲν ὑπῆρχε Πάσχα, οὔτε θεοφάνια, οὔτε πεντηκοστή, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ δείξῃ ὅτι ὁ καιρὸς δὲν καθαγιάζει τὴν ἑορτήν, ἀλλὰ ἡ καθαρὰ συνείδησις· διότι τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι ἑορτὴ παρὰ ἡ χαρά, χαρὰν δὲ πνευματικὴν καὶ διανοητικὴν δὲν δημιουργεῖ τίποτε, παρὰ ἡ καθαρὰ συνείδησις ποὺ εἶναι κεκοσμημένη δι' ἀγαθῶν πράξεων. Καὶ αὐτὸς ποὺ ἔχει καθαρὰν συνείδησιν καὶ ἐναρέτους πράξεις δύναται διαρκῶς νὰ ἑορτάζῃ. C Τοῦτο ἀκριβῶς ὑπεδείκνυε ὁ Παῦλος καὶ ἔλεγεν· «Ὥστε ἑορτάζωμεν μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας» (Α' Κορ. 5, 8). Βλέπεις πῶς δὲν σὲ ἐδέσμευσεν εἰς περιωρισμένον, ἀλλὰ σὲ προέτρεψε νὰ ἔχῃς καθαρὰν συνείδησιν; Θὰ ἤθελα νὰ ἀφιερώσω τὴν ὁμιλίαν μου ὁλόκληρον εἰς τὸ θέμα τοῦτο, διότι οὐδεὶς ἀφήνει εὐκόλως ἐκείνους ποὺ ἔχει εἰς τὰς χεῖρας του μετὰ ἀπὸ μακρὸν χρονικὸν διάστημα. Τώρα λοιπόν, ποὺ συνέλαβα καὶ ἐγὼ εἰς

τὰ δίκτυα μου ἐσᾶς ποὺ προσήλθατε ἐδῶ μετὰ ἓν ἔτος, δὲν θέλω νὰ σᾶς ἀφήσω νὰ φύγετε σήμερον, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ ἀναχωρήσητε χωρὶς νὰ ἀκούσητε κάτι διὰ **D** τὴν ἑορτήν, πρέπει κατόπιν τῆς συμβουλῆς ποὺ ἀνέφερα, νὰ ὁμιλήσωμεν διὰ τὴν αἰτίαν τῆς ἑορτῆς. Κατῆλθαν λοιπὸν πολλάκις ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν πολλὰ ἀγαθὰ δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ὡς τὰ σημερινὰ οὐδέποτε κατῆλθαν πρὸ τῆς σημερινῆς ἑορτῆς. Μάθετε λοιπὸν ποῖα τὰ πρῶτα, ποῖα τὰ μεταγενέστερα διὰ νὰ κάμετε μόνοι σας τὴν σύγκρισιν. «Ἔβρεξεν ὁ Θεὸς μάννα ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς» (Ψαλμ. 77, 24). Ἔφαγε δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος ἄρτον τῶν ἀγγέλων σπουδαῖον βεβαίως τοῦτο καὶ ἀντάξιον τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ. Κατόπιν **E** ἐκείνου φωτιὰ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἔφερεν εἰς τὸν δρόμον τοῦ Θεοῦ τὸν ἰουδαϊκὸν λαὸν ποὺ εἶχεν ἀπομακρυνθῆ ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἅρπαξε ἀπὸ τὸν βωμὸν τὴν θυσίαν εἰς τὰ εἴδωλα. Ἄλλοτε πάλιν ἔπεσε βροχὴ εἰς ἐποχὴν καύσωνος καὶ πείνης καὶ προεκάλεσε καλὴν ἐσοδείαν τῶν ἀγρῶν. Εἶναι μεγάλα τὰ γεγονότα αὐτὰ καὶ ἀξιοθαύμαστα, ἀλλὰ τὰ σημερινὰ εἶναι πολὺ μεγαλύτερα· διότι σήμερον δὲν ἔπεσε φωτιὰ καὶ μάννα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλὰ βροχὴ πνευματικῶν χαρισμάτων. Ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ βροχή, ὄχι διὰ νὰ προκαλέση καρποφορίαν τῆς γῆς, ἀλλὰ διὰ νὰ πείση τοὺς ἀνθρώπους **460 A** νὰ προσφέρουν εἰς τὸν δημιουργόν των καρποὺς ἀρετῆς. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ ὁποῖοι ἐδέχθησαν σταγόνας βροχῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀμέσως ἐλησμόνησαν τὸν παλαιὸν ἑαυτόν των καὶ αἰφνιδίως ἐγέμισεν ἡ γῆ ἀγγέλους· ὄχι ἐπουρανίους ἀγγέλους, ἀλλ' ἐπιγείους ἀγγέλους ποὺ ἐπεδείκνυαν διὰ τοῦ σώματός των τὴν ἀρετὴν τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων. Ἐπειδὴ δὲν κατέβησαν ἐκεῖνοι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' αὐτὸ ποὺ εἶναι καὶ τὸ πλέον θαυμαστόν, οἱ ἄνθρωποι ἔφθασαν διὰ τῆς ἀρετῆς τὸ ὕψος ἐκείνων. Δὲν περιεφρόνησαν βεβαίως τὸ σῶμα διὰ νὰ περιφέρωνται μὲ γυμνὰς τὰς ψυχάς, ἀλλ' ἀφοῦ διετήρησαν τὸ σῶμα των εἰς τὴν φυσικήν του κατάστασιν ἐγένοντο ἄγγελοι εἰς τὴν ψυχήν. Διὰ νὰ πληροφορηθῆς δέ, ὅτι ἡ παλαιὰ τιμωρία, ὅταν δηλαδὴ εἶπεν ὁ Θεός· «Γῆ, εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ» (Γεν. 3, 19), δὲν ἦτο κατ' οὐσίαν τιμωρία, σὲ ἄφησε διὰ τοῦτο νὰ παραμείνης ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ νὰ φανῆ **B** καλλίτερον ἡ δύναμις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ποὺ πραγματοποιεῖ τόσον μεγάλα κατορθώματα εὑρισκομένη καὶ ἐντὸς τοῦ χοϊκοῦ σώματος. Εἶναι δηλαδὴ δυνατὸν νὰ ἴδης πηλίνην γλῶσσαν νὰ διατάζη δαίμονας· καὶ πηλίνην χεῖρα νὰ θεραπεύη ἀσθενείας, καὶ μᾶλλον ὄχι μόνον πηλίνην θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἴδης, ἀλλά, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ πλέον ἀξιοθαύμαστον, σκιὰς πηλίνων σωμά-

των νὰ κατανικοῦν τὸν θάνατον καὶ τὰς ἀσωμάτους δυνάμεις, ἐννοῶ τοὺς δαίμονας. Διότι καθὼς ὅταν ἔλθη ὁ ἥλιος φεύγει τὸ σκότος καὶ τὰ θηρία κρύπτονται εἰς τὰς φωλεάς των, καὶ οἱ δολοφόνοι, οἱ λησταὶ καὶ οἱ τυμβωρύχοι καταφεύγουν εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων, ἔτσι μόλις ἐνεφανίσθη ὁ Πέτρος καὶ ὡμίλησε διελύθη τὸ σκότος τῆς πλάνης, ἔφυγεν ὁ διάβολος, **C** ἐδραπέτευσαν οἱ δαίμονες, ἐθεραπεύθησαν αἱ σωματικαὶ ἀσθένειαι, ἐθεραπεύθησαν αἱ ἀσθένειαι τῶν ψυχῶν, ἐξηφανίσθη κάθε κακία καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν γῆν ἡ ἀρετή. Ὅπως δηλαδὴ ὅταν κάποιος ἐπιτύχη νὰ βγάλη ἀπὸ βασιλικὸ θησαυροφυλάκιο, ποὺ περιέχει χρυσὸν καὶ πολυτίμους λίθους, κάτι μικρὸν ἐκ τῶν θησαυρῶν ποὺ εἶναι κατατεθειμένοι, ἔστω καὶ ἕνα μόνον πολύτιμον λίθον, εἶναι ἀρκετὸ τοῦτο νὰ κάμη πλούσιον τὸν κάτοχον του, ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς λόγους ποὺ ἐξήρχοντο ἐκ τῶν στομάτων τῶν ἀποστόλων. Ἐπειδὴ τὰ στόματα ἐκείνων ἦσαν βασιλικὰ θησαυροφυλάκια ποὺ περιεῖχαν θησαυρὸν θεραπείας ἀσθενειῶν καὶ κάθε λόγος ποὺ ἐξήρχετο ἔδινε πολὺν πλοῦτον πνευματικόν. Θὰ ἠδύνατο τότε κανεὶς νὰ ἴδη ὅτι οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου ἦσαν περισσότερον ἐπιθυμητοὶ τοῦ χρυσοῦ καὶ τῶν πολυτίμων λίθων· διότι αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐπραγματοποίουν οἱ λόγοι τοῦ Πέτρου ἦτο ἀδύνατον **D** νὰ ἐπιτύχη ὁ χρυσὸς ἢ οἱ πολύτιμοι λίθοι. Διότι πόσα χρυσᾶ τάλαντα θὰ εἶχαν τὴν δύναμιν νὰ θεραπεύσουν τὸν ἐκ γενετῆς χωλόν; Ὁ λόγος ὅμως τοῦ Πέτρου ἐπέτυχε νὰ ὑπερνικήση τὴν φυσικὴν αὐτὴν ἀναπηρίαν. Εἶπεν, «Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔγειραι, καὶ περιπάτει» (Πράξ. 3, 6) καὶ ὁ λόγος του ἐπραγματοποιήθη. Εἶδες διατὶ οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου ἦσαν περισσότερον ἐπιθυμητοὶ τοῦ χρυσοῦ καὶ τῶν πολυτίμων λίθων; εἶδες διατὶ ἦσαν βασιλικὰ θησαυροφυλάκια τὰ στόματα τῶν ἀποστόλων; Ἦσαν πράγματι ἐκεῖνοι ἰατροὶ τῆς οἰκουμένης καὶ γεωργοὶ καὶ κυβερνῆται· καὶ ἰατροὶ διότι ἐθεράπευαν **E** ἀσθενείας, γεωργοὶ διότι ἐκαλλιέργουν τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας, καὶ κυβερνῆται ἐπειδὴ ἔπαυσαν τὴν ἐκ τῆς πλάνης προκαλουμένην τρικυμίαν. Διὰ τοῦτο τοὺς εἶπε κάποτε ὁ Κύριος· «Πορευθέντες ἀσθενοῦντας θεραπεύετε» (Ματθ. 10, 8), ὡσὰν νὰ ἀπηυθύνετο πρὸς ἰατρούς· ἄλλοτε δέ, «Ἰδοὺ ἀποστέλλω ὑμᾶς θερίζειν, ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε» (Ἰω. 4, 38), ὡσὰν νὰ ἀπηυθύνετο πρὸς γεωργούς· καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον πάλιν· «Ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων» (Ματθ. 4, 19)· καὶ εἰς τὸν Πέτρον λέγει· «Μὴ φοβοῦ, ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν» (Λουκ. 5, 10), ὡσὰν νὰ ὡμιλοῦσε πρὸς κυβερνήτας καὶ ἁλιεῖς. Καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ ἴδη κανεὶς τὸ ἕνα θαῦμα κατόπιν τοῦ ἄλλου. **461 A** Ἐπειδὴ πρὸ δέκα ἡμερῶν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἀνῆλθεν εἰς

τὸν βασιλικὸν θρόνον, καὶ σήμερον κατέβη ἐπ' αὐτῆς τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Προσέφερεν ὁ Κύριος τὴν ἰδικήν μας ἐκλεκτὴν προσφορὰν καὶ ἔφερεν ἐπὶ γῆς τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Εἶναι ἄλλος Κύριος αὐτὸς ποὺ διανέμει τὰ δῶρα αὐτά, ἐπειδὴ εἶναι Κύριος καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα καὶ μεταξὺ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος διεμοιράσθη ἡ φροντὶς τῆς οἰκονομίας διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Δὲν εἶχε δέκα ἡμέρας ποὺ ἀνῆλθεν ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ μᾶς ἀπέστειλε πνευματικὰ δῶρα, τὰ δῶρα τῆς συμφιλιώσεως ἐκείνης. Διὰ νὰ μὴ ἔχῃ κανεὶς ἀμφιβολίας καὶ διερωτᾶται, τί ἔκαμεν ἄραγε ὁ Χριστὸς ὅταν ἀνῆλθεν εἰς τοὺς οὐρανούς· μήπως ἐμετρίασε τὴν ὀργὴν τοῦ **B** Πατρός; μήπως τὸν ἔκαμε νὰ μᾶς συγχωρήσῃ; ἐπιθυμῶν νὰ μᾶς καταστήσῃ γνωστὸν ὅτι τὸν συνεφιλίωσε μετὰ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, μᾶς ἔστειλεν ἀμέσως τὰ δῶρα τῆς συμφιλιώσεως. Διότι ὅταν συμφιλιοῦνται καὶ γίνωνται φίλοι αὐτοὶ ποὺ ἦσαν ἄλλοτε ἐχθροί, εὐθὺς μετὰ τὴν συμφιλίωσιν ἀκολουθοῦν καὶ αἱ εὐχαὶ καὶ αἱ δεξιώσεις καὶ τὰ δῶρα. Ἐστείλαμεν λοιπὸν πίστιν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐλάβομεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δῶρα. Ἐστείλαμεν ὑπακοὴν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἐλάβομεν τὴν δικαιοσύνην του.

3. Διὰ νὰ μάθετε ὅμως ὅτι **C** δῶρον τῆς συμφιλιώσεως μετὰ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ κάθοδος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, θὰ προσπαθήσω νὰ σᾶς πείσω χρησιμοποιῶν μαρτυρίας τῆς ἁγίας Γραφῆς. Ἐκ τοῦ ἀντιθέτου ἀρχίζω καὶ ἀποδεικνύω ὅτι ὅταν εἶναι ὠργισμένος παύει νὰ ἀποστέλλῃ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος διὰ νὰ μάθῃς, ὅταν πεισθῇς ὅτι ἀπόδειξις τῆς ὀργῆς του εἶναι ἡ στέρησις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἴδῃς νὰ ἀποστέλλεται πάλιν τὸ ἅγιον Πνεῦμα νὰ μάθῃς ὅτι ἐὰν δὲν συνεφιλιοῦτο μαζί μας, δὲν θὰ ἀπέστελε τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Ἀπὸ ποῦ θὰ πληροφορηθῶμεν τοῦτο; Ὁ Ἠλὶ ἦτο γέρων ἤρεμος καὶ σώφρων γενικῶς, ἀλλὰ δὲν ἐγνώριζε νὰ διορθώνῃ τὰ ἐλαττώματα τῶν τέκνων του καὶ ἐξεδήλωνε τὴν ἀγάπην του πρὸς αὐτὰ ὑπὲρ τὸ μέτρον. Προσέξατε ὅσοι ἔχετε τέκνα διὰ νὰ διατηρῆτε τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμὸν εἰς τὰ λογικὰ πλαίσια. **D** Ἕνεκα τούτου λοιπὸν ὁ Ἠλὶ ἠρέθισε τὸν Θεὸν καὶ τοῦ προξένησε τόσην ὀργὴν ὥστε νὰ ἀποστραφῇ ὅλην τὴν γενεάν του. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ ἔγραψεν αὐτὰ ἐπιθυμῶν νὰ δείξῃ, ὅτι ὑπερβολικῶς ὁ Θεὸς τοὺς ἀπεστράφη, ἔλεγε «Ρῆμα τίμιον ἦν, καὶ οὐκ ἦν ὅρασις διαστέλλουσα» (Α´ Βασ. 3, 1), τίμιον ἐδῶ ἐννοεῖ τὸ σπάνιον. Δι' αὐτῶν ἐφάνη, ὅτι ἦσαν σπάνιαι τότε αἱ προφητεῖαι. Κάποιος ἄλλος πάλιν ἐθρήνει καὶ ὠδύρετο διὰ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ καὶ ἔλεγεν· Οὐκ ἔστιν γὰρ ἄρχων, οὐδὲ προφήτης ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ» (Δαν. 3, 38)· καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς **E** πάλιν λέγει· «Οὐδέπω γὰρ ἦν Πνεῦμα ἅγιον,

ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη» (Ἰω. 7, 39). Ἐπειδὴ δηλαδὴ δὲν εἶχεν ἀκόμη σταυρωθῆ, λέγει, ὅτι δὲν ἐδόθη ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς ἀνθρώπους· διότι τὸ ἐσταυρώθη σημαίνει «ἐδοξάσθη». Ἐπειδὴ λοιπὸν ἂν καὶ ἡ σταύρωσις ἐκ φύσεως ἦτο ἀτίμωσις, ἔγινεν ὅμως χάριν ἐκείνων ποὺ ἠγάπα, διὰ τοῦτο τὴν ἀποκαλεῖ ὁ Χριστὸς δόξαν. Πές μου ὅμως, διατί δὲν ἀπεστάλη τὸ ἅγιον Πνεῦμα πρὸ τῆς σταυρώσεως; Διότι ἦτο ἁμαρτωλὸς ἡ ἀνθρωπότης καὶ περιπεπλεγμένη εἰς σκάνδαλα, ἐχθρότητας καὶ ἀτιμίας, ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἀκόμη θυσιασθῆ ὁ ἀμνὸς ποὺ ἐσήκωσε ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν εἶχε **462 A** σταυρωθῆ ἀκόμη ὁ Χριστός, καὶ δὲν εἶχεν ἐπιτευχθῆ ἡ συμφιλίωσις, εὔλογον ἦτο νὰ μὴ εἶχε σταλῆ οὔτε τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὡς ἀπόδειξις τῆς συμφιλιώσεως. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς λέγει· «Συμφέρει ὑμῖν, ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω· ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ἐκεῖνος οὐ μὴ ἔλθῃ» (Ἰω. 16, 7)· ἐὰν δὲν φύγω, λέγει, καὶ συμφιλιώσω ἡμᾶς μετὰ τοῦ Πατρός, δὲν θὰ σᾶς στείλω τὸν παράκλητον. Εἴδατε πόσας ἀποδείξεις σᾶς ἔφερα διὰ τὸ ὅτι σημεῖον τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ στέρησις ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τοῦ ἁγίου Πνεύματος; «Ρῆμα τίμιον ἦν, καὶ οὐκ ἦν ὅρασις διαστέλλουσα» (Α´ Βασ. 3, 1). «Οὐκ ἔστι γὰρ ἄρχων οὐδὲ προφήτης ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ» (Δαν. 3, 38). «Οὔπω γὰρ **B** ἦν Πνεῦμα ἅγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη» (Ἰω. 7, 39). Συμφέρει ὑμῖν, ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω· ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ἐκεῖνος οὐ μὴ ἔλθῃ» (Ἰω. 16, 7). Συνεπῶς σημεῖον τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἀπουσία τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὅταν ἴδῃς νὰ κατέρχεται τὸ ἅγιον Πνεῦμα μεγαλοπρεπῶς, μὴ ἀμφιβάλλῃς λοιπὸν διὰ τὴν συμφιλίωσιν. Θὰ διερωτᾶτο ὅμως κάποιος· ποῦ εἶναι τώρα τὸ ἅγιον Πνεῦμα; Διότι δι' ἐκείνην τὴν ἐποχήν, ὅταν ἐγίνοντο θαύματα, καὶ ἀνίσταντο νεκροὶ καὶ ὅλοι οἱ λεπροὶ ἐκαθαρίζοντο, ἔχει καλῶς, σήμερον ὅμως ποίαν ἀπόδειξιν θὰ προσφέρωμεν πῶς εἶναι πλησίον μας τὸ ἅγιον Πνεῦμα; Μὴ φοβεῖσθε· διότι θὰ ἀποδείξω ὅτι εἶναι πλησίον μας τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον; Ἐπειδὴ ἂν δὲν εἴχαμε ἐντός μας τὸ ἅγιον Πνεῦμα, **C** θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀπαλλαγοῦν ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν των αὐτοὶ ποὺ ἐβαπτίσθησαν[5] τὴν παροῦσαν νύκτα; Διότι εἶναι ἀδύνατον κάποιος νὰ ἀπαλλαγῇ ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων χωρὶς τὴν δύναμιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἀκούσατε λοιπὸν τί λέγει ὁ Παῦλος· «Ἦμεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπαθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις ποικί-

5. Συμφώνως πρὸς παλαιοχριστιανικὸν ἔθιμον πολλοὶ κατηχούμενοι ἐβαπτίζοντο Χριστιανοὶ πρὸ τοῦ ὄρθρου τῆς ἑορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς διὰ νὰ μετάσχουν ὡς νεοφώτιστοι εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς ἀναμνήσεως τῆς καθόδου τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

λαις· ὅτε δὲ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ, οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος ἁγίου» (Τίτ. 3, 3 - 5)· καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον πάλιν· «Μὴ πλανᾶσθε· οὔτε πόρνοι, οὔτε D εἰδωλολάτραι, οὐ κλέπται, οὐ πλεονέκται, οὐ μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες βασιλείαν Θεοῦ κληρονομήσουσιν (Α΄ Κορ. 6, 9 - 10). Εἶδες ὅλα τὰ εἴδη τῆς κακίας; «Καὶ ταῦτά τινες ἦτε, ἀλλ' ἀπελούσασθε, ἀλλ' ἡγιάσθητε, ἀλλ' ἐδικαιώθητε» (Α΄ Κορ. 6, 11). Κατὰ ποῖον τρόπον; Αὐτὸ λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνο ποὺ θέλωμεν νὰ μάθωμεν, ἐὰν ἀπεβάλαμεν τὴν κακίαν διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Λοιπὸν ἄκουσε· «Ἀλλ' ἡγιάσθητε, ἀλλ' ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, καὶ ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν». Εἶδες ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐξηφάνισε ὅλην ἐκείνην τὴν κακίαν;

4. Ποῦ εἶναι λοιπὸν ἐκεῖνοι ποὺ βλασφημοῦν καὶ προσβάλλουν τὴν ἀξίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος; E Διότι ἐὰν δὲν συγχωρῇ τὰς ἁμαρτίας, ματαίως λέγομεν ὅτι τὸ λαμβάνομεν κατὰ τὴν βάπτισιν, καὶ ἐὰν συγχωρῇ, κακῶς περιφρονεῖται ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν. Ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἅγιον Πνεῦμα δὲν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἀπευθυνώμεθα εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν· «Οὐδεὶς γὰρ δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ» (Α΄ Κορ. 12, 3). Ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἅγιον Πνεῦμα δὲν θὰ ἠδυνάμεθα οἱ πιστοὶ νὰ παρακαλέσωμεν τὸν Θεόν· διότι λέγομεν, «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Ματθ. 6, 9). Καθὼς λοιπὸν θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀπευθυνθῶμεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ νὰ τὸν ἀποκαλέσωμεν Κύριον, ἔτσι δὲν θὰ ἠδυνάμεθα 463 A οὔτε Πατέρα νὰ ἀποκαλέσωμεν τὸν Θεόν. Ἀπὸ ποῦ φαίνεται; Ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἀπόστολον, ποὺ λέγει· «Ὅτι δὲ ἔστε, υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν κρᾶζον, ἀββᾶ ὁ Πατήρ» (Γαλ. 4, 6). Ὥστε ὅταν ἀπευθυνθῇς πρὸς τὸν Πατέρα, ἐνθυμήσου ὅτι ἠξιώθης νὰ τὸν ἀποκαλέσῃς Πατέρα, ἐπειδὴ σοῦ ἔδωσε τὴν δύναμιν τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Ἐὰν δὲν ἦτο πλησίον μας τὸ ἅγιον Πνεῦμα δὲν θὰ ὑπῆρχεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν σοφία καὶ γνῶσις, «Ὧ μὲν γὰρ δίδοται διὰ τοῦ Πνεύματος λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως» (Α΄ Κορ. 12, 8). Ἐὰν δὲν ἦτο πλησίον μας τὸ ἅγιον Πνεῦμα δὲν θὰ εἶχεν ἡ Ἐκκλησία ποιμένας B καὶ διδασκάλους, διότι καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος προβάλλονται καὶ ἐνδυναμοῦνται, καθὼς λέγει καὶ ὁ Παῦλος· «Ἐν ᾧ ἔθετο ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ποιμένας καὶ ἐπισκόπους» (Πράξ. 20, 28). Βλέπεις ὅτι καὶ αὐτὸ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ὀφείλεται; Ἐὰν δὲν ἐνεφορεῖτο ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύ-

ματος ὁ κοινὸς πατὴρ[6] καὶ διδάσκαλος μας αὐτός, δὲν θὰ τοῦ ἐλέγατε ὅλοι ἐν χορῷ «Καὶ τῷ Πνεύματί σου», ὅταν ἀνέβη πρὸ ὀλίγου εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο βῆμα καὶ ἔδωκεν εἰς ὅλους σας τὴν εἰρήνην. Καὶ τοὺς ἀνωτέρω λόγους δὲν ἀπευθύνετε πρὸς αὐτὸν μόνον ὅταν σᾶς κηρύττῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, οὔτε ὅταν ἀναβαίνῃ εἰς τὸ βῆμα, οὔτε ὅταν προσεύχηται διὰ σᾶς, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἵσταται πλησίον τῆς ἱερῆς ταύτης τραπέζης, ὅταν πρόκειται νὰ προσφέρῃ τὴν φρικτὴν ἐκείνην θυσίαν. Βεβαίως οἱ μεμυημένοι γνωρίζουν τὴν σημασίαν τῶν λόγων μου. Δὲν ἐγγίζει τὰ δῶρα C ποὺ εὑρίσκονται ἐνώπιόν του πρὶν εὐχηθῇ νὰ ἔλθῃ εἰς ἐσᾶς ἡ χάρις τοῦ Κυρίου καὶ εἰς ἀπάντησιν τοῦ εἴπητε «Καὶ τῷ πνεύματί σου». Διὰ τῆς ἀπαντήσεως δὲ αὐτῆς φέρετε εἰς τὴν σκέψιν σας ὅτι τίποτε δὲν κατορθώνει αὐτὸς ποὺ εἶναι ἐνώπιον τῆς ἁγίας Τραπέζης, οὔτε καὶ εἶναι ἀνθρώπινον ἐπίτευγμα τὰ προσφερόμενα δῶρα, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ποὺ εἶναι παροῦσα καὶ ὑπερίπταται πάντων ἐπιτελεῖ τὴν μυστικὴν ἐκείνην θυσίαν. Διότι παρ' ὅτι ἀνθρωπίνη εἶναι ἡ παρουσία, ἐν τούτοις ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἐνεργεῖ δι' αὐτῆς. Μὴ λοιπὸν δίδῃς σημασίαν εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου ποὺ εὑρίσκεται ἐνώπιον τῆς ἁγίας Τραπέζης, ἀλλὰ προσπάθησε νὰ κατανοήσῃς τὴν ἀόρατον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς σου θείαν χάριν. Τίποτε ἐξ ὅσων συμβαίνουν ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τούτου βήματος δὲν ὀφείλεται εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἐὰν δὲν ἦτο παρὸν D τὸ ἅγιον Πνεῦμα, δὲν θὰ ἱδρύετο ἡ Ἐκκλησία· καὶ ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ἡ Ἐκκλησία, εἶναι προφανὲς ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα εὑρίσκεται ἐν μέσῳ ἡμῶν.

Θὰ διερωτᾶτο ὅμως κάποιος· διατί τώρα δὲν γίνονται θαύματα; Ἐπ' αὐτοῦ προσέξετε ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς λόγους μου, ἐπειδὴ ἀκούω πολλοὺς νὰ μελετοῦν καὶ νὰ ἐρευνοῦν διαρκῶς καὶ πάντοτε τοῦτο. Διατὶ ὅσοι ἐβαπτίζοντο τότε ἐλάμβανον τὸ χάρισμα τῆς γλωσσολαλίας, καὶ σήμερον δὲν τὸ λαμβάνουν; Ἂς μάθωμεν προηγουμένως τί εἶναι ἡ γλωσσολαλία, καὶ τότε θὰ ὁμιλήσωμεν καὶ διὰ τὴν αἰτίαν. Τί λοιπὸν εἶναι γλωσσολαλία; Ἐκεῖνος ποὺ ἐβαπτίζετο ἀμέσως ὡμίλει τὴν Ἰνδικὴν γλῶσσαν, ἢ τὴν αἰγυπτιακήν, τὴν περσικήν, τὴν σκυθικήν, τὴν θρακικὴν καὶ ἐνῷ ἦτο εἷς ἄνθρωπος κατεῖχε πολλὰς γλώσσας· καὶ αὐτοὶ ποὺ ἐβαπτίσθησαν σήμερον ἂν ἐβαπτίζοντο τότε θὰ ἠκούοντο νὰ ὁμιλοῦν εἰς διαφορετικὰς γλώσσας. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Παῦλος, λέγει ἡ ἁγία Γραφή, εὗρε μερικοὺς οἱ ὁποῖοι ἐβαπτίσθησαν E ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, καὶ λέγει πρὸς

6. Πρόκειται περὶ τοῦ ἐπισκόπου Φλαβιανοῦ, ὁ ὁποῖος καὶ ἐχειροτόνησε εἰς πρεσβύτερον τὸν Χρυσόστομον, ἐμπιστευθεὶς εἰς αὐτὸν τὴν διακονίαν τοῦ κηρύγματος. Βλ. J. Quasten, Initiation aux Pères de l'Église, Paris 1962, τόμ. III, σ. 597.

αὐτοὺς «Εἰ Πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες. Λέγουσιν αὐτῷ· ἀλλ' οὐδὲ εἰ ἔστι Πνεῦμα ἅγιον, ἠκούσαμεν» (Πράξ. 19, 2)· καὶ ἀμέσως τοὺς προέτρεψε νὰ βαπτισθοῦν· «Καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ Παύλου τὰς χεῖρας, ἦλθεν ἐπ' αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἐλάλουν ἅπαντες γλώσσαις» (Πράξ. 19, 6). Διατί λοιπὸν ἡ χάρις αὐτὴ περιωρίσθη καὶ ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους σήμερον; Ὄχι ἐπειδὴ ἠθέλησεν ὁ Θεὸς νὰ μᾶς προσβάλῃ, ἀλλ' 464 A ἐπειδὴ ἠθέλησεν ὑπερβολικῶς νὰ μᾶς τιμήσῃ. Πῶς; Θὰ σοῦ ἀπαντήσω. Οἱ ἄνθρωποι τότε ἦσαν περισσότερον ἀνόητοι, διότι μόλις πρὸ ὀλίγου εἶχαν ἀπαλλαγῆ ἐκ τῆς πλάνης τῶν εἰδώλων καὶ ἡ διάνοιά των ἦτο παχυλὴ καὶ ἀναίσθητος ἀκόμη, καὶ ὅλα τὰ ὑλικὰ πράγματα τοὺς ἐφόβιζαν καὶ τοὺς ἄφηναν ἐκστατικούς, καὶ τίποτε ἀκόμη δὲν ἐγνώριζαν διὰ τὰ πνευματικὰ χαρίσματα. Οὔτε εἶχαν ἰδέαν τί ἀκριβῶς εἶναι ἡ πνευματικὴ χάρις καὶ ὅτι μόνον διὰ τῆς πίστεως εἶναι δυνατὸν νὰ τὴν κατανοήσῃ κάποιος. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐγένοντο θαύματα. Ἐπειδὴ ἐκ τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων ἄλλα μὲν εἶναι ἀόρατα καὶ κατανοοῦνται μόνον διὰ τῆς πίστεως, ἄλλα δὲ εἶναι αἰσθητὰ καὶ ἐμφανίζουν κάποιο αἰσθητὸν σημεῖον διὰ νὰ πείσουν τοὺς ἀπίστους. Ἐννοῶ ἀνάλογόν τι ὅταν λέγω, ὅτι ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν εἶναι πνευματικὴ ὑπόθεσις, ἀόρατος B δωρεά. Διότι τὸν τρόπον διὰ τοῦ ὁποίου ἀπαλείφονται αἱ ἁμαρτίαι μας δὲν δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν διὰ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν. Διατί ὅμως; Διότι ἡ ψυχὴ εἶναι ἐκείνη ποὺ καθαίρεται καὶ ἡ ψυχὴ δὲν φαίνεται διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ σώματος. Ἡ κάθαρσις λοιπὸν τῶν ἁμαρτημάτων εἶναι μία πνευματικὴ δωρεά, ποὺ δὲν δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν διὰ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ γλωσσολαλία εἶναι καὶ αὐτὴ πνευματικὴ δωρεὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀλλ' ὅμως προσφέρει αἰσθητὸν σημεῖον, ποὺ εὐκόλως τὸ ἀντιλαμβάνονται οἱ ἄπιστοι. Διότι ἡ γλῶσσα ποὺ ἀκούομεν ἀποτελεῖ ἐκδήλωσιν καὶ ἀπόδειξιν τῆς ἀοράτου ἐνεργείας ποὺ λαμβάνει χώραν ἐντὸς τῆς ψυχῆς μας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει· C «Ἑκάστῳ δὲ ἡ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος δίδοται πρὸς τὸ συμφέρον» (Α' Κορ. 12, 7). Ἐγὼ λοιπὸν τώρα δὲν ἔχω ἀνάγκην θαυμάτων διὰ νὰ πιστεύσω. Διατί; Διότι καὶ χωρὶς νὰ λάβω ἀποδείξεις ὑπό τινος ἔμαθα νὰ πιστεύω εἰς τὸν Κύριον. Ἐπειδὴ ἐκεῖνος ποὺ στερεῖται πίστεως ζητεῖ ἀποδείξεις, ἐγὼ ποὺ ὅμως πιστεύω δὲν τὰς χρειάζομαι οὔτε ἐπιθυμῶ νὰ ἐγγυηθῇ κάποιος, ἀλλὰ πρὶν ἀκόμη ὁμιλήσω ξένην γλῶσσαν ἀντελήφθην ὅτι ἐκαθαρίσθην ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν. Ἐκεῖνοι λοιπὸν τότε δὲν ἐπίστευαν πρὶν λάβουν ἀποδείξεις, διὰ τοῦτο καὶ τοὺς προσεφέροντο αὐταί, ὑπὸ μορφὴν θαυμάτων ὡς ἐγγύησις τῆς πίστεως εἰς τὴν ὁποίαν ἐπίστευαν. Συνεπῶς ἔδιδεν ὁ Θεὸς τὰς ἀποδείξεις εἰς αὐτούς, ὄχι ὡς εἰς πιστοὺς ἀλλ' ὡς εἰς ἀπίστους διὰ νὰ πιστεύσουν· ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος λέγει· «Τὰ σημεῖα οὐ τοῖς πιστεύουσιν, D ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις» (Α' Κορ. 14, 22). Βλέπετε ὅτι ὁ Θεὸς ἔπαυσε νὰ προσφέρῃ ἀποδείξεις ὄχι διὰ νὰ μᾶς προσβάλῃ ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς τιμήσῃ. Ἔπραξε τοῦτο ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡμεῖς πιστεύομεν χωρὶς ἀποδείξεις καὶ ἐγγυήσεις διὰ τὸ περιεχόμενον τῆς πίστεως. Ἐπειδὴ ἐκεῖνοι μὲν ἐὰν δὲν ἐλάμβανον προηγουμένως ἀποδείξεις καὶ ἐγγυήσεις δὲν θὰ ἐπίστευον εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὰ ἀόρατα πράγματα, ἐγὼ δὲ καὶ χωρὶς αὐτὰς πιστεύω μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν, αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον δὲν γίνονται σήμερον θαύματα.

5. Θὰ ἤθελα νὰ ὁμιλήσω E καὶ διὰ τὸ περιεχόμενον τῆς ἑορτῆς, καὶ νὰ ἀποδείξω τί ἀκριβῶς εἶναι πεντηκοστὴ καὶ διατί δίδονται αἱ δωρεαὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην, καὶ διατί ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν, καὶ διατί δέκα ἡμέρας μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου. Βλέπω ὅμως ὅτι ἡ ὁμιλία γίνεται μεγάλη, διὰ τοῦτο ἀφοῦ προσθέσω ὀλίγα ἀκόμη θὰ σταματήσω. «Ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρὸς» (Πράξ. 2, 1· 3), ὄχι γλῶσσαι πυρός, ἀλλὰ γλῶσσαι ἐν εἴδει πυρός, διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἦτο κάτι τὸ αἰσθητόν. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ κατέβη εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἰορδάνου κατὰ τὴν βάπτισιν, ὄχι περιστερά, 465 A ἀλλ' ἐν μορφῇ περιστερᾶς, ἔτσι καὶ ἐδῶ, ὄχι πῦρ, ἀλλ' ἐν μορφῇ πυρός. Καὶ πάλιν εἰς τὸ ἀνωτέρω σημεῖον λέγει· «Ὡσεὶ φερομένης πνοῆς βιαίας» (Πράξ. 2, 2)· ὄχι βίαιος ἄνεμος, ἀλλ' ὡς νὰ ἐφύσησε βίαιος ἄνεμος. Διατί ὅμως ὁ Ἰεζεκιὴλ δὲν ἔλαβε τὸ χάρισμα τῆς προφητείας ὑπὸ μορφὴν πυρὸς ἀλλὰ διὰ βιβλίου, ἐνῷ οἱ ἀπόστολοι λαμβάνουν τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος διὰ πυρός; Δι' ἐκεῖνον μὲν λοιπὸν λέγει, ὅτι τοῦ ἔδωσεν ὁ Θεὸς νὰ φάγῃ ἕνα βιβλίον ὅπου περιείχοντο γραπταὶ ἐπικρίσεις καὶ θρῆνοι καὶ συμφοραί, αἱ ὁποῖαι ἦσαν γεγραμμέναι εἰς ὅλα τὰ σημεῖα αὐτοῦ. Καὶ ἔφαγε τὸ βιβλίον αὐτὸ ὁ Ἰεζεκιὴλ καὶ ᾐσθάνθη ὡς νὰ ἔφαγε μέλι (Ἰεζ. 2, 9· 3,3). Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως αὐτὴν τῶν ἀποστόλων δὲν συνέβη ἔτσι, ἀλλά· «Ὤφθησαν αὐτοῖς B γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός»· Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν ἐκεῖ παρουσιάσθη βιβλίον καὶ γράμματα, ἐνῷ ἐδῶ γλῶσσα καὶ πῦρ; Διότι ἐκεῖνος μὲν ἀνεχώρει διὰ νὰ ἐλέγξῃ τὰς ἁμαρτίας καὶ νὰ θρηνήσῃ τὰς συμφορὰς τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, ἐνῷ αὐτοὶ διεσκορπίσθησαν διὰ νὰ συγχωρήσουν κατακαίοντες τὰ ἁμαρτήματα ὅλου τοῦ κόσμου. Διὰ τοῦτο ἐκεῖνος μὲν ἐλάμβανε βιβλίον, ποὺ περιεῖχε τὰς μελλούσας συμφοράς, ἐνῷ αὐτοὶ ἐλάμβανον πῦρ διὰ νὰ κατακαύσουν

τὰ ἁμαρτήματα ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ τὰ ἐξαφανίσουν ὅλα. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ ἡ φωτιὰ ποὺ πίπτει εἰς τὰς ἀκάνθας, εὐκόλως τὰς καταστρέφει ὅλας, ἔτσι καὶ ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐξηφάνιζε τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλ' οἱ ἀναίσθητοι Ἰουδαῖοι C ἐνῷ ἐγένοντο αὐτὰ καὶ ἔπρεπε νὰ μείνουν ἔκπληκτοι, νὰ τρέμουν καὶ νὰ προσκυνοῦν Ἐκεῖνον ποὺ ἔδιδε τὰς δωρεάς, ἀποδεικνύουν πάλιν τὴν ἀνοησίαν των καὶ κατηγοροῦν ὅτι εἶναι μεθυσμένοι οἱ ἀπόστολοι ποὺ εἶχαν λάβει πλουσίαν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐπειδὴ ἔλεγαν· «Οὗτοι γλεύκους μεμεστωμένοι εἰσίν» (Πράξ. 2, 13). Πρόσεξε τὴν ἀχαριστίαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκέψου τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν ἀγγέλων. Διότι οἱ μὲν ἄγγελοι ὅταν εἶδαν ὅτι ὁ Κύριος προσέφερεν εἰς τὸν Πατέρα του ἡμᾶς ὡς προσφορὰν ἐκλεκτήν, ἐχαίροντο καὶ ἔλεγαν· «Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε, πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης» (Ψαλμ. 23, 7)· οἱ δὲ ἄνθρωποι ὅταν εἶδαν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος κατερχομένην πρὸς ἡμᾶς λέγουν, ὅτι εἶναι μεθυσμένοι αὐτοὶ ποὺ ἐδέχθησαν τὴν χάριν, καὶ οὔτε ἐσκέφθησαν τὴν D ἐποχὴν τοῦ ἔτους κατὰ τὴν ὁποίαν συνέβη τὸ γεγονός. Διότι ποτὲ δὲν ὑπάρχει μοῦστος εἰς ἐποχὴν ἀνοίξεως, καὶ τότε ἦτο ἄνοιξις. Ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν ἂς ἀπομακρυνθοῦν, ἡμεῖς ὅμως ἂς σκεφθῶμεν τὴν ἀντιπροσφορὰν τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ. Ἔλαβεν ὁ Χριστὸς τὴν προσφορὰν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεώς μας καὶ ἀντ' αὐτῆς μᾶς ἔδωκε τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει εἰς περίπτωσιν μακροχρονίου πολέμου, ὅταν σταματήσουν αἱ ἐχθροπραξίαι καὶ ἀποκατασταθῇ ἡ εἰρήνη οἱ ἀντίπαλοι ἀνταλλάσσουν μεταξύ των ἐγγυήσεις καὶ αἰχμαλώτους, τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Ἔστειλαν οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν ἐκλεκτὴν προσφορὰν ὡς ἐνέχυρον καὶ ἐγγύησιν· ἀνταπέστειλεν ὁ Θεὸς E ὡς ἐνέχυρον καὶ ἐγγύησιν τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Τὸ ὅτι δὲ ἔχομεν ἐνέχυρα καὶ ἐγγυήσεις συνάγεται ἐκ τῶν ἀκολούθων· τὰ ἐνέχυρα δηλαδὴ καὶ αἱ ἐγγυήσεις πρέπει νὰ εἶναι βασιλικῆς καταγωγῆς. Διὰ τοῦτο ἀπεστάλη εἰς ἡμᾶς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὡς προερχόμενον ἐκ τῆς πλέον βασιλικῆς οὐσίας. Καὶ ὁ προσφερθεὶς ὡς ἐκλεκτὴ ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως προσφορὰ ἦτο ἐκ βασιλικοῦ γένους, διότι κατήγετο ἐκ τοῦ Δαυΐδ. Διὰ τοῦτο δὲν φοβοῦμαι πλέον διότι ἡ πολύτιμος προσφορὰ τοῦ γένους μας εὑρίσκεται ἐν οὐρανοῖς. Διὰ τοῦτο καὶ ἂν κάποιος μὲ ἀπειλήσῃ μὲ αἰωνίους βασανισμούς, ἢ μὲ ἄσβεστον 466 A πῦρ, ἢ μὲ ἄλλας ποινὰς καὶ τιμωρίας, δὲν φοβοῦμαι πλέον. Ἀλλὰ μᾶλλον φοβοῦμαι, πλὴν ὅμως δὲν ἀπελπίζομαι διὰ τὴν σωτηρίαν μου. Διότι ἐὰν δὲν ἐσκέπτετο νὰ προ-

σφέρῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὁ Θεὸς πολλὰ ἀγαθά, δὲν θὰ ἐλάμβανεν εἰς τὸν οὐρανὸν τὴν πολύτιμον προσφορὰν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Πρὸ τοῦ γεγονότος τούτου, ὅταν ἐστρέφαμεν τοὺς ὀφθαλμούς μας εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἀντελαμβανόμεθα τὴν ὕπαρξιν τῶν ἀγγέλων, ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν δυνάμεων αὐτῶν ἐβλέπαμεν σαφέστερον τὴν ἀδυναμίαν τῆς φύσεώς μας. Ἐνῷ τώρα ὅταν θελήσωμεν νὰ ἴδωμεν τὴν εὐγένειάν μας, ὑψώνομεν τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν πρὸς τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως, διότι ἐκεῖ κάθηται ἡ ἐκ τῆς φύσεώς μας πολύτιμος προσφορά. Ἔτσι καὶ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ θὰ ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ B Θεοῦ διὰ νὰ μᾶς κρίνῃ. Ἂς εἴμεθα ἕτοιμοι λοιπόν, διὰ νὰ μὴ θεωρηθῶμεν ἀνάξιοι τῆς δόξης ἐκείνης, ἐπειδὴ ὁπωσδήποτε θὰ ἔλθῃ ὁ Κύριος καὶ δὲν θὰ ἀργήσῃ. Θὰ ἔλθῃ μὲ στρατιάς, τάγματα ἀγγέλων, συντάγματα ἀρχαγγέλων, ὁμάδας μαρτύρων, χοροὺς δικαίων, πλήθη προφητῶν καὶ ἀποστόλων καὶ εἰς τὸ μέσον τῶν ἀΰλων ἐκείνων στρατοπέδων θὰ φαίνεται ὁ Κύριος μὲ μίαν ἀνέκφραστον καὶ ἀσύλληπτον δόξαν.

6. Ἂς πράττωμεν λοιπὸν ὅλα αὐτά, ὥστε νὰ μὴ θεωρηθῶμεν ἀνάξιοι τῆς δόξης ἐκείνης. Θέλετε νὰ σᾶς εἴπω καὶ τὰ δυσάρεστα; ὄχι διὰ νὰ σᾶς λυπήσω, ἀλλὰ διὰ νὰ σᾶς βοηθήσω νὰ γίνετε καλύτεροι. Τότε θὰ ρεύσῃ πύρινος ποταμὸς πρὸ τοῦ θρόνου ἐκείνου (Δαν. 7, 10). Τότε θὰ ἀνοιχθοῦν C βιβλία· φοβερὸν καὶ φρικτὸν δικαστήριον ἔχει ἑτοιμασθῆ. Διὰ τοῦτο ὅπως συμβαίνει εἰς τὸ ἐπίγειον δικαστήριον, ὅπου ἀναγιγνώσκονται αἱ πράξεις τῆς ζωῆς μας, ἔτσι καὶ οἱ προφῆται λέγουν πολλὰ διὰ τὰ βιβλία αὐτά. Ὁ μὲν Μωϋσῆς λέγει· «Εἰ μὲν ἀφῇς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες· εἰ δὲ μή, κἀμὲ ἐξάλειψον ἐκ τῆς βίβλου, ἧς ἔγραψας» (Ἐξοδ. 32,32)· καὶ ὁ Χριστὸς πάλιν ἔλεγεν εἰς τοὺς μαθητάς· «Ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ δαιμόνια ὑμῖν ὑποτάσσεται· χαίρετε δὲ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν γέγραπται ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Λουκ. 10, 20)· καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ προφήτης Δαυΐδ· «Ἐν τῷ βιβλίῳ σου πάντες γραφήσονται, ἡμέραι πλασθήσονται, καὶ οὐδεὶς ἐν αὐτοῖς» (Ψαλμ. 138, 16)· καὶ πάλιν· D «Ἐξαλειφθήτωσαν ἐκ βιβλίου ζώντων, καὶ μετὰ δικαίων μὴ γραφήτωσαν» (Ψαλμ. 68, 29). Βλέπεις ὅτι ἄλλοι μὲν ἐξαλείφονται καὶ ἄλλοι ἐγγράφονται; θέλεις νὰ μάθῃς ὅτι ὄχι μόνον οἱ δίκαιοι ἐγγράφονται εἰς τὰ βιβλία ἐκεῖνα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἁμαρτήματά μας ἔχουν ἐκεῖ καταγραφῆ; Εἶναι ἑορτή, καὶ ἂς μάθωμεν δι' ὡρισμένα πράγματα ποὺ εἶναι δυνατὸν νὰ μᾶς ἀπαλλάξουν τῆς κολάσεως· προκαλοῦν φόβον οἱ λόγοι, ἀλλὰ παρὰ ταῦτα εἶναι χρήσιμοι καὶ ὠφέλιμοι, διότι δύνανται νὰ μᾶς γλυτώσουν ἐκ τῆς δοκιμασίας τῆς πραγματικῆς τιμωρίας. Ἂς μάθωμεν λοιπὸν ὅτι κατα-

γράφονται τὰ ἁμαρτήματα, καὶ ὅ,τι εἴπομεν ἐδῶ ἀμέσως μεταβιβάζεται ἐκεῖ καὶ καταγράφεται. Ἀπὸ ποῦ συνάγεται τοῦτο; διότι δι' αὐτὰ τὰ θέματα δὲν πρέπει νὰ ἀποφαινώμεθα ἐπιπολαίως. Ὁ Μαλαχίας **E** λέγει πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· «Οὐαὶ οἱ παροξύνοντες τὸν Κύριον. Καὶ πῶς», λέγει, «παρωξύναμεν αὐτόν; Ἐν τῷ λέγειν ὑμᾶς, πᾶς ποιῶν πονηρὸν καλὸς ἐνώπιον Κυρίου» (Μαλαχ. 2, 17). Λόγοι ἀχαρίστων δούλων εἶναι αὐτά, καὶ ὁ Θεὸς ἐξεδήλωσε τὴν εὔνοιάν του πρὸς αὐτούς, πρὸς τοὺς διεφθαρμένους λέγει ἡ Γραφή, πρὸς ἐκείνους ποὺ δὲν ἐτήρησαν τὰς ἐντολάς του· «Ἰδοὺ ἡμεῖς ἐφυλάξαμεν τὰ φυλάγματα αὐτοῦ, καὶ μακαρίζομεν ἀλλοτρίους, (Μαλαχ. 3, 14—15) διότι ἡμεῖς, λέγει, κοπιάζομεν **467 A** καθημερινῶς καὶ ἀπολαμβάνουν ἄλλοι τῶν ἀγαθῶν. Λόγους αὐτοῦ τοῦ εἴδους καὶ οἱ δοῦλοι πολλάκις διὰ τοὺς κυρίους των λέγουν, ἄνθρωπος ὅμως διὰ τὸν συνάνθρωπον νὰ λέγῃ αὐτὰ δὲν εἶναι τόσον φοβερόν, μολονότι εἶναι βεβαίως· τὸ νὰ λέγῃ ὅμως κάποιος αὐτὰ διὰ τὸν Κύριον τοῦ κόσμου ὅλου καὶ τοῦ σύμπαντος, διὰ τὸν φιλάνθρωπον καὶ ἐλεήμονα Κύριον, εἶναι ἀνώτερον πάσης καταδίκης καὶ ἀξίζει τὴν μεγαλυτέραν τιμωρίαν. Διὰ νὰ μάθῃς ὅμως, ὅτι λόγοι αὐτοῦ τοῦ εἴδους καταγράφονται, ἄκουσε τί λέγει ὁ προφήτης· «Ἰδοὺ ταῦτα ἐγγέγραπται ἐν βιβλίῳ ζώντων εἰς μνημόσυνον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ» (Μαλ. 3, 16). Καὶ καταγράφονται, ὄχι διὰ νὰ μᾶς ὑπενθυμίσῃ ὁ Θεὸς τὴν ἡμέραν τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς ἐλέγξῃ καὶ **B** κατηγορήσῃ τὸ βιβλίον ἀφοῦ τὸ τοποθετήσῃ εἰς τὸ μέσον. Ἴσως νὰ συνεκλόνισα τὴν ψυχήν σας διὰ τοῦ φόβου, ὄχι τόσον τὴν ἰδικήν σας, ἀλλὰ τὴν ἰδικήν μου προηγουμένως. Ἐμπρὸς λοιπόν, ἂς σταματήσω τὴν ὁμιλίαν, ἀλλὰ καλύτερον τὸν φόβον καὶ μᾶλλον δὲν θὰ σταματήσω, ἀλλὰ θὰ σᾶς παρηγορήσω. Διότι ὁ φόβος πρέπει νὰ παραμείνῃ διὰ νὰ ἀποκαθάρῃ τὴν σκέψιν μας· καὶ ἂς κάμωμεν τοῦτον πλέον ὑποφερτόν. Ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ τὸν περιορίσωμεν; Ἂν ἀποδείξωμεν ὅτι ὄχι μόνον καταγράφονται τὰ ἁμαρτήματα ἀλλὰ καὶ ἐξαλείφονται. Εἰς τὸ δικαστήριον βεβαίως γράφονται διαρκῶς εἰς βιβλίον ὅσα λέγει ἐκεῖνος ποὺ δικάζεται καὶ ποτὲ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σβυσθοῦν. Εἰς τὸ βιβλίον ἐκεῖνο ὅμως καὶ ἂν ἀκόμη εἴπῃς ὡρισμένα κακά, καὶ θελήσῃς νὰ ἀλλάξῃς γνώμην, πάλιν ἐξαλείφονται. Ἀπὸ ποῦ συνάγεται τοῦτο; Ἀπὸ **C** τῆς ἁγίας Γραφῆς. «Ἀπόστρεψον», λέγει λοιπόν, «τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου, καὶ πάσας τὰς ἀνομίας μου ἐξάλειψον» (Ψαλμ. 50. 11). Κανεὶς ὅμως δὲν δύναται νὰ ἐξαλείψῃ αὐτὸ ποὺ δὲν ἐγράφη· συνεπῶς παρακαλεῖ νὰ ἐξαλειφθοῦν αἱ ἁμαρτίαι ποὺ εἶχαν καταγραφῆ. Κάποιος ἄλλος δὲ διδάσκει καὶ πῶς ἐξαλείφονται ὅταν λέγει· «Ἐλεημο-

σύναις καὶ πίστεσιν ἀποκαθαίρονται αἱ ἁμαρτίαι» (Παρ. 15. 27). Καὶ ὄχι μόνον ἐξαλείφονται, ἀλλὰ καὶ καθαρίζονται, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ οὔτε ἴχνος πλέον τῆς καθάρσεως. Δὲν ἐξαλείφονται δὲ μόνον ἁμαρτίαι ποὺ διεπράχθησαν μετὰ τὸ βάπτισμα, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖναι ποὺ εἶχαν καταγραφῆ πρὸ τοῦ βαπτίσματος ἐκαθάρθησαν ὅλαι διὰ τοῦ ὕδατος τοῦ βαπτίσματος καὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, ὅπως ἀκριβῶς λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι «Ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον, **D** ὃ ἦν ἐναντίον ἡμῶν, καὶ αὐτὸ ἦρεν ἐκ μέσου προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ» (Κολ. 2, 14). Εἶδες κατὰ ποῖον τρόπον ἀπεσβέσθη τὸ χειρόγραφον ἐκεῖνο τῶν ἁμαρτιῶν μας; Καὶ ὄχι μόνον ἀπεσβέσθη, ἀλλὰ καὶ ἐσχίσθη, ἐπειδὴ τὸ ἔσχισαν τὰ καρφιὰ τοῦ σταυροῦ, εἰς σημεῖον νὰ τὸ καταστήσουν ἄχρηστον. Ἀλλ' αἱ ἁμαρτίαι ἐκεῖναι ἀπεσβέσθησαν διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ σταυρωθέντος Χριστοῦ, αὐταὶ ὅμως ποὺ διεπράχθησαν μετὰ τὸ βάπτισμα χρειάζονται πολλὴν προσπάθειαν διὰ νὰ ἀποσβεσθοῦν καὶ πάλιν. Ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει δεύτερον βάπτισμα, ἀλλ' ἀπαιτοῦνται δάκρυα ἰδικά μας, μετάνοια, ἐξομολόγησις, ἐλεημοσύνη, προσευχὴ καὶ κάθε ἄλλο εἶδος εὐσεβείας. Ἔτσι κατόπιν πολλοῦ μόχθου καὶ ἀγῶνος **E** καθαρίζονται καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα τὰ ἁμαρτήματα. Λοιπὸν ἂς ἐπιδείξωμεν παντὸς εἴδους ἐνδιαφέρον, ὥστε νὰ ἀποσβεσθοῦν ἀπὸ τῆς παρούσης ζωῆς τὰ ἁμαρτήματα αὐτὰ καὶ νὰ ἀπαλλαγῶμεν τῆς ἐντροπῆς καὶ τῆς τιμωρίας εἰς τὴν ἄλλην ζωήν. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη ἔχωμεν διαπράξει μύρια ἁμαρτήματα, δυνάμεθα, ἐὰν ἐπιθυμῶμεν, νὰ ἀποβάλωμεν ὅλο τὸ βάρος τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. Ἂς τὸ ἐπιθυμήσωμεν λοιπόν· ἐπειδὴ εἶναι πολὺ προτιμότερον ἐδῶ νὰ ἀγωνισθῶμεν ὀλίγον καὶ νὰ ἀπαλλαγῶμεν τῆς δικαίας τιμωρίας, **468 A** παρὰ νὰ ἀδιαφορήσωμεν κατὰ τὸν ὀλίγον αὐτὸν χρόνον τῆς ἐπὶ γῆς ζωῆς μας καὶ νὰ περιπέσωμεν εἰς τὰς αἰωνίους ἐκείνας τιμωρίας. Καιρὸς λοιπὸν νὰ σκεφθῶμεν μετὰ προσοχῆς ὅσα εἴπαμεν. Κατεκρίναμεν ὅσους μίαν μόνην φορὰν ἔρχονται ἐδῶ κατ' ἔτος, διότι βλέπουν ἀδιάφοροι τὴν ἀπογυμνουμένην μητέραν. Τοὺς ὑπενθυμίσαμεν μίαν παλαιὰν ἱστορίαν, καὶ κατάραν καὶ εὐλογίαν. Ἀνεφέρθημεν εἰς ἰουδαϊκὰς ἑορτάς, καὶ τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον προτρέπει ὁ Θεὸς τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἐμφανίζωνται ἐνώπιόν του τρὶς τοῦ ἔτους. Εἴπαμεν ὅτι εἶναι διαρκὴς ἑορτὴ καὶ ἡ Πεντηκοστὴ καὶ τὸ Πάσχα καὶ τὰ Θεοφάνια. Εἴπαμεν πῶς τὴν ἑορτὴν κάμνει ἡ καθαρὰ συνείδησις καὶ ὄχι οἱ χρονικοὶ καθορισμοί. **B** Ἀκολούθως ἀνεφέρθημεν εἰς τὰ δῶρα, ποὺ ἦλθαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Εἴπαμεν ὅτι τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις τῆς συμφιλιώσεως μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Ἀπεδείξαμεν ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι παρὸν κατὰ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν, κατὰ τὴν ἀντικρύ-

νησιν πρὸς τὸν Ποιμένα, κατὰ τὴν πεφωτισμένην ὁμιλίαν, κατὰ τὴν γνῶσιν τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὰς χειροτονίας, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς μυστικῆς θυσίας. Εἴπαμεν ὅτι ἀντηλλάξαμεν μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐνέχυρα καὶ ἐγγυήσεις, καὶ προσθέσαμεν τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον σήμερον δὲν γίνονται θαύματα. Μετὰ ταῦτα ἐνεθυμήθημεν τὸ φοβερὸν δικαστήριον καὶ τὰ βιβλία ποὺ θὰ ἀνοιχθοῦν τότε, καὶ ὅτι ὅλα τὰ ἁμαρτήματά μας καταγράφονται, καὶ ἀπεδείξαμεν ὅτι, ἂν θέλωμεν πάλιν ἀποσβέννυνται. Ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ ἐνθυμῆσθε, καὶ ἐὰν δὲν εἶναι δυνατὸν ὅλα, ἀντὶ ὅλων νὰ ἐνθυμῆσθε C τοὺς λόγους διὰ τὰ βιβλία ὅπου καταγράφονται αἱ ἁμαρτίαι μας. Καὶ ὅλα ὅσα λέγετε, νὰ τὰ λέγητε μετὰ προσοχῆς καὶ νὰ διατηρῆτε διαρκῶς εἰς τὴν μνήμην σας τοὺς λόγους αὐτοὺς ὡς ἐὰν ἦτο κάποιος ἐνώπιόν σας καὶ κατέγραφε τὰ λόγιά σας, διὰ νὰ προσθέσητε καλὰ ἔργα, ὅσοι εἴσθε ἐγγεγραμμένοι εἰς τὸ βιβλίον τῶν ἐναρέτων, καὶ νὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὴν γνωστοποίησιν εἰς τὸ δικαστήριον, ἀφοῦ χωρὶς νὰ γνωρίζῃ κανεὶς ἀπαλείψωμεν τὰς ἁμαρτίας, ὅσοι εἴμεθα βεβαρυμένοι διὰ τῆς καταγραφῆς πολλῶν ἁμαρτημάτων. Ἐπειδὴ εἶναι δυνατόν, καθὼς ἔχομεν ἀποδείξει, νὰ ἀποσβέσωμεν ὅλα τὰ ἁμαρτήματα ποὺ ἔχουν καταγραφῆ, διὰ τῆς προσπαθείας καὶ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς βαθείας εὐσεβείας. Δι᾽ αὐτὸ λοιπὸν ἂς φροντίζωμεν διαρκῶς, διὰ νὰ δυνηθῶμεν ὅταν φύγωμεν D εἰς τὴν ἄλλην ζωήν, νὰ συγχωρηθῶμεν καὶ νὰ ἀποφύγωμεν ὅλοι τὴν αἰωνίαν τιμωρίαν. Καὶ εἴθε νὰ ἀπαλλαγῶμεν ὅλοι μας ἀπὸ αὐτὰ καὶ νὰ φανῶμεν ἄξιοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις, τιμὴ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΝ Β´

1. E Μεγάλα, ἀγαπητά, καὶ ὑπερβαίνοντα τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν εἶναι τὰ χαρίσματα ποὺ μᾶς ἐδώρησεν σήμερον ὁ φιλάνθρωπος Θεός. Διὰ τοῦτο ὅλοι ἐν χαρᾷ ἂς χαιρώμεθα σήμερον καὶ μὲ συγκίνησιν ἂς ἀνυμνήσωμεν τὸν Κύριόν μας. Διότι ἡ σημερινὴ ἡμέρα εἶναι ἑορτὴ καὶ πανήγυρις. Καθὼς δηλαδὴ διαδέχεται 469 A ἡ μία τὴν ἄλλην αἱ ἐποχαὶ καὶ αἱ κινήσεις τοῦ ἡλίου, ἔτσι ἀκριβῶς καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡ μία ἑορτὴ διαδέχεται τὴν ἄλλην καὶ διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ μεταβαίνομεν ἐκ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην. Προηγουμένως μὲν λοιπὸν ἑωρτάσαμεν τὴν σταύρωσιν, τὸ πάθος, τὴν ἀνάστασιν καὶ μετὰ ταῦτα τὴν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· σήμερον δὲ λοιπὸν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν κορυφὴν τῶν ἀγαθῶν εἰς αὐτὴν τὴν κορωνίδα τῶν ἑορτῶν, ἔχομεν ἔλθει εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Κυρίου. «Ἐὰν γὰρ ἀπέλθω», λέγει, «ἐγὼ ἄλλον Παράκλητον πέμψω ὑμῖν, καὶ οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανοὺς» (Ἰω. 16, 7). Βλέπετε πατρικὸν ἐνδιαφέρον; Βλέπετε ἀνέκφραστον φιλανθρωπίαν; Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν B ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανόν, ἐκάθισε ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου, ἐγκατεστάθη εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς καὶ σήμερον μᾶς ἀποστέλλει ὡς δῶρον τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ δι᾽ αὐτῶν μᾶς χορηγεῖ ἄπειρα οὐράνια ἀγαθά. Διότι, πές μου, ποῖον ἐκ τῶν ἀγαθῶν ποὺ συμβάλλουν εἰς τὴν σωτηρίαν μας δὲν ἔχει δοθῆ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος; Δι᾽ αὐτοῦ ἀπαλλασσόμεθα ἐκ τῆς δουλείας εἰς τὸν διάβολον, καλούμεθα εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Χριστοῦ, ὁδηγούμεθα εἰς οὐράνιον υἱοθεσίαν γενικῶς ἀναγεννώμεθα ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀπαλλασσόμεθα ἀπὸ τὸ δυσβάστακτον καὶ ἀποκρουστικὸν φορτίον τῶν ἁμαρτιῶν μας. Διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος βλέπομεν νὰ ὑπάρχουν πλήθη ἱερέων, ἔχομεν τάγματα διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκ C τῆς πηγῆς ταύτης ἐξῆλθαν πλούτη προφητειῶν καὶ χαρίσματα θεραπειῶν, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ποὺ συνήθως στολίζουν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ ἐκεῖ ἔχουν τὴν προέλευσίν των. Καὶ ἀναφωνεῖ ὁ Παῦλος, λέγων· «Ταῦτα πάντα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται» (Α´ Κορ. 12, 11). Ὅπως θέλει, λέγει, ὄχι δὲ καθὼς εἶχεν διαταχθῆ. Διαιρεῖ, καὶ δὲν

διαιρεῖται. Ἔχει ἐξουσίαν καὶ δὲν ὑπόκειται εἰς ἐξουσίαν. Διότι ὁ Παῦλος ὡμολόγησε, ὅτι ἔχει τὸ ἅγιον Πνεῦμα τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν ποὺ ἔχει καὶ ὁ Πατήρ. Καθὼς δὲ λέγει ἀναφερόμενος εἰς τὸν Πατέρα. «Ὁ δὲ Θεὸς ἐστιν ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν» (Α´ Κορ. 12, 6), ἔτσι λέγει καὶ διὰ τὸ ἅγιον Πνεῦμα **D** «Ταῦτα πάντα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται» (Α´ Κορ. 12, 11). Εἶδες συλλογικὴν ἐξουσίαν; Ἐπειδὴ ὅσα πρόσωπα ἔχουν μίαν οὐσίαν εἶναι φανερὸν ὅτι ἔχουν τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν, καὶ ὅσα ἔχουν ἰσότιμον ἀξίαν, εἰς αὐτὰ εἶναι μία ἡ δύναμις καὶ ἡ ἐξουσία. Χάρις εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀπηλλάγημεν τῶν ἁμαρτιῶν, διὰ τοῦτο ἀπεπλύναμεν κάθε ῥύπον. Διὰ τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνῷ εἴμεθα ἄνθρωποι ἐγίναμεν ἄγγελοι ὅσοι προσεγγίσαμεν εἰς τὴν χάριν χωρὶς νὰ μεταβληθῇ ἡ φύσις μας, ἀλλά, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ πλέον **E** ἀξιοθαύμαστον, ἂν καὶ διετηρήσαμεν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἐπεδείξαμεν ἀγγελικὴν συμπεριφοράν. Τέτοια λοιπὸν εἶναι ἡ δύναμις τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἡ αἰσθητὴ αὐτὴ φωτιά, ὅταν δεχθῇ τὸν μαλακὸν πηλὸν τὸν καθιστᾶ σκληρὸν κέραμον, ἔτσι βεβαίως καὶ τὸ πῦρ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅταν ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν εὐσεβῆ ψυχήν, καὶ ἂν ἀκόμη τὴν εὕρῃ μαλακωτέραν ἀπὸ τὸν πηλὸν τὴν καθιστᾶ στερεωτέραν τοῦ σιδήρου, καὶ αἴφνης μεταβάλλει εἰς λαμπρότερον τοῦ ἡλίου αὐτὸν ποὺ ἦτο πρὸ ὀλίγου μεμολυσμένος ἐκ τοῦ βορβόρου τῶν ἁμαρτιῶν. Ἐπιθυμῶν τοῦτο νὰ μᾶς διδάξῃ ὁ **470 A** μακάριος Παῦλος διεκήρυσσε, λέγων· «Μὴ πλανᾶσθε· οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔτε μοιχοί, οὔτε μαλακοί, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε πλεονέκται, οὔτε κλέπται, οὔτε μέθυσοι, οὔτε λοίδοροι οὔτε ἅρπαγες βασιλείαν Θεοῦ κληρονομήσουσιν» (Α´ Κορ. 6, 9 - 10). Καὶ ἀφοῦ ἀπηρίθμησε κατὰ κάποιον τρόπον ὅλα τὰ εἴδη τῆς κακίας, καὶ ἐδίδαξεν ὅτι οἱ ἔνοχοι διαπράξεως αὐτῶν ἀποξενοῦνται τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἀμέσως προσέθεσε· «Καὶ ταῦτά τινες ἦτε, ἀλλ᾽ ἀπελούσασθε, ἀλλ᾽ ἡγιάσθητε, ἀλλ᾽ ἐδικαιώθητε» (Α´ Κορ. 6, 11). Πῶς ὅμως καὶ διὰ ποίου τρόπου; πές μου· διότι τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο, ποὺ ζητοῦμεν νὰ μάθωμεν. «Ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ», λέγει, «καὶ ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν». **B** Εἶδες, ἀγαπητέ, τὴν δύναμιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος; εἶδες ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐξηφάνισε ὁλόκληρον αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἐκείνους ποὺ ἦσαν προηγουμένως ὑποχείριοι τῶν ἁμαρτιῶν των, αἴφνης ἀνεβίβασε εἰς τὴν ὑψηλοτέραν τιμήν;

2. Ποῖος λοιπὸν θὰ ἠδύνατο ἐπαξίως νὰ κλαύσῃ καὶ νὰ θρηνήσῃ αὐτοὺς ποὺ ἐπιχειροῦν νὰ προσβάλλουν τὴν ἀξίαν

τοῦ ἁγίου Πνεύματος, αὐτοὺς ποὺ ὡς δαιμονισμένοι δὲν ἐπέτυχαν νὰ ἀπομακρυνθοῦν τῆς ἀχαριστίας των παρὰ τὸ πλῆθος τῶν τόσων εὐεργεσιῶν, ἀλλὰ τολμοῦν νὰ κάμουν τὰ πάντα διὰ τὴν καταστροφήν των, ἀπομακρυνόμενοι τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὅσο εἶναι δυνατὸν εἰς αὐτοὺς καὶ τῆς κυριαρχικῆς ἀξίας του, ἐπιχειροῦντες νὰ τὸ ἀναγάγουν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν **C** κτισμάτων τοῦ Θεοῦ; Αὐτοὺς θὰ ἤθελα νὰ ἐρωτήσω· διὰ ποῖον λόγον, σεῖς, τόσον πόλεμον ἐγείρετε κατὰ τῆς ἀξίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος; ἀλλὰ μᾶλλον κατὰ τῆς σωτηρίας σας, καὶ δὲν θέλετε νὰ κατανοήσητε τὰ λόγια ποὺ ὁ Κύριος εἶπε πρὸς τοὺς μαθητάς του; «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος» (Ματθ. 28, 19). Εἶδες τὴν ἀξίαν τῶν προσώπων ὅτι εἶναι ὁμότιμος; Εἶδες πόσον ἀκριβὴς εἶναι ἡ συμφωνία; Εἶδες τὸ ἀδιαίρετον τῶν προσώπων τῆς Τριάδος; μήπως βλέπεις κάπου διαφοράν, ἢ ἐναλλαγήν, ἢ ἔλλειψιν; Διατί τολμᾶτε νὰ παραποιῆτε τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου; ἢ ἀγνοεῖτε, ὅτι καὶ **D** εἰς τὰς ἀνθρωπίνας ὑποθέσεις, ἂν κάποιος ἐπιχειρήσῃ ἢ τολμήσῃ νὰ προσθέσῃ κάτι ἐπὶ πλέον εἰς τὰ διατάγματα τοῦ βασιλέως ἢ νὰ ἀφαιρέσῃ, ποὺ εἶναι καὶ αὐτὸς τῆς ἰδίας μὲ ἡμᾶς φύσεως, ὑπόκειται εἰς τὴν χειροτέραν τῶν ποινῶν καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ ἀπαλλάξῃ αὐτὸν τῆς τιμωρίας; Ἂν λοιπὸν ὑφίσταται τόσος κίνδυνος διὰ τὰς ἀνθρωπίνας περιπτώσεις, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ συγχωρηθοῦν αὐτοὶ ποὺ ἐπιδεικνύουν τόσην ἀναισθησίαν καὶ προσπαθοῦν νὰ διαστρέψουν τὰ λόγια τοῦ Σωτῆρος μας καὶ δὲν θέλουν **E** νὰ ἀκούσουν οὔτε τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος ἔχει ἐντός του ὁμιλοῦντα τὸν Χριστὸν καὶ ὁ ὁποῖος μὲ καθαρὰν φωνὴν κραυγάζει καὶ λέγει· «Ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν»; (Α´ Κορ. 2, 9). Ἂν λοιπὸν δὲν εἶδεν οὔτε ἀνθρώπινος ὀφθαλμός, οὔτε οὖς ἤκουσεν, οὔτε ἠδυνήθη νὰ κατανοήσῃ ἀνθρωπίνη καρδία, αὐτὰ ποὺ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς δι᾽ ἐκείνους ποὺ τὸν ἀγαποῦν, πῶς θὰ δυνηθῶμεν ἡμεῖς, ὦ μακάριε Παῦλε, νὰ γνωρίσωμεν ταῦτα; Κάμε ὀλίγην ὑπομονὴν καὶ θὰ ἀκούσῃς τὸν Παῦλον καὶ τοῦτο νὰ ἀποκαλύπτῃ. Συνεπλήρωσε λοιπὸν καὶ εἶπεν· «Ἡμῖν δὲ ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ» (Α´ Κορ. 2, 10). Καὶ δὲν περιωρίσθη μόνον **471 A** εἰς αὐτά, ἀλλὰ διὰ νὰ φανερώσῃ καὶ τὴν τεραστίαν δύναμιν, καὶ ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι τῆς αὐτῆς οὐσίας μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, λέγει· «Τὸ γὰρ Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ» (Α´ Κορ. 2, 10). Ἐν συνεχείᾳ δέ, ἐπιθυμῶν νὰ προσφέρῃ τὴν διδασκαλίαν του εἰς ἡμᾶς περισσότερον ἀκριβῆ διὰ τῆς χρήσεως παραδειγμάτων ἐκ

τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, προσέθεσε· «Τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; Οὕτω καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ **B** Θεοῦ» (Α΄ Κορ. 2, 11). Εἶδες πόσον τελεία εἶναι ἡ διδασκαλία; Καθὼς λέγει, δὲν δύναται κανεὶς ἄλλος νὰ γνωρίζῃ αὐτὰ ποὺ ἔχομεν εἰς τὴν σκέψιν μας, ἐκτὸς ἡμῶν τῶν ἰδίων, ἔτσι καὶ τὰ ἰδιαίτερα τοῦ Θεοῦ κανεὶς δὲν γνωρίζει ἐκτὸς τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ· τοῦτο εἶναι μεγίστη καὶ ἀρκετὰ ἰσχυρὰ ἀπόδειξις διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ Πνεύματος. Διότι μᾶς προσέφερε ἓν παράδειγμα διὰ τοῦ ὁποίου λέγει, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ γνωρίζῃ κάποιος ἐκ τῶν ἀνθρώπων αὐτὰ ποὺ ἔχει εἰς τὴν σκέψιν του. Ὅπως λοιπὸν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συμβῇ τοῦτο ἔτσι, λέγει, καὶ τὰ ἰδιαίτερα τοῦ Θεοῦ γνωρίζει μὲ τόσην ἀκρίβειαν τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Δὲν γνωρίζω ὅμως διὰ τί οὔτε καὶ διὰ τῶν λόγων τούτων δὲν πείθει ὁ μακάριος Παῦλος ἐκείνους ποὺ μὲ ἰδικήν των ζημίαν ἐγείρουν τόσον μεγάλον πόλεμον κατὰ τῆς σωτηρίας των καὶ κατὰ τῆς ἀξίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖον, ἀπομακρύνουν ὅσον ἠμποροῦν τῆς κυριαρχικῆς του ἀξίας καὶ συναριθμοῦν εἰς τὴν εὐτελῆ τάξιν τῶν δημιουργημάτων τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἂν **C** αὐτοὶ διάκεινται ἐχθρικῶς, καὶ εἶναι ἐνάντιοι πρὸς τοὺς λόγους τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἡμεῖς δεχόμενοι τὴν πίστιν μας ὡς ἀποκάλυψιν δοθεῖσαν ἐξ οὐρανοῦ, ἂς προσφέρωμεν εἰς τὸν Κύριον τὴν ἁρμόζουσαν δοξολογίαν καὶ ἂς δείξωμεν τὴν ἀκρίβειαν τῶν θείων διδασκαλιῶν διὰ τῆς ὀρθῆς πίστεως μας καὶ τῆς ἀληθείας. Πρὸς αὐτοὺς λοιπὸν ποὺ τολμοῦν νὰ ἀντιστρατεύωνται ἐναντίον ἐκείνων ποὺ εἶπε τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀρκετὰ εἶναι ὅσα ἐλέχθησαν· εἶναι ἀναγκαῖον ὅμως νὰ διευκρινήσω εἰς τὴν ἀγάπην σας διὰ ποῖον λόγον δὲν μᾶς ἀπέστειλεν εὐθὺς μετὰ τὴν ἄνοδόν του εἰς τοὺς οὐρανοὺς ὁ Κύριος τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλ' ἄφησε νὰ παρέλθουν προηγουμένης **D** ὀλίγαι ἡμέραι, νὰ μείνουν μόνοι των οἱ μαθηταὶ καὶ τότε ἀπέστειλεν εἰς τὴν γῆν κάτω τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τοῦτο δὲν συνέβη ἁπλῶς καὶ τυχαίως. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐγνώριζεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐκτιμοῦν καθ' ὅμοιον τρόπον τὰ ἀγάθα ποὺ κατέχουν, οὔτε ἀποδίδουν ὅσην πρέπει ἀξίαν εἰς ἐκεῖνα, ποὺ εἶναι εὐχάριστα καὶ ἐμφανῶς σπουδαῖα, ἂν δὲν ὑπάρχουν καὶ τὰ ἀντίθετα. Τοῦτο περίπου ἐννοῶ· καὶ πρέπει νὰ τὸ διευκρινήσω. Ἐκεῖνος ποὺ εἶναι ὑγιὴς καὶ δυνατὸς εἰς τὸ σῶμα δὲν αἰσθάνεται, οὔτε δύναται νὰ γνωρίζῃ ἐπακριβῶς πόσα ἀγαθὰ τοῦ προσφέρει ἡ ὑγεία, ἐὰν δὲν ἀποκτήσῃ τὴν ἐμπειρίαν τῆς ἀσθενείας διὰ τῆς εἰσόδου καὶ ἐκδηλώσεως αὐτῆς εἰς τὸ σῶμα του. Καὶ ἐκεῖνος, ποὺ βλέπει **E** κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας δὲν ἐκτιμᾷ ὅσον πρέπει τὸ φῶς, ἐὰν δὲν διαδεχθῇ τοῦτο τὸ σκότος τῆς νυκτός. Πράγματι,

ἡ πεῖρα τῶν ἀντιθέτων εἶναι πάντοτε σπουδαῖος διδάσκαλος δι' ἐκεῖνα ποὺ συνέβη νὰ ἀποκτήσωμεν καὶ νὰ ἀπολαύσωμεν προηγουμένως. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ τότε, ἐπειδὴ οἱ μαθηταὶ εἶδαν καὶ ἀπήλαυσαν ἄπειρα ἀγαθά, ὅταν ἦτο μετ' αὐτῶν ὁ Κύριος καὶ ἦσαν πολὺ εὐτυχεῖς ποὺ ἔζων μετ' αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Παλαιστίνης τοὺς ἐθεώρουν ὡς ἀστέρας 472 **A** ἀφοῦ καὶ νεκροὺς ἀνίστων, καὶ λεπροὺς ἐκαθάριζαν, καὶ δαίμονας ἀπεμάκρυναν καὶ ἀσθενείας ἐθεράπευαν καὶ πολλὰ ἄλλα ἐπετέλουν θαύματα. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦσαν τόσον σπουδαῖοι καὶ περιφανεῖς, διὰ τοῦτο τοὺς ἄφησεν ἐπ' ὀλίγον μακρὰν τῆς δυνάμεως ποὺ τοὺς ἐβοήθει, ὥστε ὅταν μείνουν μόνοι των νὰ ἀντιληφθοῦν τί τοὺς προσέφερεν ἡ παρουσία τῆς ἀγάπης τοῦ Κυρίου καὶ ἀφοῦ συναισθανθοῦν τὴν ἀξίαν τῶν ἀγαθῶν τοῦ παρελθόντος νὰ δεχθοῦν μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν τὴν δωρεὰν τοῦ Παρακλήτου. Διότι καὶ τοὺς παρηγόρησεν ἐνῷ ἦσαν λυπημένοι **B** καὶ τοὺς ἐφώτισε διὰ τοῦ φωτός του ἐνῷ ἦσαν σκυθρωποὶ καὶ πλήρεις κατηφείας διὰ τὸν ἀποχωρισμὸν ἀπὸ τοῦ διδασκάλου των καὶ ἐνῷ ἦσαν σχεδὸν πεθαμένοι τοὺς ἀνέστησε καὶ διέλυσε τὸ σύννεφον τῆς λύπης καὶ τοὺς ἐξήγαγε ἐκ τοῦ ἀδιεξόδου. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶχαν ἀκούσει τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου· «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη» (Ματθ. 28, 19)· εὑρίσκοντο λοιπὸν εἰς ἀπορίαν καὶ δὲν ἐγνώριζαν ποῦ πρέπει νὰ κατευθυνθοῦν καὶ εἰς ποῖον σημεῖον τῆς γῆς νὰ κηρύξουν τὸν λόγον, ἔρχεται τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐν μορφῇ πυρίνων γλωσσῶν καὶ διεμοίρασε εἰς ἕκαστον **C** τὴν περιοχὴν τῆς γῆς ὅπου ἔπρεπε νὰ διδάξῃ καὶ διὰ τῆς γνώσεως τῆς γλώσσης ποὺ ἔδωσε εἰς ἕκαστον, ὡς διὰ σημειώματος ἐγνώρισε εἰς τὸν καθένα τὸ περιεχόμενον τῆς πίστεως καὶ τῆς διδασκαλίας, ποὺ ἔπρεπε νὰ διδάξῃ.

Διὰ τοῦτο ἐνεφανίσθη ὑπὸ μορφὴν πυρίνων γλωσσῶν τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Καὶ ὄχι μόνον δι' αὐτό, ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς ἐνθυμίσῃ καὶ κάποιαν παλαιὰν ἱστορίαν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐξέκλιναν εἰς παραλογισμὸν οἱ ἄνθρωποι, ἐσκέφθησαν νὰ οἰκοδομήσουν πύργον ποὺ νὰ φθάνῃ μέχρι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ διὰ τῆς συγχύσεως τῶν γλωσσῶν ὁ Θεὸς διέλυσε τὴν ἀνόητον ἀπόφασίν των, διὰ τοῦτο καὶ σήμερον ὑπερίπταται αὐτῶν τὸ ἅγιον Πνεῦμα ὑπὸ μορφὴν πυρίνων γλωσσῶν διὰ νὰ ἑνοποιήσῃ τὴν οἰκουμένην **D** δι' αὐτοῦ ποὺ εἶχε διαιρεθῆ. Καὶ συνέβη παράξενον καὶ νεοφανὲς γεγονός. Διότι καθὼς τότε εἰς τὴν ἀρχαιότητα γλῶσσαι διῄρεσαν τὴν οἰκουμένην καὶ διέλυσαν τὴν ἀνόητον ἀπόφασιν, ἔτσι καὶ τώρα γλῶσσαι πυρὸς ἑνοποίησαν τὴν οἰκουμένην καὶ ὡδήγησαν εἰς ὁμόνοιαν αὐτὰ ποὺ ἦσαν ἀντίθετα καὶ χωρισμένα. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὑπὸ μορφὴν γλωσσῶν, καὶ ἕνεκα τῆς ἁμαρτίας,

πού ὡς ἄκανθα σαρκοβόρος μᾶς κατέλαβεν, ὡς γλῶσσαι πυρὸς κατῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Διότι καθὼς ἡ γῆ πού εἶναι παχειὰ καὶ γόνιμος καὶ δὲν καλλιεργεῖται, γεμίζει ἀπὸ πολλὰ ἀγκάθια, ἔτσι καὶ οἱ ἄνθρωποι πού εἶναι καλοὶ ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ δημιουργοῦ των καὶ ἱκανοὶ δι' ἔργα ἀρετῆς, ἐπειδὴ δὲν ἐδέχθησαν τὴν καλλιέργειαν τῆς εὐσεβείας, οὔτε τὸν σπόρον τῆς πίστεως εἰς τὸν Θεόν, ἐγεννήσαμεν τὴν ἀσέβειαν ὡς ἀκάνθας καὶ ἄλλα ἄχρηστα φυτὰ εἰς τὴν ψυχήν μας. Καὶ καθὼς πολλάκις κρύπτεται ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς **E** ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἀκανθῶν καὶ τῶν ἀγρίων χόρτων, ἔτσι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φανῇ καὶ ἡ εὐγένεια καὶ ἡ καθαρότης τῆς ψυχῆς μας μέχρις ὅτου ἦλθεν ὁ γεωργὸς τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀφοῦ ἔβαλε τὸ πῦρ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοὺς ἐκαθάρισε καὶ τοὺς κατέστησεν ἱκανοὺς νὰ δεχθοῦν τὸν σπόρον τοῦ οὐρανοῦ.

3. Τόσα πολλὰ καὶ ἀκόμη περισσότερα ὑπῆρξαν τὰ ἀγαθὰ πού μᾶς ἐδόθησαν κατὰ τὴν σημερινὴν ἡμέραν. Διὰ τοῦτο σᾶς παρακαλῶ καὶ ἡμεῖς νὰ ἑορτάσωμεν **473 A** καθὼς εἶναι ἀντάξιον πρὸς τὰ ἀγαθὰ πού μᾶς ἐδωρήθησαν, χωρὶς νὰ στολίζωμεν μὲ στεφάνους τὴν πόλιν ἀλλ' ἀφοῦ καλλωπίσωμεν τὴν ψυχήν μας· χωρὶς νὰ στολίσωμεν τὴν ἀγορὰν μὲ βαρύτιμα παραπετάσματα, ἀλλ' ἀφοῦ καταστήσωμεν χαρούμενην τὴν ψυχήν μας μὲ τὰ κοσμήματα τῆς ἀρετῆς διὰ νὰ δυνηθῶμεν ἔτσι νὰ ὑποδεχθῶμεν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ νὰ λάβωμεν τοὺς καρποὺς πού προέρχονται ἐξ αὐτῆς.

Ἀλλὰ ποῖος εἶναι ὁ καρπὸς τοῦ Πνεύματος; Ἂς ἀκούσωμεν τὸν Παῦλον πού λέγει· «Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη» (Γαλ. 5, 22). Κύτταξε προσεκτικὰ τὴν ἀκριβολογίαν καὶ τὴν συνέπειαν τῆς διδασκαλίας. Ἐτοποθέτησε τὴν ἀγάπην εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀνεφέρθη εἰς τὰς ἄλλας ἀρετάς. Ἐφύτευσε τὸ δένδρον καὶ ἀκολούθως ἔδειξε τὸν καρπόν. Ἔβαλε τὰ θεμέλια καὶ κατόπιν προσέθεσε τὴν οἰκοδομήν. Ἤρχισεν ἀπὸ τῆς πηγῆς καὶ ἐν συνεχείᾳ ἦλθεν εἰς **B** τοὺς ποταμούς. Διότι δὲν δύναται νὰ αἰσθανθῇ κανεὶς χαράν, ἂν δὲν θεωρήσῃ προηγουμένως ἰδικήν του τὴν εὐτυχίαν τῶν ἄλλων, καὶ ἴδῃ τὰ ἀγαθὰ τοῦ πλησίον ὡς ἰδικά του. Καὶ αὐτὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προέλθουν ἐξ οὐδενὸς ἄλλου ἂν δὲν κυριεύσῃ τὴν ψυχήν μας ἡ ἀγάπη. Ἡ ἀγάπη εἶναι ρίζα καὶ πηγὴ καὶ μητέρα ὅλων τῶν ἀγαθῶν. Καὶ βεβαίως ὡς ρίζα ἀναβλαστάνει ἀπείρους κλάδους ἀρετῆς ὡς πηγὴ γεννᾷ πολλοὺς ποταμούς, καὶ ὡς μητέρα σφίγγει εἰς τὴν ἀγκάλην της αὐτοὺς πού καταφεύγουν εἰς αὐτήν. Τοῦτο βεβαίως ἐπειδὴ ἐγνώριζε καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, τὴν ἀπεκάλεσε καρπὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ εἰς ἄλλο ση-

μεῖον τὴν ἐθεώρησε τόσον **C** ἀνωτέραν, ὥστε νὰ τὴν ἀποκαλέσῃ πλήρωμα τοῦ νόμου· «Πλήρωμα γὰρ νόμου», λέγει, «ἡ ἀγάπη» (Ρωμ. 13, 10). Ὁ Κύριος ὅμως τῶν πάντων δὲν ἐθεώρησε οὐδένα ἄλλον κανόνα τόσον ἀξιόλογον καὶ οὐδεμίαν ἀπόδειξιν ἀξιόπιστον διὰ νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι εἶναι κάποιος μαθητής του, παρὰ τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν προβάλλει εἰς μίμησιν καὶ λέγει· «Ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις» (Ἰω. 13, 35). Διὰ τοῦτο σᾶς παρακαλῶ, νὰ στραφῶμεν ὅλοι πρὸς αὐτὴν καὶ νὰ τὴν ἐναγκαλισθῶμεν, καὶ μὲ αὐτὴν νὰ ὑποδεχθῶμεν τὴν σημερινὴν ἑορτήν. Διότι ὅπου ὑπάρχει ἀγάπη, νεκρώνονται τὰ πάθη τῆς ψυχῆς. Ὅπου ὑπάρχει ἀγάπη σταματοῦν νὰ εἶναι ὁρμητικαὶ αἱ παράλογοι κινήσεις τῆς ψυχῆς. **D** «Ἡ ἀγάπη», λέγει, «οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ» (Α' Κορ. 13, 4 - 5). Ἡ ἀγάπη δὲν κάμνει κακὸν εἰς τὸν συνάνθρωπον. Ὅπου ἐπικρατεῖ ἡ ἀγάπη δὲν ὑπάρχει Κάϊν διὰ νὰ φονεύσῃ τὸν ἀδελφόν του Ἄβελ. Βγάλε τὴν πηγὴν τοῦ φθόνου ἀπὸ τὴν καρδίαν σου καὶ ἔχεις βγάλει τὸν ποταμὸν ὅλων τῶν κακῶν. Κόψε τὴν ρίζαν τοῦ δένδρου τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀμέσως ἐξαφανίζονται οἱ καρποί. Καὶ λέγω ταῦτα ἐπειδὴ λυποῦμαι περισσότερον ἐκείνους πού φθονοῦν παρὰ ἐκείνους πού φθονοῦνται, διότι ἐκεῖνοι, δηλαδὴ οἱ φθονοῦντες, εἶναι αὐτοὶ πού ζημιώνουν περισσότερον, καὶ ἐπιφέρουν εἰς τὸν ἑαυτόν τους τὴν καταστροφήν. Ἐπειδὴ δι' αὐτοὺς πού φθονοῦνται ὁ φθόνος εἶναι, ἂν τὸ θελήσουν, ἀφορμὴ δι' ἀμοιβὴν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Καὶ πρόσεξε πῶς ὁ Ἄβελ ἐπαινεῖται ὡς δίκαιος καὶ καθημερινῶς μνημονεύεται, καὶ πῶς ὁ φόνος **E** ἔγινε δι' αὐτὸν ἀφορμὴ δοξολογίας. Ὁ μὲν εἷς, δηλαδὴ ὁ Ἄβελ ἔχει παρρησίαν μετὰ τὴν δολοφονίαν του καὶ εὐθαρσῶς ἐπικρίνει τὸν φονέα του, ὁ δὲ ἕτερος, δηλαδὴ ὁ Κάϊν, πού δῆθεν ἐκέρδισε τὴν ζωήν, ἔλαβε τὴν ἀμοιβήν του διὰ τὰ ἔργα του, καὶ ἔζησε ἐπὶ τῆς γῆς ὑπὸ τὸ κράτος τρόμου καὶ στεναγμῶν, ἐνῷ ὁ δολοφονηθεὶς καὶ νεκρός, μετὰ τὸν θάνατόν του, ἐπέδειξε τὴν μεγαλυτέραν παρρησίαν (Γεν. 9, 10). **474 A** Καὶ καθὼς ἡ ἁμαρτία ἔκαμεν ἐκεῖνον νὰ ζῇ περισσότερον ἀθλίως ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ἔτσι καὶ αὐτὸν ἡ ἀρετὴ τὸν κατέστησε περίλαμπρον μετὰ θάνατον.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν μεγαλύτερον θάρρος καὶ εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τὴν ἄλλην ζωήν, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν περισσότερον τὴν χαρὰν πού ἀναβλύζει ἐκ τῆς ἑορτῆς, ἂς ἀποβάλωμεν ὅλα τὰ βρωμερὰ ἐνδύματα τῆς ψυχῆς, ἰδιαιτέρως δὲ νὰ ἀπορρίψωμεν, τὸ ἁμάρτημα τοῦ φθόνου. Διότι καὶ ἂν φανοῦμεν πὼς ἐπετύχαμεν νὰ πραγματοποιήσωμεν ἄπειρα καλὰ ἔργα, θὰ τὰ χάσωμεν ὅλα ἐφ' ὅ-

σον μᾶς ἐνοχλῇ τὸ πικρὸν καὶ φρικτὸν τοῦτο ἐλάττωμα, ποὺ εἴθε ὅλοι νὰ ἀποφύγωμεν καὶ ἰδιαιτέρως αὐτοὶ ποὺ σήμερον διὰ τοῦ **B** βαπτίσματος τῆς χάριτος ἀπέβαλαν τὸ παλαιὸν ἔνδυμα τῶν ἁμαρτημάτων καὶ δύνανται νὰ λάμπουν καὶ νὰ καταυγάζουν ὡς αἱ ἀκτῖνες, τοῦ ἡλίου. Σεῖς λοιπόν, παρακαλῶ, ὅσοι υἱοθετήθητε σήμερον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅσοι ἐνεδύθητε τὴν λαμπρὰν αὐτὴν στολήν, διατηρήσατε διὰ παντὸς τρόπου τὴν χαρὰν εἰς τὴν ὁποίαν τώρα εὑρίσκεσθε, ἀφοῦ ὑψώσετε τεῖχος καὶ ἐμποδίσετε πανταχόθεν τὴν εἴσοδον εἰς τὸν διάβολον. Ὥστε ἀφοῦ ἀπολαύσετε πλουσιωτέραν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νὰ ἐπιτύχητε καρποφορίαν ἄλλος τριακονταπλασίαν, ἄλλος ἑξηκονταπλασίαν, ἄλλος ἑκατονταπλασίαν καὶ νὰ ἀξιωθῆτε νὰ παρουσιασθῆτε **C** μὲ θάρρος ἐνώπιον τοῦ οὐρανίου βασιλέως, ὅταν πρόκειται νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ διανείμῃ τὰ ἄρρητα ἀγαθὰ εἰς ἐκείνους ποὺ εὐσεβῶς ἔζησαν τὴν ἐπίγειον ζωήν, κατὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει δόξα καὶ δύναμις τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΤΑΥΡΟΝ ΕΛΕΧΘΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ἁγίαν καὶ μεγάλην παρασκευήν· καὶ εἰς τὴν ἐξομολόγησιν τοῦ λῃστοῦ, καὶ ὅτι χρὴ ἡμᾶς ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν εὔχεσθαι.

Ἑορτὴν ἄγομεν σήμερον καὶ πανήγυριν, ἀγαπη- B
τοί. ὁ γὰρ Δεσπότης ὁ ἡμέτερος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τυγχάνει τοῖς ἥλοις πεπαρμένος. Καὶ μὴ ξενισθῇς, εἰ τοῦ πράγματος σκυθρωποῦ τυγχάνοντος ἡμεῖς ἑορτάζομεν· τοιαῦτα γὰρ ἅπαντα τὰ πνευματικά, ἀπεναντίας τῇ συνηθείᾳ τῇ ἀνθρωπίνῃ ἐστί. Καὶ ἵνα μάθῃς τοῦτο ἀκριβῶς, ὁ σταυρὸς πρότερον καταδίκης ὄνομα καὶ τιμωρίας ἦν, νῦν δὲ πρᾶγμα γέγονε τίμιον καὶ ποθεινόν· ὁ σταυρὸς πρότερον αἰσχύνης ἦν καὶ κολάσεως ὑπόθεσις, νῦν δὲ γέγονε δόξης καὶ τιμῆς ἀφορμή. Καὶ ὅτι δόξα ὁ σταυρός, ἄκουσον τοῦ
Χριστοῦ λέγοντος· Πάτερ, δόξασόν με τῇ δόξῃ ᾗ εἶ- C
χον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί, δόξαν τὸν σταυρὸν καλῶν. Σταυρὸς τὸ κεφάλαιον τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας· σταυρὸς ἡ τῶν μυρίων ἀγαθῶν ὑπόθεσις. Διὰ τοῦτον οἱ πρότερον ἠτιμωμένοι καὶ ἔκπτωτοι, νῦν εἰς τὴν τῶν υἱῶν τάξιν ἐδέχθημεν· διὰ τοῦτον οὐκέτι πλανώμεθα, ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν ἐπέγνωμεν· διὰ τοῦτον οἱ ξύλα καὶ λίθους προσκυνοῦντες πρότερον, νῦν ἐπέγνωμεν τὸν τῶν ἁπάντων δημιουργόν· διὰ τοῦτον οἱ δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δικαιοσύνης ἀνήχθημεν· διὰ τοῦτον ἡ γῆ οὐρανὸς λοιπὸν γέγονεν. Οὗτος ἡμᾶς τῆς πλάνης ἠλευθέρωσεν, οὗτος πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐχειραγώγησεν, οὗτος κα-